M

de Urbe

DE ACTIONIBVS VIRTVTIS,

EX SANCTIS SCRIPTVRIS, ET PATRIBVS,

Libri duo.

Diligenter recogniti, et emendati.

BERNARDINO ROSIGNOLIO VLMETANO,

Ex societate IESV

Auctore

LVGDVNI

SVMPTIBVS HORATII CARDON

1604

CLAVDIO AQVAVIVÆ

PRÆPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

BERNARDINVS ROSIGNOLIVS. S.

DVM tu nauim Societatis, quam pro tua prudentia, & fortitudine rectā tenes, Spiritus ſancti vt ſperamus, impulſu, in ſalutis ac perfectionis portum proſpero curſu dirigis: ego bonarū actionum, quibus eadē quaſi remis impellitur, hanc veluti remigii materiam offero, rudem quidem, vt mea, ſed precioſam, vt arbitror vtpote ex Sacrarum literarum, & Sanctorum Patrum theſauris erutam.

Erit hæc additamentum ad eam perfe-ctionis, seu spiritualis nauigationis disci-plinam, quam tu pro tua humanitate non ita multo ante hilari excepisti vultu: erit & testis meæ in te perpetuæ obseruãtiæ, quæ ad Diuinum mihi placandum numen tuam in me pieta-tem vicissim pro-uocet, opto.

* * *

Vale, Venetiis. Kalendis Quinctilis 1603.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

In quo post generales Actionis studiosæ proprietates, de Theologicarum Virtutum Actionibus præcepta traduntur.

CAP. I. *Virtus in Actione consistit.*

II. *Qualis esse debeat Virtutis Actio.*

III. *Quæ Actiones Virtutis frequentari debent, & quatenus.*

IV. *Qua ratione veræ Virtutis Actiones è falsis diiudicandæ sint.*

V. *Quam bonam voluntatẽ ad Virtutis exercitationem adferri oporteat.*

VI. *Quibus cogitationibus imbuta mens eius esse debeat, qui in Actiones Virtutis incumbit.*

VII. *Quænam sanctos viros adiuuerint ad mentem in bonis cogitationibus occupandam.*

VIII.	*Quàm præstet proficienti nullam exercẽdæ virtutis oblatã occasionem prætermittere.*
IX.	*A Deo donum exercendæ virtutis postulandum esse, & quis deinceps ordo seruandus.*
X.	*De virtutis fidei actionibus internis.*
	Primum fidei beneficium, & fructus actionis internæ spiritualis quinque qui ex eo existunt.
XI.	*Ponuntur alia tria fidei beneficia cum actionis internæ fructibus spiritualibus, qui ex singulis colliguntur.*
XII.	*Quintum & sextum fidei beneficium, & ex eis actiones, vtilitatésve.*
XIII.	*De Fidei externis actionibus.*
	De confessione fidei, & de fidei doctrina tradenda rudioribus hominibus, & pueris.
XIV.	*De nobilitate actionis tradẽdi doctrinam Christianam, & de difficultatibus incidentibus superandis.*
XV.	*Occasiones exercendæ fidei.*
XVI.	*Indicia firma fidei, actionúmque eius exempla nonnulla.*
XVII.	*De Dei timoris actionibus, occasionibus, indicijs.*
XVIII.	*De actionibus & exercitatione spei.*
XIX.	*De præcipuis actionibus, & occasionibus charitatis in Deum.*
XX.	*Amoris in Deum & Christum Dominum exercendi occasiones, indicia, & exempla.*
XXI.	*Actiones charitatis erga proximum. Occasio eas obeundi fraternè corrigendo, atque sublata omni excusatione recta correctionis ratio.*
XXII.	*Occasiones Christianæ charitatis in iuuandis in spiritu excolendísque hominibus, præsertim in disciplina Christiana, & sacris Confessionibus.*
XXIII.	*Indicia & exempla Christianæ Charitatis in proximum.*

LIBER SECVNDVS.

In quo de moralium virtutum actionibus agitur.

CAP. I. *DE prudentiæ Christianæ & spiritualis actione potissima.*

II. *Occasiones & exempla prudentiæ in actionibus virtutũ charitatis erga Deũ, & orationis.*

III. *Occasiones & exempla prudentiæ in actionibus charitatis erga proximum, & fraterna correctione.*

IV. *Occasiones & exempla prudentia in actionibus multarum virtutum moralium.*

V. *Indicia prudentiæ & reliqua exempla quædam.*

VI. *De religionis virtute, eiúsque actionibus & occasionibus, præsertim de adoratione.*

VII. *De deuotionis actione, occasionibus, indicijs.*

VIII. *De actione & occasionibus obseruantiæ præsersertim erga Ecclesiasticos Patres.*

IX. *De obedientiæ actione eiúsque præcipuis indicijs.*

X. *De actione simplicitatis.*

XI *Actiones, occasiones, & indicia fortitudinis.*

XII. *De propria patientiæ actione, exiúsque exercitatione.*

XIII. *Actio & exercitatio mansuetudinis.*

XIV. *De Actionibus humilitatis, earúmque continuo vsu.*

DE ACTIONIBVS VIRTVTIS EX SANCTIS SCRIPTVRIS ET PATRIBVS.

LIBER PRIMVS.

In quo post generales Actionis studiosæ proprietates, de Theologicarum virtutum Actionibus præcepta traduntur.

Virtus in actione consistit.

CAPVT I.

VT doctrina de Virtutibus ad spiritus profectum vtilior, & ad vsum sit accommodatior, necessarium videtur de actionibus earum propriam accuratámque tractationem instituere. Quæ enim de virtutibus duobus libris in opere de disciplina perfectionis tradita sunt præcepta ex sanctis patribus eruta, actus earum explicant quidem non ita tamẽ enucleatè & pressè, quemadmodum proficientis studium & vtilitas postulat, fuerit igitur illa generalis quædam virtutum singularum

descriptio, nunc sigillatim actiones ipsæ plenius & subtilius dispiciendæ. Verùm priusquam aggrediar ad virtutis cuiusque actiones singulas, præmittam quædam, quæ ad rem propositam explicandam faciliorem nobis aditum faciant, & hoc primum: Quàm propriè virtus spectat actionem.

Duo quippe sunt Virtutis officia. Vnum est, animam vestire, & ornare. ob quam causam Anima sic exornata nominatur in Psalmis, Regina assistens a dextris Regis in vestitu deaurato circumdata varietate, & S. Gregorius Nyssenus affirmat, Virtutes esse quasi viuos colores: quibus in nobis natiua Dei forma exprimitur, & idem cum Regiam hanc Dei imaginem in homine describit, sceptro comparat beatitudinis spem, diademati coronam iustitiæ, amictum verò cultumue purpureum Virtutem esse dicit, qua nihil asserit esse magis Regium. Alterum est, Virtutem Actionis bonæ ac studiosæ fontem esse & parentem. idcirco Virtutes Christi domini præstantissimæ & fœcundissimæ in Cantico fluenta plenissima appellantur, & sponsæ charitas miseratioque similes esse dicuntur piscinis quæ sunt in Esebom. Dominus ipse in Euangelio clamat ex fide credentium promanatura flumina virtutum vidilicet & donorum Spiritus Sancti, & Sanctus Ambrosius, & Sanctus Augustinus quatuor Cardinales Virtutes expressas esse affirmant quatuor paridisi fluminibus. ob eam certe rationem: quia vt ex fontibus flumina, & ex fluminibus riuos diriuari necesse est, sic ex virtutibus fluere Actiones bonas.

Psal. 44. Lib. de opificio hominis. Cap. 5. Cap. 4.

Cant. 5. Cant. 7. Ioan. 7. lib. de paradiso c 3. lib. 2. de Gen. contra Manichæos. cap. 10.

Quamquam verò primum illud Virtutis munus præclarum sit, vt ob id etiam Virtutibus exutam animam non minus velit S. Hieronimus esse deflendam, quàm nobilissimi & locupletissimi Hierosolimorum templi spoliationem: nihilominus virtus Actionem spectat. nam habitus finis est Actio, & Sanctus Augustinus vt omittam philosophos, habitus est in quo agimus, cum opus est. Virtus porrò habitus est actuosus, siue mauis operatiuus; cuius vis omnis & laus propterea in Actione consistit. Quod sanè à Deo sapientissimè institutum est. Primum quidem, vt homo qui ad

Procemio lament. Ieremiæ.

lib. de bono coniugali c. 21.

imaginem Dei conditus est, ipsa virtutis Actione referat Deum qui Actus purissimus est, actione ipse sua beatissimus. Deinde vt idem actionibus bonis continuatis æternæ felicitatis merita continuet, augeatque semper: non enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. & esto fidelis vsque ad mortem habitu quidem, sed magis actu fidei. nam ad habitum non est adhortatio propriè. Denique vt Deus ipse semper præsto sit nobis, adeoque præsens in cordibus nostris. Siquidem quamuis is adsit habentibus gratiam & virtutes: adest tamen maximè virtutem pietatemque exercentibus: harum quippe odore allicitur sponsus, qui pascitur inter lilia. hoc est candore & odore virtutum delectatur, ait S. Bernardus, pasciturque profectibus nostris etenim gaudium Domini fortitudo nostra.

2.Tim.2. *Apoc.2.* *Cant.2.* *Serm. in Can.71.* *2.Esdræ 8*

Actio autem ex omnibus virtutibus nostris siue supernaturalibus, siue acquisitis quasi fructus exigitur à Deo. propterea enim de fide dicitur. Accedentem ad Deum oportet credere, & de spe scriptum est, Spe gaudentes, & habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo. de charitate erga Deum; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. de charitate erga proximum, Diligamus non verbo neque lingua, sed opere & veritate; de prudentia, Ambulate per vias prudentiæ, & idem de alijs: denique Dominus, Negotiamini, dum venio vbi ait Sanctus Ambrosius, Dominus suæ pecuniæ quærit vsuram, vt intelligamus Dominum donorum suorum exercitationem postulare, & bonarum actionum tributum à suis exigere. immo (vt hoc etiam obiter dicamus) cum reprobos æternis supplicijs addicit, non tam illos accusat, quod malè egerint, quàm quod nihil egerint. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare. adeoque si non aliæ subessent causæ, (& vtinam non subessent innumeræ) sola omissa actio alioquin debita causa etiam esset damnationis & mortis æternæ. quod similiter in parabola de Talẽtis obseruat Auctor Imperfecti in Mathæum ille enim ait: qui fodit gratiam suam in terram, non peccare proponit, sed iustitiam non facere.

Heb.11. *Rom.12.* *Prou.3.* *Matt.22.* *1.Ioan.3.* *Prou.9.* *Luc.9.* *Matt.25* *Matt.25*

Cæterum, non solum Deus Actionem ex virtutibus exigit, sed ipsamet virtus ex seipsa, cuius nimirum natura per se,& vt aiunt, essentialiter ad actionem dirigitur, vt S.Thomas explicat,& ante ipsum scribunt Patres, nam S.Basilius virtutem quæ ex Deo est, dicit esse vsum earum Animæ facultatum, quæ boni causa datæ sunt. bona adhibita mente. qui vsus præceptis Domini sit conueniens. & S.Augustinus acriter inuehitur in Iulianum Pelagianum, qui virtutem interdum infœcundam esse videbatur asserere. Quapropter inquit, dici non potest, quantum te fallat ista opinio, qua dixisti, omnes virtutes affectus esse, per quos aut fructuosè, aut steriliter boni sumus: fieri autem non potest, vt steriliter boni simus, Arbor enim bonos fructus facit. absit autem vt Deus bonus à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat,& in ignem mittat arbores bonas. Seneca simul Actio inquit virtuti necessaria est, & ab optimo Poeta dictum est, virtutem otiosam esse similem taciturnæ lyræ, aut naui ad profectionem adornatæ semper in portu consistenti. S.Anselmus denique, Virtus inquit sine exercitio quasi plumbea lancea est.

1.2.q.55. ar.1. Refusius dis. inter.2.

Lib.4.cōtra Iul.In cap.4.

Matth.3.

Epist.95.

Claudianus.

Lib.de similitud. cap.194.

Porro virtuti Actio necessaria est; non solum ob rationes antedictas, similitudinem inquam Dei, meritum nostrum, & Dei præsentiam in nobis; sed multo maximè, quia solis suis actionibus se virtus sustentat, & locupletat. sicut suis deriuationibus fons, suo feruore ignis. Sola inquit S.Gregorius Nyssenus, virtutis Actio nutrit laborem, viresque auget & probat exemplo Mosis, quia ait, cum semel per scalam, in qua Deus innixus erat, vt Iacob dicit, ascendere cœpisset; nunquam stetit, nunquam terminum motus nouit, sed semper de gradu in gradum ascendebat. nec enim deficere vnquam potest altior gradus.& post enumerata præclara eius facinora, eaque dona, quæ cumulatè in eum contulerat Deus, tot tantisque inquit sublimationibus elatus adhuc ardet desiderio, adhuc tanquam famescens & sitiens, tanquam eo carens quo semper fruebatur, orat vt videat, non vt ipse capere potest, sed vt se habet, qui desi-

Lib. de vita Moysis.

deratur. Id verò quod ait, non potest deficere altior gradus, intelligitur primò, vt altior gradus est. gradus enim altioris non est deficere, sed proficere. Deinde, quia in altiore gradu ea vis est, vt si ipsi velimus, possimus facile per illum, & Dei opē quæ semper præsto est, & præcipua resistere tentationibus contrapugnantibus, ac progredi in virtute, in quam sententiam scripta etiam illa sunt: Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque creatura alia poterit nos separare à Charitate Christi. Consentaneum tandem est actiones augere virtutes quod virtutes (vt diximus) habitus sint, qui vt actionibus gignuntur, sic actionibus conseruantur, corroborantur, crescunt, quod etiam Theologicis virtutibus suo modo conuenire Theologi asserunt; quamuis enim & habitus illarum & incrementa à Deo efficiantur, incrementa certè Deus non efficit, nisi virtutum actionibus anteuertentibus, & præparantibus animum in quo incrementum det Deus.

Cant. 8. Rom. 8.

1. Cor. 3.

Qualis esse debeat virtutis Actio.

CAPVT II.

ACTIONIS studiosæ proprietates multæ sunt, precipuas numerabimus maximeque ad vsum spectantes.

Actio virtutis, actio est humana, loquimur enim hic de hominis virtute. Est autem actio humana quæ ex ratione deliberante proficiscitur. vt idcirco non omnis actio hominis humana sit, non enim humanā dicimus quamuis hominis sit actionem Animæ vegetantis; omnis tamen actio humana hominis simul est actio. Vt autem hæc virtutis actio sit, bona sit, oportet, hoc est de re bona, & rectum ob finem. quod idem simul est ac rationem humanam voluntariam esse, & sponte nascentem, ratione præeunte &

prudentia per iudicium, & imperium, qui eius actus præcipui sunt, moderante. immò eandem rationem Dominam, & Reginam esse omnium humanorum actuum pro vniuscuiusque ratione. cùm scriptum sit: Subtus te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, adeò, vt præesse nos debere etiam operibus bonis significet Apostolus vt nimirum iis ita ratione prudentiáque superiores simus, vt nullo quantumlibet pio feruore in eorum exercitatione abripiamur à recto. Talem actionem denique circumstantiæ omnes comitentur & muniant, nihil vt desit, quominùs integra planè perfectáque sit.

Gen. 4.

Ad Tit. 3

Tria autem sunt, quæ huiusmodi Actioni Seneca tribuit. Primum est, inquit, vt quantum quidque sit, iudices Secundum, vt impetum ad illa capias ordinatum, temperatúmque. Tertium, vt inter impetum tuum actionemque conueniat, vt in omnibus istis tibi ipsi consentias. quicquid ex his tribus defuerit, turbat & cætera. Quid enim prodest intus æstimata habere omnia, si sis impetu nimius? Quid prodest impetus repressisse, & habere cupiditates in tua potestate, si in ipsa rerum actione tempora ignores, nescias quando, quidque; & vbi, & quemadmodum agi debeat? aliud est enim dignitates & precia rerum nosse, aliud articulos, aliud impetus refrænare, & ad agenda ire, non ruere. Tunc ergo vita sibi concors est, vbi actio non destituit impetum. Impetus ex dignitate rei cuiusque concipitur, perinde remissus, acriórque prout illa digna est perpeti: hæc Seneca. qui planè exprimit prudentiam, non solùm prudentiam quæ passiones sustinet, ne præcipitent, sed eam etiam quæ actionem ad exitum perducit, ne inchoata flaccescat. vtrumque enim necessarium est; Primum quidem aduersus illos, qui quicquid volunt, vehementer volunt. Secundum autem aduersus illos, qui multa quidem agitant animo, ac volunt, nihil tamen, aut valdè pauca præstant. illi sunt qui cogitationem quidem ad res agendas adhibent, sed subitam, ac ferè nulla præparatione operosa magnáque aggrediuntur negotia, multis actionibus semper im-

Epi. 90.

plicati:

plicati: hi contra multa comprehendunt animo, de iis copiosè disserunt cum audientium etiam admiratione, quæ agenda sunt inquirunt diligenter, acutè dispiciunt, ad agendum tamen tardi, remissi, minimè efficaces; illi rationis fræno coercendi; hi timoris ac conscientiæ stimulis concitandi neutri virtute prædìti, nisi illi senilem prudentiam, & hi magnam efficacitatem asciscant. II. Actio virtutis præsertim Christiana non semper in semine, aut infans est, sed vegeta, crescensque quotidiè magis: similis igni illi, quem Dominus misit in terram, & voluit vehementer accendi. Nolite, inquit Apostolus, pueri effici sensibus, malitia autem paruuli estote, sensibus autem perfecti: propterea sanctus Gregorius cùm retulisset illud Iob, per singulos gradus meos pronunciabo illum omnipotentem inquit Dominum per suos gradus pronunciat, qui per incrementa virtutum quæ cœpit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. & paulò post: & ascendit super gradus eius; quia nobis proficientibus eò amplius nobis exaltatur Dominus. Hortatur idcirco sanctus Hieronymus, crescat cum annis gratia, crescat cum ætate iustitia. quod quanti à nobis fieri debeat, intelligitur ex dicto illo sancti Gregorij, quo indicat sentire se signum diuinæ electionis esse in virtute progressum facere. Electis, inquit, cùm foris ætas corporis, intus (si dici liceat) crescit ætas virtutis; Nullus tamen, ait idem, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur, quia frumentum Dei àb herba incipit, vt granum fiat. quare infantes in virtute fouendi sunt, ac promouendi, dum Christus formatur in illis. ne sibi relicti de minimo etiã illo Virtutis gradu deiecti retrolabantur accidátque illis quod idẽ de non perseuerantibus scripsit, qui bona non consumant dum proposita non perficiunt, etiã quę fuerũt cœpta conuellũt. III. Actio Virtutis feruẽs esse debet. Idcirco Apostolus: Spiritu feruentes, ait Domino seruiẽtes ac si dicat, quia Domino seruimus, spiritu efferuescamus. hic porrò feruor si adulta virtute nitatur, nõ extraneus ille erit ac peregrinus, qualem S. Petrus vituperat vt incõstantẽ ac minimè diutur-

Luc. 12.

1. Cor. 14

Homil. 15 in Ezec. Iob 31.

Epist. 14.

Lib 21. Mor. c. 12

Hom. 15. in Ezech.

3. pa. past. cap. 1. Ad monit. 35.

Rom. 16.

1. Pet. 4.

num, sed solidus ac robustus. mouere autem debent ad hunc feruorem multa, illud in primis quod à S.Thoma traditum est. Quilibet ait Actus charitatis meretur charitatis augmentum: non tamen statim augetur, sed quando aliquis conatur ad huiusmodi augmentum. quamquam in hominibus probis, animisque Dei gratia bene munitis, sperandum est, non permissurũ Deum tantum malum: effecturum potius, vt quando diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, Actibus etiam remissis charitatis mereantur eius incrementum: tunc ad futurum, vt S Thomas sentit, cùm ad illos accesserit vehementior actus. quare in ardentiores actiones incumbendum, quatenus prudentia docet, & vires suppetunt: remissioribus autem non ex industria, sed cum aliarum occupationum necessitate astricti sumus, ita, vix vt locus sit ad alios virtutis actus attendendi, quàm ad hosce exiles, & tenues. non negarim tamen hos ipsos tenues actus interdum etiam sponte eligendos esse: cùm nimirum remissi multi ardentem vnum æquant: nec in his sicut in vehementioribus excitandis periculum vllum valetudini creatur quem vsum accommodatum esse meditationi docuimus libro quarto de Disciplina IIII. Actionem Virtutis frequentem esse oportet, & vt crescat, ex frequentatis enim actibus augescit habitus, & vt actionibus studiosis continenter perficiatur homo interior, qui habitibus imbuitur, vt actionibus occupetur. vt superiore capite explicatum est. Quo igitur crebriores sunt actiones, eo maiora suscipit incrementa perfectio. quod quamquam actionibus externis conuenit, quadrat tamen magis in actiones internas. propterea enim Apostolus Timotheo præcipit, exerce teipsum ad pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est. quem locum Cassianus exponens. Afflictio ait, corporalis initia quædam profectus, non ipsam perfectionem parit charitatis. pietas autem quæ sine dubio charitas intelligitur, ad omnia vtilis est. hæc ille. Idem sanctus Anselmus, & alij. Ad hanc igitur exercitationem inuitat Apostolus, non quod externæ actiones bonæ obeundæ non

2.2.q.24 ar.6.ad 1 — *Rom.8.* — *Ibidem.* — *Cap.21.* — *1.Tim.4.* — *Col.1. Cap.10.*

sint, sunt enim ad salutem necessariæ; sed quoniam insistendum priùs & maximè sit in internis actibus tanquam excellentioribus, & à quibus externa perfectio vniuersa promanat; in quibus denique Deus maximè delectatur. Exteriora etenim nostra (ait sanctus Gregorius) Domino quamlibet parua sufficiunt, cor namque & non substantiam pensat: quod ita verum est, vt nihilominus Actionibus externis bonis magno sit insudandum studio, si non ob alias causas (quæ tamen aliæ multæ sunt) ob perfectionem certè ipsarummet actionum internarum. nam vt sanctus Hieronymus obiter hac de re differens ait, Ratio operibus, & opera ratione indigent. & sanctus Gregorius cum attulisset dictum Salomonis: Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, vt post ædifices domum tuam, & quid est inquit, post agri exercitium ad ædificium domus redire, nisi quod plerumque ex bonis operibus discimus, quantam vitæ munditiam in cogitatione construamus penè cuncta namque bona opera ex cogitatione prodeunt.

Homil. 5. in Euāg.

De veste Sacerdotali.

Lib. 10. Mor. c. 18

Prou. 24.

Sed sunt nonnulla cogitationis acumina, quæ ex opere nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur; ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe diuini amoris exordia capiens imperat bona, quæ fiant, sed postquam fieri imperata cœperint ipsis suis exercitata actionibus discit, cùm imperare bona inchoauerat, quanto minùs videbat. Foris ergo ager excolitur, quia plerumque ab exteriori opere videmus quantam subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. hæc ille. Et quod his de fructu cognitionis ac scientiæ differit, affirmandum nobis est de accessione incrementi, meriti atque feruoris, quæ ex actione externa saltem per occasionem redundant, & refluunt in internam. Verum quia magni refert intelligere quomodo, & quatenus frequentari debent studiosæ actiones, in hac re explicanda est nobis aliquantisper immorandum.

DE ACTIONIBVS VIRTVTIS EX SANCTIS SCRIPTVRIS ET PATRIBVS.

LIBER PRIMVS.

In quo post generales Actionis studiosæ proprietates, de Theologicarum virtutum Actionibus præcepta traduntur.

Virtus in actione consistit.

CAPVT I.

VT doctrina de Virtutibus ad spiritus profectum vtilior, & ad vsum sit accommodatior, necessarium videtur de actionibus earum propriam accuratámque tractationem instituere. Quæ enim de virtutibus duobus libris in opere de disciplina perfectionis tradita sunt præcepta ex sanctis patribus eruta, actus earum explicant quidem non ita tamẽ enucleatè & pressè, quemadmodum proficientis studium & vtilitas postulat, fuerit igitur illa generalis quædam virtutum singularum

descriptio, nunc sigillatim actiones ipsæ plenius & subtilius dispiciendæ. Verùm priusquam aggrediar ad virtutis cuiusque actiones singulas, præmittam quædam, quæ ad rem propositam explicandam faciliorem nobis aditum faciant, & hoc primum. Quàm propriè virtus spectat actionem,

Duo quippe sunt Virtutis officia. Vnum est, animam vest re, & ornare. ob quam causam Anima sic exornata nominatur in Psalmis, Regina assistens a dextris Regis in vestitu deaurato circundata varietate, & S. Gregorius Nyssenus affirmat, Virutes esse quasi viuos colores: quibus in nobis natiua Dei forma exprimitur, & idem cum Regiam hanc Dei imaginem in homine describit, sceptro comparat beatitudinis spem, diademati coronam iustitiæ, amictum verò cultumue purpureum Virtutem esse dicit, qua nihil asserit esse magis Regium. Alterum est, Virtutem Actionis bonæ ac studiosæ fontem esse & parentem. idcirco Virtutes Christi domini præstantissimæ & fœcundissimæ in Cantico fluenta plenissima appellantur, & sponsæ charitas miseratioque similes esse dicuntur piscinis quæ sunt in Esebom. Dominus ipse in Euangelio clamat ex fide credentium promanatura flumina virtutum vidilicet & donorum Spiritus Sancti, & Sanctus, Ambrosius, & Sanctus Augustinus quatuor Cardinales Virtutes expressas esse affirmant quatuor paridisi fluminibus. ob eam certe rationem: quia vt ex fontibus flumina, & ex fluminibus riuos diriuari necesse est, sic ex virtutibus fluere Actiones bonas.

Psal. 44. *Lib. de opificio hominis. Cap. 5. Cap. 4.* *Cant. 5. Cant. 7. Ioan. 7. lib. de paradiso c 3. lib. 2. de Gen. contra Manichaos. cap. 10.*

Quamquam verò primum illud Virtutis munus præclarum sit, vt ob id etiam Virtutibus exutam animam non minus velit S. Hieronimus esse destendam, quàm nobilissimi & locupletissimi Hierosolimorum templi spoliationem: nihilominus virtus Actionem spectat. nam habitus finis est Actio, & Sanctus Augustinus vt omittam philosophos, habitus est in quo agimus, cum opus est. Virtus porrò habitus est actuosus, siue mauis operatiuus, cuius vis omnis & laus propterea in Actione consistit. Quod sanè à Deo sapientissimè institutum est. Primum quidem, vt homo qui ad

Procemio lamẽtat. Ieremiæ. *lib. de bono coniugali c. 21.*

imaginem Dei conditus est, ipsa virtutis Actione referat Deum qui Actus purissimus est, actione ipse sua beatissimus. Deinde vt idem actionibus bonis continuatis æternæ felicitatis merita continuet, augeatque semper: non enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. & esto fidelis vsque ad mortem habitu quidem, sed magis actu fidei. nam ad habitum non est adhortatio propriè. Denique vt Deus ipse semper præsto sit nobis, adeoque præsens in cordibus nostris. Siquidem quamuis is adsit habentibus gratiam & virtutes: adest tamen maximè virtutem pietatemque exercentibus: harum quippe odore allicitur sponsus, qui pascitur inter lilia. hoc est candore & odore virtutum delectatur, ait S. Bernardus, pascitur que profectibus nostris etenim gaudium Domini fortitudo nostra.

2. Tim. 2. *Apoc. 2.* *Cant. 2.* *Serm. in Can. 71.* *2. Esdræ 8*

Actio autem ex omnibus virtutibus nostris siue supernaturalibus, siue acquisitis quasi fructus exigitur à Deo. propterea enim de fide dicitur. Accedentem ad Deum oportet credere, & de spe scriptum est, Spe gaudentes, & habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo. de charitate erga Deum; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. de charitate erga proximum, Diligamus non verbo neque lingua, sed opere & veritate; de prudentia, Ambulate per vias prudentiæ, & idem de alijs: denique Dominus, Negotiamini, dum venio vbi ait Sanctus Ambrosius, Dominus suæ pecuniæ quærit vsuram, vt intelligamus Dominum donorum suorum exercitationem postulare, & bonarum actionum tributum à suis exigere. immo (vt hoc etiam obiter dicamus) cum reprobos æternis supplicijs addicit, non tam illos accusat, quod malè egerint, quàm quod nihil egerint. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare. adeoque si non aliæ subessent causæ, (& vtinam non subessent innumeræ) sola omissa actio alioquin debita causa etiam esset damnationis & mortis æternæ. quod similiter in parabola de Talétis obseruat Auctor Imperfecti in Mathæum ille enim ait: qui fodit gratiam suam in terram, non peccare proponit, sed iustitiam non facere.

Heb. 11. *Rom. 12.* *Prou. 3.* *Matt. 22.* *1. Ioan. 3.* *Prou. 9.* *Luc. 9.* *Matt. 25.* *Matt. 25.*

Cæterum, non solum Deus Actionem ex virtutibus exigit, sed ipsamet virtus ex seipsa, cuius nimirum natura per se,& vt aiunt, essentialiter ad actionem dirigitur, vt S. Thomas explicat,& ante ipsum scribunt Patres, nam S. Basilius virtutem quæ ex Deo est, dicit esse vsum earum Animæ facultatum, quæ boni causa datæ sunt. bona adhibita mente. qui vsus præceptis Domini sit conueniens. & S. Augustinus acriter inuehitur in Iulianum Pelagianum, qui virtutem interdum infœcundam esse videbatur asserere. Quapropter inquit, dici non potest, quantum te fallat ista opinio, qua dixisti, omnes virtutes affectus esse, per quos aut fructuosè, aut steriliter boni sumus: fieri autem non potest, vt steriliter boni simus, Arbor enim bonos fructus facit. absit autem vt Deus bonus à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat,& in ignem mittat arbores bonas. Seneca simul Actio inquit virtuti necessaria est, & ab optimo Poeta dictum est, virtutem otiosam esse similem taciturnæ lyræ, aut naui ad profectionem adornatæ semper in portu consistenti. S. Anselmus denique, Virtus inquit sine exercitio quasi plumbea lancea est.

1.2.q. 55. ar. 1. Refusius dis. inter. 2.

Lib. 4. cōtra Iul. In cap. 4.

Matth. 3.

Epist. 95. Claudianus.

Lib. de similitud. cap. 194.

Porro virtuti Actio necessaria est, non solum ob rationes antedictas, similitudinem inquam Dei, meritum nostrum, & Dei præsentiam in nobis; sed multo maximè, quia solis suis actionibus se virtus sustentat, & locupletat. sicut suis deriuationibus fons, suo feruore ignis. Sola inquit S. Gregorius Nyssenus, virtutis Actio nutrit laborem, viresque auget & probat exemplo Mosis, quia ait, cum semel per scalam, in qua Deus innixus erat, vt Iacob dicit, ascendere cœpisset; nunquam stetit, nunquam terminum motus nouit, sed semper de gradu in gradum ascendebat. nec enim deficere vnquam potest altior gradus. & post enumerata præclara eius facinora, eaque dona, quæ cumulatè in eum contulerat Deus, tot tantisque inquit sublimationibus elatus adhuc ardet desiderio, adhuc tanquam famescens & sitiens, tanquam eo carens quo semper fruebatur, orat vt videat, non vt ipse capere potest, sed vt se habet, qui desi-

Lib. de vita Moysis.

deratur

deratur. Id verò quod aït, non poteſt deficere altior gradus, intelligitur primò, vt altior gradus eſt. gradus enim altioris non eſt deficere, ſed proficere. Deinde, quia in altiore gradu ea vis eſt, vt ſi ipſi velimus, poſſimus facile per illum, & Dei ópe quæ ſemper præſto eſt, & præcipua reſiſtere tentationibus contrapugnantibus, ac progredi in virtute, in quam ſententiam ſcripta etiam illa ſunt: Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque creatura alia poterit nos ſeparare à Charitate Chriſti. Conſentaneum tandem eſt actiones augere virtutes quod virtutes (vt diximus) habitus ſint, qui vt actionibus gignuntur, ſic actionibus conſeruantur, corroborantur, creſcunt, quod etiam Theologicis virtutibus ſuo modo conuenire Theologi aſſerunt; quamuis enim & habitus illarum & incrementa à Deo efficiantur, incrementa certè Deus non efficit, niſi virtutum actionibus anteuertentibus, & præparantibus animum in quo incrementum det Deus.

Cant. 8.
Rom. 8.
1. Cor. 3.

Qualis eſſe debeat virtutis Actio.

CAPVT II.

ACTIONIS ſtudioſæ proprietates multæ ſunt, præcipuas numerabimus maximeque ad vſum ſpectantes.

Actio virtutis, actio eſt humana, loquimur enim hic de hominis virtute. Eſt autem actio humana quæ ex ratione deliberante proficiſcitur: vt idcirco non omnis actio hominis humana ſit, non enim humanã dicimus quamuis hominis ſit actionem Animæ vegetantis; omnis tamen actio humana hominis ſimul eſt actio. Vt autem hæc virtutis actio ſit, bona ſit, oportet, hoc eſt de re bona, & rectum ob finem. quod idem ſimul eſt ac rationem humanam voluntariam eſſe, & ſponté naſcentem, ratione præeunte &

prudentia per iudicium, & imperium, qui eius actus præcipui sunt, moderante. immò eandem rationem Dominam, & Reginam esse omnium humanorum actuum pro vniuscuiusque ratione. cùm scriptum sit: Subtus te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, adeò, vt præesse nos debere etiam operibus bonis significet Apostolus vt nimirum iis ita ratione prudentiáque superiores simus, vt nullo quantumlibet pio feruore in eorum exercitatione abripiamur à recto. Talem actionem denique circumstantiæ omnes comitentur & muniant, nihil vt desit, quominùs integra planè perfectáque sit.

Gen. 4.

Ad Tit. 3

Epi. 90.

Tria autem sunt, quæ huiusmodi Actioni Seneca tribuit. Primum est, inquit, vt quantum quidque sit, iudices. Secundum, vt impetum ad illa capias ordinatum, temperatúmque. Tertium, vt inter impetum tuum actionemque conueniat, vt in omnibus istis tibi ipsi consentias. quicquid ex his tribus defuerit, turbat & cætera. Quid enim prodest intus æstimata habere omnia, si sis impetu nimius? Quid prodest impetus repressisse, & habere cupiditates in tua potestate, si in ipsa rerum actione tempora ignores, nescias quando, quidque; & vbi, & quemadmodum agi debeat? aliud est enim dignitates & precia rerum nosse, aliud articulos, aliud impetus refrænare, & ad agenda ire, non ruere. Tunc ergo vita sibi concors est, vbi actio non destituit impetum. Impetus ex dignitate rei cuiusque concipitur, perinde remissus, acriórque prout illa digna est perpeti: hæc Seneca. qui plane exprimit prudentiam, non solùm prudentiam quæ passiones sustinet, ne præcipitent, sed eam etiam quæ actionem ad exitum perducit, ne inchoata flaccescat. vtrumque enim necessarium est; Primum quidem aduersus illos, qui quicquid volunt, vehementer volunt. Secundum autem aduersus illos, qui multa quidem agitant animo, ac volunt, nihil tamen, aut valde pauca præstant. illi sunt qui cogitationem quidem ad res agendas adhibent, sed subitam, ac ferè nulla præparatione operosa magnaque aggrediuntur negotia, multis actionibus semper im-

plicati: hi contra multa comprehendunt animo, de iis copiosè disserunt cum audientium etiam admiratione, quæ agenda sunt inquirunt diligenter, acutè dispiciunt, ad agendum tamen tardi, remissi, minimè efficaces; illi rationis fræno coercendi; hi timoris ac conscientiæ stimulis concitandi neutri virtute prædici, nisi illi senilem prudentiam, & hi magnam efficacitatem asciscant. II. Actio virtutis præsertim Christiana non semper in semine, aut infans est, sed vegeta, crescensque quotidiè magis: similis igni illi, quem Dominus misit in terram, & voluit vehementer accendi. Nolite, inquit Apostolus, pueri effici sensibus, malitia autem paruuli estote, sensibus autem perfecti: propterea sanctus Gregorius cùm retulisset illud Iob, per singulos gradus meos pronunciabo illum omnipotentem inquit Dominum per suos gradus pronunciat; qui per incrementa virtutum quæ cœpit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. & paulò post: & ascendit super gradus eius; quia nobis proficientibus eò amplius nobis exaltatur Dominus. Hortatur idcirco sanctus Hieronymus, crescat cum annis gratia, crescat cum ætate iustitia. quod quanti à nobis fieri debeat, intelligitur ex dicto illo sancti Gregorij, quo indicat sentire se signum diuinæ electionis esse in virtute progressum facere. Electis, inquit, cùm foris ætas corporis, intus (si dici liceat) crescit ætas virtutis; Nullus tamen, ait idem, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur, quia frumentum Dei ab herba incipit, vt granum fiat. quare infantes in virtute fouendi sunt, ac promouendi, dum Christus formatur in illis. ne sibi relicti de minimo etiã illo Virtutis gradu deiecti retrolabantur accidátque illis quod idẽ de non perseuerantibus scripsit, qui bona non consumant dum proposita non perficiunt, etiã quę fuerũt cœpta conuellũt. II. Actio Virtutis feruẽs esse debet. Idcirco Apostolus: Spiritu feruentes, ait Domino seruiẽtes ac si dicat, quia Domino seruimus, spiritu efferuescamus. hic porrò feruor si adulta virtute nitatur, nõ extraneus ille erit ac peregrinus, qualem S. Petrus vituperat vt incõstantẽ ac minimè diutur-

Luc. 12.
1. Cor. 14
Homil. 15 in Ezec. Iob 31.
Epist. 14.
Lib 21. Mor. c. 12
Hom. 15. in Ezech.
3. pa. past. cap. 1.
Ad monit. 35.
Rom. 16.
1. Pet. 4.

sint, sunt enim ad salutem necessariæ; sed quoniam insistendum priùs & maximè sit in internis actibus tanquam excellentioribus, & à quibus externa perfectio vniuersa premanat; in quibus denique Deus maximè delectatur. Exteriora etenim nostra (ait sanctus Gregorius) Domino quamlibet parua sufficiunt, cor namque & non substantiam pensat: quod ita verum est, vt nihilominus Actionibus externis bonis magno sit insudandum studio, si non ob alias causas (quæ tamen aliæ multæ sunt) ob perfectionem certè ipsarummet actionum internarum. nam vt sanctus Hieronymus obiter hac de re differens ait, Ratio operibus, & opera ratione indigent. & sanctus Gregorius cum attulisset dictum Salomonis: Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, vt post ædifices domum tuam, & quid est inquit, post agri exercitium ad ædificium domus redire, nisi quod pleru nque ex bonis operibus discimus, quantam vitæ munditiam in cogitatione construamus penè cuncta namque bona opera ex cogitatione prodeunt.

Homil. 5. in Euãg.

De veste Sacerdotali.

Lib. 10. Mor. c. 18
Prou. 24.

Sed sunt nonnulla cogitationis acumina, quæ ex opere nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur; ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe diuini amoris exordia capiens imperat bona, quæ fiant, sed postquam fieri imperata cœperint ipsis suis exercitata actionibus discit, cùm imperare bona inchoauerat, quanto minus videbat. Foris ergo ager excolitur, quia plerumque ab exteriori opere videmus quantam subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. hæc ille. Et quod his de fructu cognitionis ac scientiæ differit, affirmandum nobis est de accessione incrementi, meriti atque feruoris, quæ ex actione externa saltem per occasionem redundant, & refluunt in internam. Verum quia magni refert intelligere quomodo, & quatenus frequentari debent studiosæ actiones, in hac re explicanda est nobis aliquantisper immorandum.

Quæ Actiones Virtutis frequentari debent, & quatenus.

CAPVT III.

ACtiones porrò studiosæ quæ frequentari possunt, & solent, multæ sunt, nec vnius generis,& de nonnullis quid tradiderint Patres, explicare, magnam vtilitatem proficientibus adfert.

Intentio in Deũ.

Primò igitur loco ponatur intentio recta, quæ si non virtus per se, actus certè aut sine actu virtutis non est.quam oculum appellat Dominus, oculum nempe cordis, non quod sit actus intellectus, sed cùm sit actus voluntatis, qua homo vult finem aliquem,ad quem seipsum,& actiones suas dirigit,eo proficiens tanquam itineris huius oculo, & duce vtitur. Vniuersè sic à sancto Augustino,Intentio bona describitur; Hunc talem oculum inquit habet ille, qui finem bonorum operum suorum, vt verè bona opera sint, non in eo constituit, vt hominibus placeat, sed etiamsi prouenerit, vt eis placeat, ad eorum salutem potius hæc refert, & ad gloriam Dei, non ad inanem iactantiam suam. Neque propterea boni aliquid ad salutem proximi operatur, vt ex eo comparet ea, quæ huic vitæ transigendæ sunt necessaria: neque temerè animum hominis voluntatémque contemnit in eo facto, in quo non apparet, quo animo, & voluntate sit factum:quidquid officiorum exhibet homini, hac intentione exhibet, qua sibi exhiberi vult: id est, non vt ab eo aliquid commodi temporalis expectet. Ita erit cor simplex, & mundum in quo quæritur Deus. hæc ille. Sanctus Bernardus omnes Intentionis partes, & genera sic distinguit. cùm enim explicasset Intentionem à sponso in Cantico genis similem affirmari, quod in ea requiratur res & causa,quid intendas,& propter quid,ex quibus duabus partibus animæ decor vel deformitas iudicatur, addens genera sex, id totum fiet inquit planius exẽplis *a* Si,verbi gratia,intẽdat quis animũ inquirendæ Veritati,

Lib. 2. de serm. Domini in mõte versus finem.

Genera intentionis sex. Ser. 40. in Cant. a I.

atque

atque id solo Veritatis amore, nonne is tibi videtur & rem & causam habere honestam, meritóque sibi vendicare quod dicitur: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, quippe, cum in neutra genarum næuus reprehensionis appareat? *b* Quod si minimè quidem Veritatis desiderio, sed aut inanis gloriæ, aut alterius qualiscunque commodi temporalis obtentu in Veritatem intenderit, iam & si vnam genarum videatur habere formosam, non tamen vt arbitror, dubitabis iudicare vel ex parte deformem, cuius alteram faciem causæ turpitudo fœdauerit. *c* Si autem videris hominem nullis honestis studiis intendentem, sed carnis illecebris irretitum, ventri & luxuriæ deditum, quales sunt illi, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt, quid? istum non est vtraque parte fœdissimum iudicabis, in cuius vtique intentione & res & causa reproba inuenitur? Ergo intendere non in Deum, sed in seculum, secularis animæ est, nec vllam prorsus genarum speciosam habentis. Intendere autem quasi in Deum, sed non propter Deum, hypocritæ planè animæ est. cuius & si vna facies decora videtur, quòd ad Deum qualicunque intentione respiciat: ipsa tamen simulatio omne decorum in ea exterminat, & magis per totum ingerit fœditatem. *d* Si autem vel solum vel maximè ob vitæ præsentis necessaria ad Deum conuerterit intentionem, non quidem fæce hypocrisis putidam, pusillanimitatis tamen vitio dicimus subobscuram, & minus acceptam. *e* Porrò è contrario intendere in aliud quàm in Deum, tamen propter Deum, non ocium Mariæ, sed Marthæ negotium est. Absit autem vt quæ huiusmodi est, quicquam illam dixerim habere deforme. non tamen ad perfectum adfirmauerim peruenisse decoris, quippe, quæ adhuc solicita est, & turbatur erga plurima: & non potest terrenorum vel tenui puluere non respergi, quem tamen cito faciléque deterget, vel in hora sanctæ dormitionis casta intentio, & bonæ conscientiæ interrogatio in Deum. *f* Ergo solum inquirere Deum propter ipsum solum, hoc planè est vtramque

b 2.

c 3.

Philip. 3.

d 4.

e 5.

f 6.

bipar

« bipartitæ intentionis faciem habere pulcherrimam, at-
« que id proprium & speciale sponsæ, cui meritò singula-
« ri prærogatiua audire conueniat : Pulchræ sunt genæ
« tuæ sicut turturis. Proficientis propria sunt duo poste-
« riora genera, immò perfectorum etiam, vix enim purior aut perfectior intētio excogitari potest, quàm quæ hisce generibus continetur. neque verò à negotiis ex charitate susceptis extimescendum est proficienti aut perfecto terreni pulueris periculum. nam & has sordes facile eluit charitas, cuius est operire multitudinem peccatorum, nec perfecto viro deest facultas eas facilè præuertendi, vt docuimus libro de perfectis.

Cum igitur Intentionis oculum in vnam Dei gloriam figendum nobis esse certum sit, præcipit enim Apostolus, siue manducatis, siue bibitis, siue aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. & omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum: de eodemque Patres omnes vna & mente & voce consentiant, meritò quæritur quàm sæpe Intentionis actus proficienti iterandus sit, aut renouandus, præsertim cum ad meritum æternæ gloriæ actiones bonas huiusmodi intentione formari oportere asserant graues Theologi Et Respondeo.

[Margin: .Cor.10. / Col. 3. / Intentio bona quo modo iteranda.]

Primum. Et si Apostoli verbis quæ producta sunt vis legis ac præcepti subsit, fit tamen huic legi satis, si obeātur bonæ actiones, ex sese etiam si præsenti intentione in Deum non dirigantur. sic habet S. Thomas, & ante eum S. Augustinus: Cum Deus inquit laudatur de bono opere tuo, opere tuo laudas Deum sicut cum blasphematur Deus de malo opere tuo, opere tuo blasphemas Deum, & cum hortatus esset ad varias actiones bonas, eas breuiter colligens sic concludit : Laudas cum agis negotium, laudas cum cibum & potum capis, laudas cū in lecto requiescis, laudas cum dormis. ad illam perfectissimam laudem (nempe Angelorum) exerceamus nos laudatione ista in bonis operibus. explicans idem verba illa : Tota die laudem tuam. Et cuius ait lingua du-

[Margin: . Dictū. / Ad Col. lect. 3. In Psal. 146. / In Ps. 34 concione. 2.]

rat meditari tota die laudem Dei? ſuggero remedium, vnde tota die laudes Deum ſi vis, quicquid egeris bene age, & laudaſti Deum. & hoc ait S. Thomas, eſt, actiones habitu referri in Deum non actu.

Deinde quod ad meritum ſempiternæ beatitudinis attinet, vt extra controuerſiam eſt, debere hominem vt mereatur, eſſe in Dei gratia & charitate conſtitutum, ſic conſentaneum eſt, & S. Thomæ doctrinæ conſonum, oportere eundem nonnunquam actiones ſuas vniuersè ſaltem in Deum retuliſſe. meriti quippe radix eſt charitas erga Deum. ac vt ſimiliter certum eſt, hominem qui vt diximus, eſt gratia & charitate præditus, non neceſſe habere ſingulas actiones ſuas bonas in Dei gloriam referre; ſic ad meritum ipſum etiam ſatius & tutius eſt, ſi ſemper, aut quo poteſt crebrius, eas in Deum dirigat. tum ad ſcrupulum omnem eximendum ex animo, tum quia vt ſcribit ſanctus Bonauentura, intentio actualis eſt perfectior. & magis meritoria habituali, quia inquit addit aliquam bonitatem ſupra habitualem.

2. Dictū.

1. 2. q. 21. art. 4.

Lib. de ſeptem Itineribus Æternitatis cap. de 1. Itinere diſt. 1.

Sed propius ad rem noſtram accedamus. Proficienti ratio profectus eſt habenda maximè. ideò is officio ſuo rectè fungitur, ſi cuiuslibet Actionis initio ſecum ſtatuat, eam diuinæ gloriæ omnino dicare. hoc ſanè conſilium eſſe Apoſtoli Pauli cum vt ante diximus, hac de re monita ſcribit Corinthiis & Coloſſenſibus, nemo negat. & ſanctus Gregorius Vigilanti inquit cura, per cuncta opera intentio nobis noſtra penſanda eſt, vt nil temporale in his quæ agit, appetat, totam ſe in æternitatis ſoliditate figat, ne ſi extra fundamentum actionis noſtræ fabrica ponitur, terra dehiſcente ſoluatur. & poſtea. Baſes vniuscuiuſque ſunt animæ intentiones ſuæ. Nam ſicut fabrica columnis, columnæ autem baſibus innituntur, ita vita noſtra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione ſubſiſtunt. Caſſianus autem eandem normam & adhuc ſeueriorem præſcribit in hunc modum. Hac itaque nobis deſtinatione propoſita, (ſcilicet ſecundum æternam vitam cordis puritate) ſemper actus noſtri & cogitationes ad eam obtinen

3. Dictum

Lib. 28. Mor. c. 13.

Col. 1. c. 5.

nendam rectissimè dirigentur. Quæ si oculis nostris iugiter statuta non fuerit, non solum cunctos labores nostros varios pariter atque instabiles reddens, incassum eos ac sine vllo emolumento compellet effundi, sed etiam cogitationes omnes diuersas sibique contrarias suscitabit. Quæ porro emolumenta ex hac continuata aut sæperepetita intentione in Deum oriantur, non est huius loci enumerare omnia. illa non omittam quæ sanctus Bernardus attigit cum hac de re suo more præclarissimè disserit. Da mihi ait, animam nihil amantem præter Deum, & quod propter Deum amandum est: cui viuere Christus non tantum sit, sed & diu iam fuerit: cui studij & otij sit, prouidere Deum in conspectu suo semper: cui solicitè ambulare cum domino Deo suo, non dico magna, sed vna voluntas sit, & facultas non desit: da inquam talem animam, & ego non nego dignam sponsi cura, maiestatis respectu, dominantis fauore, solitudine gubernantis: & si voluerit gloriari, non erit insipiens. tantum vt qui gloriatur, in Domino glorietur. Explicat paulo post aduentum patris & filij in huiusmodi animam cum admiranda illa copia donorum cœlestium spiritualiumque diuitiarum: quibus destitui necesse est illos, quos in rebus omnibus continuandæ puræ intentionis in Deum par solicitudo non stimulat, aut par Dei gratia non accendit. Sed de hac re postea nonnulla.

Serm. 69. in Can.

1. Cor. 1.

Nunc quod ad intentionem in Deum frequentandam quod quærebamus, spectat, sit hæc Clausula. Ad spiritus profectum maximè pertinet, ad singulas actiones, quas ex virtute inimus, nouam afferre intentionem diuinæ gloriæ. Si verò actio diuturna sit, eiusdem studij proficiendi est, in ipso actionis cursu eandem renouare intentionem, ac demum in actionis exitu Deo à quo est omne bonum, gratias agere hoc est sine dubio Patrum placitum in primis S. Gregorij, qui (vt retulimus secũdo libro de Disciplina.) propterea initia, progressus & fines Actionum nostrarum obseruari præcipit, quod in ijs maximè intentioni rectæ insidias struere diabolus consueuit.

4. Dictũ.

Liber 1. Mor. cap. 38.

Post

Post Intentionem discutienda nobis est Actio pernecessaria Proficienti, quæ Mortificatio aut Abnegatio est hanc enim primam obimus cum manum mittimus ad aratrum; hac media insistimus, & procurrimus in virtute, hæc finis & terminus est nostrarum omnium in pietate concertationum. immò & vitæ ipsius, quæ vt ait Iob non nisi militia est super terram. Hanc à nobis frequentari oportere significat dominus cum apud sanctū Lucam dicit: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. quem locū sanctus Hieronymus scribēs in Matthæum, sic intelligit, ne putemus ardorem fidei posse sufficere, semper crux portāda est, vt semper nos Christum amare doceamus. portatur autem semper crux per continuam mortificationem, ad eum modum quo de sancto Luca Ecclesia canit, qui crucis mortificationem iugiter in suo corpore pro tui nominis honore portauit. Perpetuitatem hanc vt significet Apostolus, similem facit crucifixioni. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. quam etiam similitudinem prosequitur Cassianus, tanquam inter Ægyptios monachos tritam suo tempore, & tyronibus ipsis insinuari solitam. Ad idem spectat illa sancti Augustini vox. Hoc est opus vestrum in hac vita, actiones carnis spiritu mortificare quotidie, affligere, minuere, frænare, interimere. Hæc est actio nostra, Hæc est militia nostra: quam etiam alibi bellum intestinum nominat. Inter multas autem, duas ex eodem sancto Augustino huius rei rationes colligimus. prior est Virtutis peregrinitas: etsi enim insita nobis natura sunt virtutum semina: primò non omnium: nam supernaturalium non: ideo enim sunt supernaturales, quia naturam longè superāt. deinde cognata magis proculdubio sunt naturæ deprauatæ primi parentis culpa vitia, quàm virtutes. quare perpetuò pugnandum est animo in domandis ita vitijs, vt aliquando in eius passionem veniat Virtus. Porrò ipsa Virtus ait S. Augustinus, quæ non est inter prima naturæ, quoniam eis postea doctrina interueniēre superuenit (quod multo maximè in virtutes infusas

Mortificatio sui.

Iob 7.

Luc. 9.

Matt. 10.

Gal. 5.

Lib. 4. ca. 34. & 35.

Ser. 13. de verbis Apostoli.

Lib. 19. de ciuit. Dei cap. 4.

quadret,

quadret, oportet) cum sibi bonorum culmen vědicet humanorum, quid hic agit nisi perpetua bella cum vitijs, nec exterioribus, sed interioribus, nec alienis, sed planè nostris & proprijs, & maximè illa, quæ Græcè σωφροσύνη dicitur, Latinè temperantia nominatur, qua carnales frænantur libidines, ne in quæque flagitia mentem consentientem trahant, quod etiam post ostendit S. Pater de alijs virtutibus: Posterior ratio est. quia vitiorum tanta est multitudo & vis, vt vno auulso, aut ex parte cõpresso, non deficiat alterum, quare animo in perpetua manendum vigilia, luctandúmque cum vitijs semper. Calca mortuum (inquit S. Augustinus,) transi ad viuum, à mortificato nempe vitio ad mortificandum. Calca iacentem, conflige cum resistente, mortua est enim vna delectatio, sed viuit altera. Quod si dicas quantumcumque continuus acerque sit conflictus cum vitiis, ea tamen expugnari nunquam, quod viuat semper in nobis membrorum lex, quam vocat Apostolus, fomésque peccati, ac concupiscentia, quæ nos continenter vexat ac colaphizat, primum quidem dico, multa vitia vt actionibus malis progignuntur, sic actionibus contrariis bonis extinguuntur. Deinde alia si non radicitus conuelluntur, quòd maneat concupiscentia semper, certè minuuntur & extenuantur ita, vt vix, ac ne vix quidem noceant, Continua instantia ait sanctus Anselmus, si non delentur minuuntur.

De verbis Apostoli ibid.

Rom. 7.

Lib. de Similitudinibus, c. 120.

Ibidem.

Victricis huius mortificationis indiciũ adfert S. Augustinus. Iam non delectat mortificatum est. Item dum non consentis, mortificas, cum cœperit omnino non delectare, mortificasti.

Primum. An animus etiã in somno bene occupari possit.

Ergo inquis ita continenter pugnandum est, vt à pugna desistamus numquam. Respondeo.

Primùm Dubium nullum est dum somni tempus est, vigilandum nobis non esse ad pugnam aduersus vitia. possumus nihilominus habitibus vigilando partis ita composito animo decumbere, vt tunc etiam titillationibus sensus, & vitiorum illecebris phantasiam commouentibus interdum resistamus. quod sibi accidisse S. Augustinus est auctor. & quotidiana experientia com-

Lib. 10. confes. ca. 30.

pertum

pertum est. Aliquid amplius asserit S. Basilius. Somni inquit ipsi pietatis exercendæ meditationes quædam sint. quæ enim nobis sopore depressis ac solutis occursant obuersantúrve imaginationes, consueuerunt nescio quo pacto plurimum contigere ceu extremus quidam tenor susurri lenis, aut soni editi, idque ex curis, quas tecum agitaueris interdiu, tantisper enim dum viuitur, cuiusmodi fuerint studia, exercitationesue nostræ, istiusmodi necesse sit in somnia se dormientibus nobis ingerant. Hæc ille. Ego id consilij do, non tam nobis laborandum esse, vt bonas cogitationes in somnis animo versemus, quam vt iis vigilantes simulque pietatis exercitationibus operam demus assiduè & serio. illud enim huius consequens est, & si id non citò, nec semper consequatur, non tam nos angat, quænam inter dormiendum virtutis reliquiæ moueantur in animis, quàm quas cogitationes vigilando suscipiamus, & quàm vtiliter in virtutis palæstra ipsi versemur interdiu.

Homil. in mar'yrem Iulitam.

Secundò. certum etiam est, teneri nos lege Dei nostros vitiosos affectus, carnémque coërcendi, quotiescúnque ea tentatione nos pulsant, quæ cùm mortalis peccati periculo probabili, & magis si certo, coniuncta sit. hoc est enim, si facta carnis mortificaueritis, viuetis. & si secundum carnem vixeritis, moriemini. & mortificate membra vestra quæ sunt super terram. Huiusmodi autem tentatio experimento potius, & opportuno magistri spiritualis consilio cognoscitur, quàm doctrina. quo tempore monent docti viri, necesse non esse quamuis vtile, actione contrariæ virtutis vitio præsenti repugnare. Sat esse, si consensus tentationi nullo modo præbeatur, ac ideo hoc vtpotè illius generis quæ negantia præcepta dicuntur, ligat nos vt aiunt, semper, & pro semper & hoc ipsum mortificari est. nam si non consentis, ait S. Augustinus, mortificas.

Secũdum.

Rom. 8. *Colos.* 3.

Caiet. in Sũ. verb. Cõtritio.

Ser. 13. *de verb. Ap*

Ad extremum extra grauium tentationum pericula vtilissimum est, & ad virtutes, perfectionémque consequendam apprimè necessarium, vt quæcúnque sese offert ad passiones vitiosas debellandas & seipsum planè

Tertium.

peruincendum occasio, ea auide arripiatur. id maximè clarum & testatum est ex Scripturis, & Patribus. ego confirmo in præsentia sensu mystico quidem, Dauidis ad rem nostram tamen à Sancto Augustino accommodato. Persequar inimicos meos, ait Propheta, & comprehendam illos. Augustinus: Persequar affectus carnales meos, ne ab eis comprehendar, sed comprehendam illos, vt absumantur. Et non conuertar donec deficiant. & ab ista intentione non conuertar ad quietem, donec deficiant, qui obstrepunt mihi. confringam illos, nec poterunt stare. confringam illos, nec durabunt aduersum me. cadent subtus pedes meos. Deiectis illis præponam amores. quibus ambulo in æternum. Et præcinxisti me virtute ad bellum. & constrinxisti fluenta desideria carnis meæ virtute, ne in tali pugna præpediter. Hæc ille. Ex quibus etiam perspicuum est, adesse Dei gratiam sic dimicantibus, illam ipsam, quam in simili pugna sibi pollicetur Apostolus. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Hic nihil de pænitentiæ, reliquarumque actionum quę ad vexandum corpus suscipiuntur, frequentatione dicitur, quod de ea tractatum iam sit primo & secundo libro de Disciplina.

Psal. 17. *In Psalm. eundem.* *Rom. 7.*

Tentationi nullum medicamentum præsto magis est quàm mortificatio & oratio, vt suo loco dictum est. quare postquam de mortificatione, de oratione frequentanda agendum nunc est. Habet enim id propriam dubitationem, quia scriptum est: Oportet semper orare, & non deficere. Latissimè autem hic orationis nomine vtimur, vt complectitur & Dei perpetuam memoriam, de qua Dauid: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper; & cælestem cum Deo eiusque domesticis sanctis Angelis & hominibus familiaritatem, prout Apostolus scribit: Conuersatio nostra in cœlis est & voluptatem denique ex præsentia Dei in viri iusti animum suauissimè vt solet illabentis, quam itidem Dauid commemorat: Lætentur in te omnes, qui sperant in te, in æternum exultabunt & habitabis in eis. hoc est vt alij vertunt, te in eis habitare, lætis vocibus perpetuò

Oratio, quatenus frequentanda. *Luc. 18.* *Psalm. 15.* *Phil. 3.* *Psalm. 5.*

perstrepêt.in his enim omnibus Scriptura sacra non frequentationem modò, sed continuationem & perpetuitatem quandam apertè designat.

Et quidem de orationis frequenti vsu quid sentiendum sit, facilè Theologi expediunt.

Aiunt primò obligari nos orandi lege, cum imminet nobis grauis aliqua tentatio : qua vt eripiamur, diuina ope sit opus. Similiter, cum opus arduum & periculi plenum aggressuri sumus Denique quandocunque comparamus nos quia sic oportet vitandi aut propulsandi peccati causa, ad Dei gratiam recipiendam. Legatur P. Valentia in tertio suæ Theologiæ Thomo. Aiunt deinde, certos homines quales sunt Ecclesiastici & Religiosi, statis horis ab Ecclesia aut instituto præscriptis, statutas preces ac cæremonias, ritusque religiosos Deo ac superis persoluère ex lege debere.nec his de capitibus esse controuersiam vllam. Aiunt tertio, quanquam varia est apud Sacros scriptores interpretatio sententiæ Domini : Oportet semper orare: clarissimè tamen ac simplicissimè sic exponi. Cum petimus aliquid à Domino, si non statim consequimur quod postulamus, animum ne abjiciamus, perseueremus potius etiam cum labore quærendo & pulsando, hoc est enim Græcis illud, non deficere, id est labori non succumbere, donec saltẽ propter importunitatẽ annuat optatis Deus ad quam regulam explicanda & illa sunt: Sine intermissione orate. Orationi instantes. Legatur etiã S. Thomas.

Disp.6 q. 2.p.3.

Quæ sit apud Patres oratio perpetua.

Difficilius explicatu est, quid sit apud Patres oratio perpetua. Siquidem Cassianus non solum orationem perpetuam probat, sed ad eam monachum instituit sic enim habet: Ideo frequens lectio, & iugis adhibetur meditatio Scripturarũ, vt exinde nobis spiritualis memoriæ tribuatur occasio iccirco decantatio crebra Psalmorum, vt assidua nobis exinde compunctio ministretur. iccirco vigiliarum omnium, ieiuniorumque sedulitas, vt extenuata mens, non terrena sapiat, sed cælestia meditetur. Et alio loco: Ad perpetuam Dei memoriam possidendam erit hæc inseparabiliter proposita formula pietatis. Deus in adiutorium meum intende.

1.Thess.5. Rom.12. 22.q.83. artic.14. Col.1. ca. 17.

Col.10. cap.9.

Domine ad adiuuandum me festina. idque inculcat adeo, vt tandem addat. Hunc versiculum meditanti tibi somnus obrepat, donec incessabili eius exercitatione formatus, etiam per soporem eum decantare consuescas. Climacus etiam sic breuius: Ille tranquillus, qui carnem ab omni labe purgauit: mentem verò super omnem creaturam eleuans, illi subjicit sensus, atque vultui Dei animam sistens, supra virium suarum modum in illum se semper extendit. Sed huius sententiæ ac doctrinæ parens est S. Basilius, qui inter cætera ait, nobis mentis habitu commigrandum in alium veluti mundum, quia scriptum sit: Conuersatio nostra in cœlis est,

Cap.29.

Reg.fus. cap.5.

Phil.3.

Hæc planè constat perfectionis studiosis à patribus tradi: in quem tamen numerum conjicit omnes Christianos S. Basilius. Quoniam vero perfectio in eo potissimum posita est, vt Deo animus hominis hæreat, arctissimeque copuletur non solum habitu, sed magis actu, intellectus nimirum & voluntatis actionibus: iccirco patres vtramque animi facultatem informant, & instruunt ad proximam cum Deo coniunctionem, quàm possunt accuratè. Postquam enim S. Basilius multa de mortificatione afectionum, memoriæ quoque ipsius expiatione, alijsque præparationibus disseruisset, addit: His præstitis, omni custodia Cor custodiendum: neque patiendum: vt assidua de Deo cogitatio ex animis nostris vnquam elabatur, neue eorum, quæ mirabiliter ab eo acta sunt memoria contaminetur per inutiles, & euanidas cogitationes, contraque illud agendum assiduè, vt ex perpetua ac purissima recordatione impressam in animis nostris piam de Deo cogitationem velut indelebile aliquod signum circumferamus: siquidem hæc est ratio per quam aequi rierga Deum charitas consueuit. Post alia adiungit, vt Dei perpetua memoria conseruetur; in Deum assiduè in rebus omnibus intentionem esse dirigendam. Hæc ille. Ad vtramque prædictarum actionum quantum maximè fieri potest continuendam nihil aptius Patres existimarunt quàm orationem: eamque si non perpetuam, certè frequentissimam, & frequentatam potius quàm, perpetuam, quòd perpetua esse nō posset,

Ser.de abdicat.

Ibid.

frequens

frequens crebraque esse posset. Sic habet Sanctus Augustinus. Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas: ne illa vigilanter erecta quæ oranti plurimum necessaria est, per productiores moras euanescat, atque hebeteretur intentio. Cassianus de ijs Ægyptijs scribens: Vtilius inquit censent, breues, quidem orationes, sed creberrimas fieri: illud quidem, vt frequentius Dominum deprecantes iugiter eidem cohærere possimus: hoc verò, vt insidiantis diaboli iaculaque infligere nobis tunc præcipuè cum oramus, insistit, succincta breuitate vitemus. Sanctissimus P. Benedictus præscribens orandi formam: Non in multi loquio ait, sed in puritate cordis & compunctione lachrimarum nos exaudiri sciamus. Et ideo breui debet esse & pura oratio: nisi fortè ex affectu inspiratione diuinæ gratiæ, protendatur.

Ep. 121. Cap. 10.

Lib. 2. ca. 10.

In Regula ca. 20.

Cæterum Cassianus & alij non obscurè significant præcepta illa de perpetua Dei commemoratione, & ad eum precatione data fuisse ijs maximè qui ab omni actuosæ vitæ occupatione longè positi toti sunt in contemplationis studiis. Quod si ijs ipsis propriè precationem perpetuam nec concedunt, & suadent frequentem; quis non intelligit, eos qui in actione præterea versantur, multò magis ad frequentem orationem, ad perpetuam nullo modo inuitandos esse, & informandos? Et sanè Sanctus Bernardus postquam retulisset debere nos exemplo Christi orationis tempore etiam corpore secedere: Cæterùm ait, sola indicitur tibi mentis & corporis solitudo: solus es si non communia cogites, si non affectes præsentia: solus es in quantacunque hominum verseris frequentia: tantum caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Sic ille. Crebrò igitur ij etiam qui negotiis implicantur, Deum vti præsentem intueantur, ad eius gloriam actiones suas dirigant, ad eum crebrò suspirent, eum frequenter & quoad possunt frequentius, & si non nisi raptim rogent, obsecrent obtestentur, gratias denique agant illi: sicque ab eiusmodi cum Deo

Col. 10. cap. 6.

Ser. 40. in Cant.

consuetudine quàm minimè fieri potest sese distrahi patiantur.

Porrò orationis longius proferendæ rationem non alia Patres mentiuntur regula, quàm interno eoque diuinitus immisso feruore deuotionis. Sic sanctus Benedictus vti nunc dicebamus; sic sanctus Augustinus his verbis: Ac per hoc etiam ipsi (nempe Ægyptij) satis ostendunt, hanc intentionem sicut non est obtundenda, si perdurare non potest; ita si perdurauerit, non citò esse rumpendam. Absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio. Explicat sanctus Thomas: Vniuscuiusque rei quantitas debet esse proportionata fini; sicut quantitas potionis sanitati. Vnde & conueniens est, vt oratio tantùm duret, quantum est vtile ad excitandum interioris desiderij feruorem; Cùm verò hanc mensuram excedit, ita quod sine tædio durare non possit, non est vlterius protendenda. Hæc sanctus Thomas. Is autem feruor non semper industria nostra excitatur, sed à Deo viris bonis plerumque immittitur, hoc est enim spiritum postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quare cùm adest, est magnopere fouendus, cùm abest, humiliter & ardenter accersendus. Hæc est S. Bernardo dignatio & præsentia Verbi; hæc per antonomasiam gratia quam tantopere absentem expetendam, præsentem arctissimæ complectendam prædicat. Hæ S. Augustino puri cordis vitales delitiæ; hæc prægustatio futuræ beatitudinis. Huic idem tantum tribuit, vt repente cùm ex Deo adest, nos eum sequi iubeat, ad eiúsque ductum omnes vires animi applicare. Sic enim scribit Simpliciano: Cùm autem non quæritur, sed infertur appetitus orandi, hoc est, cum aliquid repente venit in mentem, quo supplicandi moueatur affectus gemitibus inenarrabilibus, quocumque modo inuenerit hominem, non est vtique differenda Oratio, vt quæramus, quò sedeamus, aut vbi stemus, aut vbi prosternamur, gignit enim sibi mentis intentio solicitudinem, & sæpe etiam obliuiscitur se vel ad quam cœli partem, vel in qua positione corporis membra illud tempus inuenerit. Hæc ille. hæc denique est interna

Epist. 121 cap. 10.

2. 2. q. 83. art. 14.

Serm. in Cant. 74 & 54.
Lib. 3. cōfess. c. 21.

Lib. 2. qq. ad Simplicianum, q. 4.

Dei

Dei vocatio, quâ animam sibi desponsatam ducit in solitudinem cordis, vt ibi loquatur ad Cor eius. Hac cùm se pulsari intelligunt viri sancti, quales fuerunt prædicti Patres, & præterea alij quamplurimi, inter quos excelluit sanctus Ephren Syrus, statim vocantem Dominum attendentes, eius instinctum studiosissimè sequebantur, paulisper etiam si opus esset, à turbis secedentes, ita tamen, vt quod iam haberent, secedendo tenerent Sic consueuerat Thomas ille Kempensis egregius contemplator: date veniam fratres aiebat, nescio quis me præstolatur in cella; in quam cum esset ingressus, iucundo perfusus horrore, assistens Domino, aut ad eius mysticos pedes venerabundus accidens, sic ordiebatur. Loquere Domine, quia audit seruus tuus.

Demum vt res tota concludatur, quando occupatis etiam viris vtilis admodum est frequens, iaculatrix saltem oratio; ad eius habitum comparandum incumbere debet perfectionis studiosus; Quod multis rationibus consequetur; vna illa potissima, & cui tanquam radici nititur tota creberrimæ orationis huius industria, si diebus singulis statis horis sese sacræ meditationi rerum diuinarum, vitæ præsertim ac mortis Christi Domini, serio constanterque tradiderit. Scit, inquit sanctus Bernardus, quicumque sensum Christi habet, quantum pietati Christianæ expediat, quantum Christi seruum, & seruum redemptionis Christi deceat, & vtile ei sit, vna saltem aliqua diei hora passionis & redemptionis ipsius attentè recolere beneficia; ad fruendum suauiter in conscientia, & recondendum fideliter in memoria, quod est spiritualiter manducare corpus Christi, & bibere eius sanguinem, in memoriam eius, qui omnibus in se credentibus præcepit dicens: Hoc facite in meam commemorationem. Hæc illæ. Hæc meditatio est principium perseuerantis, deuotionis, hæc quasi seminarium diurnarum orationum, hæc denique actionum omnium bonarum, ac feruoris ipsius non solùm seges, sed regula est quotidiana atque continua; ea siquidẽ vt idẽ S. Pater alibi tradit, bibitur vinum

Epist. ad Fratres de Monte Dei.

Serm. 18. in Cant

lætificans cor hominis, vinum ſpiritus quod inebriat, & & carnalium voluptatum infundit obliuionem, humectat interiora arentis conſcientiæ, eſcas bonorũ actuum digerit, & deducit per quædam animæ membra, fidem roborans, ſpem confortans, vegetans ordinanſque charitatem, & impugnans mores. Hæc ille. Quæ vt ita ſint, vberem nihilominus materiam præbent huiuſmodi orationibus opera ipſa, quæ quiſque ex vocationis ſuæ inſtituto interdiu tractat. Legatur S. Baſilius, qui id vt cætera egregiè docet.

Reg. fuſius diſp. c. 37.

Ac ne nimis longum faciam Virtutum ſpecies percurrendo expeditis iis quæ ad Actiones virtutis præcipuas, eas, inquam, quæ duces ſunt & comites aliarum omnium, pertinere viſa ſunt, de reliquis Virtutũ Actionibus breuiter ſic ſtatuendum videtur; eas nempe quo crebrius poſſumus frequentare nos oportere: tum, vt alia nunc omittam, quia Virtus, vt ante diximus, quaſi hoſpes domi noſtræ cùm ſit, hiſce repetitis officiis veluti quibuſdam retinaculis religanda eſt, ne dilabatur, aut euaneſcant: tum quia niſi creſcat Virtus, ferè decreſcit; creſcit autem iteratis actionibus. Vtramque rationem attigit S. Bernardus. Cùm enim attuliſſet ex Cantico tribus locis florem illum myſticum reperiri, in campo, in horto, in thalamo; in campo quidem & in horto oriri florem, in thalamo autem redolere quidem, ſed iacere deiectum tanquam illarum, non innatum, addit, propterea & neceſſe eſt ſanè reparare frequenter, & ſemper recentiores apponere flores, quod diu odorem ſuum minimè retineant, nec decorem. Quod ſi (vt alio ſermone præfatus ſum) lectulus reſperſus floribus conſcientia eſt bonis referta operibus, vides certè vt ſimilitudo ſeruetur, nequaquam ſufficere ſemel vel ſecundò operari, quod bonum eſt, niſi inceſſanter addas noua prioribus, quatenus ſeminans in benedictionibus, de benedictionibus & metas; alioquin iacet, & marcet flos boni operis, atque in breui omnis ex eo & nitor exterminatur & vigor, ſi non aliis atque aliis ſuperiectis pietatis actibus reparetur. Hæc ille.

Ser. 47. in Cant.

2. Cor. 9.

Vitanda nimia reflexio mẽtis.

Hæc denique quæ de bonarum actionum exercitatione

tione præſcribunt Patres, ſic in vſum deducenda ſunt à proficiente, vt quamquam is ſeſe, actionéſque ſuas dum eas obit, circumſpicere omnino debeat, vt rectè fiant, non ita tamen in iis recognoſcendis dum agit, immorari debet, vt in ſingulis exquiſitius quàm par eſt diſcutiendis verſandiſque hæreat; tum quia, vt ait ſanctus Gregorius: ſi diu mens rebus diſcuſſis inuoluitur, peruenire ad indiſcuſſa præpeditur, tum, quia dum cogitationem in actionem eiuſque circumſtantias diutius figit, ſcrupulis irretitus, dum ſe ab eis expedit, Virtutum ſtudia interim cogitur intermittere; quæ tentatio diaboli maxima eſt, in eum finem excitata, vt quemadmodum ſanctus Gregorius loquitur, quem ſperare non poteſt, ſaltem occupare conetur; efficiatque tandem, vt prorſus à nobiliſſima, omniumque vtiliſſima virtutis exercitatione deficiat. Quare magno animo ad rem tantam aggredi nos oportet, ope nimirum Dei præſente animatos ac roboratos, cogitandumque ſubinde dum actiones bonas inimus, ſeruire nos illi, ac militare, cuius ſpiritus ſuauis eſt, & qui ſpirituum ponderator eſt, nouitque figmentum noſtrum; illique nos abundè facturos ſatis, ſi quæ eius inſtinctu & munere ad eiuſmet gloriam inchoauimus, prudenter quidem & circumſpectè, animosè tamen & fortiter ad finem vſque proſequemur.

Libr. 3. Mor. c. 11

Libr. 31. Mor. c. 29

Sed & alter ſcopulus declinandus ſimul eſt; vt non ita frequentemus actus virtutis internos, vt ſibi ſuccedentibus mentis cogitationibus, affectionibuſque voluntatis, ſimus continenter in perpetua quadam continuataque coniugatione cogitationum actionumque (Actuationem nunc vocant) id enim quamquam optimum ſit, ſi alicui diuinitus detur, paucorum tamen eſt, & patriæ potius quàm viæ; in qua vanitati creatura ſubiecta eſt non volens, & in qua dum detinemur peregrinantes à Domino, ſi non alterna requies procuranda, ſuum certè tempus ponendum in iis operibus, quæ inſtitutam continuationem illam interrumpant; qualis eſt ſomnus, cibus, munera vitæ actuoſæ, & mixtæ vocationis denique officia multa, quæ ſine culpa

Fugiẽda Actuatio

ab homine prætermitti. cùm illa porrò semper cohærente nec vnquã intercisa cogitationum serie, actionúmve nexu nisi cum incuriæ culpa obiri possunt; præter quam quòd hinc etiam magnum certúmque periculum corporis, valetudini pręsertim capitis ac cerebri creat Satanas, vt ita nos tandem extabefactos aut victos tædio, ex virtutis palæstra extrudat; quare magna prudentia Virtutis iter dirigendum est; ac semper ante mentis oculos habenda illa duo: ad frænandum vehementiorem copulandarum actionum currendique cupiditatem, Ne quid nimis; ad seriò voluntatem concitandam ad officium, Age quod agis. Suum deinde tempus Actionibus examinandis dabitur, sed certum, & statis horis atque ab ipsis de quibus nunc agimus, actibus separatum; hocque illust est quod S. Gregorius scribit, post virtutis sensum, intentionem cordis dirigere, & omne quod agitur districta retractationis discutione mundare.

1. *Mor. cap.* 35.

Qua ratione veræ Virtutis Actiones à falsis diiudicandæ sint.

CAPVT IV.

FALSAS fictásque Virtutes ac proinde iis similes Virtutis Actiones interdum reperiri, & scriptura & vsus ipse satis superque demonstrant Religionem & obedientiam simulauit Saul coram populo & Samuele. Absalon humanitatem, charitatem, iustitiæ zelum erga Israelitas, qui Patris tribunal adirent. vt nihil dicam de ipsiusmet Dauid in Vriam Ethæum ementita beneuolentia. Innocentium & diuinæ gloriæ studium insolens Pharisæus ille, in proximè adstantem & contritum Publicanum contumeliosus: Iudas pietatem, Simon Magus etiam fidem. Denique Dæmon ipse, quid aliud facit cum se trãsfigurat in Angelum lucis, quàm simulare virtutem. Sanctósque viros ? & Hypocrisis quid est aliud quã flagitij larua, Virtutis fucus?

Contrà,

Contrà, verè Israelitas, & in quibus dolus non est, laudat Dominus in Nathanaele. Et Apostolus hortatur ad sanctitatem veritatis, hoc est ad veram sanctitatem, ad succingendos lumbos in veritate, vera nimirum castitate coercendos, falsos fratres nempè simulatores accusat, & charitatem fundat in fide non ficta, affirmátque aliquos ex occasione, quærendo quæ sua sunt, Christum annunciare, ex veritate & studio diuinæ gloriæ amplificandæ, alios.

Eph. 4. *Eph. 6.* *2. Cor. 11* *2. Tim. 1.* *Phil. 1.*

Vtile ergo fuerit, veræ Virtutis indicia explicare, vt agnita diligatur colatúrque, iisdémque deprehensa quæ falsa est, repudietur.

Ac primum obseruandum est ex sancto Gregorio, Virtutum sensus, hoc est pondera, & quanti quæque sit Virtutis actio ac qualis melius preces quam discutiones inueniunt. nam ea quæ perscrutari in nobismetipsis plenius nitimur, sæpè verius orando quàm inuestigando penetramus: cum enim mens per quandam compunctionis machinam ad alta sustollitur, omne quod ei de seipsa occurrerit, sub seipsa dijudicando certius contemplatur. & paulo post: Sed hæc inquit agere nesciunt, nisi hi, qui priusquam cogitationes ad opus prodeant, internos suos motus sollicitè circumspicientes frænant. Hæc cauere nesciunt, nisi hi qui virili custodia munire mentem nouerunt. Quare ex sancto Gregorio duas diiudicandæ Virtutis Actiones rationes habemus, orationem & mortificationem. oratione quippe circunspecta (de qua loquitur sanctus Gregorius) illuminat Deus tenebras nostras, & gressus dirigit quæ sine dubio causa est, cur plerúnque viri illiterati sed pij, valde perspicuè magis & plura de virtutum officijs ac momentis intelligant, harúmque rerum meliores arbitri iudicesve sint, quàm viri alioquin longè doctiores, nec ita probi aut mortificationi dediti. nã dum exercitatione Virtutis consuescit, quis, nõ eo trahi quo eum rapit cupiditas, sed frænare potius ac comprimere prauas animi affectiones, necesse est, vt expertus probet, quid sit esse in sua potestate, séque ipsum planè peruincere, quod est maximũ Virtutis officiũ. ídque multo magis,

Lib. 1. Mor. cap. 35. *Cap. 36.*

cum ad mortificationem accendit pia ac frequens consuetudo cum Deo, & à quo tanquam à fonte deriuatur lux vera, hominíque ad seipsum dispiciendum maximè necessaria. quanquam ista duo nec planè satis sunt ad iudicandam Virtutem. Proptérea & illud ex S. Augustino animaduertendum est, in Actione virtutis præcipuam habendam esse rationem Intentionis boni, quod consonum est doctrinæ Domini de cordis oculo illustrando, vt Actionis corpus totum elucescat. Nouetis ait non officijs, sed finibus à vitijs discernẽdas esse Virtutes. officium est autem, quod faciendum est: finis vero propter quem faciendum est. Cum itáque facit homo aliquid, vbi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur. & paulò post. Quales virtutes Epicurus induxit voluptatis ancillas, quæ omninò quicquid facerent, propter illam vel adipiscendam facerent, vel tenendam. Absit autem vt Virtutes veræ cuiquam seruiant, nisi illi vel propter illum qui dicimus: Deus virtutum conuerte nos. Proinde Virtutes quæ carnalibus delectationibus vel commodis & emolumentis temporalibus seruiunt, veræ prorsus esse non possunt. Quæ autem nulli rei seruire volunt nec ipsæ veræ sunt. Veræ quippe Virtutes Deo seruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus. Hęc ille. Hæc porro Intentio Deo seruiendi quanquam præcipua pars est Actionis studiosæ, adiunctam tamen habeat oportet materiam bonam vt sanctus Augustinus ponit, & prætereà circunstantias omnes, quibus Actio humana bona completur. est enim omnium consensu comprobata S. Dionysij sententia, Bonum ex integra causa.

Lib. 4. cõtra Iulianum c. 3. circa med.

Matth 6.

Psal. 79.

His ita constitutis, his potissimum Indicijs discernitur à falsa Virtus vera: eiusque actio.

Primum Indicium Veræ virtutis Actio illa est, qua homo conformatur ad voluntatem, exempla, dicta, factáve Domini nostri Iesu Christi: quæ ille nobis vt imitaremur proposuit. Nam Christus Dominus non solum maximarum Virtutum omnium ornamentis exculcus fuit, sed etiam factus nobis à Deo Virtutum

omnium ornamẽtis excultus fuit, ſed etiam factus nobis à Deo Virtutum omnium perfectiſſimum exemplar: immò Virtus ipſa atque perfectio: ideo omnis Actionis rectè norma & menſura. Menſura hominis quæ eſt Angeli dicitur in Apocalypſi, quod Gloſſa Chriſto accommodat tanquam Eccleſiæ militantis,& triumphantis menſuræ, & in Cantico Salomonis, quo loco editio vulgata habet, Recti diligunt te, Septuaginta Interpretes legunt, Rectitudo. hoc eſt Chriſtus, ait ſanctus Gregorius Nyſſenus. Certè Chriſtus à Dauid diſciplina nominatur ibi: Apprehendite diſciplinam, & ab Zacharia perpendiculum extendetur ſuper Hieruſalem, hoc eſt Chriſtus. Quin ipſemet ſe mundi lucem,& vitam, veritatem, & viam nominat. & auctor eſt Clemens Alexandrinus, à ſancto Petro Apoſtolorum principe appellari ſolitum legem,& rationem, quam ille regiam & animatam prædicat. Hanc diuini huius exemplaris rationem ita dilatandam putauit S. Auguſtinus, vt vſque ad Angelos vim eius, & poteſtatem extulerit: Conſultum inquit eſt diuina prouidentia mortalibus, quorum temporalis vita in rebus orientibus & occidentibus occupata tenebatur, vt eadem ipſa Dei Sapientia ad vnitatem perſonæ ſuæ homine aſſumpto,in quo temporaliter naſceretur, viueret, moreretur,reſurgeret:congrua ſaluti noſtræ dicendo & faciendo, patiendo & ſuſtinendo fieret & deorſum hominibus exemplo redeundi,& eis qui ſurſum ſunt Angelis exemplum manendi. HæcS. Auguſtinus.

Apoc. 21. *Cant. 1.* *Ibid.* *Pſal. 2.* *Zachar. 1.* *Io. 8. 14.* *Lib. 1. Stromatum.* *Lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 35.*

Quoniam verò & ſi omnes, maximè tamen propriæ & natiuæ Chriſti Domini virtutes ſunt Charitas, & Humilitas: illa demum Virtus vera eſt,quæ charitatem & humilitatem redolet, quæ hominem ad vitam ipſam pro Dei gloria & animarum ſalute ſi opus ſit, profundendam, ad rerum humanarum altiſſimum cõtemptum vſque ad Crucis Chriſti ignominiam, & probrum amplectendum inuitet & trahat:quare. Chriſtianæ virtutis cultor zelo diuinæ gloriæ & ſalutis hominum feruet, nec ſolum longius quàm par eſt,aura populari prouehitur,ſed occultat ipſe potius ſeſe, amás,vt ille ait neſciri,

ſola conſcientia & Deo teſte contentus,niſi diuinæ gloriæ ſtudium aliud imperet.

Alterum Indicium eſt Sanctorum Virorum imitatio, in iis in quibus imitationis propriè, non admirationis ſolum exempla edidêre. Idcirco enim S. Paulus prouocat ad fidem Sanctorum veteris teſtamenti; quorum propterea integrum catalogum texit, eorum ſimul virtutes alias commemorans, imitandáſque proponens. S. Petrus ad obedientiam Saræ, ad iuſtitiam Loth S.Iacobus ad ſufferentiam Iob, ad Eliæ orandi rationem & ſtudium.Huc ſpectabant verba Tobiæ. Filij Sanctorum ſumus, & Heliæ, neque enim melior ſum quâm patres mei.Dominus ipſe:Si inquit filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. & Apoſtolus: Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt Verbum Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis,imitamini fidem; quæ cauſa eſt,cur Eccleſia dies feſtos Sanctorum hominum & inſtituerit, & agat. Verum nos, omnes quidem imitari oportet, præcipue verò ad ſequenda veſtigia Sanctorum noui teſtamenti vocati ſumus, quod ij perfectiſſimam Virtutis Ideam Chriſtum actionibus ſuis & moribus quàm proximè exprimere conati ſunt. Imitatores inquit Apoſtolus, mei eſtote, ſicut & ego Chriſti, quem ſicut in ſeipſo referebat ipſe, ſic ad eum alios etiam conformare omninò nitebatur; quare eam veræ Virtutis actionem Patres aſſerunt, quæ formam habeat ſimilitudinémque perfectam ſanctitatis Apoſtolorum, virorúmque Apoſtolicorum:quales tam multos ſeculis omnibus aluit Eccleſia Chatholica vniuerſa. id affirmat Caſſianus, ſed plenè explicat S. Gregorius. qui ſic primum ſcribit: Electorum mens quanto mágis ſupernæ luci inhæret,tanto ſubtilius quomodo Virtutes à vitijs diſcernere debeat,videt,poſt addit : Ad ſimilitudinem nummulariorum actiones humanas examinandas,in duobus præſertim, ſit ne aurum, an quid auro ſimile quod habetur in manibus; aurum quippe Virtutis purũ eſt,ſi puritate ſanctæ intentionis colluſtratur,cuius item nummus ille imaginem gerat:& addit intentionis quálitas ſi aprobatur ;impreſſa mox formula quærenda eſt.

Heb.11.
1.Pet.3.
2. Pet.2.
Iacob 5.
Tob.2.
3.Reg.19.
Io. 8.
Heb.13.
1.Cor.11.
Col.2.
cap.4.
Lib. 33.
Mor.c.37

eſt, ſi à probatis monetarijs, id eſt ab antiquis Patribus ducitur. & ab eorum vitæ ſimilitudine nullo erore vitiatur hìncque concludit, zelum iuſtitiæ quem profitentur perſecutores proborum hominum Virtutem nullo modo eſſe, quomodo enim ait à monetæ figura non diſcrepant. qui ab omni pietate iuſtorum iuſtos perſequendo diſcordant? Hanc rationem dijudicandarum mortalium Actiones pleráſque ſecuti ſunt in Eccleſia Chriſtiana Maiores noſtri ſceleris condemnantes inſtituta, mores, facinora quædam, quæ alioquin probitatis & perfectionis ſpecimen præſeferre videbantur, vt Origenis præ caſtitatis amore præcipitatam ſui caſtrationẽ; Euagrij Pontifici paſſionum mortificationem & ſenſus alacritatem, quæ nihil differret ab Stoica ἀπαθεία, priſcillianiſtarum abſtinentiam, Nouatianorum ſeueram puritatem, Pauperum Lugdunenſium rerum omnium abdicationem, & alia complura ſimilia; quæ quamquam ſpeciem Virtutis haberent, quia tamen longe aberant ab antiqua Apoſtolicáque ſanctitate, multis erroribus maximiſque vitiis implicabantur. Ob eandem cauſam, mores nimirum antiquos, Patrúmque Sanctorum ſtudia neglecta, caſtigat acriter S. Hieronymus quoſdam ſui temporis homines, qui ſe piſcatorum diſcipulos aſſerentes, ſcientiam etiam ſcripturarum contemnebãt, ſolámque craſſam ruſticitatem pro ſanctitate habebant: quaſi inquit, iccirco ſancti, ſi nihil ſcierint quos vtinam non imitentur aliqui noſtri temporis homines Catholici, vt certè faciunt in Germania Anabaptiſtæ hæretici, qui ſtudio ſanctorum ſcriptorum poſthabito, vna vulgarium Bibliorum lectione contenti, tranſuerſi ſuis quibuſdam commentationibus acti, formam quidem externæ modeſtiæ & pietatis repræſentant, veram tamen pietatem, & Matrem Eccleſiam abnegantes, vitam viuunt innumeris erroribus plenam: non aliam ob cauſam magis, quam quia quod ſemel placuit, adhuc placet, de trita Maiorum via deflexiſſe. Hac aurea trutina, ſanctorum ſcilicet Patrum exemplis, probat Eccleſia nouarum doctrinarum, ſi quæ adferuntur momenta, noua item videndi inſtituta,

Ep. 102. ad Marcel.

nouos

nouos mores, visa ipsa, & reuelationes hominibus factas: se demum ab omni suspicionis errore liberam tutamque fore existimans, si eos rebus in omnibus in consilium adhibuerit, quibus optimorum consiliorum sanctissimæque viuendi rationis auctorem fuisse Spiritum Sanctum non dubitat: & quibus inprimis dux tanti itineris vnus Christus fuerit, cuius doctrinam vitamque Patres summo consensu secuti sunt, cum illo vnicè concordarunt, illique intimè hæserunt tanquam (vt S. Augustinus, loquitur) voci præmissæ concinens chorus.

Quod si quæ in sanctis viris vt olim accidit, etiam nunc deprehendatur noua facinora, quæ Spiritus sancti quidem instinctu, sed singulari & proprio edita sint; hoc ipsum Magistra ac Mater Ecclesia eadem examinatum statera nobis vt admirandum minimè tamen imitandum proponit, exempla non desunt sed res est per se perspicua.

Lib. 2. Mor. c. 33 Col. 21. c. 4.

Tertium Indicium est Prudentia, Nisi, inquit sanctus Gregorius, Virtutes reliquæ sapientiæ epulis repletæ, ea quæ appetunt, prudenter agant, Virtutes esse nequaquam possunt. Hanc appellat Cassianus & alij discretionem; cui tantum tribuendum censet, vt affirmet eam in virtutis exercitatione esse lucernam illam Euãgelicam, Solem, quem Apostolus deprecatur ne occidat super iracundiam. Salomoni gubernationem vitæ; consilium, sapientiam: eidem Apostolo solidum cibum, ipsi denique Verbo Dei comparandam, quandoquidem de eo scribitur: Discreto cogitationum, & intentionum cordis ex quibus & ex S. Antonij, & aliorum patrum sententia cõcludit, manifestissimè declaratur sine discretione nullam vel perfici, vel stare posse Virtutem: Id quod adeò verum est, vt etiam virtutibus Theologicis suo modo conueniat, & nos alio loco docuimus.

Ephes. 4. Prou. 11. & 31. Sap. 24. secũdum 70. Heb. 5. Heb. 4.

Quartum Indicium est societas ac colligatio reliquarum Virtutum omnium: non quippe verè humilis quispiam est, qui patiens, mitis, temperans aliisq; similiter virtutibus præditus non sit. néque enim scribit. S. Gregorius, vnaquæque verè Virtus est, si mixta alijs Virtutibus non est. Vnde rectè ad Moysem dicitur: Sume tib

Lib. 1. Mor. cap. 13. Exod. 30.

aromata,

aromata, & stactem, & onycham, galabanum quoque boni odoris, & thus lucidissimum, faciesque thymiama compositum opere vngentarij mixtum diligenter & purum. Thymiama quippe ex aromatibus compositum facimus, cum in altari boni operis virtutū multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum fit, quia quanto Virtus Virtuti iungitur, tanto incensum boni operis syncerius exhibetur. Hæc ille. Atque hæc dicta sufficiant de natura, & proprietatibus Actionis bonæ. Nunc ex quibusnam quasi principiis ac fontibus emanet eadem, breuiter exponendum est: ijs enim perspectis, simul intelligitur, quid nobis præstandum sit, vt ea quoad à nobis pendent, quàm commodissimè virtutis exercitationem iuuent, promoueant, perficiant.

Quam bonam Voluntatem ad Virtutis exercitationem adferri oporteat.

CAPVT V.

A VCTOR Virtutis Christus Dominus, & vt suprà ostēdimus, absolutissimum simul Virtutis exemplar, cum primùm Orbi nouus Sol illuxit, è Cœlis Angelos aduocauit ad iucundissimum Diuinum hymnum concinendum. Gloria in altissimis Deo, & in terra Pax hominibus bonæ voluntatis: vt intelligeremus, (quod significat Sanctus Hieronimus) Christum pacem adferre hominibus Virtutis studiosis; hos namque bonæ voluntatis homines appellat. Virtus enim quamuis donum Dei sit, exercetur tamen ab homine non nisi opera bonæ voluntatis. Quare Sanctus Bernardus sic habet: Quid est Virtus? filia rationis, sed magis Gratiæ. Vis enim quædam est ex natura; vt autem Virtus sit, habet ex gratia. Vis est ex iudicio approbantis rationis; Virtus autem ex appetitu illuminantis voluntatis; denique non est aliud virtus quàm ad iudicium rationis vsus liberæ voluntatis. Bona enim voluntas

Luc. 2.

Ep. 29. ad Theodorum.

Ep. ad fratres de Monte Dei.

in animo est origo omnium bonorum & omnium Mater Virtutum. Hæc ille.

Quare ad excollendam Virtutem ad ferre in primis oportet voluntatem bonam. Voluntatem quidem, quia Virtutis actio libera est: quare Virtus actio libera est: quare Virtus inquit sanctus Basilius, perficitur ex voluntate, non ex necessitate, libera enim non esset, si non esset voluntaria idque à Deo idcirco institutum est, quia vt scribit sanctus Augustinus, tales seruos suos, Deus meliores esse iudicauit se ei seruirent liberaliter: quòd nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent. Bonam verò, quia Virtus maximum hominis bonum est, bonam igitur necesse est radicem habeat, quæ secundum Dei gratiam alia non est, quam bona Voluntas. Atque in hac bonitate tantum est momenti, vt si opera desit, quòd ea intercedant impedimenta, quæ non possint à nobis superari, ita sibi satisfactum putet, velitque optimus parens Deus, ac si omnia Virtutis officia prolixè cumulateque præstarentur. si enim ait Apostolus: Voluntas prompta est, accepta est, secundum id quod habet, non secundum id quod non habet, vt propterea sanctus Hieronymus de Apostolis scribens, dicat: Nemo Apostolis pauperior fuit, & nemo tantum pro Domino dereliquit. Christus quippe pro animi voluntate omnia in acceptum refert, idem etiam audet aliquid amplius: exponens enim illud: Omni habenti dabitur, & abundabit. Potest inquit, & sic intelligi: ei qui fidem habet & bonam in Domino voluntatem, etiamsi quid minus vt homo, in opere habuerit, dabitur à bono iudice. Qui autem fidem non habuerit, etiam cæteras virtutes quas videbatur naturaliter habere, perdet: quæ causa est, cur infideles alioquin non malè educati, & alicuius ad virtutem indolis, fidei præsidio destituti, progressu temporis in immania scelera, fœdáque barbarie qualis inter Christian. nulla facilè reperitur, præcipites ruant.

Sed Theologi qui more suo rem hanc accuratè contemplati sunt, cur ad Virtutis exercitationem bona voluntas in primis requiratur, hac ratione confirmant. Primum inquit S. Thomas, Mouens in viribus animæ

Homil. quod Deus non sit auctor malorum

Lib. de vera. rel. cap. 14.

2. Cor. 8.

Ep. 35. ad Exuperantium.

Matt. 25.

1. 2. q. 17. art. 1.

ad

ad exercitium actus est voluntas rationem suprà reddiderat sic: Finis voluntatis est bonum in communi, sub quo continentur omnia bona particularia aliarum potentiarum, ideo voluntas mouet alias potentias ad actus suos. Quod si objicias Sancti Thomæ, ab intellectu etiam voluntatem moueri, respondet: cum ergo secundum Mouens non moueat nisi in virtute primi Mouentis, sequitur, quod hoc ipsum quod Ratio mouet imperando, sit ei ex virtute voluntatis. Hæc Sanctus Thomas. vt propterea dubitandum non sit, quin eorum quæ honestam actionem conficiunt, an complent; magnam partem parens effectrixque sit bona voluntas: quanquam enim præcurrit mens, multaque præstat, longè tamen princeps est ipsa voluntas; apprehendit, iudicat ipsum finem & bonum mens, & id vt bonum objicit voluntati. sed hic nulla adhuc Virtus: appetit bonum voluntas, & ecce tibi Virtutis initium, & conceptionem. Rursus, idem bonum recognoscitur à ratione acquiri posse, nec hic Virtus: si cognitum intendit & optat illud voluntas, & illico quasi grandescit Virtutis fœtus in vtero voluntatis ac ne sequatur abortus, eadem vtpotè dux, aciem reliquam instruit vniuersam: imperat menti, vt rationes boni consequentis disquirat, disquisitas dijudicet, adferat in medium ad finem adipiscendum opportuniorem: hanc cum probat, & eligit voluntas, cæterisque facultatibus omnibus executionem indicit, ecce tibi aureum Virtutis partum; vt perspicuum planè sit, quantas vires habeat voluntas, ad tantam sobolem progignendam, quantamque illi supernaturali Dei lumine auxilioque opus ad fugandas mentis tenebras, ad obsistentes appetitur motiones reprimendas, ad seipsam concitandam & peruincendam, ad externas quasque difficultates arcendas, denique ad tantam tam multorum actuum molem comparandam, & sustinendam, sed de Dei concursu postea: Nunc Virtutis vt à nobis est, naturam explicamus. Ex his porrò quæ hactenus dicta sunt hæc conficiuntur.

q. 9. ar

Primum. Bonam voluntatem hoc est hoc ipsum quod

est Virtutem à nobis esse, qua parte à nobis est, Donum Dei esse permagnum. Est hoc sanctorum omnium placitum, & ex Sacris literis erutum; in quibus scribitur: Sine me nihil potestis facere, & Deum operari velle & perficere: sed egregie id Hugo de S. Victore: Inter omnia Dei dona quæ ad salutem hominis spectare videntur, primum & principale bonum voluntas hominis bona esse cognoscitur, per quam imago similitudinis Dei in nobis reparatur. Primum est, quia à bona voluntate bonum omne inchoatur. Principale est, quoniam bona voluntate nihil hominibus vtilius datur. Quicquid homo facit, bonum esse non potest, nisi à bona voluntate procedat. Sine bona voluntate omnino saluari quispiam non potest. Concludit tandem: Voluntas tamen bona non est, si non operatur quod potest. Quam clausulam libenter adjicimus, quod ita & nos bonam voluntatem commendamus, vt nolimus quicquam de bonis operibus esse detractum, quæ & opportuna maximè sunt ad virtutis incrementa, & simpliciter sunt ad salutem necessaria.

Iob. 25. Phil. 2. Lib. 3. de anima siue de Interiore domo cap. 2.

Secundum est. Quanquam interdum necesse sit Virtutum actiones intermittere, quia vt ait S. Gregorius in exercitatione aliquando virtus, cum per discretionem intermittitur, reseruatur, vt tantò post vitia valenter feriat, quanto à percussione interim prudenter cessat; voluntas bona tamen intermittenda nunquam est, quin saltem habitu ipso ac firma animi deliberatione retineatur, tum quia si intermittitur, habitus mutatur: mutari autem non potest, nisi sese conuertat ad vitium: tum, quia si voluntas bona constans est, & perseuerans, instaurandæ actionis seges est: si quando (vt accidit) ea quacunque ex causa cessat. siue, quia impeditur, siue etiam quia refrigescit, tum denique quia bona voluntas vti donum Dei est, sic si verè bona est, Deo gratissima est & (vt ait S. Augustinus) sola sufficit, si adsit intellige, cum cætera nulla tua culpa desunt.

Lib. 28 Mor. c. 12

Lib. 50. Hom. h. 8

Tertium est. Ita feruescere debet bonæ voluntatis propositum in proficiente, vt boni sui diuinæ gloriæ desiderandæ nullus sit finis: plusque (vt ait S. Gregorius)

studeat agere, quàm sit ei Dominus iubere dignatus: eâ tamen lege, vt si quod votis optat, re minime possit assequi, in vna Dei voluntate libens acquiescat: si quidem, (vt idem S. Doctor alibi scribit) plerumque virtutes dum plusquam necesse est, exuberant, exhalant. Vnde & electorum suorum dominus vel ante tempus desideria renuit: vel rursum in tempore vltra mensuram profectus premit, ne si antequàm debent, aut plusquam debent, proficiant, per profectus sui magnitudinem, in elationis defectum cadant: & hoc esse ait, quod Dominus se prius Patrem pluuiæ asserit, hoc est bonorum desideriorum ac voluntatum, post verò dicit de vtero suo glaciem exire, hoc est frigus mortificationis, quo bona etiam desideria ob nostrum bonum maius retardat, ac differt.

Lib. 15. Mor. c. 9.

Lib. 29. Mor. c. 35.

Indicia bonæ voluntatis duplicia sunt: Interna, & externa. Interna illa sunt, quæ in ea Ezechielis verba vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, numerat Sanctus Gregorius: & vt contraria carnis stimulis Impetus cum Propheta nominat: & sanè Impetus sunt, quia vehementia desideria, qualia plena voluntas edere solet, ac etiam foras emittere. Sic autem scribit: In electis & reprobis diuersi sunt impetus. In electis videlicet impetus spiritus, in reprobis impetus carnis. Impetus quippe carnis ad odium, ad elationem, ad immunditiam, ad rapinam, ad exteriorem gloriam, ad crudelitatem, ad perfidiam, ad desperationem, ad iram, ad iurgia, ad voluptates animum impellit. Impetus verò spiritus ad charitatē, ad humilitatem, ad continentiam, ad largitatem misericordiæ: ad interiorem profectum, ad pietatis opera, ad æternorum fidem, ad spem sequentis gaudij, ad patientiam, ad pacem, ad considerationem vitæ immortalis, ad lachrymas mentem pertrahit. Vnde necesse est, vt magna semper cura cogitare debeamus, in omne quod agimus, qui nos impetus ducat. Hæc sanctus Gregorius. Accedant ad hæc duo illa sancti Bernardi: Ego inquit, vt interior oculus verè simplex sit, duo illi arbitror necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem: & infrà. Est qui bonum & libēter

Ezech. 1. Homil. 5. in Ezech.

Lib. de precepto & dispē.

agit, & prudenter intelligit. Istius reuera oculum non immeritò simplicem dixerim, vtpotè cui neutrum horum desit, nec zelus scilicet bonus, nec scientia.

Extrema porrò bonæ voluntatis Indicia numerantur ab Origene in verba Cantici Canticorum. Quàm pulchri sunt gressus tui in calcaneo (sic ille legit) filia principis. Si, inquit, in operibus quæ agis, laudem humanam vitas, si sobriè exuitas, si primò te corripias, si aliis benignitatem exhibeas, si patientiam in aduersis ostendas.

Can. 7. Cant. & hom. de 7. i eaer. c. 1. ua 5. ua iii 4. eatis homil. Orig. & in una vna a S. Hieron. versis nō inuenio.

Quibus cogitationibus imbuta mens eius esse debeat qui in actiones Virtutis incumbit.

CAPVT VI.

QVONIAM verò ad rectè agendum voluntatem iuuat mens, illique notitiæ ac scientiæ facem præferre solet, quàm benè instructam mentem ad Virtutis exercitationem comparare opus sit, est hoc loco explicadum. Et quidem quibus eam cogitationibus spoliatam esse oporteat suo loco expositum est. Nunc quibusnam eadem imbui debeat, persequamur; idque eorum hominum gratia, qui in virtute processerint, ac si non doctrina, studio certè & ingenio valeant: nam aliis viris bonis, sed alioquin idiotis, aut nec feracis nec acris ingenij, sat est, si intentionem dirigant ad eam normam, mortificationem suo tempore subinde contra passiones exsuscitent, & abigendis prauis & inutilibus cogitationibus inuigilent ad suæ vocationis munera pro diuinæ gratiæ mensura simpliciter intenti. Quod idem dicendum videtur de quibusdam adolescentibus, aliisque quibusdam hominibus, qui certo vocationis genere adhuc adstricti sunt nullo.

Cæterùm, reliqui sunt duo hominum status. Prior est eorum, qui mundani vocatione sua sunt, è virtute tamen

ac Dei legibus viuunt, ac viuere decernunt. Posterior eorum, qui mundo aut omninò aut aliqua ex parte renunciantes, perfectiorem viuendi regulam assecuti, Deo ex illius præscripto, hoc est, consiliis Euangelicis nobiliter seruiunt. quales sunt Ecclesiastici omnes ac religiosi, nonnulli etiam adhuc sæculares, sed perfectionis peramantes.

Cogitationes præterea non prauæ nec inutiles, aliæ sunt nec bonæ. sed indifferentes, vt quæ suscipiuntur de negotiis aut negotiationibus, de artificiis opificum, de agricolarum, militum, Iurisconsultorum, Medicorum, cuiuscũque denique generis hominum numeribus propriis. Aliæ bonæ sunt, vt de actuosæ aut mixtæ vitæ operibus, quæ vocamus misericordiæ, tam spiritualibus, quàm corporalibus, virtutum item, quæ ad salutem necessariæ sunt, siue internis siue externis vsibus. Aliæ denique meliores & optimæ, vt quæ habentur de Consiliorum Euangelicorum officiis, contemplatione Dei, amorem item Dei ac proximi perfecto, Diuinæ gloriæ propagandæ, salutisque animarum studio, & similibus.

Mundanis hominibus quamquam necesse est cogitare de mundanis officiis, quia scriptum est: Qui cum vxore est, solicitus est, quæ sunt mundi; & quæ nupta est cogitat quæ sunt mundi; Consultissimum tamen est, si cogitationes huiusmodi indifferẽtes studeant in bonas conuertere: ad vnam Dei gloriã primũ, deinde ad iustitiæ cui addicti sunt bonum, mentis oculos candidè dirigentes. sic enim ex luculenta terrę vena prodit pretiosissimũ aurũ meriti æternæ vitæ: & laudabili industria materia ex se libera in virtutis deditionem redigitur; atque hoc est primũ præceptũ quod huius generis hominibus proponit Apostolus; quibus adiungi possunt ex eodem alia sex siue præcepta, siue monita. Primum est, vt præcaueãt diligenter duas tentationes. Auaritiæ vna: Nam qui volunt ait, diuites fieri, incidunt in tẽtationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt hominẽ in interitũ & perditionem; Alteram superbiæ. Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublimè sapere, neq; sperare in incerto diuitiarũ, siquidẽ propterea auaritiam

1. Cor. 7.

Primum.
1. Tim. 6.

Ibidem.

etiam vocat idolorum seruitutem, quòd ea spes quæ in solo Deo ponenda est, collocatur quasi in altero Deo, in pecuniæ tacitis pollicitationibus & adiumentis. Secundum est benignitatis in alios: Sperare, inquit, in Deo viuo, qui præstat abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Tertium est familiæ curatio sedula: Si quis suorum maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Quartum est, honestus matrimonij vsus; idcirco enim vocat thorum Christianorum immaculatum; & intermissionem aliquam eius suadet orationis gratia, saltem ad tempus. Quintum est constantia in vocatione. Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat, & postea: Vnusquisque in quo vocatus est fratres, in hoc permaneat apud Deum. Sextum est, mundi contemptus, & animum seuocatum habere à rebus mundanis, à vitæque voluptatibus: Tempus, ait, breue est, reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtanvtantur, præterit enim figura huius mundi. Et quoniam mysteriis perfectionis initiatos vult suo modo etiam sæculares, postquam illos hortatus est prolixè ad actiones virtutum internas externasque, erigit ad altiora cogitata sapientiæ secretioris ac nobilissimæ cum Deo consuetudinis. Verbum Christi habitet in vobis abundanter (assiduè videlicet recogitatum) in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmetipsos Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. Quare debent etiam ij qui mundo vocationis lege adstricti sunt, ea quæ mox dicturi sumus in spiritu prouectioribus, ad suos etiam vsus opportunè transferre, & æmulari (vt idem Apostolus monet) charismata meliora.

Secundũ. Ibidem. Tertium. 1. Tim. 5. Quartũ. Heb 1. Cor. 7. Ibidem. Quintũ. Sextum. Ibidem. Col. 3. 1. Cor. 12.

Ij igitur qui serió perfectioni operam nauant, siue

ſponte,ſiue inſtituti quod ſequuntur, legibus, tum ante dicta omnia accuratius obeunda ſunt,tum multò adhuc maiora præſtanda,vt mentem adornent ad omnem Virtutis exercitationem.

In primis autem illud,vt ſeſe abducant à cogitationibus ſæcularibus; Nemo enim (ait Apoſtolus) militans Deo,implicat ſe negotiis ſæcularibus. Implicat,inquit, ita vt iis irretitus impediatur, quominus vacare ac placere poſſit Deo,cui ſe probauit,& dedidit. Locum hunc ſæpius tractat S. Gregorius ex quo duobus cogitationum generibus ſeſe munire proficientem debere intelligimus,ſi quando quidpiam negotij ſæcularibus retractandum ſit. Prima cogitatio eſt de dæmonis occulta fraude,quam ſcilicet ſtruit, dum ſpecie boni repetendam ſeculi curam aliquam perſuadet. Hæc,ait blandiens ſuggerit, ſeorſum verò in eiſdem rebus quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes peſtiferas decipiens apponit, quatenus ſeductum cor ad blandimenta exteriora pertrahant,& intima perfectionis vota peruertat. Altera cogitatio eſt, quandoquidem ſæpe numero ad huiuſcemodi curas reditur conſanguineorum & amicorum gratia, eaſdem ipſas curas aditum aperire viamque ſternere ad refricandum ac redintegrandum illum carnis amorem, cui vt Deo placeremus adeo alacriter nuncium remiſeramus. Solerti ergo cura ait, prouidendum eſt, ne carnis gratia ſurrepat, atque à recto itinere cordis greſſum deflectat,nec vim ſuperni amoris impediat, & ſurgentem mentem ſuper impoſito pondere deorſum premat.

2.Tim.2.

Lib.33. Moral. cap.21.

Lib.7. Moral. cap.18.

Alterum ſtudium proficientium eſt,ad eas cogitationes conſultò ac ſerio animum intendere,quo propriiſſimæ ſint vocationis ſuæ;& has quidem parere debent res illæ, quibus lege vocationis danda opera eſt, ordine prius certo diſtributis temporibus ad vnamquamque accommodatis. Quo loco non neceſſe, de huiuſmodi diſpoſitione præcepta tradere, neque enim id facilè eſt tam multis variiſque omnis generis Chriſtianis inſtitutis, nec admodum vtile, cum acuratè ordinata iam ſint Eccleſiaſtica officia, diſciplinæ religioſæ munera, certi

etiam agendi,& feriandi dies,& horæ ad vſum vniuſcuiuſque vitæ hominum generis; Et ſunt omnibus in promptu egregia huius rei documenta apud Chriſtianos Hiſtoricos, ſacróſque ſcriptores. Habent Epiſcopi quo exemplo ſuas occupationes diſtribuant in ea viuendi ratione quam inſtitutam primùm ac deinceps continuè retentam ab ſanctiſſimo Ambroſio ſcribit ſanctus Auguſtinus. Habent qui curam animarum gerant, ſiue iure, ſiue ſponte, quid ſcire & ſequi debeant in eo munere ex rebus ſcriptis à ſancto Gregorio in vniuerſo ſuo Paſtorali,& in pleriſque ſui Regiſtri Epiſtolis. Sunt in manibus religioſis omnibus Conſtitutiones ac regulæ inſtituti quod profitentur, quibus ſi quid addendum ſit, non deſunt illis quorum imitentur actiones, præſertim apud ſanctum Baſilium in conſtitutionibus & regulis apud ſanctum Auguſtinum de moribus Eccleſiæ, & Apud Caſſianum in omnibus eius libris,maximè verò quod ad rem præſentem facit in tertio Inſtitutionum. Patent etiam laicis perfectionis amantibus hiſtoriæ ſanctorum virorum ſui ordinis innumerabilium, quales ſunt plerique omnes antiquiores Martyres & Virgines, milites, Imperatoribus ac Regibus in Eccleſiam tyrannis militantes, coniuges etiam liberis operam dantes, vt SS.Ludouicus, Leopoldus, Stephanus, & alij, è quibus tanquam è fontibus hauriant qui volunt exempla virtutum,& domeſticæ diſciplinæ.

Lib.6. Confeſ. cap.3.

Præſertim Epi. 46.li.4.

Li.1.c.31. & 32. c.2.3.& ſeq.

Quare nobis in hoc tam laborandum non eſt, quàm in explicando, qua ratione qui iis rebus operam dare coguntur,quæ ex ſeſe animum ſeuocant à diuinis & ſpiritalibus cogitationibus, ſiue illæ indifferentes ſint,ſiue etiam bonæ, ſe in mediis occupationibus colligant, ac Deum in rebus etiam à Deo alienis inueniant. Quod quàm difficilè factu ſit,oſtendit, & quidem ſub pontificatus pondere gemens S. Gregorius Papa,qui propterea aliorum ſanctorum virorum orationes ad Deum poſtulat,viciſſim ipſe pro illis Dominum rogaturus, quia inquit:Dum nos vobis per orationis opem coniungimus, quaſi ambulantes per lubricum, viciſſim nobis manum tenemus, fitque ex magna prouiſione charitatis, vt eo

Lib.1.Regiſt. Epi. 24.

ſingu

singulorum robustius charitas persigatur, quo in alterum alter innititur. Hæc ille.

Porrò vt quærat homo Deum, ac huic inquisitioni diligenter insistat, antiquissimum Dei consilium est, ne dicam iussio: ic enim prædicat S. Paulus coram Atheniensibus: Fecitque ait, ex vno omne genus hominũ inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum quærere Deũ, si forte attrectent eam aut inueniant, quia non longe est ab vnoquóque nostrum, in ipso enim viuimus, mouemur & sumus. Ad hoc ipsum per Prophetam hortatur: Quærite dominum dum inueniri potest, quęrite faciem eius semper. Hoc se præstare Dauid indicat, cum ait Prouidebam Dominum in conspectu meo semper.

Act.17.
Isa. 55.
Psal.104.
Psal.15.

Dei autem in rebus & actionibus omnibus inueniendi duplex ratio est apud S S. Patres. Prior ab ipso Domino accepta, cui familiare fuit ex quibuslibet rebus occasionem capta re de rebus diuinis agendi: vt cum Philosophatur cum fœmina Samaritana ad puteum Iacob de cælestibus aquis, in conuiuio de pane, aut cibo non pereunte, cum piscatore de capiendis hominibus. Quod etiam antiquissimum fuisse Apostolis nemo dubitat, qui Apostolorum Acta repetit, aut qui intelligit eos toto conatu id studuisse, quamdiu cum hominibus salutis hominum causa agerent, omnibus omnia fieri, vt omnes Christo lucrifacerent. Et quidem rei huius proferri ex Patribus exẽpla multa possent, sufficiet tamen, ne longum faciamus, vnus sanctus Basilius, qui quomodo id fieri soleat docet in hunc modum: Accumbemus mensæ ora: esirans panem largitori gratiam rependito: suffulciens firmánsque infirmas corporis vires, eius fac memineris, qui hoc de dono impertiuit ad inserendam cordi tuo lætitiam, & ad multiplicium infirmitatum nõ mediocre solamen: nulla tibi est sumendi edulij necessitas? caue te prætereat eius memoria cuius liberali beneficio ventrem explesti: tunica indueris? gratias agito beneficio datori: amiciris pallio? fac in te augescat interior erga Deum charitas, & qui integuméta gratuitò largitus est hyemi æstatiq; accõmoda, vt vita conser-

Rationes inueniẽdi Deũ duæ.
Io.4.
Io.6.
Luc.5.
Matt.4.
Homil.in Matt. Iulitam.

uetur, & obueletur turpitudo: Tibi ne dies expletus abijt? illi referto gratiam, qui solem quidem nobis nihil tale cōmeritis indulcit in Diuinæ operationis ministerium: ignem verò contulit illustrandæ nocti, & vt seruiat reliquis vitę commoditatibus. Ipsa rursus nox alias ad orationem suggerere possit, conciliaréque occasiones: Etenim, si quando in Cœlum suspexeris, cum in eximiam syderum pulchritudinem oculorum aciem defixeris pressius, horum visibilium supplica Domino vniuersorum longè optimo artifici, procide Deo, & cole eum, qui cuncta hæc in sapientia condidit: Vbi omnigenum animantium naturam in somnum resolutam, ac depressam perspexeris, supplex procidens adora rursus eum, qui nos nec cogitantes, aut certè inuitos indulgentia soporis à continenti laborum assiduitate relaxat, perque exiguæ quietis refocillationem vigorem addit corpori, viresque instaurat: ipsam tibi disperditor noctem, in somnum & orationem. Et paulo post: Si quæ nos adorientur rerū apprimè tristium afflictiones: dicamus: Bonum mihi quia humiliasti me. Dicamus: Quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Si quando splendidior ac lætior arridet ratio, ac institutum vitæ, illam depromamus Dauidis vocem: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Numerat deinde sanctus Pater Dei beneficia vniuersa collata nobis liberalissimè, creationem ex nihilo, inuenta artium, adiumenta vitæ, alimenta è terræ visceribus, ministerium omniū animantium, imbres, Solem, cultum agrorum, pratorum pulchritudinem, perfugia montium, amnium fluuios, fontium riuos, mare ad negotia, opes è fodinis, omnium rerum creatarum copiosam amœnitatem, & munimentum. Quid plura? Deus ipse Verbum caro factum propter hominum salutem, in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, ingratis beneficientissimus, inter seruos libertatis assertor, Sol iustitiæ in medijs tenebris: venit ad Crucem Cruci non obnoxius, ad mortem vita, lux ad tenebras inferorum ad mortuos resurrectio, adoptionis spiritus dilargitor, coronæ sponsor. Quid retri-

Psal. 115.
Rom. 8.
Psal. 115.

buerimus Domino,pro omnibus quæ retribuit nobis? Hęc ex sancto Basilio. Ex quo perspicuum est,quàm non difficile fuerit sanctis viris ex oblatis occasionibus quibuscúnque sese in Deum erigere infinitis propè rationibus, quando ex creatis rebus omnibus, ex omnibus diuinis beneficijs, quorum vnumquódque sibi consentaneam cogitationem & motionem in animum hominis illico ac objicitur,injicit, vnum eundémque gratiarum actionis affectum in seipso perpetuò concitauit Basilius. Quod fieri à nobis postea circa eadem ipsa Dei munera omnia,alijs similiter cogitationibus affectibus prout libuerit exsuscitatis, aut compunctionis,quod fuerimus eorum immemores, quod ijs vsi adeò peruersè semper: aut odij nostri met, quod cum omnia Deo seruiant,nos vilissima mancipia tantis bonis etiam cumulati, ab eius cultu insolenter ac proteruè recesserimus: aut timoris, nec culpa nostra tantis aliquando bonis exuti eorum in numero simus, quibus dicitur: Noluit benedictionem, & elongabitur ab ea: aut deníque amoris in Deum benignissimum Dominum,ac Parentem optimum, qui nihil non molitur,experitur, tentat, efficit, vt quacúnque demum ratione id fieri possit,nos sibi subiectos,deditos ac planè deuinctos,nos seruos emptios & inutiles, quales reuera sumus, sed charissimos & amantissimos filios reddat.

Atque vt res creatæ ad Deum interdum excitant hominis animum ad prædictas rationes, sic contra eædem hunc ipsum interdum abalienant,& ad mundi contemptum prouocāt, exemplum adfero ex eodem sancto Basilio alio loco. Rosa hic inquit, spinis est coniuncta, externa gratia molestiam tegens, & tanquam non aperta nos voce contestans, ac dicens: Quæ iucunda vobis sunt, ô homines, tristibus permixta sunt: Nam verè in humanis bonis ita comparatum est, vt nullum eorum syncerum sit, sed confestim lætitiæ & hilaritati conglutinetur mœstitia coniugio viduitas puerorum educationi cura & solicitudo, fœcunditati abortus, vitæ splendori ignominia, prosperis successibus dispendia,delicijs satietas, sanitati infirmitas: florida quidem

Homil. de Paradiso.

est

est rosa, sed mihi tristitiam inflixit: nam quotiescúnque florem hũc video, peccati mihi admoneor, propter quod terra vt spinas ac tribulos proferret, condemnata est. Et hic quidem vernorum florum gratia in manibus nostris marcescit: in Paradiso verò splendor non est momentaneus sed constantem habet iucunditatem, gratiosum & amabilem aspectum, nunquam desiturum oblectamentum, insatiabilem fragantiam, & colorum elegãtiam refulgentem: & multa alia quæ in hanc sententiam elegantissimè subjicit.

Ac ne quis existimet, exercitationem hanc eorum esse propriam solum, qui sese à turba, negotijsque secernentes, contemplationi rerum diuinarum, ac Deo vacant, non autem hominum in reb[illegible]s domesticis occupatorum: aio primum mundanis etiam hominibus huiusmodi industriam vtilissimam esse ad retegendos & præcauendos laqueos iniquorum medio eos transire Salomon scribit iucundissimam ad leuandas seculi molestias tam multas, continuas, magnas, addo etiam illis magis necessariam, quâm Religiosis, quòd his plura suppetant spiritus adiumenta: vel ex vno sacrorum parietum aspectu, quàm mundanis ex rebus, quas præ oculis habent omnibus, quæ plerúmque sunt maximæ peccandi illecebræ, potius quàm Virtutis incitamenta. Sed vt vt sit, pono exemplum hominis secularis iuncti coniugio, Patris familias, Principis iam tum florentis ætatis, in administrandis prouincijs occupati: Is agros & syluas oberrans venationis gratia, feras insectans & prædam ex auibus agens, admirabundus meditabatur sapientiam Dei, qui humilem generi feras & aues ad rapinam comparatas parere docuerat, etiam cum vinculis solutæ in cælum vsque subuolant: Laudabat Deum, qui homini tantum tribuerit honoris, vt eius imperio aues & vinculorum, & pristinæ libertatis immemores sibilis fictísque clamoribus obediant. Pugnantes autem cum spectaret in aere, illa mentem eius subibat cogitatio: talem videri Dæmonis pugnam, cum priorum animos ex insidijs aggreditur. pudebat autem illum maximæ in Deum ingratitudinis, quod ab eo

Eccles. 9.

tantis ornatus beneficijs, ille tamen vocanti minimè responderet. minúsque pareret, cum videbat feram auem, carniuoram, modicæ escæ gratia, agrestæ ingenium exuere, mansuetam reddi, accitam voce hominis aduolare, adhæc pati velari oculos, quibus nihil in vita charius. Easdem capiebat vtilitates ex canum venatione, illas præsertim, sibi in posterum Deo appellanti dicto audientem forte omninò oportere, quandoquidem videret quotidie canem animal famelicum, & in feram actum rabie, prædam tamen iussum illico relinquere, vt hominis imperio obsequatur: patienter Dei amantissimi verbera cum calamitates immittit, sustinenda, cum ex percussione inflictum dolorem adeo toleranter canem ferre quotidie cerneret, & si quaslibet catenas subit canis Domini gratia, cur diuinorum præceptorum vinculis se indies adstringi magis non ipse velle deberet? Is fuit Franciscus Borgia postea Tertius nostræ Societatis Præpositus Generalis, qui his initijs orsus, eam Mundo reiecto perfectæ sanctitatis gloriam adeptus est, quam duo vitæ eius nobiles scriptores explicat copiosè & luculenter.

P. Petrus Ribadeneira Hispanicè. P. Andreas Scotthus Latinè.

Quod si ex rebus actionibúsque indifferentibus, quales sunt pleræque omnes suprà commemoratæ, ij Virtutis fructus colliguntur, quæ emolumenta spiritus existent ex ijs, quæ natura sua spirituales sunt, & quæ tanquam natiuum solum huiusmodi fruges sponte profundunt: Certè qui ijs addicti sunt, eo impensius in hanc exercitationem incubendum est, quo maiore à Deo lumine, vberioréque eius gratia perfunduntur: vt quando illi sunt de quibus ait Dauid: In lege Domini meditātur die ac nocte, ij simul sint, qui vtpote transplantati secus decursus aquarum, fructum etiam dent in tempore suo. Atque hæc dicta sint de priore Ratione quærendi Deum.

Psal. 1.

Posterior Deum quærendi Ratio nobilior est ac difficilior: estque cum non tam quærimus res spirituales, aut Diuinas quàm ipsum Deum: cuius (vt ait Apostolus) sempiterna Virtus & Diuinitas à creatura mundi intellecta conspiciuntur. Ac prior quidem industria ex

Rom. 1.

rebus

rebus quę tractantur, fructum spiritualem quemcunque colligit; posterior autem non in eo sistit, sed ex eo gradum facit ad Deum ipsum ex præsentibus aut rebus, aut actionibus explicandum. Quod summum studium fuit sanctorum patrum omnium, tamen antiquorum, quàm recentiorum. De Sanctissimo Viro Parente nostro B. P. Ignatio scribit P. Ribadeneira sic: Vidimus frequenter illum ex tenuissimis rebus ad Deũ, qui in minimis etiam maximus est, ascendentem; ex plantulæ, frondis, floris, fructus vnius aspectu, ex vermiculi alicuius aut bestiolæ consideratione, supra cælos attollentem se, & ad eã quæ à sensibus remota sunt penetrantem. Et post. Atque hoc familiare nostris optabat esse, vt Deum in rebus omnibus præsentem cernerent. In hac ipsa exercitatione totus semper fuit S. Augustinus. Exempla plura produximus ex libris Confessionum eius, in libro de perfectis; & adhuc alia ex aliis eius scriptis ferè omnibus hauriri possunt, ex quibus intelligitur, quàm illi cordi fuerit etiam cum de grauissimis fidei nostræ mysteriis loquitur, ex rebus hisce in Deum assurgere, & illi quantum in ipso fuit diutius adhærere. Hic eius exordia, & quasi infantiam in hac re omittendam non putaui, vt qui summa eius attingere non possumus, in imis saltem consistamus; & qui tantæ disciplinæ fastigium suspicimus, atque appetimus, prius quæ sint eius fundamenta discamus. Hac igitur de re S. Augustinus adhuc iuuenis egit in duobus Soliloquiorum libris, in quorum primò statuit sex quasi gradus ac elemẽta exercitationis huius, exemplo aliquorum posito, qui cùm vehementer expectant videre solem, illius fulgore ita eorum imbecilles oculi ferantur, vt eo non viso, sæpè in tenebras cum delectatione redeant. His inquit periculosum est velle ostendere, quod adhuc videre non valent. Quare exercendi sunt prius, & eorum amor vtiliter differendus, atque nutriendus est.

Lib. 5. Vitæ cap. 1.

cap. 13. & 14.

Primum. Primò enim quædam illis demonstranda sunt quæ non per se lucent, sed per lucem videri possunt, vt vestis, aut paries, aut aliquid horum.

Secundũ. Deinde quod non per se quidem, sed tamen per illam

lucem pulchrius effulgeat, vt aurum, argentum, nec tamen radiatum vt oculos lædat.

Tertium. *Quartū.* *Quintū.* *Sextum.*

Tunc fortasse terrenus iste ignis medestè demonstrandus est. Deinde sydera. Deinde Luna. Deinde Auroræ fulgor, & albescentis cœli nitor, in quibus seu citius, seu tardius, siue per totum ordinem, siue quibusdam contemptis, pro sua quisque valetudine assuescens sine trepidatione & cum magna voluntate Solem videbit. Hæc sanctus Augustinus. Quis hic non expectet ex Augustino intelligere quinam sint illi totidem scientiæ gradus, quos ad hanc similitudinem constituere velle videtur ad cognoscendum Deum? Is tamen ibi ne verbum quidem de his gradibus amplius? quin Rationi quam secum in eo dialogo colloquentem facit, etiam, atque etiam vrgenti vt eos explicet, sic respondet: Vnum est quod tibi possum præcipere, nihil plus noui: penitus esse ista sensibilia fugienda: cauendumque magnoperè dum hoc corpus agimus, ne quo eorum visco pennæ nostræ impediantur, quibus integris perfectisque opus est, vt ad illam lucem ab his tenebris euolemus. quæ se ne ostendere quidem dignatur in hac cauea inclusis, nisi tales fuerint, vt ista vel effracta, vel dissoluta, possint in auras suas euadere. Porrò ex his quæ antè tradiderat, haud erit difficile cognoscere quid cēserit S. Augustinus de his gradibus sex: Sunt enim illi iidem, quos S. Basilius & Cassianus ad perfectam & Euangelicam Renuntiationem necessarios esse docuerunt.

Primus. Primus est, exuere omnem diuitiarum affectum.

Secūdus. Secundus est, Honori mundano omnino nuncium remittere.

Tertius. Tertius est, Aspernari ex animo omnes carnis voluptates, etiā honestas, vtpotè vxorias, reliquasque omnes corporis delicias vsque ad ipsas in cibo, potu, balneis, & similibus captari solitas illecebras.

Quart⁹. Quartus est, rejicere amicorum humana solatia, quatenus animum auocant à veræ sapientiæ studijs: multo magis consanguineorum affinium, reliquasque omnes rerum quarunlibet terrenarum curas.

Quintus. Quintus est, ipsum vitæ huius mortalis qua nihil natura charius habet, amorem deponere.

Sextus. Sextus est, corporis doloribus etiam acerbissimis & intolerabilibus animo superiorem esse, illosque fortiter sustinere ac respuere cum cruciant corpus.

Ac nec tunc quidem sic se habentibus animis statim sese objicit Dei lux, nam quando hæc Dei cognitio benignissimi Domini donum est, cum vult ille miseretur, & vbi vult spirat, nouit ait illa pulchritudo, quando se ostendat. Ipsa enim etiam medici fungitur munere, meliusque intelligit, qui sint sani, quam ijdem ipsi, qui sanantur. Nos autem quātum emerserimus, videmur nobis videre, quantum autem mersi eramus, & quo progressi fueramus, nec cogitare, nec sentire permittimur & in comparatione grauioris morbi sanos esse nos credimus. Hæc ibi.

Ne tamen in hac re animum despondeamus, & minus quàm par est, Diuinæ prouidentiæ confidamus, quando sex istis officijs illud agimus vt abdicatis rebus terrenis omnibus, etiam nos ipsos radicitus abnegemus (quæ à quibusdam perfecta expropriatio nominatur,) docet S. Augustinus, summum præparationis ad Deum vti hic possumus contuendum, esse, Deo se penitus committere, ad illius voluntatem suam, seque totum accommodare, ab ejusque nutu pendere, nihilque velle aliud, quàm quod ille nos velle voluerit. Quæ conformitas cum Deo, magnus diuini amoris gradus est, vt alibi docuimus. Sic igitur idem concludit. Constanter Deo crede, eique te totum committe, quantum potes. Noli esse velle quasi proprius. & in tua potestate, sed eius clementissimi & vtilissimi domini te seruum esse profitere. Ita enim se ad te subleuare non desinet, nihilque tibi euenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiam si nescias.

Quæcunque autē diuinæ cognitionis lux exoriatur in animis nostris quandiu corporibus includuntur quasi carceribus, pretiosissima quidem est, & maximum Dei beneficium, rebus mortalibus omnibus meritò anteponendum, exigua tamen est & imperfecta: vt propterea mysticè à Iob S. Gregorio auctore appelletur susurrium. *Libr. 5. Mor. c. 20*

Immò

Immò, quia eadem in animis hominum emicat, ita, vt eos ipsos interdum, & vt plurimum fortassis lateat, quibus adest, ac propterea ab Iob etiam furtiuè suscipi dicatur, non desunt qui optent intelligere, quibus seipsa prodat, quibusque à nobis deprehendatur indiciis; Ac vt tandē planè constaret rem hanc in Virtutū exercitatione constanti, seria, accurataque positam esse potius quam in alia quapiā mētis industria, acieve ingenij, Diuinitus factum est, vt quibus vehiculis diuina lux aut vox animum subit, idē Pater exponeret, vt eadē nobis esse possint eius præsentis indicia. Sic enim habet. Quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurrij eius. Susurrium quippe occulti verbi est hæc ipsa locutio aspirationis internæ; Venæ autem susurrij dicuntur causarum origines, quibus hæc ipsa aspiratio ad mentem ducitur. Quasi enim venas susurrij sui aperit, cum nobis Deus latenter insinuat, quibus modis ad nostræ intelligentiæ aurem venit. Aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit; aliquando presentia quàm nulla sint ostendit, & ad æterna diligenda desiderium erigit: aliquando priùs æterna indicat, vt post temporalia vilescant aliquando nostra nobis mala aperit, & ad nos vsque vt alienis etiam malis condoleamus extendit: aliquando mala aliena nostris obtutubus objicit, & compunctos mirabiliter à nostra prauitate nos corrigit. Venas itaque Diuini susurrij furtiuè audire, est occultos Diuinæ aspirationis modos tenuiter & latenter cognoscere. Addit postremo idem. Nunc Diuinum susurrium tot ad nos venas habet, quod creatis operibus ipsa Diuinitas præsidet: Dum enim quæ sunt cuncta creata cernimus, in Creatoris admirationem subleuamur: Nam sicut aqua leniter fluens rimata per venas quæritur, vt augeatur tantoque se latius fundit, quanto venas apertiores inuenerit, ita nos dum studiosè Diuinitatis notitiam ex creaturæ eius consideratione colligimus, quasi susurrij ad nos venas illius aperimus, quia per hoc quod factum cernimus, virtutem creatoris admiramur, & per ea quæ sūt in publico, Illud ad nos emanat, quod latet in occulto Quasi enim per quendā ad nos sonitū erūpit, dum con-

Ibid.

ſideranda nobis ſua opera oſtendit, in quo ſemetipſum vtcunque indicat, dum quam ſit incomprehenſibilis manifeſtat. Hæc ille. Quæ quanquam obſcura, opportuna tamē ſunt ad nos ipſos excutiendos & concitandos, ad mentem excolendam, & animum virtutibus informandum: Hæc enim ſe mutuo iuuant: mens à rebus externis creatiſve abſtracta. virtutis exercitationem roborat, & hæc eadem mentem ad Dei lucem contemplandam acuit & accendit. Occultatur inquit S. Gregorius afflata Diuinitus mens vt audiat, & audit vt occultetur: quia & ſubtracta à viſibilibus, inuiſibilia conſpicit, & repleta inuiſibilibus, viſibilia perfectè contemnit. Sed de contemplatione in libro de perfectis alia dicta ſunt. Hęc ad rem propoſitam nunc ſint ſatis.

Quænam ſanctos viros adiuuerint ad mentem in bonis cogitationibus occupandam.

CAPVT VII.

NON paruam habet vtilitatem intelligere, quibus rationibus vſi ſint ſancti, vt vel ex re nata, vel habitu ipſo aſſiduis pene commentationibus bonis, aut cogitationibus diſtinerentur: id nunc explicandum, prius tamen illud quod ſine culpa omitti non poteſt, ad prædictam tractationem adiungendum eſt.

Cogitatio de Chriſto quàm fuerit Sanctis familiaris.

Rationi quærendi Deum in rebus omnibus affinis eſt illa, quam ſecuti ſunt ſancti quique Chriſtianæ perfectionis ſectatores, Chriſtum Dominum in rebus omnibus inueniendi. Princeps & exemplar exercitationis huius ſanctus Paulus: nihil is animo concipiebat niſi Chriſtum, aut ſine Chriſto nihil. Nihil exiſtimaui me ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Nil magis ſonabat inter loquādum aut prædicandum, quàm Chriſtū. Nos autem prædicamus Chri-

1. Cor. 1. & 2.

stum crucifixum. Christo item crucifixo vitam conformatam ducebat, Christo confixus sum cruci. viuebat in Christo,& Christus in Paulo. Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. Denique Paulo Christus vniuerso modo potior, quippe Paulus omnia vt stercora arbitratur, vt Christum lucrifaciat, Christus eius lux, desiderium, amor, merces laborum, corona certaminum. Cupio ait dissolui,& esse cum Christo. legatur Homilia S. Ioann. Chrysostomi 2. de laudibus S. Pauli. In talem hominum numerum ascribendus est S. Bernardus, qui enumeratis & in vnum quasi fasciculum coniectis passionibus & doloribus Christi vniuersis; & ego ait fratres, hunc mihi fasciculum ab ineunte conuersione mea colligare curaui; memoriam abundantiæ suauitatis horum eructabo quoad vixero; in æternum non obliuiscar miserationes istas. Hæc meditari dixi sapientiam. Hæc me erigunt in aduersis, in prosperis reprimunt. Hæc inter læta tristiáque vitæ præsentis via regia incedenti, tutum præbent vtrobique ducatum. Et alibi: Verbum caro factum est,& habitauit in nobis. Habitat planè per fidem in cordibus nostris, habitat in memoria nostra, habitat in cogitatione; quia vsque ad ipsam descendit imaginationem. Incomprehensibilis erat, inaccessibilis, inuisibilis, & inexcogitabilis: Nunc verò comprehendi voluit, videri voluit, cogitari voluit, quod quam illi facile, familiare ac proprium fuerit, adhuc magis intelliget, qui vitæ eius librum tertium euoluerit.

Gal. 2. *Philip. 3.* *Serm. in Natiuitate B. Mariæ.*

Sed instar miraculi nobis est in hac re S. Franciscus: ex multis quæ de eo scribit S. Bonauentura pauca delibo. Franciscum inquit pietas totum transformabat in Christum: Animas peccatorum deplorabat, quod sanguine Christi essent redemptæ: Prædicatores Verbi maximè venerabatur, quod semen fratri suo, id est Christo resuscitarent: Benedicebat illos, qui ita loqui didicissent, vt verbis suis alios ad Christi amorem inducerent. Si quid penuriæ aut defectus (extra culpæ crimen intellige) in aliquo cerneret, pij cordis dulcedine regerebat in Christum: Aiebat sociis: Dum paupe-

Cap. 1. In Vita S. Francisci, c. 8.

rem vides ô frater, speculum tibi proponitur Christi, Ipséque in pauperibus omnibus Christi effigiem contemplabatur. Animalcula quælibet ex pietate fratres & sorores appellans, ea viscerosius amplexabatur, quæ Christi mansuetudinem referunt; Redemit interdum agnos, qui ducebantur ad mortem, illius memor agni mitissimi, qui ad occisionem duci voluit pro peccatoribus redimendis; Sui agniculum in quo Christum infantem recognoscebat necanti crudeliter, maledixit, & occubuit; Nomen Iesus cùm exprimeret, vel audiret, iubilo quodam repletus interius, totus videbatur exterius alterari ac si mellifluus sapor gustum, vel harmoniacus sonus, ipsius immutasset auditum.

Cap.10.

Cap.13.

Tandem concludit S.Bonauentura; Cùm Seraphicis desideriorum ardoribus sursum ageretur in Deum, & compassiua dulcedine transformaretur in eum, qui ex charitate nimia voluit crucifigi, apparuit illi inter alas Seraphin effigies hominis crucifixi; obstupuit, mixtumque mœrore gaudium cor eius intrauit; intellexit tandem se per mentis incendium totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum.

In Exer. Reg.5. de temperādo victu; & in cōtemplatione Regni.

Christi exempla ac personam vt in actionibus nostris quasi præ oculis habere studeamus, suadet B.P. Ignatius sæpe.

Sed ponamus iam Rationes eas, quibus in piè vtriusque cogitandi consuetudinem sanctos venisse, vero similius est.

1.Ratio.

Prima est Vsus bene cogitandi; is enim cum ad bonam voluntatem accedit, nihil est tam durum, quod non molliat, nihil tam difficile, quod non expediat; cernitur id in commentationibus locorum vel difficiliorum, qui in tractationes disciplinarum non rarò incidunt; quibus tamen assiduitate assuescimus; Cauenda maximè quam suprà reiecimus superstitiosa ac pertinax actionis cogitationísve recognitio, siue in eam reflectio, tum, ob allatas rationes; tum quia (vt S.Gregorius scribit) dum quis plus iusto vigilantem se in actione exhibet, ipsa sua inquietudine rebus subditis peius nocet, id est, rebus quas habet præ manibus. Contrà verò non idcirco con-

Cauenda reflectio nimia.

Li.1.Mor. cap.35.

temnenda,

temnenda, aut omittenda est hæc exercitatio, quòd siue rei ipsius, siue ingenij vitio, quæ hauriuntur cogitationes interdum, initio præsertim exiles sint, & fortè etiam ad speciem inutiles: nam & nemo repentè fit summus, & spirituales diuitiæ sicut & terrenæ ex paruis initiis magna incrementa sumunt.

Qui ait S. Basilius diligenter ex vnaquaque re fructum decerpunt, iis perinde ac magnis fluminibus multæ ex omni parte accessiones fieri consueuerunt: nam modicum modico apponere (iuxta Hesiodi sententiam) non magis ad argenti augmentum, quàm ad cuiusque alterius scientiæ aut Virtutis amplitudinem valere existimandum est. Sed in huiusmodi rebus nihil est quod proficienti maiorem præstet securitatem, quam sapiens spiritualis Patris consilium, cui propterea non solùm tyrones (vt latè docet Cassianus) omnes cogitationes suas syncerè ac citò aperire iubebantur ab antiquis Patribus; sed S. Gregorius cùm alicubi de proficientibus disserens, docuisset quosdam ex eis grauiter lapsos esse, quod per fiduciam sanctitatis postposito meliorum iudicio, seipsos essent secuti; alio loco & proficientes & penè dixerim perfectos ita institutos esse vult vt cogitationes inter contemplandum etiam diuinitus immissas Patribus diiudicandas proponant. Quod, inquit, profectò & nos agimus, si cùm in sancta conuersatione proficimus, cùm fœcundis iam mentibus spiritualium gaudiorum fructum proferimus, ad Prælatorum nostrorum examen ducimus omne, quod in nobis ex superna contemplatione generatur.

De vtilitate capienda ex libris profanis.

Li. 4. c. 9. & 37. & col. 2. c. 11

Lib. 33. Mor. c. 28

Lib. 1. in 1. Reg. c. 1. in fine.

Secunda Ratio est, Meditatio rerum Diuinarum accuratè & piè suo tempore obita; siquidem ex meditatione ignis, vt ait Dauid, ex igne splendor: Certè fructum talis meditationis prædicat Sponsa, cùm ait: Exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum. Dum recolit (inquit S. Gregorius) quanta charitate Christus eam dilexerit, qui sanguine suo eam moriens in Cruce redemit, & quotidie eam in sinu matris Ecclesiæ eiusdē sanguinis lacte nutrit. Ex quo intelligimus, materiā sanctissimę ac saluberrimæ huius com-

2. Ratio.

Psal. 38.

Cant. 1.

Ibidem.

memorationis esse Deum & Christum, eius amorem, beneficia eius vitæ, passionis, mortis, denique amoris illius pignora, fontes maximorum bonorum quæ in Ecclesiæ filios deriuantur, Sacramenta Euangelica, Eucharistiæ præsertim. Hæc qui attentè contemplantur aliquo temporis spatio, non possunt non inde capere magnos fructus, & quasi reliquias cogitationum sanctarum, quas animo deinde recurrentes subinde versent, diemque festum agant Domino. Dicant hoc non tam docti, quàm experti.

3. Ratio.

Tertia ratio est Sacra lectio, cui tantopere addictos fuisse legimus Sanctos Patres, reliquosque omnes perfectionis sectatores. De S. Marcella scribit S. Hieronymus. Diuinarum Scripturarum ardor erat incredibilis, semperque cantabat: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccent tibi. & illud de perfecto viro: Et in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Ad Paulinum autem scribens, postquam summam quandam totius vtriusque testamenti confecisset, mira breuitate & sapientia inter hæc inquit, viuere, ista meditari, nil aliud nosse, nil quærere, nónne tibi videtur iam hic in terris regni cœlestis habitaculum? Quod dicit S. Hieronymus de Scripturis sacris intelligi, similiter debet de sanctorum monumentis, quæ sanè ad pietatem ædificant, & ad omnem rectè agendi viuendique disciplinam informant.

Epist. 16. ad Principiam. Psal. 158. Psal. 1. Epist. 103

4. Ratio.

Sed aptissima maximéque idonea ad animum bonis affectionibus locupletandum est quarta Ratio, quam in concinendis aut recitandis Psalmis posuerunt Maiores nostri, quam propterea commendat Apostolus, & Ecclesia iam inde ab initio instituit, semperque ad hæc vsque tempora retentam, amplificauit, & exornauit magis; hac enim quasi esca propria adhamati, trahimur honesta voluptate ad honesta studia, & cogitata. Sed rem declarat egregiè vt solet sanctus Basilius: Nam quando inquit: Spiritus sanctus vidit nos ægrè persuaderi ad profectum Virtutis ac per hoc ad ineundam vitæ rectitudinem per hoc lentescere, quod toti ad consectandam voluptatem propenderemus, quid fecit? ni-

Col. 3.

Homil. in Psal. 1.

mirum,

mirum, Scripturæ ſuæ dogmatis miſtim inſperſit concinnam iſtam numerorum modulationem, vt auribus delinitis mellito vocum concentu, clam (veluti aliud agentes) ſineremus in animos noſtros irrepere eloquiorum vtilitatem; idque pro more ſapientis Medici, qui pharmacum oblaturus auerſanti calicem, oras calicis prælinit melle. In hoc ſanè excogitati ſunt concentus illi Pſalmorum concinni, vt qui per ætatem adhuc pueri ſunt, aut morum maturitate nondum incanuerunt, dum in ſpeciem concinnunt ac modulantur, reuera animas erudiant ſuas.

5. Ratio. Ratio examinandæ Conſcientiæ.

Quinta Ratio eſt, Conſcientiæ examen; De quo alibi nonnulla ſuo à me ſcripta ſunt loco, alia adhuc tamen hic adſcribo, quod res vtiliſſima, & haud ſcio an vlla ad bonas cogitationes nutriendas magis efficax. Neque verò cum examen Conſcientiæ nomino, rem dico nouam, aut recens inuentam; Quamquam enim B.P. Ignatius eam examinis formulam non ſine diuino inſtinctu excogitarit, & ediderit, quæ nunc teritur manibus omnium, res eſt tamen antiquiſſima, Philoſophis ipſis non incognita. Legatur apud Poëtam Epigramma illud: Vir bonus & ſapiens; & apud Senecam aliquot Epiſtolæ, illa præſertim in qua Seſtium quotidiè ad diei extremum ſe diſcutientem inducit; Quod hodie malum tuum ſanaſti? cui vitio obſtitiſti? qua parte melior es? Obſeruatu tamen eſt facilè, Gentiles Philoſophos vix ſcrutatos eſſe animi reconditas affectiones, verſatos potius in diſquirendis externis actionibus, & quæ ſpectarent alios; Ex Scripturis res eſt teſtatior. Et quidem diſcuſſionem hanc requiſitam, eorúmque cognitionem, quę intus ſunt in animo, donum Dei eſſe. Quoniam ait Dauid: Tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas, id eſt, ignorantiam cordis, ſcribit ſanctus Hieronymus. Hoc idem donum collatum Diuinitus viris ſanctis, qualis fuit Iob: Verebar enim, ait, omnia opera mea. Dauid: Et meditatus ſum nocte cum corde meo, & exercebar, ſcopebam ſpiritum meum; Rimabar, legunt alij. Ezechias: Recogitabo tibi omnes annos meos. Chriſtus Dominus eandem exercitationem inſinuat, cùm

Epiſt. 32. *Pſal. 17.* *Iob. 9.* *Pſal. 76.* *Iſaia 38.* *Mat. 25.*

Matt.12. *2.Cor.6.* *1.Cor.11.* *Ser.de Institutione Monach.* *S.Augu. 10.lib. cõfess. & Hom.24. lib.50. homliarum.* *S.Bern. in Cantica. Serm. 55.68.& ad frat. de Mõte.*

percurrit seriem actionum quas in extremo Iudicio statera minimè dubia examinaturus est. Et prætereà quæ innuit in quibusdã Parabolis, cùm de verbo otioso reddendam esse rationem affirmat in die Iudicij. Apertè S. Paulus: Tentate vosmetipsos si estis in fide. Et adhuc apertiùs: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. Idem & in vsum deduxerunt Patres, & tradiderunt S. Basilius, S. Augustinus, S. Bernardus. Sed præclarè S. Chrysostomus. Atque vt B. P. Ignatius præscribit ordinandum esse examen à commemoratione Diuinorum beneficiorum, etiam singulorum, & peccatorum quæ nos aduersus Deum commiserimus; sic itidem planè S. Pater. Et duorum istorum operum diligens faciamus examen, quid nos quidem peccauerimus in Deum, & quid boni ille nobis fecerit, ita & grati erimus, & omnia effundemus. At nullus hæc cogitat. Sed quemadmodum de peccatis loquimur, esse nos peccatores, peccata non in specie memorantes, & exquirentes, ita & beneficiis Dei, quod benefecerit nobis Deus, dicentes, non speciatim illa examinamus, non dicimus vbi & quanta, & in quo tempore. In posterum igitur magnam faciamus diligentiam, nam si quis etiam vetera repetere potest, magnum inuenturus est thesaurum, si omnia diligenter considerer. Quoniam verò tunc diligenter peccata perpendimus, cùm non ea solùm indagamus, sed penetramus, ad eorum vsque causas, & exordia, exuimúsque actionem per se malam ea boni specie quam interdum præ se fert, ad id simul hortatur alibi nos sanctus Chrysostomus, iubétque quod etiam faciunt sanctus Bernardus, & sanctus Augustinus, vt in animo nostro ipsi contra nos ipsos statuamus tribunal menti nostræ, tanquam iudici, coram quo sistamus actiones nostras, eas excutiamus, nos quasi mentis apparitores, accusemus ipsi, castigemus acerbissimè, vbi fuerint per sententiam condemnatæ. Videmus, ait, quod si quis hostium in Ciuitate aliqua capitur, quasi explorator iudicatur. Igitur peregrinorum eiectionem faciamus, imò non solùm peregrinorum, sed etiam hostium, si quem viderimus, tradamus

Hom.37. in Acta.

Principi,

Principi, menti inquam cogitationem illam, quæ barbara quidem est, sed ciuili veste induta. Multæ apud nos cogitationes tales sunt, natura quidem inimicæ amictæ autem nullo vellere: sicut Persæ tiara sublata, & gladijs peculiaribus, quos anaxirides vocant, & calciamentis barbaricis dimissis, alieno in habitu regionem nostram ingrediuntur, & rasi in corpore, & familiari lingua loquentes, habitu bellum occultant: si autem tormenta statim adhibueris, eum qui latet deprehendes: ita & hic examina sæpius talem cogitationem, & statim videbis barbaricum sensum. Reliqua legi possunt apud eundem. Porrò & ex his, & ex ijs quæ in eandem sententiam scripta sunt apud Patres, quanquam ex verbis Domini certum est, vnum esse fontem omnium malarum cogitatationum, nempe Cor, quia ex corde exeunt malæ cogitationes: nihilominus intelligimus ex duobus capitibus earum vitium omne profluere: Vnum est intentio deprauata, vt cum inanis gloriæ studio, aut vtilitatis alicuius, voluptatisue terrenæ gratia mouemur ad aliquid agendum. Alterum est, cum fons ipse cogitationum Mens corrumpitur deprauata aliqua affectione. Ex quo existunt Vndecim genera prauarum cogitationum: Minimè omniū malæ, quamuis malæ sint, sunt Otiosæ: tum Inanes & Futiles, ex Animi leuitate ortæ; deinde Obscœnæ & turpes, ex Carnis incitamento ac pruritu: Temerariæ ex Suspicione & imprudentia: ex Odio, quæ offensas & dissidia struunt, aut in ista feruntur: ex Iracundia vesanæ, effrænatæ, furiosæ: ex Superbia, Arrogantes, insolentes, gloriosæ, nimia cupiditate res alienas peruestigandi, & suimet negligentia Curiosæ. ex Libidine dominandi, Ambitiosæ, ex Maleuolentia & Superbia simul inuidiosæ, impiæ & nefariæ in Deum Diuósque:, ex Animi deiectione mœrore immoderato furori iuncto. Cogitationibus respondent Verba & Actiones totidem generum: quæ omnia sicut & omissiones in conscientiæ examine acutè speculari, & acriter vindicare debet proficiens, ac quiquid vitiosum in eis deprehenderit & corruptum, intento ad contrarias cogitationes & virtutes

Matt. 15.

Duo initia malarum cogitationum.

Genera vndecim prauarū cogitationum.

animo, pura, incorrupta, constantíque consuetudine emendare.

Extremum illud sit. Curandum enixè proficienti, vt Cogitationes, quas animo versat, quoad eius fieri possit, bonæ sint, & vtiles. Ad quam rem forteni magnúmque animum itidem adferat oportet, in primísque patientissimum suimet, illarum ineptiarum, quæ se subinde in mentem bene occupatam vel inuitam, & renitentem intrudunt, vtque cum se peccasse cogitatione cognoscit, pœnitere debet, atque corrigere: sic nihil proprerea de diligentia hac atque solicitudine remittere vllo modo debet, sed se sensim suauitérque vtilissimæ huic exercitationi assuefacere, quoniam Virtus in infirmitate perficitur. Atque hoc ipsum monet sanctus Gregorius, in rebus hisce si quis alius, apprimè vnicéque versatus. Sæpè ait cum diabolus præparatam mentem ad tolerantiam videt, quid ab ea maximè diligatur, exquirit, & ibi scandali laqueos inserit, vt quo magis res quæque diligitur, eo per eam facilius patientia turbetur: Et quidem electorum corda ad se semper solicitè redeunt, & semetipsa grauiter vel pro leui motu excessionis affligunt, & dum mota discunt, quomodo stare debuerint, aliquando melius concussa, solidantur. Huic monito parendum, standúmque semper, quandiu non impingitur in scopulum illum Actuationis, quem supra in hac exercitatione omninò præcauendum diximus, denuóque repetimus.

Lib. 2. Mor. cap. 34.

Vitanda Actuatio.

Hactenúsque explicata sunt duo virtutis initia, Bona Voluntas, & Recta Cogitatio, alia duo supersunt, quæ nunc breuiter describam, sunt autem Occasio, & Oratio.

Quàm præstet proficienti nullam exercendæ Virtutis oblatam occasionem permittere.

CAPVT VIII.

Apvd Salomonem scriptum est: Da occasionem Sapienti, & addetur ei Sapientia. Quam sententiam sanctus Basilius cum de Virtutibus præcepta tradit, de earum vsu, & exercitatione intelligendam existimat. Et sanè plerúmque si non semper accidit, languere Virtutis vsum: propterea: quòd vel nõ habetur, vel non accipitur: vel etiam respuitur eam excitandi occasio nec foras prodire Virtutem quantumlibet actuosam, quia Voluntas hominis Virtutem non exsuscitat tunc, cum præsens adest id, quod eam ad actum, si non allicit, aut trahit inuitat certè, & se promptum & opportunum præbet ad eam in aciem perducendam. Id porrò est quælibet res creata, quæ sese nobis dum vigilamus, & mentis nostræ sumus, quacúnque ratione vel in otio, vel in negotio objicit. Nihil est enim in creatis rebus, quod si nos diligenter attendamus, non vt ita dicam contenta voce clamet id, quod meditatur Hugo de S. Victore: Accipe, Redde, Fuge. Accipe beneficium, Redde debitum, fuge supplicium. Hoc est in summa, teipsum excita & exerce ad omnem Virtutis actionem, & normam. Has voces edunt Cœli, Terræ, Maria: Cœli Sydera, Terræ viscera, reliqua Elementa & ex his conflata corpora superi, inferi, animantes homines, Angeli, Dęmones. omnia denique quæ Deus non sunt, Dum tamen prædicant, ad eisque laudem & gratitudinem prouocant. Sed excitant præterea ad obedientiam: Præceptum enim posuit, & non prætertibit. Excitant ad mundi contemptum, quia Cælum & terra transibunt Excitant denique ad odium peccati, & Dei cultum, hoc est ad omnium vitiorum detestationem, & omnem Virtutem colendam: siquidem scriptum est: Quoniam omnia seruiunt tibi.

Prou. 9.

Const. Monast. cap. 17.

Lib. 1. de Arca Noë in Prolo-go.

Psal. 118.

Sed quoniam hæc remotiora videri possunt, veniendum ad ea, quæ nos proprius attingunt: Mirum enim est quàm amanter consuluerit vtilitatibus nostris, quas prouiderit ac parauerit opportunitates exercendæ virtutis Diuina prouidentia, dummodo ij simus, qui eis vt oportet, vtamur. Hæc sunt capita duo: Res prosperæ: Res aduersæ: & tam hæ, quàm illæ maxima ad Virtutem inuitamenta. In prosperis numeramus externa bona, Diuitias, at diuitijs mercamur cœlum, facimúsque nobis amicos de mammona iniquitatis: Honores, cauendum, ne similes ille simus, qui cum in honore esset, non intellexit. Et ecce tibi timorem sanctum Humilitatis comitem, Potestatem dominandi: at, Potentes potenter tormenta patientur: &, Scientes quia & illorum & vester Dominus est in Cœlis. Nobilitatem, atqui hæc non facit Dei filios: nam hi non ex sanguinibus, néque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt: & hæc ipsa Nobilitas nobilioris virtutis occasio est. Minimè quidem ait sanctus Bernardus Deus est acceptor personarum, nescio tamen, quo pacto Virtus in nobili plus placet, an fortè, quia plus claret Bona corporis, vt est sanitas, integritas, pulchritudo, robur, at, glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Nescitis quia templum Dei estis? &, Omnis caro fœnum: &, Caro concupiscit aduersus spiritum. Nec in sinu fouendus est hostis, ita, vt sanitas corporis sit animæ detrimentum, & pulchritudo carnis, deformitas spiritus: sed mortificanda membra nostra quæ sunt super terram, & castigandum corpus, ne reprobi efficiamur. Amicos, Consanguineos, at, præ illis Deus, & instar omnium Deus: &, Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit Cor eius: &, Inimici hominis domestici eius. Succedant simul res ex sententia, eueniat quicquid agitur ad illam normam & voluntatem, qua rebus agendis omnibus præfabantur antiqui, bonum, faustum, felix, fortunatumque: Vxor ex animi sententia, Serui ad nutum parati, Filij probi & multi: res familiaris ampla, lites, inimicitiæ nullæ, felicia omnia domi, foris, in Ciuitate, in

Luca 16. *Psal. 48.* *Sap. 6.* *Ioa. 1.* *Ad Seth. Epist. 113.* *1. Cor. 6.* *1. Cor. 9.* *Isa. 40.* *Ad Gal 5* *Ier. 17.* *Matt. 10.*

agris, quid? Beatum dixerunt populum cui hæc sunt, at Beatus populus ait Dauid, cuius Dominus Deus eius. Dederit Deus felicitatem hanc, at cur? vt industria tua simul cum eius gratia, tibi virtutem det, & quo tibi tuæ res magis fauste ac prosperè eueniunt, eo tu virtutibus ditior ac felicior euadas. Quanquam, quæ tandem est hæc felicitas? Vnius diei, ne dicam momenti breuis, fugax, caduca, incerta, & nisi sit materia Virtutis, planè inutilis ad æternam verámque felicitatem: Hoc tamen inter te & calamitosum seu inopem hominem differre faciens, quod inter tot terrena commoda, hoc est, inter tam multa ac magna Virtutis impedimenta, si Virtuti das operam, magis emicat Virtus tua, vtpotè, ab omni suspicione necessitatis ac simulationis immunis, indicat te tibi vim attulisse, quippè, qui valeas teipsum sequi, nec velis, possis impunè multis cupiditatibus tuis seruite frangas illas tamen, ac vincas: Quod S. Augustino magnæ virtutis argumentum est, Habete (inquiebat diuitibus) facultatem, & ibi laudabo domitam iniquitatem. Et alio loco: Non quæro quid negatum non delectet sed quid delectet oblatum, Aliud est exhausta pestis, aliud consopita? Quarè Virtutis adultæ indicium est posse facere mala (vt ait Salomon) & non facere, potuisse transgredi, nec esse transgressum. De Spiritualibus beneficijs quid dicam? incipio percurrere aliqua, & quidem ab Dei amore, quo nullũ maius extat Dei beneficiũ erga homines. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitũ daret. Cur? vt omnis qui credit in eũ, non pereat. Ecce fidem Christus in carne de mundo triũphauit, Cur? Confidite, ego vici mundum. Ecce Spem. Christus Iesus, qui & mortuus est, inimò qui & resurrexit. qui est ad dexterãm Dei, qui etiã interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à Charitate Christi? Ecce Charitatẽ. Eandem ipsam charitatẽ & gratiã largitur Christus hominibus, & quasi cælestẽ ignẽ mittit in terras vt ipse loquitur. Cur? vt ardeat: crescat nimirũ indies magis bonis actionibus, veluti flabello vẽtilatus & auctus. Dona deniq; sua vniuersa tanquã talenta distribuit hominibus vt bonarũ actionũ negatione meritorum nostrorũ thesaurus amplificetur.

Homil. 7. libr. 50. homil.

Lib. 1. Soliloq. cap. 11.

Eccl. 31.

Ioan. 3.

Ioan. 16.

Rom. 8.

Luca 12.

Vniuersa

Vniuersa Christi Vita, prædicatio, miracula, labores, itinera, quo spectabant? quem finem propositum habebant? illum in primis, vt quem admodum ego feci, ita & vos faciatis Sacramenta Nouæ legis, gratiæ Diuinæ clarissimæ officinæ, ac locupletissima promptuaria, quo diriguntur? eo nempè, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Cur vocat & cur mittit Deus operarios in vineam suam? nisi quia non patitur quenquam in Ecclesia sua otiosè viuere? Illustrat mentem Deus, vt nos doceat facere voluntatem suam: reuocat à peccatis, vt vltra non seruiamus peccato: imperat vt se sequamur, vt abnegemus nos ipsos, tollamusque crucem nostram quotidiè: replet in bonis desideria nostra, vt renouetur vt Aquila iuuentus nostra; Denique Gratiam, Virtutes, dona immittit Deus in animam hominis, sed reddenda iubet quæ sunt Dei Deo; reddimus autem habitus cùm exercemus, & quasi iterum ab eo accipimus actus, quos non nisi eius Diuina siue naturali, siue supernaturali ope obimus; Hinc enim est illud; Quid retribuam Domino? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo. Et breuiter summa præceptionum Christi Actio est. Videte, Vigilate, Orate. Hæc cùm recurrunt in mentem, quod ad euitandum ingrati animi vitium sæpè fieri debet, vix aliud secum inuehunt, quam exercendæ alicuius Virtutis occasionem.

Io. 13. *Psal. 115.* *Marc. 13.*

Res aduersæ Dei beneficio virtutis occasio.

Accedendum iam est ad res aduersas. Et primum occurrunt illa: Cùm occideret eos quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebāt ad eum. Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur. Id porrò improbi etiā faciunt, quales hi erant de quibus loquitur Dauid. At qui iusti? Illustria sunt exempla: Iob, Dauid, Ezechiæ, Tobiæ, Iudith, Esther, Susannæ, & aliorum: Immò eo perfectionis amore peruehuntur etiam, vt calamitates Virtutis gratia desiderent. Electus inquit S. Gregorius, tentari se aduersitatibus post Virtutes desiderat, ne peius ex virtutum confidentia cadat: si enim seruari se melius per tentationem non cognosceret, nequaquam Psalmista diceret: Proba me Domine, & tenta me. Bene ergo nunc dicitur: Si dormiero, dicam, quando consurgam?

Psal. 77. *Lib. 8. Mor. cap. 10.* *Psal. 25.* *Iob. 7.*

Et rursum: Expectabo vesperam, quia & in peccati somno lumen iustitiæ quæritur; & cum virtutum prospera mentem eleuant, adiutrix aduersitas desideratur. Et paulò post: Vir sanctus vesperam expectat, quia cum exerceri hunc tribulatione necesse est, ipsa ei fit aduersitas prospera. Hæc illi. Ob eandem causam Patres afflictiones tam bonis quàm malis diuinitus inflictas, beneficia dicenda esse contendunt. Sic S. Augustinus: Beneficia hæc sunt Diuina, non verbera? nec vt noceant Diuinitus irrogantur, quæ ad hoc veniunt, vt hominibus paterna beneuolentia consulant. Ego inquit, quos amo, arguo, & castigo. Et iterum: Fili mi, ne neglexeris disciplinam neque defeceris, cum ab eo argueris, quem enim diligit Deus, corripit, flagellat autem omnem filium, quem recipit; Timeat quem Deus corrigere non vult in seculo, quia eum supplicio destinauit post seculum. Quantas igitur opportunitates exercendæ Virtutis suppeditant res aduersæ; vim etiam dixerim adferre, ad eum modum, quo dictum est in Parabola Euangelica: Compelle eos intrare; quem enim non allicit humana felicitas, trahit plerumque certè, & vrget calamitas. In promptu sunt exempla pauperum, ægrorum, exulum, orbatorum filiis progenie, vitæ commodis, gloria, dignitate, officiis principum parentum, gratia, muneribus, hæreditate, amicorum studiis, obsequiis seruorum, & quidem adempta spe recuperandæ libertatis de gradu deiectorum, infortunatorum, & similium. Quæ omnes calamitates, si sana mente iudices, non tam vt existimantur vulgò, sunt formidanda vt mala, quàm cum adsunt, fortiter toleranda, vt magnarum Virtutum occasiones & semina. De vtilitate capienda ab inimicis, librum scripsit Plutarchus. Sanctus Augustinus verò sic ait ad rem nostram: Si non haberemus inimicos, non essent pro quibus oraremus ex præcepto Domini nostri dicentis: Diligite inimicos vestros & orate pro ijs, qui vos oderunt. Vnde probamus, vnde cor nostrum interrogamus, vtrũ hoc facere valeamus, si nullum inimicũ nullum reprehensorem, nullum detractorem, nullum maledicum expetiremur? Videtis ergo, quia & mali necessarij sunt

Hom. 46. Lib. 59. Homil.

Apocal. 3.

Prouer. 3.

De Verbis Domini Sermon. 53.

Matth. 5

Vitia occasio Virtutis. *In Cant, Serm, 58.*

bonis? Hæc ille. Sed dicam amplius. Naturæ prauitas, vitia ipsa, sunt si sapimus, Virtutum occasio; Et quidem de prauis animæ motibus scribens S. Bernardus, ait. Medium vitiorum virtus tenet, ac proinde sedula eget non solum purgatione, sed & circuncisione; alioquin verendum ne circumquaque à lambentibus vel potius à rodentibus vitiis illa dum nescit, paulatim elangueat aut si supercreuerint, suffocetur. Vnum in tanto discrimine consilium est, obseruare diligenter, & mox vt renascentium capita apparebunt, prompta seueritate succidere, Non potest Virtus cum vitiis pariter crescere, ergò, vt illa vigeat, ista crescere non sinantur. Hæc ille.

Lib. de vera Relig. c. 52.

De vitiis autem sic habet S. Augustinus: Quid est autem vnde homo commoueri non possit ad virtutes capessendas, quando de ipsis vitiis potest? Quid enim appetit Curiositas, nisi cognitionem? quæ certa esse non potest nisi rerum æternarum, & eodem modo semper habentium? Quid appetit Superbia, nisi potentiam, quæ refertur ad agendi facilitatem, quam non inuenit nisi anima perfecta, & Deo subdita, & ad eius regnum summa charitate conuersa? Quid appetit voluptas corporis, nisi quietem, quæ non est, nisi vbi nulla est indigentia, & nulla corruptio. Cauendi sunt ergò inferiores inferi, vbi nulla potest esse commemoratio Veritatis. Quare festinemus, & ambulemus cum dies præsto est, ne nos tenebræ comprehendant.

Peccata occasio virtutis. *Rom. 8.* *Matt. 16.*

Sed & audeo dicere, Peccata ipsa sunt etiam Virtutis occasio. De Venialibus quidem culpis dubitandum non est: Nam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, ergo etiam culpæ veniales. De mortalibus autem, de quibus maior dubitatio esse posse videtur, quid dicam aliud, quàm quod dicit Dominus: Gaudium est in Cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm suprà nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia: nimirum quoniam peccatum quod qui commisit, agnoscit, occasiò illi est, vt eò magis pœniteat quòd peccarit, eóque maiore charitatis in Deum ardore efferuescat, quo se grauius peccasse, ac sceleratius tam bono parenti iniuriam fecisse intelligit. Extremum ergo sit, ma-

ximum

ximum momentũ Virtutis tàm acquirendæ quàm adaugendæ, positum esse in arripienda auidè occasione quæ Virtutis exercendæ vndecunque sese offerat, & magnam curam ponendam in huiusmodi occasione non solum amplectenda cum venit obuiã, sed peruestiganda etiam cum occultior est, vt ferè est tyronibus & inexercitatis, & in eadem accercenda & attrahenda cum occurrit inuita.

A Deo donum exercendæ Virtutis postulandum esse, quis deinceps ordo seruandus.

CAPVT IX.

VIRTVTEM esse Dei donum, & à Deo Diuina liberalitate in Animam hominis infundi alibi explicatum à nobis est. Hic tamen denuo attingendum est, vt simul intelligamus, non solum Virtutis habitum ex Deo esse, sed etiam suo modo Virtutis actionem, idque duas ob causas; tum quia efficitur ab hominis facultate, quæ Dei opus est, sicut & totius hominis constitutio; tum, quia actio ipsa Virtutis, ita partus hominis est; vt simul Dei opus sit: Sufficientia enim nostra ex Deo est, ait Apostolus, cum loquitur de nostris actionibus. Et Dominus similiter de actionibus differens; Sine me ait, nihil potestis facere. Et, Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. Trahit autem, affectibus, & actionibus Pater. Atque hinc est, vt actiones eædem & nostræ sint & Deo nihilominus acceptæ referantur, immò ipsismet nominibus Virtutum & actionum nostrarũ appelletur Deus, Vt Patiẽtia mea: Exultatio mea: Fortitudo mea: Virtus salutis meæ: & similibus. Denique in illa Psalmi Verba: Domine in Volũtate tua præstitisti decori meo Virtutẽ, S. Basilius ostẽdit, non solũ Virtutes, sed vsum Virtutũ ex Deo, tãquam bonorum omnium fonte in nos deriuari: Vt decor

1 Cor. 3.

Io. 15.

Ioan. 6.

Psal. 117.

Psal. 29.

Ibid.

Animæ accedat, ait, ſimul poteſtas, aut facultas, ea quæ neceſſaria ſunt perficiens, Diuina eſt opus gratia; Hunc autem decorem in Virtute poſitum eſſe, poſtea docet. Aliquid amplius inſinuat ſanctus Gregorius. Tantæ nimirum curæ Deo eſſe Virtutum theſaurum (intellige non habituum ſolum, ſad actionum ſimul, & maximè internarum) vt eum in animis Electorum quaſi defoſſum, obruat; ne fortè ad hominum notitiam prolatus, in periculum veniat. Sic enim ſcribit: Magnæ quidem Electorum Virtutes quaſi theſauri omnipotentis Dei ferè ſemper in occulto ſunt: More etenim timoratorum diuitum omnipotens Deus facit: quia ne Virtutum theſauros perdat, hos, & in electis mentibus collocat, & ipſas mentes per ſecretum cælat. Poſt explicat id propriè etiam de actionibus Virtutis, quatenus inſunt in animo.

Lib 6. in. 1. Reg. c. 16. c. ſuo. 3 verſus medium.

Quod ſi objiciat quis, Virtutes etiam acquiri noſtris actibus, & ab aliquibus Philoſophis quibus ſubſcribit ſanctus Auguſtinus traditum eſſe, Virtutem doceri & diſci diſciplina magiſtra; id nos non negamus, immò adfirmamus, pleraſque morales Virtutes meritò propterea dici acquiſitas, ſed illud ipſum ſine aliqua Dei ope non accidit, & hic in primis agitur de actionum bonarum exercitatione Dei ſupernaturali ope adornata & inſtructa. Hæc nec inchoatur, nec abſoluitur, ſine Diuinæ gratiæ ac liberalitatis auxilio, tam illuſtrationis in mente, propterea enim ſcriptum eſt: Inſtruam te in via hac qua gradieris, & firmabo ſuper te oculos meos: quàm auxilij, firmamenti, roboris, atque feruoris in voluntate & appetitu; Hinc ſunt enim illa: Beatus vir cuius eſt auxilium tuum abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit; &, ſtatuit ſuprà petrā pedes meos: & direxit greſſus meos, &, Viam mandatorum tuorum cucurri. cum dilataſti Cor meum. Voluit igitur Deus auctor eſſe bonarum actionum hominis, ſupernaturalium præſertim, ad hunc modum.

Lib. 19. de Ciuitate Dei, ca. 1.

Pſal. 31.

Pſal. 83.
Pſal. 39.
Pſal. 118.

Sed & alia ratione Deus boni noſtri parens eſt. Arcet quippe ipſe peccandi occaſiones & illecebras, quæ ſi adeſſent, ruerent plerumque homines in flagitia ipſa, quæ

detestantur. Sic S. Augustinus: Hic multa commisit, & multorum debitor factus est; ille gubernante Deo pauca cõmisit: cui deputat ille quod demisit, huic & iste deputat quod non cõmisit: Adulter nõ fuisti in illa tua vita præterita plena ignorãtia, hoc tibi dicit Deus tuus: Regebã te mihi, seruabam te mihi vt adulterium non cõmiteres: suasor defuit, & vt suasor deesset, ego feci: adfuit suasor non defuit locus, nõ defuit tẽpus; vt non cõsentires, ego terrui. Agnosce ergo gratiã eius, cui debes & quod non admisisti: Mihi debet iste, quod factũ est, & dimissũ vidisti, mihi debes & tu, quod non admisisti. Nullũ enim est peccatũ quod fecit homo, quod nõ [illegible]sit facere alter homo, si desit rector, à quo factus est homo. Hæc ille.

Hom. 23. Lib. 50. Homil.

Accedit ad prædictas duas, Tertia quædam mirabilior Ratio, qua benignissimus Deus nostrarum Actionum bonarum auctor esse voluit: ipse enin est, qui eam quam diximus virtuti necessariam, efficit bonam voluntatem nostram: Operatur inquit Apostolus, in nobis velle: Ad quem locum sic sanctus Augustinus: Vbi inquit, satis ostendit, etiam ipsam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri. Sed adhuc maiorem admirationem facit modus, quem sequitur Deus in adiuuanda voluntate, vt velit, agatque quod ait ex Virtute, & Dei ipsius voluntate, Quod præclare ac doctè sanctus Augustinus explicauit: An fortè inquit, illi qui hoc modo vocanti non consentiunt, possent alio modo vocati accomodare fidei voluntatem, vt & illud verum sit: Multi vocati, pauci verò electi, vt quamuis multi vno modo vocati sint, tamen quia non omnes vno modo affecti sunt, illi soli sequantur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei: & illud non minus verum sit: Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocauit, quomodo aptum erat eis qui secuti sunt vocationem: aptum inquam, vt post subiungit, vt mouerentur, & intelligerent, & sequerentur. Hi sunt funiculi Adam: hæc sunt vincula Charitatis, quibus hominem ad se trahit Deus: ita scilicet accommodatè ad naturam & captum objiciens intellectui bonum, ita attemperatè ad temporis, omniumque aliarũ circũstantiarum

Philip 2. Lib. 1. qq. ad Simplician. q. 2. Ibid.

Rom. 9.

opportunitatem, ad voluntatis ipsius propensioné, commodum, voluptatem, vt ea libentissimè quidem, omninò tamen bonum suum complectatur; hincque pro virtutum varietate diuersis quasi seminibus grauidatus hominis animus, fundat deinceps & pariat, Dei semper ope iuuante, earundem Virtutum præclaras actiones, quæ fortè inter alias causa est, cur Deus adiutor dicatur à Dauid, sed in opportunitatibus. Vult igitur homo bonum, & quidem liberè, quia libertate præditus, Deo tamen luce sua ac gratiæ suæ munere hominem præueniente, infirmam voluntatem roborante, alliciente, excitante, suis quasi ma[illegible]bus sustentante, ac dirigente, vsque dum illud attingat; In quam sententiam sic alibi scriptum est ab eodem S. Augustino: Nostrum est velle (hoc est, actio nostra est, nos enim ipsi sumus, qui volumus) sed voluntas ipsa & admonetur, vt surgat, & sanatur, vt valeat, & dilatatur, vt capiat, & impletur, vt habeat. Et alibi: Deus etiam bonas voluntates intus operatur. Perspicuum est igitur, Virtutem, exercitationem eius, & ipsam exercendi opportunitatem, Dei munera esse, & ab illo summis precibus flagitanda. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, rogabat Dauid. Et alibi. Tempus beneplaciti Deus, in multitudine misericordiæ tuæ exaudi me. Sed ad hæc omnia à Deo postulanda nulla magis apposita precatio, quàm illa: Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me. hoc enim versu idemmet S. Augustinus auctor est, contineri perfectionem viuendi, & quotquot spiritualium habet multitudo Virtutum. Pari ergo nobis est, contentione certádum ad virtutem comparandam, hinc industria, inde oratione; industria quidem adeò constanti ac vehementi, ac si à nobis nostra penderet Virtus. Oratione autem ad Deum, adeo religiosa ac continuata, ac si non aliundè tantùm bonum in nos deriuandum esset vt verè non est; Quæ perpetua doctrina Patrum est, præsertim S. Basilij, & S. Augustini. Atque hic finem facio quæ antequam de singulis actionibus Virtutum dicenda videbantur de act. one studiosa vniuersè, si duo prius adscripsero, quæ ad ordinem sequentis Tractationis maximè pertinent; Vnum est,

Psal. 9.

Lib. de bono viduitatis, c. 17.

Libr. de gratia Christi contra Pelagia. c. 24.

Psal. 42.

Psal. 68.

Psal. 118. Ho. 3. lib. 50. Hom.

quandoquidem ex Philosophis acceperunt cõfirmaruntque Theologi, duo esse genera Virtutum; communes, & heroicas, illas inesse posse omnibus, has proprias esse virorum diuinorũ, aut heroum; Quamquam (vt S. Thomas loquitur) non nisi secundum modum perfectiorem heroicæ à communibus Virtutibus differant, in quantum scilicet quisque est dispositus ad bonum quodam altiori modo, quàm communiter omnibus competat, nempè vt moueatur à Deo per dona Spiritus sancti; Nobis hic agendum esse de vtrisque Communibus scilicet, & heroicis quoad Dominus dederit, & rationibus allatis, & exemplis. Alterum est; ordinem quem secuturi sumus, generatim præscribi posse hunc; vt primo loco quid de virtutis cuiusque actibus Scripturæ tradant, deinde quid Patres ac Theologi D. Thomas præsertim suis lucubrationibus de iisdem explicarint adferamus. Secũdo loco indicemus occasiones cuiusque virtutis exercendæ; ac postremo adductis exemplis rem vti poterimus, confirmemus. Actus autem cum nomino, non ita angustè & presse vt Theologi solent, accipio, siquidem de internis & externis, de elicitis quos vocant, & imperatis, differendum nobis est simulque de quibusdam quæ circumstant, comitantur, & consequuntur, siue actus, siue circumstantiæ sint, siue propriè ad vnam, siue ad aliam virtutem pertineant, vt enim hæc vsu non separantur vt plurimum, sic nec tractatione quæ tota referatur ad vsum secernenda videntur.

Arist 7. Ethic. initio. S. Tho. 3. p. q. 7. ar. 2. ad 2; & 1. 2. q. 68. ar. 1. ad 1. & 2. 2. q. 159 ar. 2. ad 1.

De virtutis Fidei actionibus internis primum Fidei beneficium, & fructus actionis internæ spirituales quinque, qui ex eo existunt.

CAPVT X.

INGREDIMVR viam à Christo Domino primum patefactam laboribus, & exemplis, stratam autem pretiosissimis sudoris ac san-

guinis sui gemmis, quam secuti Apostoli, ac deinceps sancti Viri, nobis tritam reliquerunt, vt eam & ipsi ingressi Virtutum Christianarum actibus, quasi passibus ad perfectionem tandem perueniremus; Viam planè regiam ac Diuinam, sed iniuria nostra obseptam, multis magnisque ad progrediendum difficultatibus, non aliam ni fallor, ob causam magis, quàm quod qui frequentatis Virtutum actionibus eam nobis apertam ac facilem retinere debuimus, ab ea si non ad scelera atque desidiam ad alias certè terrenas & inanes occupationes ita declinauimus, vt in eandem redire sit perdifficile, iis præsertim, qui præterea quæ sint Virtutis cuiusque actiones, per quas eundum est ad Virtutem, vix intelligunt, aut minimè cogitant. Horum intelligentiæ, ac memoriæ vt possum succurrere nunc conor; Deus optimus ac liberalissimus excitet ac roboret voluntatem. Incipio à Virtutibus Theologicis: & primum à fide. Cuius diuina in hominem beneficia innumera sunt, & maxima, præcipua.

Primum Fidei beneficium.

Primum Fidei beneficium est supernaturalis, & ideo nobilissima, & in hoc genere perfectissima cognitio Dei: Ob quam causam in Scripturis nominatur Fides nonnunquam & quidem sæpè nō præcisè, sed cùm adiunctione in Deum, vel ad Deum, vel Dei. Creditis in Deum. Fides vestra, quæ est ad Deum. Non rursus iacientes fundamentum ab operibus mortuis; & fidei, quæ est ad Deum. & à sanctis Patribus similiter describitur: Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus: Fdes, ait, de Deo speculatur, Deum intuetur. Et clarissimè sanctus Augustinus: Fidei primum & maximum officium est, vt in verum credatur Deum. Et S. Thomas: Fides est de Deo Dei autē nomine intelligi volut Deum, non solùm vt vnus est, quod natūra duce deprehenditur, sed multò magis Deū, vt vnus est natura & personis trinus: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, id quod nulla ratione vllius creatæ naturæ vi ac ingenio inuestigari vnquam potuit. Christi præterea Filij Dei hominis facti mysterium, hoc est, aduentus eius in mundum, Incarnationem & ortum ex Virgine, vitam, prædicationē, Euangelium,

Ioan. 14. *1. Thes. 1.* *Hebr. 6.* *Catech. 5* *Lib. 4. de Ciu. c. 20* *1. p. q. 1 art. 7.*

miracula,

miracula, passionem, mortem crucis, Resurrectionem, Regnum, & gloriam potestatem vniuersam, instituta, Leges, consilia, Ascensionem in cœlos, triumphum de inimicis Mundo, Morte, Diabolo, inferis omnibus, extremum Iudicium: omnia denique quæ sacra Scriptura, traditione, Ecclesiæ constitutionibus, Fidei in Deum nomine contineri asserunt, eo quod si quæpiam ex his Deus non sunt, à Deo tamen sunt, & ad Deum referuntur tanquam ad finem. Quocirca, inquit S. Cyrillus qui meretur fide illuminari, & mundi terminos circuit, & ante mundi huius consummationem iudicium iam videt, & promissionum retributionem.

Catech. 5

Hoc vnum beneficium si diligenter, vt par est, perpendatur, bonarum actionum ingẽtem materiam proficienti præbet. Ac primum contemplationis ipsius Dei & attributorum eius. Exemplum in promptu sit huius ipsius beneficij, cognitionis videlicet per fidem diuinitus acquisitæ consideratio, hoc enim vnum infinitæ Dei bonitatis liberalitatis ac misericordiæ in humanum genus apertissimum & maximum argumẽtum est. Quale enim est hoc beneficium? magnum, & nihilominus omnibus commune; nisi obsistat aliquis; necessarium & paratum, gratuitum & pretiosum. Breuiter explico sic. Magnum est, quoniam cognitionẽ dat magnam de rebus magnis; Deo, Christo, Mũdo, Angelis, hominibus: cogitationem inquam naturæ viribus superiorẽ, planè cælestem. Commune, quia ab hoc beneficio excludit nullum Deus, qui vult omnes homines saluos facere, & illuminat omnem hominẽ veniẽtem in hunc mundum. adeo, vt infantibus ipsis etiam ante nutricis lac, habitum fidei per baptismum instilet. Necessarium, quia accedentem ad Deum oportet credere. Et qui non crediderit, condemnabitur. Paratum tamen, quia dat omnibus affluenter, & non improperat, adeò, vt affirment graues Theologi homini in syluis vel inter barbaros exulanti, ni ipse deprauatæ vitæ suæ rationibus impediat, sed ex Naturæ lege bene viuat, quamquam id nequid sine diuino auxilio, quod tamen omnibus Dei prompta liberalitate præsto est, non defuturum Deum, sed illustraturum gratiæ suæ mu-

Fructus primi fidei beneficij. Primus.

1. Tim. 2. Ioan. 1.

Hebr. 11. Mar. vlt. Iacob. 1.

nere,vel miſſo Angelo,aut homine quopiam. Similiter Abachuc,vel peculiari & domeſtico inſtinctu. Hoc nimirum eſſe,quod inſinuat S.Hieronymus,Dei ſermo cui nihil ſurdum eſt,ad eas magis loquitur aures,de quibus ait in Euangelio. Qui habet aures audiendi audiat. Gratuitum. Fides enim Donum Dei eſt,vt Apoſtolus prædicat,nec gratuitum quacunque ratione,ſed illa in primis qua idem Apoſtolus ait,gratiam gratis datam, alioquin non fore gratiam,fides ſimiliter gratis à Deo immittitur in animum nullis hominis antecedentibus promeritis: qui namque dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris: quia ſicut ex nihilo lucem produxit Deus, ſic nullis hominis meritis homini fidem infundit. Precioſum,quia fides eſt (vt ſcribit ſanctus Paulus) ſubſtantia ſperandarum rerum, hoc eſt, vt exponunt Patres fundamentum omnium bonorum ſupernaturalium, ipſius etiam æternæ beatitudinis. Ergo hoc ipſum Dei munus (Fides eſt cognitio ſupernaturalis Dei (ſi piè accuratéque recogitetur, reconditiorem adhuc diuinæ bonitatis cognitionem parit. In hoc vno tantæ adeóque præclaræ cognitionis fundamento nituntur quaſi in propriis radicibus omnes non ſolùm Theologorum doctrinæ, ſanctorúmque Patrum dicta, Eccleſiæ matris ſanctiones & Leges, ipſa humanarum diſciplinarum omnium dogmata ad hanc normã emendata prorſus & aucta, ſed quod nobis qui affectum informamus, potius eſt, Conſiderationes omnes ſanctè ac piè obitæ de Deo,de mundi creatione, de homine, eiuſque ſtatu,ac fine,de diuina prouidentia,de Chriſto Domino,eiuſque vita,moribus, operibus, paſſione, & morte,legibus,inſtitutis,de beatiſſima Dei Matre,Angelis,ac Sanctis,de Eccleſia, de Chriſti Vicario, de Sacramentis, Sacrificio Miſſæ, nouiſſimis quatuor, ſacris Scripturis vniuerſis, traditionibus Apoſtolicis, & aliis. Ad hanc ipſam conſiderandi rationem ſpectant omnia quæ de Chriſtianis moribus, & officiis diſputantur, quibus aut parantur virtutes, aut impugnantur vitia: propterea enim Apoſtolus cùm numeraſſet, pleraque nefaria flagitia,addit, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur,

In cap. 3. Epiſt. ad Galatas. *Luca 8.* *Epheſ. 2.* *Roma. 11.* *2. Cor. 4.* *Hebr. 11.* *1. Tim. 1.*

quæ

quæ est secundum Euangelium gloriæ beati Dei. Immò cogitationes ipsæ de perfectionis statu deligendo, de Christi Domini perfecta imitatione, hac eadem consideratione ac cognitione fundantur. Et hæ cogitationes inquit S. Augustin. sunt quant existimo, aurũ, argentum, lapides pretiosi, nempe illi de quibus Apostolus scripserat: quis superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos. Atque hic est primus fructus huius fidei beneficij, quod Dei rerúmque Diuinarum cogitationem reconditam esse diximus.

Lib. de fide & operibus, cap. 16.
1. Cor. 3.

Alter fructus est, Scopus ac finis eiusdem ipsius cognitionis, qui duplex est. Vnus vitæ contemplatricis pro prius, cum Deum contemplamur, vt in contemplatione & amore eius sistamus. Bonus est enim Dominus vt ait Propheta, animæ quærenti illum. Alter est cum cognitionem de Deo rebúsque Diuinis habitam dirigimus ad agendum, & vt S. Hieronymus loquitur ad animæ emolumenta conuertimus. Adfert S. Ambrosius loquens de hac ipsa Dei bonitate de beneficij quod tractamus origine exemplum in hæc verba: Intelligant quanta sit potentia maiestatis Dei in patientia, vt longa expectatione sustineat humanum genus, quod irreuerentia sua non solum negligit Creatorem, verum persequitur amantes eum vt & ipsi patientes sint, vt supportent probra, & maledicta infidelium: vel si illata fuerit pressura expectantes iudicium Dei, nec dubitantes de eo, magis autem gaudentes in promissa vita cum gratiarum actionibus Deo. Hæc ibi. Deníque ex eiusdem Patris sententia hoc ipsum est quod Apostolus Colossensibus scribit: Non cessamus pro vobis orantes, & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius in omni sapientia, & intellectu spirituali, vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes: & crescentes in scientia Dei (Ecce tibi beneficium cognitionis maioris ex fidei fonte manantis) in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate, cum gaudio, gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine. Ecce scopũ cogitationis, & secundum

Secundus
Tren. 3.
Q. 11. ad Hedibiã.
In epi. ad Col. 1.
Col. 1.

eiusdem

eiusdem beneficij fructum.

Tertius. Tertius fructus est Cultus Dei, qui Latria dicitur, quo Deo tanquam summo rerum omnium Domino, perfectissimo, ac quo nihil perfectius, melius, honoratius, Diuinitus aut esse, aut excogitari potest qualem deníque nobis proponunt Sacræ literæ, & fides ipsa contemplatur, eum honorem habemus quem possumus maximum; ac ex animo nos ipsos totos intimè subjicimus illi, seruitutem arctissimam perpetuámque seruituri. Quem certè cultum non aliundè haurimus quàm ex cognitione Dei quam fides præbet, hoc est enim: Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deos alienos coram me. Et illud, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et ideo Lactantius doctè scribit, hanc sapientiam antecedere debuisse Religioni quamuis vni altera sit coniuncta. Non potest ait, néque Religio à sapientia separari, neque sapientia à Religione secerni: quia idem Deus & intelligi debet quod est sapientia, & honorari, quod est Religio. Sed sapientia præcedit, Religio sequitur, & fortasse vtraque simul iuncta est illi, quam aliqui sapientiam nominant, & Græcis est θεοσέβεια, quam S. Augustinus negat vno Latino nomine exprimi posse, ac ideo duobus explicãdam, scilicet, Dei cultus. De vtraque multa sunt in Sacris literis exempla, præsertim in Psalmis. vt exempli causa Iubilate Deo omnis terra, Psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius. Et, Venite exultemus domino, iubilemus Deo salutari nostro. Et, Cantate Domino canticum nouum cantate Domino omnis terra, Dominus regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ, & alia.

Exod. 24 *Deuter. 6* *Lib. 4. Inst. c. 4.* *Lib. 14. de Trinit. cap. 1.* *Psal. 65.* *Psal. 94.* *Psal. 95. 96.*

Quartus. Quartus fructus est Oratio, Orationem cum dico, intelligo & illam, quæ petendo contendit obtinere, & illam, quæ hominis gratum in Deum animum ostendit, gratias agendo: & illam quæ per sanctos maximè verò per Christum Dominum obsecrat, & si quæ sunt aliæ Christianæ orationis partes: harum enim omnium fides caput est. Sic ex Apostolo sanctus Augustinus. Si fides deficit, Oratio perit. Quis enim orat, qui non credit? Vnde & beatus Apostolus cum ad orandum hortaretur, ait:

Serm. 36. de Verbis Domini. *Rom. 10.*

Omnis

Omnis quicúnque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Et vt ostenderet fidem fontem esse orationis, nec posse ire riuum vbi caput aquæ siccaretur, adiunxit, atque ait: Quomodo autem inuocabunt, in quem non crediderunt? Ergo vt oremus, credamus. Hæc ille. Quo loco omitti & illud non debet, in oratione ad Deum si non principem locum tenet fides, certè à primo proximum: non enim solum fons est orationis, sed si sit vegeta & acris, in ea magna vis est ad impetrandum quòd rogatur, posita. Postulet autem in fide: nihil hæsitans, scribit sanctus Iacobus, & Dominus: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Adeo, vt idem sanctus Augustinus affirmare videatur, tantarum virium apud Deum fidem esse, vt quasi vim adferat Cœlis, vt inde impetratione euocet charitatem ipsam: sic enim scribit: Hæc est fides de qua dicitur, Regnum cœlorum intra vos est. Hãc diripiunt (Hoc est vehementer excitant, & torquent, vt in actum prodeat) qui vim faciunt credendo, impetrando spiritum charitatis, vbi est plenitudo Legis. Et paulo post; Reatus præuaricationis, quem sola Lex, id est Litera sine spiritu faciebat iubendo, credendo soluitur, & violentia fidei spiritus sanctus impetratur, per quem diffusa charitate in cordibus nostris, Lex non timore pœnæ, sed iustitiæ amore completur. Hæc ille.

Iacob. 1.
Marci. 9.
Lib. de fide & operibus. cap. 21.
Rom. 17.

Quintus fructus est Christi Domini Cognitio. Hæc est enim vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Hanc Apostolus optat Ephesijs: Vt sciatis, quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, quam operatus est in Christo. Hanc Colossensibus. Instructi in Charitate, in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei Patris, & Christi Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Hanc præponit Regnis & sedibus & mundo vniuerso. Sic enim scribit: Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum, propter Christum detrimenta. Veruntamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci; & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam.

Quintus.
Iob. 17.
Ephes. 1.
Col. 2.
Philip. 3.

Hanc

Hanc prædicabat, hanc vitæ moribus profitebatur, hæc vnicum ei solatium, hæc corona: hæc triumphus, hanc sonant in singulis periodis ac penè incisis eius Epistolæ illis vocibus Christi, Iesu, Domini, in Domino, in Christo, in Iesu. Et auctor est Elias Cretensis, cum ille nominet Crucem, quod tam sæpè facit, semper intelligi velle fidem in Christum crucifixum. Ab hac de Christo Domino Diuina cognitione vt profectam putat S. Ambrosius Mundi conuersionē, & diuitiarum contemptum, sic deriuasse simul dicamus nos, Virginitatem, Cœnobia, Eremos, Martyria tam varia, tam multa, tam grauia atque admiranda vbique terrarum, omnis ætatis, sexus generis, conditionis, viuendi normam Dei communissimam maximámque notitiam, Idololatriæ extinctionē, addo etiam Miracula, quæ vt maiora facturos qui in eum crederent, quàm ipse Dominus edidisset prædixit, sic re ipsa vt facerēt; postea amplissimè præstitit. Hæc de primo fidei beneficio, & fructibus spiritualibus quinque ex eo existētibus. Nunc reliqua beneficia prosequenda.

In orat. 3. de filio Greg. Nazianz.

Tract. in Psal. 40.

Ponuntur alia tria fidei beneficia cum Actionis internæ fructibus spiritualibus, qui ex singulis colliguntur.

CAPVT XI.

ALTERVM fidei beneficium est, quo intellectum hominis rebus à se propositis æquè assentiri facit, ac si eas oculis cerneret, & multo magis. Habemus inquit S. Petrus, firmiorē Propheticum sermonem cui bene facitis attendentes. Firmiorem autem appellat rebus ipsis à se visis & auditis in Monte sancto transfigurationis Dominicæ tempore. Ac propterea fides ab Apostolo argumentum non apparentium nominatur. ἐλεγχος, hoc est argumentum, quo intellectus conuictus redditur, & fidei habitu quasi catena constrictus captiuus Deo efficitur, Vis hæc men-

Secundū fidei beneficium. 1. Petr. 1.

Hebr. 11.

tem adeo fortiter religandi, & de rebus quas debet credere certam reddendi, ita propria fidei est, vt par ei nulla in disciplinis humanis reperiri possit quod vnde illi accidat, post dicendum. Hanc magnum Dei donum esse nemo non intelligit.

Fructus secundi fidei beneficij. Primus,

Porro quantam vtilitatem adfert homini hæc vna vis Diuinitus vt ita dicã, illata menti? illam certè maximam & qua nulla nec antiquis temporibus, nec hisce nostris recentioribus optabilior aut illustrior accidere potuit Ecclesiæ Christi. Fortitudo nempè admiranda, & inaudita alacritas quælibet torméta quamuis immanissima, quoslibet cruciatus etiam acerbissimos, omne denique ignominiosæ mortis genus pro Christo subeundi. Certus sum, inquit Apostolus, quia néque mors, néque vita, poterit nos separare à Charitate Christi. Vnde nam certus? ex fidei firmitate, quæ in Paulo inerat, vt scribit S. Hieronimus. Infinitum esset exempla alacritatis huius ex hac fidei firmitate profecta recensere scribendo. Tertullianus, Arrius inquit Antoninus, cum persequeretur instanter in Asia fideles omnes illius Ciuitatis Christiani ante tribunalia eius se manu facta obtelerunt. Nicephorus, Diocletiani tempore cum Natalis dies Christi festus adesset, viginti millia Christianorum in templo à Tyranno conclusa: igni conflagrare maluerunt, quam tantillum à Christiana fidei stabilitate discedere. Hæc stabilitas alacrísque fidei professio secundum Christi & Apostolorum sanguinem, mundum ad Christum adduxit, fundauit, propagauit, exornauit Ecclesiam. Hac conuicti Philosophi potius quàm rationibus argumentisve, manus Christo dederunt, inter quos Iustinus Philosophus & postea martyr, nobilissimum locum tenet, non alia ratiocinatione ad Christum conuersus, vt ipse testatur, quàm ea, quam post explicauit Lactantius his verbis: Cum ab ortu solis vsque ad occasum Lex Diuina suscepta sit, & omnis sexus, omnis ætas, & gens, & regio, vnitis ac paribus animis Deo seruiant, eadem sit vbique patientia, idem contemptus mortis, intelligere debuerant aliquid in ea esse rationis, quod non sine causa vsque ad morté defendebatur: aliquid fundamenti ac

Rom. 8.

In c. 1. ep. ad Galat.

Ad Scapulam.

Lib. 7. cap. 6.

Apol. 1.

Lib. 5. cap. 13.

ſoliditatis,quod eam Religionem non tãtum iniurijs ac vexatione non ſoluat:ſed augeat ſemper, & faciat firmiorem. Et hic eſt fructus vnus beneficij fidei ſecundi.

Secũdus. Alter fructus eſt, ſtudium conſeruandi fidem ſynceram,integram,qualem Chriſtus & Apoſtoli tradiderunt, eamque ſartam tectam ab omni periculo & labe hæreticorum,ab omni nota,& colore non ſuo,qui illi eiuſque decretis vndecunque allini poſſet,tueri,ac pro eius integritatis defenſione quodlibet capitis etiam diſcrimen ſubire. Vis ſcire inquit ſanctus Hieronymus,quantus ſit ardor bene credentium? audi Apoſtolum: Et ſi nos,aut Angelus de Cælo aliter euãgelizauerit vobis,anathema ſit. Atque hæc eſt cauſa,cur ne ſyllabam quidem aut totã vnum conceſſerint vnquam Hæreticis Catholicæ Eccleſiæ Patres, cum ipſis Imperatoribus & Regibus pacis interpretibus de ſententiis aut verbis fidei vel leuiſſimè mutandis tractatum eſt, quidlibet potius ſuſtinuerint, exilia,ignominias,cruciatus,mortem. Exempla ſint verbum (Conſubſtantiale),proximè poſt Conſtantini Magni obitum, immò etiam viuente, per tot ſecula adeo conſtanter retentum, acritérque propugnatum, ne vel vna literula in eo variaretur. Verbum item Tranſubſtantiatio,ob eandem cauſam poſterioribus, noſtriſque temporibus tam ſtudiosè conſeruatum, & inter ſacratiora Diuinaque relatum aduerſus impios Sacramentarios. Nempe fides vt Tertullianus eſt auctor, Virgo eſt integerrima, taliſque nobis à Chriſto tradita quam vt ſtuprare conantur hæretici,ſic Catholicos eam omninò incorruptam caſtè tueri, neceſſe eſt.

Ep.61.ad Pãmach. cap.3.
Galat.1.
Libro de praſcr.

Tertius Tertius fructus eſt aduerſari conſuetudinem hæreticorum, horrere conſpectum: quod quàm in more poſitum apud antiquos Chriſtianos,quam illis ſolemne fuerit,vel ex vno Samoſatenorum exemplo apud Nicephorũ intelligi poteſt. Vbi inquit: Qui Arij factionis erant, paſtoribus ex Eccleſijs omnibus expulſis,Samaſata quoque pro Euſebio (hic vir planè Apoſtolicus erat) Eunomium quendam adduxerunt:nemo hominum omnium, vel pauper,vel locuples, vel iuuenis,vel ſenex, atque vt ſimpliciter dicam, nemo prorſus ita vt in moribus eſt,

Lib.20. cap.21.

Eccleſiam

Ecclesiam est ingressus: Ipse verò solus in Episcopalibus ædibus versatus est, nemine eum respiciente, aut conueniente, cum alioquin vir humanus esset, & modestus. Addit post: Cum ille in publicum balneum venisset, & lauisset: Samosateni ciues aquas eius piaculum hæresis contraxisse existimantes, per cuniculos eas emiserunt atque aliis immissis lauarunt, quare coactus iste discedere, successorem habuit Lucium similiter Arianum: quantum autem ciuium odium in hunc etiam fuerit, inde liquebit, Pueri pila in foro ludebant, accidit, vt eo mula vectus transiret Lucius, ac pila per eius mulæ pedes volueretur; pueri vlulatum ingentem edidere, ac piaculo pilam repletam esse opinati igne lustrarunt, sicque ludum repetiuerunt, puerile id quidem sed argumentum tamen odij Ciuitatis illius aduersus eos qui fidei doctrinam deprauauerāt. Hæc ex Nicephoro. Possunt & plura, & antiquiora adhuc huius rei exempla produci, sed ad institutum nostrum hæc satis sunt. Itaque ex secundo beneficio fidei hi tres fructus habentur.

Tertium fidei Beneficium. Tertium fidei beneficium est secundi ratio. Cur enim ita nos certos de rebus fidei subiectis fides facit? nimirum, quia Dei reuelantis, & qui mentiri non potest, auctoritate nititur. Quod intelligimus, ait S. Augustinus, debemus rationi, quod credimus, auctoritati: auctoritas autem hæc Diuina est. Sic Apostolus: Notum vobis facio Euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominē, neque enim ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Propterea vocat idem fidem Dei sapientiam.

Lib. de vtilitate credendi cap. 11.
Galat. 1.
1. Cor. 2.

Fructus tertij beneficij fidei. Primus. 1. Thes. 2 Hoc porrò beneficium est magnorum fructuum seminarium. Primò enim hinc existit magna animi submissio erga Deum, magna item simplicitas in habenda fide iis omnibus quæ diuinitus nobis credenda proponuntur. Laudat Apostolus Thessalonicenses, quia (scribit illis), cum accepissetis à nobis Verbum auditus Dei, accepistis illud, non vt verbum hominum, sed vt verè est Verbum Dei. *Secundu[s]* Deinde ex eadem submissione nascitur robur mentis aduersus naturalem hominis curiositatem: vt quid enim inquiramus, cur ita credimus, aut rei

F quæ

quæ creditur, quæ sit ratio, si ita dixit non Pythagoras, aut alius quispiam sapiens huius seculi, sed ipse Dominus, ipsissima Veritas? Hoc quippe est illud apud Apostolum: Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. quod enim Deus dicit, superat omnem humanam sapientiam, vincit omnem rationis humanæ vim. Ob quam causam scripsit Tertullianus. Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Euangelium. Cum credimus, nihil desideramus vltra credere, hoc enim prius credimus, non esse quod vltra credere debeamus. Et paulo post: Cedat curiositas fidei, cedat gloria (humanæ scilicet sapientiæ ac rationis) saluti. Ad hæc humilitas hæc & simplicitas auget in credentis animo fidem & intelligentiam: nam scriptum est: Nisi credideritis non intelligetis. Et vicissim hæc ipsa fides humilitate adultior facta, adauget humilitatem. Quo plus inquit sanctus Basilius, in fide proficimus eo magis nostram cognoscimus ignorantiam. Sed hoc beneficio inprimis se homo obligatum putet Deo, vt illum sicuti cognoscit, sic cognoscat quotidie magis, cognitum colat ex animo, illique quanta maxima potest religione, pietate, atque constantia perpetuò seruiat; Deus enim qui Deus est, quia bonorum nostrorum non indiget qui perdit nihil etiam si mundus vniuersus perditus scelere & Dei ignoratione ruat, præ inexplicabili & infinita sua bonitate, sicut quasi amantissimus Pater hominem ad imaginem suam procreauit; sic se illi ducem & magistrum præbuit ad se, voluntatem suam, viamque ad æternam felicitatem perdiscendam. Hac Dei tanta dignatione quid admirabilius, quid quod hominem Deo deuinciat magis? Propter nostram fidem ait sanctus Ambrosius aperto Cœlo Spiritus ad Christum Pater ad Filium, Vox descendit ad Verbum. Ipso Deo inquit S. Augustinus, mentem intrinsecus nostram firmante, atque illuminante. Sed quid Patres quærimus? ipsemet in Psalmo sic de se loquitur: Lingua mea calamus scribæ, velociter scribẽtis. In momento enim fidem mẽti instillat, & in ea tanquam in tabula Diuinorũ mysteriorũ arcana

1. Cor. 1.

Li. de præscriptionibus.

Tertius Isa. 7. Secundũ Septuaginta interp. vbi vulgata habet non permanebitis,

Oratione de vera fide. Quartus.

Ser. 21.

Lib. cõtra Epist. fũtamen. cap. 14. Psal. 44.

sua ipse manu describit, suaque luce collustrat, ad illuminationem (vt ait Apostolus) scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Iesu. Hæc Lux est, quæ in Mundum venit, quæ maximis inscitiæ nostræ tenebris depulsis, hominem cæli ciuibus similem fecit, Deo proximum, quia discipulum. Est ait Dominus scriptum in Prophetis; Erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. Meritò ergo Tertullianus, Magistrum neminem habemus nisi solum Deum. Hac se oblectet disciplina Christianus, in hoc Diuino fidei Gymnasio se diu noctuque exerceat, & erit sine dubio tanquam lignum secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et hæc sunt quatuor tertij huius beneficij emolumenta.

2 Cor. 4.

Isa. 54. Io. 6.

Ad Scapulam.

Psal. 1.

Maximam esse auctoritatem Dei, Deumque vera & certa dicere, nemo sanæ mentis dubitat. Sed nec addubitari vnquam posset, Deum non esse illum, qui fidem largitur, & per illam mentem hominis illustrat. Quartum beneficium contulit homini Deus, fidelissimum scilicet ac firmissimum interpretem consilij sui, Ecclesiam Catholicam locupletatam Sacris libris, Traditionibus Apostolorum, Decretis Summorum Pontificum ac Conciliorum, cui præfecit primum & summum ea pur in terris, Vicarium suum. Primò Petrum, & deinceps successores Petri Summos Romanos Pontifices, quibus, & toti Ecclesiæ pollicitus est Christus ipse, se futurum cum illis vsque ad consummationem sæculi, nec vnquam abfuturum Spiritum sanctum suum, qui eos doceret omnem veritatem. Hæc igitur Ecclesia in Christi fundamento fundata & nixa, nec errat, nec errare potest, quia nec fallitur, nec falli aut fallere potest, quia eam regit Deus. Hæc est quæ nobis Diuinam auctoritatem proponit, explicat, & vt ita dicam fidē pro Deo iubet. Celebris illa vox & S. Augustino digna: Euāgelio non crederē, nisi me Cathol. Ecclesiæ moueret auctoritas, Ecclesiæ inquā in qua à sūmo eius capite Christi Vicario ca deriuatur auctoritas, sicut vnguētū quod descēdit in barbā Aarō, hoc est in alios Past. & Doctores adusq; orā vltimā vestimēti, quæ reliqua sunt omnia

Quartū fides beneficium.

Mat. vlt.

Lib. cōtra Epist. fūdam. ca. 5.

membra Catholicæ Ecclesiæ. Ne longum faciam quæ hinc oriuntur spirituales vtilitates, ac nostra veluti debita sic breuiter numero. Prima est, Obedientia erga Ecclesiam. Nam si Ecclesiam inquit Dominus, non audierit sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Secunda est, Reuerentia & amor: quam enim tantopere dilexit Christus, vt se pro ea tradiderit, ac sanguinem suum fuderit: eam sine dubio à nobis & amari & coli vult. Tertia est studium eam amplificandi: quod quidem Christianis omnibus inesse debet iis tamen præcipuè, qui aliis ex legibus præsunt, & Ecclesiam pro munere ad ministrant, etiam si magna sint obeunda pericula, graues ferẽdi labores, vita ipsa pro Ecclesiæ libertate, & gloria, pro animarũ salute sit in apertũ discrimen adducenda. Adimpleo ea quæ desunt (ait Apostolus) passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Et Dominus: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Et ego, aiebat S. Thomas Cantuariensis: & quid simile ante ipsum S. Ambrosius, pro Ecclesia Dei mori paratus sum.

Fructus Quarti fidei beneficij. Prima vtilitas Matt. 18. Secunda. Tertia. Col. 1. Io. 10. In vita. Lib. 5. ep. 32. oratione in Auxentium

Quarta in iis, quæ ad fidem moresque spectant, Ecclesię eiusque capitis iudicio omninò stare, potius quàm suo, aut cuiusquam alterius, vel alioquin sapientissimi hominis, aut etiam Academiæ, sectæve cuiuscunque vt sapiens Architectus (ait Apostolus) fundamentum posui & S. Augustinus scribit ad ædificãdum Cornelium Centurionem missum fuisse Architectum Apostolum Petrum nimirum, vt hinc etiam intelligamus, quemadmodum non solum baiuli & operarij, sed nec etiam his peritiores decempedæ ac fabri, in ijs quæ ad operis structuram dirigendam, & perficiendam pertinent, aduersus architecti voluntatem, & sensum ne hiscere quidem audent: sic Christianis hominibus etiam doctis & prudentibus, in Christi Vicarij ac Ecclesiæ decretis sententiis, sensibus planè omninò, & constanter aquiescendum. Sed nõn potest hoc loco prætermitti sine culpa debitum Quintũ, quod Ecclesiæ debemus pro sua virili parte quisq; in ea vocatione, in qua in Domino vocatus est. Id porrò est, ita vnumquęque vitæ suæ rationes instituere, ita piè sanctęque viuere, vt sanctè vitæ moribus

Quarta. 1. Cor. 3. Lib. de Predest. Sanctorũ. cap. 7. Quintũ.

& exemplis maximè verò Christianæ perfectionis studio, ij qui Christiani iam sunt, ad proficiendum in dies magis concitentur, & qui nondum sunt, alliciantur, vt sint: isque sensus est S. Augustini, quem ille sic explicat, facta sunt igitur miracula (ad auctoritatem Ecclesiæ) opportunissimè, vt his multitudine credentium congregata atque propagata, in ipsos mores vtilis conuerteretur auctoritas. Mores autem quilibet tantum valent ad obtinendas hominum mentes, vt etiam quæ in his praua sunt, quod ferè superantibus libidinibus euenit improbare citius, & detestari, quam deserere aut mutare possimus. Numerat deinde S. Doctor sex morum Genera ac exempla adeo singularia, & illustria, vt vnumquódque instar ingentis miraculi immò multorum prodigiorum esse posse videatur, haberéque vnumquodque eorum si rectè perpendatur ad animas conuertendas momentum maius, quàm multa simul miracula. Primum, Parum ne ait, consultum rebus humanis arbitraris, quod nihil terrenum, nihil igneum, nihil denique quod corporis sensus attingit, pro Deo colendum esse, ad quem solo intellectu ambiendum est, non pauci doctissimi disputant, sed imperitum etiam vulgus mariũ, fœminarúmque in tam multis diuersisque gentibus & credit, & prædicat? Secundum, Quòd continentia vsque ad tenuissimũ victum panis & aquæ, & non quotidiana solum, sed etiam per contextos plures dies perpetua ieiunia. Tertium, Quod castitas vsque ad coniugij prolisque cõtemptum. Quartum, Quod patientia vsque ad cruces flammásque neglectas. Quintum, Quod liberalitas vsque ad patrimonia distributa pauperibus. Sextum, Quod denique totius huius mundi aspernatio vsque ad desiderium mortis intenditur. Pauci (concludit S. Augustinus) hoc faciunt, pauciores benè prudentérque faciunt, sed populi probãt, populi audiunt, populi fauent. Diligunt postremo populi: Populi suam imbecillitatem quod ista non possunt, nec sine prouectu mentis in Deum, nec sine quibusdam scintillis virtutis accusant. Sed pergdéum iam est ad reliqua quæ supersunt fidei beneficia, eorúmque emolumenta spiritus commemoranda.

Lib. de vtilit. credendi. c. 16. & 17.

Primum.

Secundũ.

Tertium.

Quartũ

Quintum

Sextum.

Quintum, & sextum fidei beneficium, & ex eis actiones vtilitatésve.

CAPVT XII.

Quintū fidei beneficium.

QVANQVAM quæ posuimus hactenus fidei beneficia, magna & insignia sunt, plenè tamen hominem Deo minimè subiectum reddunt, nisi Deus nouo cumulo adaugens superiora beneficia, moueat præterea eius voluntatem, vt ea sic concitata, mentem hominis ad assentiendum rebus iis, quæ fide proponuntur, efficaciter flectat. Cùm enim cognitio quam menti fidei habitus impertit, clara non sit, quamuis certissima, obscura potius, & in ænigmate (vt loquitur sanctus Paulus) non cogitur mens fidei articulis eum assensum præbere, quem dat rebus per se notis & manifestis; ideò necessaria est externa vis aliqua, qua ad consentiendum fidei rebus, omninò cogatur. Hæc vis est hominis voluntas à Deo excitata, & quasi manu capta. Quo loco considerãda est diligenter ad spiritualem profectum admiranda Dei prouidentia & charitas; qua regit hominem, ad seque, hoc est, ad summum hominis bonum, gradatim, & suauissimè deducit. Primò enim, quia mens ad credendum non inducitur nisi adiuuetur, & impellatur à voluntate, informat Deus per seipsum voluntatem habitu certo in hunc finem in eam immisso, qui vel adhuc caret nomine, quod Dei proprium sit beneficia sua in nobis collocare potius, quàm nominare, ac venditare nobis: aut est virtus charitatis, vt interdum affirmat S. Thomas, intellige in viro iusto, non autem in fideli peccatore; vel est alia quædam virtus quæ studiositas dicitur, quæ intellectum impellit, vt studiositas moralis ad ea cognoscenda, quæ nosse expedit secundum rectam rationem, vt infusa studiositas ad ea intelligenda, aut credenda, quæ pertinent ad hominis finem supernaturalem. Quæ sententia est P. Valentiæ. Deinde cùm credendi actus ab intellectu eliciendus est, idem optimus ad-

1. Cor. 3.

Tomo 3. d. 1. q. 2. p. 4.

iutor

iutor Deus, præsto est nouo & supernaturali auxilio suo, quo excitata voluntas intellectum afficit, mouétque ad actum. Hæc in quodam Concilio à Patribus appellatur inspiratio Spiritus sancti, corrigens voluntatem ab infidelitate ad fidem. Sed ad hæc omnia permira in nos dignatio Dei, qui cùm auctoritatis suæ pondere obruere & obtundere hominem iure suo posset, ac sola suæ voluntatis significatione, solo illo verbo (Ipse dixit) totum humanum genus fidei legibus obligare, maluit se humano captui accommodare, humanis, sed veris ratiocinationibus eo hominem perducere, vt si quæ fides tradit, non perspicuè ratio hominis intueatur, perspicuè tamen intelligat, ac profiteatur, fatendum esse, ea, quæ fide traduntur, maximè esse consentanea rationi, ac sic Christianam fidem omni leuitate ac temeritate carere, instructam autem esse recondita quadam diuináque prudentia. Eæ porrò ratiocinationes à Theologis plures recensentur, ex variis; sed certissimis, testatissimis, grauissimísque principiis certa ratione deductæ. Sat est hoc loco hæc ipsa principia breuissimè percurrere. Hæc sunt: Conditio eorum qui fidem olim receperunt, Constantia Martyrum, Mirifica ac repentina mutatio vitæ ac morum, eorum qui fidei mysteriis initiabantur, Ratio fidei propagandæ per Apostolos indoctos, inermes, ignobiles, miracula, testimonia aduersariorum aut non Christianorum, Prædictio fidei apud Prophetas, Clades oppugnantium fidem, Sanctitas Christianæ doctrinæ, Ordo, Vis in afficiendis ac liberandis animis quacumque ægritudine laborantibus, Antiquitas sacrorum librorum: Christi persona tanto ante tempore adumbrata, explicatè pronunciata, expressa, Efficacitas sermonum Christi, Christi præstantia, & dignitas. Hæc sic afficiunt vel audita vel cogitata, vt (quod aliud etiam veritatis fidei argumentum est) animum hominis (vt S. Dionysius scripsit) quasi extra se rapiant. Et ecce tibi quam multiplex in vno beneficio beneficium.

Concil. Arausicano Can. 5.

Libro de diuinis nominibus, c. 7.

Fructus quinti fidei beneficij.

Cui sanè par animæ vtilitas, id est, magna & multa respondebit, si nos ij simus, qui ad eam beneficij recor-

dationem referre didicerimus.

Primus. Quid enim habitus ille aut carens nomine, aut certè studiositas & charitas, à nobis exigit aliud, quàm vt quando eo formatur voluntas, vt mentem applicet ad res diuinas fide cognoscendas, ad hoc ipsum nos animo afficiamur, in iis vel cogitandis, vel ediscendis versemur continenter, vnica sit voluptas libros sacros voluere, noctu diuque sequi vestigia antiquissimorum ac sanctissimorum quorumcumque Patrum ac Theologorum, qui eos semper in manibus cùm haberent, verè dicere poterant quod S. Augustinus scripsit; In omni copia sanctarum Scripturarum, exercemur obscuris, pascimur apertis Hoc indicium est diuinæ prædestinationis, & Dei amoris in nos: nam, qui ex Deo est, verba Dei audit. Et, qui audiuit, & didiscit, venit ad me. Hoc animum recreat, erigitque à rebus terrenis ad Deum; idcirco enim solido cibo comparatur ab Apostolo. Hoc roborat aduersus tentationes: est enim Verbum Dei gladius spiritus, quo is carnem edomat, sternit diabolum, iugulat vitia. Quare, qui huiusmodi cogitationibus ac studiis occupantur, & sunt omni virtutum genere conspicui, & alios verbis ad virtutes inflammant; non enim dicunt Apostoli, non possumus, quæ audiuimus & vidimus, non loqui. Illa autem voluntati diuinitus iniecta vis ac motio, qua Deus eam suscitat, & sustentat, vt intellectum vrgeat ad credendum, nónne exigit præter magnam animi gratitudinem, promptitudinem etiam singularem ad ea omnia libenter complectenda quæ Deus vult, ac iubet? sanè illa motio principium est omnium bonorum, quibus deinde Deus adeo cumulatè animam hominis complere solet, principium inquam nostræ vocationis ad Christum, initium restituendi ac restaurandi perditam animam, primus Dei in animam ingressus, quo deinceps per fidem in captiuitatem redacto intellectu in obsequium Christi, per alias etiam virtutes in eius possessionem planè veniat; idque gratuito, nullisque nostris antecedentibus meritis. Hæc tantæ liberalitatis promptitudo aduersus hominem, quo alio propius compensari potest, quàm prompta voluntate; paratissimáque ad

De verbis Domini, serm. 11.

Ioan. 7.

Iob. 6.

Hebr. 5.

Ephes. 6.

Act. 4.

Fructus quinti fidei beneficij. Secundus

2. Cor. 10

omnia

omnia quæ Deus iusserit, dixerit, insinuauerit fortiter alacritérque obeunda? quàm studiosè excipiendo quæ ille intus in animo dictat, docet, monet? libentissimè sequendo quocunque ducit, ac trahit? Siquidem (quod nouum est Dei beneficium, vt nostram nobis integram libertatem seruet) ita mouet Deus hominis voluntatatém vt reniti possit homo Deo; quod tam multis olim accidit Christo & Apostolis prædicantibus, & infinita miracula patrantibus, ac vtinam non etiam hoc tempore, qui reipsa Deo vocanti resistunt, aut nihil respondendum putant; scriptum est enim: Non omnes obediunt Euangelio. Isaias enim dicit: Domine, quis credidit auditui nostro? Et ibidem: Ad Israel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem mihi. Cùm ergo nos non in horum numero hactenus simus, nec Dei gratia vocationem eius simus aspernati, diligentissimè curandum est, ne nostro vitio nos illis coæquemus; quod facimus cùm Deum intus loquentem non audimus, aut si audimus, non auscultamus, nec nos illi ita molles flexibilésque paramus, vt quo velit, intorqueat; quod crimen in Scripturis durities & grauitas cordis nominatur, & (quod grauius est) resistere Spiritui sancto. Et, ne arbitremur hoc peccatum ab illis committi solum, qui grauiter peccant, peccata etiam venialia, quales sunt plerumque huiusmodi repugnantiæ in spiritualibus viris, sunt illa, auctore S. Basilio & aliis, quæ ab Apostolo dicuntur contristare Spiritum sanctum.

Rom. 10.

Psal. 4.
Act. 7.

Reg. bre. c. 24.
Ephes. 4.

Ad quid petit ab homine infinita & inexplicabilis dignatio diuinæ bonitatis ac sapientiæ? quæ ita se nobis attemperauit, vt quamquam ea, quæ credimus, non perspicuè nobis cernenda proponat, credimus enim quæ non videmus: iis tamen nos ratiocinationibus instruit, vt perspicuè intelligamus, nos nec imprudenter credere, & verissimas certissimásque res fide comprehendere. Illud certè saltem, vt (si dicere fas est) cum Deo humanitate certemus, nec nos ab eo officio vinci sinamus. Sed quando ille ita in nos benignus est, adeóque se nobis accommodat, vt quo magis nobis satisfactum sit, ra-

Tertius.

peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, cathecumenos baptizat, fideles instituit, pœnitentes reparat, iustos augmētat, Martyres coronat, Virgines, Viduas, ac Coniuges casto pudore conseruat, Clericos ordinat, Sacerdotes consecrat, Regnis cælestibus præparat, in æterna hæreditate cum Angelis sanctis communicat. Hæc S. Augustinus. Quæ non ideo fidei tribuuntur, quod hæc sola fides aut præstet aut efficiat, sed quoniam pleraque omnia inchoat fides, comitatur, imperat, nec vlla ex his actionibus sine aliqua fidei actione exercetur, quod post, cum de occasione fidei agemus, ostendendum est.

Altera ratio est S. Thomæ. Hic fidei duos propriè effectus adscribit. Timorem, & Puritatem Cordis. Timorem inquam non tam filiorum, quam seruorum, qui supplicij metu abstrahuntur à malis. Hunc incutit fides propositis exemplis Diuinæ seueritatis aduersus prauos Angelos, Hominem, Dei mandatum non curantem in terestri Paradiso. Aquarum generalem illuuionem, totiusque mundi naufragiū, cū sexcentis aliis similibus documentis, quæ in Scripturis habentur in primis autē excitat hunc timorē fides, adducēdo peccatores in cogitationes Mortis, Iudicij, & Inferni. Cordis autē puritas tribuitur fidei, quia primū dicitur à S. Petro: Fide purificans Corda eorū. Deinde, quia (vt ait S. Thomas) creatura rationalis dignior est omnibus tēporalibus & corporalibus creaturis, & ideo impura redditur, ex hoc, quod tēporalibus se subjicit per amorē. à qua quidem impuritatē purificatur per contrarium motum. dum scilicet tendit in id, quod est suprà se, scilicet in Deū: in quo quidē motu, primū principiū est fides, & ideo primū principiū purificationis Cordis, est fides, qua purificacatur impuritas erroris, quæ si perficiatur per charitatem formatam perfectam purificationem causat. Hæc S. Thomas.

2.2. q.7. a.1. & 2.

Act. 15.

2.2 q.7. art.2.

Quo loco illud non videtur omittendum, in habitu fidei in Christum siue fidei Christianæ, esse veluti proprietatem propensionem quandam, qua fertur suo nutu ac pondere in habitum charitatis, eam appetens vt imperfectum, suam perfectionem, formā, pulchritudinem,

id quod

id quod ex antedictis S. Thomæ Verbis, & ex ijs quæ scribit de Charitate vt est forma fidei, facilè colligitur. Certè S. Augustini hic est sensus, cum scribit, fidē Christi, esse fidem gratiæ, & violentia fidei impetrari Spiritū Sanctum, & Spiritum Charitatis. Ex quibus duo colliguntur: Primum est Fidem non solum esse principium puritatis Cordis, sed puritatem iure suo petere quodam modo, sicut & charitatem. Alterum est, vim fidei facere peccatores, & quasi violenter eam opprimere, cum vt Apostolus loquitur, Veritatem Dei in iniustitia detinēt, neque sicuti cognoscunt Deum, ita glorificant bonis vitæ actionibus. Et hæc dicta sint de sexto Fidei beneficio, eiúsque vtilitatibus, atque adeo de Internis fidei Actionibus, quæ ex beneficijs hisce sex hactenus commemoratis quasi fructus existunt. Nunc de externis eiusdem fidei Actionibus dicendum.

2.2. q. 4. art. 3.
Lib. de fide & operib. cap. 16. & 17.
Rom 1.

De Fidei Externis Actionibus.

De confessione fidei, & de fidei doctrina tradenda rudioribus hominibus & pueris.

CAPVT XIII.

EXTERNAE fidei Actiones numerantur hæ. Fidem confiteri, tradere doctrinam fidei.

De confessione fidei Celebris est Apostoli sententia: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. & Dauid: Credidi, propter quod locutus sum. S. Augustinus: A præsenti seculo maligno salui fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, ore etiam profiteamur fidem quam corde gestamus S. Thomas: Confessio Fidei est præceptum affirmatiuum, & obligat pro loco & tempore & secundum alias circumstantias, secundum quas opportet actum humanum limitari ad hoc, quod

Rom. 10.
Psal. 115.
Lib. de fide & simbolo c. 1.
2.2. q. 3. art. 2.

sit actus virtutis. Confiteri igitur fidem, est necessarium, quando per dimissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda; puta, si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera: vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide. In huiusmodi casibus confessio fidei est de necessitate salutis. Hæc S. Thomas. Hoc præceptum habetur in Euangelio. Omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est: Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo. Hic diutius immorari, ad eum pertinet, qui de conscientiæ officijs disputat. Nostrum est illud obseruare, vt sancti quique præsertim Martyres cum res postulauit, huic Domini præcepto promptè plenéque paruerunt, sic multi ex illis perfectionis consilia secuti, sese Tyrannis extra necessitatis, occasiones prodiderunt, consideratè tamen, sine vlla temeritatis nota, & vt probauit euentus, Domino vires suppeditante, & ad facinus præclarum incitante: & cùm fuga muneribus, officijs, armis, saluti suæ facilè & sine vllius scandali scelere ac suspicione consulere, seque è vitæ discrimine nullo negotio eripere possent, maluerunt tamen perfectionis & Christi amore, vinciri se, torqueri, cruciari, ac si licuisset, mille mortes oppetere, omnia deníque damna corporis ferre silentio, quàm vel minimum verbum defensionis causa interponere: quod fecisse Thebæorum copiosissimam legionem Maximiani & Diocletiani imperio in finibus Sedunorum Duce Mauritio, indicauit S. Eucherius, & expressit Gerson. Idque à nobis de alijs propè innumerabilibus Martyribus affirmari potest, qui exemplo Christi obmutescentes coram tondentibus & sectoribus, sicut oues ad occisionem duci voluerūt, præterquàm, quod cum aduerterent, silentium ipsum martyrio impedimento esse, tunc enim nō solum iussi non tacebant, sed diuini amoris ardore, & martyrij desiderio inflammati, libertate dicendi acribus etiam reprehensionibus adhibitis, aduersarios ad sui pernicem concitabāt, Sed de Martyrio suo

Matt. 10.

Hom. de SS. Thebæis.

In Ep. ad quendam Cartusianum.

loco

loco dicemus. De fidei confessione hæc nunc sufficiant.

Altera actio externa fidei est, tradere fidem alijs. Hæc non tamen videtur propria fidei actio, quàm aliarum Virtutum, vt Iustitiæ, in ijs, qui curam habet animarum: aut Charitatis, in ijs qui id sponte faciunt. At (vt dixi supra) hic res nō tam Theologicè, quàm apposite ad vsum explicantur; & certum est, explicationem fidei cum tractatione de fide sine iniuria cuiusque posse coniungi. Nec ab re nostra est, quod vir ille doctissimus de omnibus Virtutibus moralibus dixit, id nos Virtutibus Theologicis accommodare. In omni Virtute inquit, inest cura quædam quasi foras spectans, aliósque appetens atque complectens. Quod deinceps etiam cum de alijs Virtutibus agetur, præstabitur à nobis, & ne quis miretur, monemus hoc loco. Fides ergo foras etiam spectat, nempe, lux est, vim suam longè latéque diffundens. Et S. Thomas auctor est, donum scientiæ quod inter gratis data ponitur ab Apostolo, esse circa credenda, per quod homo non solum sciat quid credi debeat, sed etiam sciat fidem manifestare, & alios ad credendum inducere, & contradictores conuincere. Et quanquam non omnes fideles fide Christi imbuti, ad alios instituendos sint idonei: multi tamen sunt, qui id possunt, & verò etiam volunt, & si nolint, inducendi sunt vt velint. Sunt horum duo genera. Aliqui enim huic muneri operam dare debent ex officij sui & vocationis legibus, vt Pastores, & Religiosi, qui saluti aliorum vacant. His dicitur, vt possint exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Alij sunt, qui ad id propriè non sunt vocati, idonei tamen sunt quippe quibus fides maior inest quàm in idiotis & vulgaribus quibusque hominibus: siquidem quibusdam adauget fidem Deus, quales illi erant quos laudat Apostolus superexcrescentis fidei: certè vt ant hoc illa luce non seipsos solùm, sed alios etiam erudiant: vtrisque dicitur illud: Parati semper satisfactionem reddere omni poscenti vos de ea, quæ in vobis est fide. Quanquam verò fidei doctrina concionibus traditur populo: hic tamen de concione nobis sermo non est, sed de alia humiliore institutionis ratione, qua fide imbuuntur

Cicero. l. 3. de finib.

2. 2. q. 9. art. 1.

1. Cor. 12.

Ad Tit. 1.

2. Cor. 10.

2. Thes. 1.

1. Petri. 3.

buuntur rudes &, pueri non tam domi, quod fieri etiam debet à parentibus & maioribus, quàm foris, vel in plateis, compitis, & agris, vel in Ecclesia, tunc cum in vsum deducitur illud planè Euangelicum dictum, pauperes Euangelizantur. Concione vberiora ac solidiora cibaria præbentur auditoribus, víxque in ea de elementis sermonis Dei fieri potest mentio: hac vero plebeia institutione ipsa rudimenta tractantur, & pueris ac rudibus ab institutore quasi à nutrice cibus durior si quis est, mollitur prius, & extenuatur, sicque mãsus in ora eorum infertur, quod Apostolo lac est. Et propterea hęc ipsa Institutio à Cyrillo paruulorum in Christo lactea introductio nominatur.

Matt. 11.

1. Cor. 3.

Præfat in Catecheses.

Porrò humilioris huius Institutionis duo sunt genera. Vnum est altè petito principio inchoare à primi parentis lapsu, totiúsque humani generis inde consecuta calamitate, & exilio. Deinde continuata serie Veteris Testamenti, explicare quà ratione Deus quamuis hominũ scelera seuerissimis supplicijs iustissimè vindicaret, cũ iratus esset, misericordiæ tamẽ recordatus significare initio cœperit, se nostris malis remedium allaturum: ac sæpius eadem repetita pollicitatione per Patres, & Prophetas, tandem vbi venit plenitudo temporis, miserit filium suum qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem: Verbum inquam Diuinum carnem factum, redemptorem humani generis propitiatorem pro peccatis nostris, qui hominem ab exilio in cælestem patriam per crucis lignũ & mortem suis humeris reportaret, sicque euangelizare auditoribus Iesum, hoc est eius ortum ex virgine, Vitam, prædicationẽ, miracula, instituta, leges, consilia, passionem, mortem, resurrectionem, reliquúmque eius triumphum. Descendere ad declaranda Ecclesię primordia, propagationem per Apostolos, & alios, obita pro Christo certamina, reportatas victorias, ingressum hominis in Ecclesiam, & in adoptionem filiorum Dei per Baptismum, per reliqua Sacramenta progressum: ac postremum, doctrinam fidei ad salutem necessariã, vniuersamq; Christianã disciplinam, clarè, & explicate tradere. Hanc sequebantur antiqui Patres in catechizandis ho-

Rom. 1.

Libro de

minibus,

Catechizandu rudibus.

minibus, qui adulti ad fidem accederent. Sic ſcribit S. Auguſtinus, qui huius ipſius inſtitutionis præclarum paradigma proponit. Idem factitaſſe Barlaam in pulcherrimo illo catechiſmo quo Ioſaphat regium adoleſcentem Christiana doctrina informat, auctor eſt S. Damaſcenus. Hoc ipſum cum eiuſdem generis hominibus par eſt etiam hoc tempore fieri, & re ipſa fit in vtraque India & Iaponia à noſtris Catechiſtis.

Hiſt. de Barlaam & Ioſap. c. 7. 8. 9. & 10.

Secundum catechizandi genus eſt ſimplicius, & breuius, plenum tamen & dilucidum ad rudiorũ hominum ac puerorum captum accommodatum. Hoc qui vtuntur, Doctrinæ Christianæ capita ordine & magna breuitate comprehenſa, Catechiſmi libello ediſcenda ſuis auditoribus primum dant; poſt, dum eadem memoriter recitant, humaniter attendunt, eos poſt inter ſe committũt, ac mutuis interrogationibus & reſponſionibus concertantes, excitant, laudant diligentes, præmiolis donant, & quod caput eſt, ſingula ita particulatim declarant & ſenſim, itaque manſa in aures ingerunt; vt capiant ſemper aliquid, retineantque auditores etiam maximè hebetes ac rudes, ſemperque ſeipſis minus ignari domum abeant. Hæc actio nobiliſſima eſt, quamuis ſpecie vilis. Id nunc breuiter explico.

De nobilitate actionis tradendi Christianam doctrinam, & de difficultatibus incidentibus ſuperandis.

CAPVT XIIII.

DOCTRINAM Christi tradere populo non è ſuperiore loco cõcionatorum more, ſed familiariter, ad magnam vtilitatem audientium, ad ſpeciem nullam doctoris, opus ſine dubio Dei eſt: tum, quia hoc eſt opus Dei vt in illum credatis, vt ait Dominus: ad fidei autem intelligentiam &

Ioan. 6.

fructum

fructum pertinet hæc institutio: tum, quoniam actio est magnæ humilitatis illius qui Christi amore ad eam se demittit, & multæ charitatis erga proximum, cui ad salutem necessaria est fides in Deum & Dominum nostrum explicata:nec plerumque aliam huiusce explicationis occasionem vllam habere solet. Atque vt nihil dicamus de Prophetis, qui palam & vbique ad Deum eiusque mandata cognoscenda homines inuitabant, quique scholas etiam institutionis suæ aperuerunt, multas illis, quos in Sacris historijs Helisæi præsertim & Heliæ temporibus legimus appellari filios Prophetarum. Christus ipse ad quid se dicit constitutum à patre super Sion montem sanctum eius, nisi ad prædicandum præceptum eius & disciplinam; cuius sunt illa verba: Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiam, nisi illius sapientiæ Diuinæ, quæ carnem induta, foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamitat. Et quis accuratius plebeculam, ac idiotas, quosque conuocauit, erudiuit vbique locorum, in templo, in plateis, in porticibus, in vicis, in priuatis domibus, in mõtibus, in agris, & planis in littore maris, in nauiculis: quis sæpius ac frequentius quis maiore demissiõne, charitate, patientia, ita vt aliquando comprimeretur à turbis, quàm Christus Dominus factus homo? & is pauperes quam charos habuit: paruulos an poterat maiore comitate & gratia excipere? Tanti magistri secuti sunt vestigia Apostoli: quorum vnus, (hoc itidem reliqui) Lac inquit potum dedi vobis, non escam, non dum enim poteratis: Omnia omnibus factus sum: tanquam si nutrix foueat filios suos: sine dubio docendo. Concionari Episcoporum est, & quidem proprium & præcipuum munus: at simul cathechizare, teste S. Augustino & S. Cyrillo Alexandrino quorum etiam alter librum disciplinæ huius à se diligentissimè conscriptum inscribit de cathechizandis rudibus: alter Institutionem paruulorum edidit. Catecheses extempotaneas appellat suos libros S. Cyrillus Hierosolymitanus, in quibus explicãdis sedulò versabatur. Et extant multorũ Patrum Græcorum &

Lib. 4. Reg. 2.
Psal. 2.
Prou. 1.
1. Cor. 3.
1. Thes. 1.

Latinorum explicationes apertæ, simplices: nullo ornatu, magna facilitate, nimirum; vt agnoscas esse rudium & idiotarum catecheses. Hoc ipsum præstabant olim presbyteri & Diaconi, vt S. Augustin. idem affirmat. Nec ab eo subtraxissent se duo Ecclesiæ lumina S. Hieronymus, & S. Gregorius Papa. S. Hieronymus sic scribit ad Lætam de seipso. Ipse, si Paulam miseris, & magistrum me, & nutritium spondeo, gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonum, Babylonio periturum veneno, sed ancillam & sponsam Christi erudiam, regnis cælestibus offerendam. De Sancto autem Papa Gregorio narrat Ioannes Diaconus; Scholam cantorum constituit, quæ hactenus eisdem institutionibus in sancta Romana Ecclesia modulatur, eique cum nonnullis prædiis duo habitacula scilicet alterum sub gradibus Basilicæ Beati Petri Apostoli, alterum verò sub Lateranensis Patriarchij domibus fabricauit: vbi vsque hodie lectus eius in quo recubans modulabatur, & flagellum ipsius, quo pueris minabatur, veneratione cum authentico Antiphonario reseruatur.

Epist. 7.

Lib. 2. Vita S. Gregorij c. 6.

Cap. 9.

Hæc ille. Qui & post dixit eundem omnis ætatis, sexus & conditiones cohortibus, quæ post illum voluntariè ad stationes confluebant, tanquam ducem militiæ cælestis arma spiritualia Verbi Diuini suggerere solitum. quod extra concionem interdum fieri oportuit, propter angustias Ecclesiarum, in quibus stationes habebantur. Idem præstitum esse ab aliis posterioribus, & quidem grauissimis viris; qualis fuit Gerso Cancellarius, multi etiam nostri temporis Episcopi nobiles viri, & matronæ, superfluum est hic commemorare. Religio nostra professione solemni dedicat se suosque huic muneri: nulla ferè iam est in Italia Vrbs celebris, in quam Episcopi hanc disciplinam non induxerint, quod etiam in oppidis & vicis plerisque quibus paulo diligentiores parochi præsunt, fructuosissimè fieri cernimus.

Prima difficultas.

Sed incidunt interdum difficultates, quæ vsum Actionis huius impediunt, ac fructum minuunt: quas vt superet catechista magnoperè illi inuigilandum. Auditores

enim

enim nonnunquam partem aliquam Doctrinæ huius ediscunt, alias negligunt, nec pergunt, vt cæperant. Hi cogendi ab Episcopis, à parentibus, alliciendi precibus, hortationibus, monendi in primis vt intelligant, se, si non absoluant, penè inchoasse frustra, & Doctrinæ Christianæ partes ita connexas esse & colligatas, vt minimè ab sese distrahi possint. Ædificium quoddam esse intelligas Catechesim inquit S. Cyrillus, ac nisi ordine vinculis constringamus structuram, ne quid laxum & hians reperiatur, debile fiet ædificiũ: sed est operępretiũ lapidi lapidẽ apponi, & angulum angulo coniungi, atque super fluis abscissis, perfectas ædes afficere. Ad eundẽ modum adferimus tibi tanquã lapides cognitionis, audire oportet de Deo viuẽte, audire opus est de Christo, audire necesse est de resurrectione, & alia multa ex ordine dicẽda: si vel vnũ ex his non perceperis etiam si primorum & secundorum memineris, ædificator quidem benè ædificat, tu verò debile ac fluxum habebis ædificium. Hæc ille.

Catech. præfatione.

Sed pergit auditor, at non afficitur: Omnia tũc inquit S. Augustin. sermone tentanda sunt, quæ ad eũ excitandum, & tanquam de latebris eruendũ possint valere: nam & timor nimius atque impediens declarationem iudicij eius, blanda exhortatione pellendus est, & insinuãdo fraternam societatem, verecundia temperanda: & interrogatione quærendum, vtrum intelligat, & danda fiducia, vt quid ei contradicendũ videtur, liberè proferat. Quærendum etiam de illo, vtrum hæc aliquando iam audierit, & fortassis ea tanquam nota, & peruulgata non moueant, & agendum pro eius respõsione, vt aut planius & enodatius loquamur, aut opinionem contrariam refellamus, aut ea, quæ illi nota sunt, non explicemus latius, sed breuiter complicemus.

Secunda Difficultas. De Catechizand. rud. c. 13.

Atqui non afficitur, quia hebes est auditor. S. August. Quod si nimis tardus sit, & ab omni tali suauitate absurdus & aduersus, misericorditer sufferẽdus est, breuiterq; decursis cęteris, ea quæ maximè necessaria sũt, de vnitate Cathol. de tẽtationibus, de Christ. conuersatione propter futurũ iudicium terribiliter inculcanda sunt, magisque pro illo ad Deum, quàm illi de Deo multa dicenda.

Tertia Difficultas.

Quarta Difficultas.

At est fatigatus audiendo S. Augustinus: Renouare oportet eius animum, dicendo aliquid honesta hilaritate conditum, & aptum rei, quæ agitur vel valde mirandum, & stupendum, vel etiam dolendum, atque plangendum, & magis de ipso, vt propria cura punctus euigilet: quod tamen non offendat eius verecundiam asperiate aliqua, sed potius familiaritate conciliet. Hæc S. Augustinus. Et fortassis huiusmodi est illud quod S. Cyrillus adfert ad auditorem permouendũ: Perseueras ait, etiam si longo sermone Catecheses producantur; arma accipis contra aduersarias potestates, aduersus hæreticos, & Iudæos, & Samaritas, & Ethnicos, multos habes hostes, multa tela accipe; cum multis hasta concurris, opus est ergo discere quo transfigas.

Præfat. in Catecheses.

Quinta Difficultas.

Sed maior illa difficultas, cum tædet laboris Doctorem, cum qui aliàs magna animi alacritate humilem hanc & charitatis plenam functionem suscipiebat, nunc lentior est, & frigidior, siue diuturnitate, & paruo vt ipse putat fructu, siue alia aliqua tentatione ab officio hoc Christianissimo fastidio & satietate abalienatus. & huic malo adfert remedium S. Augustinus. Cogitemus inquit, quid nobis prærogatum sit ab illo, qui demonstrauit nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Quantumuis enim differat articulata vox nostra ab intelligentiæ nostræ viuacitate, longè differentior mortalitas carnis ab æqualitate Dei. Et tamen cum in eadem forma esset, semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, &c, vsque ad mortem crucis. Quam ob causam, nisi quia factus est infirmis infirmus, vt infirmos lucrifaceret? Audi eius imitatorem alibi etiam dicentem: Siue mente excedimus, Deo, siue sobrij sumus, vobis; Charitas enim Christi compellit nos, iudicantes hoc, quia vnus pro omnibus mortuus est. Quomodo enim paratus esset impendi pro animabus eorum, si eum pigeret inclinari ad aures eorum? Hinc ergo factus est paruulus in medio eorum, tanquam nutrix fouens filios suos. Num enim delectat nisi amor inuitet, mutilata & decurtata verba immurmurare? & tamen optant homines habere infantes, quibus id exhibeant, Et suauius est matri, mi-

Ib. c. 10.

2. Cor. 5.

nuta

nuta mansa inspuere paruulo filio, quam ipsam mandere,ac deuorare grandiora. Non ergo recedat de pectore etiã cogitatio gallinæ illius,quæ languidulis plumis teneros fœtus operit, & susurrantes pullos confracta voce aduocat cuius blandas alas refugientes superbi, præda fiunt alitibus: Si enim intellectus delectat in penetralibus syncerissimis, hoc etiam intelligere delectet, quomodo charitas, quanto officiosius descendit in infima, tanto robustius recurrit in intima per bonam conscientiam, nihil quærendo ab eis, ad quos descendit, præter eorum sempiternam salutem. Hæc S. Augustinus.

Denique res Christo est magnis precibus commendanda ipsius enim est & cogere plebem,purosque ad audiendum, & sustentare Doctores, fastidioque vtrosque leuare. Extat dulcissimus Hymnus Clementis Alexandrini;qui huius exercitationis sicut & magister eius Origenes,& alij eiusdem Gymnasij alumni, principes fuêre in Ægypti Ecclesiis;cuius est hoc initium.

Frenum pullorum indocilium,
Penna volucrum non errantium,
Verus clauus infantium,
Pastor agnorum regalium,
Tuos simplices
Pueros congrega
Ad sanctè laudandum,
Syncerè canendum,
Ore innoxio
Christum puerorum Ducem.

Ex quibus verbis intelligitur etiam, hunc doctissimum virum (quod & de Gersone dicitur) ita sese pueris insinuasse, ac miscuisse docendo, ac si vnus ex illis esset. Id quod S. Augustinus etiam persuadet scribit enim: Si vsitata & paruulis congruentia sępè repetere fastidimus congruamus eis per fraternum, paternum, maternúque amorem; & copularis cordi eorum, etiam nobis noua videbuntur; tãtum enim valet animi cõpatientis affectus,

Ibidem cap. 12.

 vt cum

vt cùm illi afficiuntur nobis loquentibus,& nos illis discentibus, habitemus in inuicem; atque ita & illi quæ audiunt, quasi loquantur in nobis, & nos in illis discamus quodammodo quæ docemus. Hæc & plura multo sanctus Pater.

Occasiones exercendæ fidei.

CAPVT XV.

OCCASIONES fidei actionum exercendarum variæ sunt,& multiplices; aliæ faciles,aliæ difficiles,aliæ necessariæ aliæ propè necessariæ, denique aliæ internæ, aliæ externæ.Ex singulis quomodo exercitationis huius fructus percipi possit, breuiter ostendo.Faciles appello occasiones, quas non opus sit diu expectare,aut etiam captare labore & industria, quod præsentes iam sint,modo agnoscantur.Id exemplis ostendo.Actio fidei præcipua est,vt S.Augustinus tradit,& nos explicabimus in tertio fructu primi fidei beneficij, subiugare animam Deo.Hãc Christianus quisque,certè quisque paulò melior obit sæpissimè,modo in id animum vel parum desigeret;nempè,quoties in mentem venit Deus fide cognitus, quem vt Christianus colit, quoties eius seueritas, misericordia, minæ, beneficia, exempla scripta, audita, quoties pungitur conscientia peccatorum recordatione, quoties timore Mortis, Iudicij, Inferni, Dei ipsius, se à peccato retrahi sentit; quoties cogitat de aliquo Christianæ religionis officio peracto aut peragendo,cùm recurrit in animum se Christianum esse, & in sanctissimæ Trinitatis nomine baptizatum,ac tali nomine in Baptismo donatum,cùm religiosè genu flectit, cùm piè tollit in cœlum oculos, cùm admouet manus pectori, cùm signum sibi crucis imprimit, cùm Deum inuocat, quod sexcenties facit,cùm veneratur imagines Dei, & Christi Domini, cùm Deum Dominum vocat, cùm Symbolum recitat, cùm se, aut alios vt Christianos appellat, cùm per Deum,Christum,Euangelium,Baptismum,Eu-

Libro de agone Christiano,c.13. suprà.

chariſtiam,conſcientiam,animam ſuam,Virginem Deiparam,Sanctos Angelos, beatas animas, ſacram profeſſionem,& ordinem aliquid affirmat,negat,iurat. Audeo dicere,impios etiam Chriſtianos homines cùm cruciantur & exeduntur conſcientia ſcelerum,id habere maximè à fide,cùm itidem blaſphemant, in fide eſſe, fideque eos abuti peſſimè;nec enim quia credunt nefarij ſunt ac blaſphemi, ſed quia quem credunt omnia poſſe, ad eorum libidinem facere nolle, quæ poſſet, ferre ipſi non poſſunt. Vt vel hinc intelligamus, quàm verum ſit quod S.Petrus dixit, fidei lucernam in caliginoſo etiam loco lucere. Lucere inquam piis ad meritum,impiis ad ſubſidium. Et quam non difficile ſit,fidei actû efficere, modo velimus, cùm facimus,facere, hoc eſt,credere Deo, qui vera dicit,&quia dicit,credere,ad idq; ſtudio aſſueſcere.

2. Pet. 1.

Aliud exemplum profero facilitatis eiuſdem ex Sacramentorum Eccleſiæ vſû. Et ne percurram omnia,conſideretur Baptiſmus,de quo ſic ſcribit Beda: Spiritualis generatio tota inuiſibiliter agitur, nam videtur quidem qui baptizatur in fontem deſcendere, videtur aquis intingi, videtur de aquis aſcendere: quid autem in illo lauachrum regenerationis egerit, à nemine poteſt videri: ſola autem fidelium pietas nouit, quia peccator in fontem deſcendit, ſed purificatus aſcendit, ſola hoc Eccleſia Mater,quæ generat,nouit: cæterùm oculis inſipientium videtur talis exire de fonte,qualis intrauit,totûq; ludus eſſe quod agitur. Hęc Beda. Ergo cum Baptiſmo cõficiẽdo aſſiſtimus,aut honoris cauſa,aut quod ſuſceptoris & adminiſtri muneribus fũgimus,quid faciamus? aliquid aliud certè quàm ſpectare quod corporis oculis videndum obiicitur,nec hoc minus Ethnicus faceret, nempè, fide intelligimus myſterium ſpiritualis regenerationis, Chriſti ſanguinis merita, ſimilitudinem mortis eius,ſepulturæ,reſurrectionis,peccatorum remiſſionem, gratiæ Dei, virtutum, ac donorum eius in animam aduentum,adoptionem filiorum Dei;fidei ergo. Actio eſt illa functio vniuerſa; quàm, bone Deus, quàm multi, quàm ſæpè exercent,& quàm pauci cogitant? quod tamen vt actio fidei plena ſit,opus eſſet.

In Ioan. cap. 3.

In huiuſmodi igitur actionibus vel ad punctum temporis ad id animus intendatur, & intelligetur quàm faciles ſe præbeant occaſiones multæ, actionem fidei ſua forma colorandi, & conformandi, credendo nimirum, at non ſolùm, ſed ſimul, quia Deus huius veritatis locupletiſſimus eſt auctor. Addo ad hæc, talem fidei actionem maximè decere miniſtros & ſuſceptores Baptiſmi paruulorum, quòd hi actu fidei careant, & in Eccleſiæ parentúmque fide baptizētur; Eccleſiam referunt miniſtri parentum vice adſunt ſuſceptores; ſicque mater Eccleſia ſuam infantibus (vt S. Bernardus ait) fidem impertit. Ad quam indignũ eſt, in ea functione fidem dormire, cuius ipſa dux eſt, & quaſi pro præda ſponſionem facit? quid ſimile dici poteſt de actionibus fidei neglectis in ſacrificio Miſſæ & Euchariſtiæ vſu, quæ tamen, vt nemo ignorat, maxima ſunt fidei noſtræ Sacramenta, & illæ hac occaſione nullo negotio obiri poſſunt.

Serm. 66. ſuper Cãtica.

Aliæ ſunt occaſiones difficiliores, quod non ſint in promptu, egeántque mentis aliqua commentatione, & hæc ſunt ex quibus capiuntur. Ante alia pleraque omnia, quæ ſacris literis continentur, ſiue ſint hiſtoriæ, ſiue Dei laudes, ſiue vaticinia ſiue viuendi præcepta, ſiue denique dogmata fidei, hiſtoriæ præſertim, cùm vel memorantur, vel audiuntur, vel leguntur, ſunt vt materia, ſic fidei occaſio iis, qui nullo non ſunt ingenio, & in ſpiritu progrediuntur. Ad hunc modum ſanctus Auguſtinus ſuos inſtituebat auditores, vt ex popularibus concionibus illius perſpicuum eſt. Exempli gratia, ne contemnerentur pauperes & calamitoſos homines, quod ij plerumque infeliciter decedant; præ diuitibus ac nobilibus, quorum interdum fortunata mors, & pompa funeris celebris eſſe ſolet. Adducit ex Euangelio hiſtoriam Epulonis & Lazari; ponit illis ante oculos vtrumque, diuitem illum purpura & byſſo indutum, & quotidianis epulis ſaginatum, pauperem verò humi iacentem ante ianuam diuitis, eſurientem, & de menſa eius micas requirentem, vlceribus plenum, à canibus linctum, contigit mori pauperem hunc, & auferri ab Angelis in ſinum Abrahæ: Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in

Serm. 24. de verbis Domini.

Lucæ. 16.

inferno.

inferno. De duobus dicite mihi quis est benè mortuus, & quis malè mortuus. Nolite oculos interrogare, ad cor redite, si oculos interrogatis, optimè mortuus est diues, si magistrum vestrum interiorem requiritis, pessimè mortuus est; è contrà, attendite illum pauperem, sed nolite oculis, nam errabitis. Fides attēdat, cor videat, constituite illum ante oculos vestros iacentem in terra, vlcerosum, cùm talem illum reuocatis ante oculos vestros, continuò expuitis, faciem auertitis; cordis oculis videte. Mortuus est, & oblatus est ab Angelis in sinum Abrahæ. Concludit. Attendite pauperes, facite bona opera. Quod facitis, quantum bonum sit, nondum videtis, quia & rusticanus quando seminat, segetem non videt, sed terræ credit. Tu Deo quare non credis? Hæc ibi.

Ad hanc normam alia paradigmata construi & fingi possunt: quorum materia sint non solùm res sacris libris contentæ, sed humana omnia quæ in actionem & consuetudinem hominum cadunt, & ab hominibus magni æstimantur; qualia sunt alia tria, ex quibus quasi elementis conflatum esse mundum humanum S. Ioannes asserit; Honores, Diuitiæ, Voluptates; circa quæ fides dupliciter versari solet, vel adhibitis similitudinibus & parabolis, quod sæpè faciebat Dominus, vt cùm quas diuitias & voluptates humano scilicet sensu existimamus, fides Christo Domino auctore, appellare iubet vepres & spinas, quæ nos lucra & honorabilia, fides apud Apostolum existimat detrimenta & stercora: Huius generis parabolas multas egregiè scribit S. Damascenus in Historia Barlaam. Vel simpliciter & absque tropis humanorum bonorum naturam ac vires vti fide concipienda sunt, hoc est, vti reuera sunt, non vti videntur, explicando, vt diuitiæ hic nullæ, nulli honores, nulla voluptas, omnia hic vanitas, nihil solidum, diuturnum nihil, homo ipse animalium cæterorum Rex, terræ Dominus, in imagine pertransit, eius consilia incerta, conatus irriti, labores inutiles, inania, studia: quæ quidem ex parte à Philosophis etiam dicuntur, sed sine fide, splendidè magis, quàm solidè: & mirum est, quantum momentum sit ad omnem rerum humanarum despicientiam hæc ipsa

1. Ioan. 3.

Luca 8.
Psal. 3.

non ratione solùm, sed fide diuina comprehensa serio meditari. Philosophia vnum aut alterum ad relinquendas diuitias adduxit, ad nuncium mundo remittendum, nullũ. Fides, Euãgelica prçsertim, infinitos, omnis ætatis, sexus, generis, conditionis; idémque quotidie fieri oculis ipsis cernimus. Quare Solitudines, Eremi, Cçnobia, Collegia Religiosorum, Virginum Monasteria, sunt quidem fidei soboles, sed simul actionum fidei stimuli & incitamenta. Id attingit libro de moribus Ecclesiæ S. Augustinus. Materia similiter huius generis est hominis status, animæ immortalitas, ad quam stabiliendã Philosophia sine fide imbecillis, Deus supernaturalis hominis finis, quod nec somniauit Philosophia, beatitudo vltima, vltimum supplicium, de quibus nihil Philosophia, nisi poëticas nugas. Hçc cùm memoramus, animam scilicet non mori, Deum finem esse nostrũ, non habere nos hic manentem Ciuitatem, in cœlis esse felicitatem ac beatam vitam, quã nec oculus vidit, nec auris audiuit quid aliud velimus, nolimus, quàm fidem exercemus? Pariter cùm testamenta cõdimus, legamus aliqua ad pias causas, cum de sepulchro statuimus, funeris & exequiarum sumptus præfinimus, paramus cùm nos ad mortem, cùm pro mortuis oramus, aut pœnas vltrò luimus, quid aliud versamus animo, quàm res ita cùm fide complicatas, vix vt eas sine aliqua fidei actione expedire possimus?

Ad easdem hasce occasiones pertinet vniuersæ Christi Domini vitç ac passionis meditatio: in hac enim fides facem præfert. Vnico ex S. Augustino exemplo res erit perspectior; est autem de pulchritudine sponsi Christi in passione. Sic ait: Sponsus est ille, quo nihil pulchrius, qui quasi fœdus apparuit inter manus persequẽtium; de quo Esaias: Et vidimus eum, & non habebat speciem, neque decorem: Ergo sponsus noster fœdus est? absit. Quomodo enim illum Virgines amarent quæ in terra maritos non quæsierunt? Ergo persequentibus fœdus apparuit, & nisi eum fœdum putarent, non insilirent non flagellis cederent; non spinis coronarent, non sputis inhonestarent; sed quia fœdus illis apparebat, fecerunt illi ista. At cur? non enim habebant oculos, vnde Christus

In Ps. 127

Isa. 53.

pulcher

ulcher videretur. Qualibus oculis Christus pulcher pparuit? Quales oculos quærebat ipse Christus quãdo licebat Philippo: Tanto tempore vobiscum sum,& nõ ne vidistis?isti oculi mundandi sunt vt possint videre il- am lucem: & leuiter tamen perstricti splendore, ac- :enduntur amore, vt sanari velint, & fiant illuminati: iam vt noueritis, quia pulcher est Christus qui amatur, iudite Prophetam: Speciosus forma præ filijs hominũ, Omnes homines superat illius pulchritudo. Quam rem imamus in Christo? membra crucifixa, latus perfora- um, an charitatem? quando audimus quia passus est pro nobis, quid? amamus, charitas amantior. In alium tem Psalmum adducit primum idem Pater titulum. In Intellectu canticum pro Dilecto. & ait: Nam Dilectus lle visus est à persecutoribus suis,sed non in intellectu, i enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ cru- :ifixissent. Ad hunc intellectum oculos alios quærebat pse, cum diceret: Qui me videt, videt & Patrem. Hæc anctus Augustinus. Idem dicendũ à nobis de alijs Chri- ti Domini personæ mysterijs: hæc enim omnia si trans- figurationem vnam excipias, (nec hic loquimur de mi- raculis aut prædicatione) quam speciem exhibent oculis corporis? nullam plane: At oculis fidei optatissimam,iu- cundissimam,maximam. Fide humilitatem Christi nas- centis in stabulo,eiusque præsepis incunabula exoscula- mur,admiramur subiectionem & obscuritatem annorũ triginta,suspicimus paupertatẽ, & mendicitatẽ eius iti- neribus,laboribus,vigilijs,sudoribus,ieiunijs, doctrina, miraculis obstupescimus, ingemiscimus cõmemoratio- ne molestiæ,dolorum,cruciatuum,tormẽtorum,& mor- tis eius: ipsam Crucis Christi ignominiam & probrum optamus, amplectimur, & cum sanctissimis quibusque Christi discipulis thesauris Ægyptiorum & mũdi totius bonis potiora existimamus Christi improperia. Quare fides est,quæ nos in Christi cellaria introduxit,illa præ- sertim,quam informat Charitas: ob id n.ait: sanctus Au- gustinus, quod si hi fidei oculi tanto Christi splendore perstringuntur, accenduntur amore vt sanari velint, & fiãt illuminati. Et hæc de fidei occasionibus paulò diffi-

Ioan, 14. *Psal. 44.* *In Ps. 44.* *Io. 14.* *Ibidem.*

cilibus : quanquam & hæ exercitaris faciles.

Necessariæ occasiones sunt, quas præbent illa in quibus ad perfectam Euangelij normam vix versari potest quis, quin fidem exerceat. Huius generis est obedientia Euangelica: de qua Dominus : Qui vos audit, me audit. Ad hanc regulam obedire nemo potest homini, quin in homine Deum contempletur. Hæc contemplatio à fide est Eleemosyna similiter ex Christi præscripto ita fieri debet pauperi, ac si Christo fieret. Quod enim vni ex minimis meis inquit fecistis, mihi fecistis. Opera misericordiæ Christianorum propria Christo ipsi consecrentur, oportet, vt ab eo recognoscantur in Iudicij extremo die. Hospes eram & collegistis me. Adeo, vt hanc causam liberè Patres sic hortentur: Ad mensas vestras Christum suscipite: Præbete modo peregrino Christo hospitium : & quid mirum, cum ipsemet Christus cuidam dixerit: Cęteris diebus me in mẽbris meis, hesterno autem die me in memetipso suscepisti: Et S. Martino: Martinus adhuc Cathechumenus hac me veste contexit. Hæc omnia igitur fides dirigit. Qui Sacramenta Baptismi pręsertim & Pœnitentiæ suscipit ad ea fide inducitur : ea dum administrantur : nos submisse ac religiosè gerimus, quia fide intelligimus Deum præsentem nobis nostra scelera condonantem. Plures simul spiritualem amicitiam iungiums iunctis amicis corporibúsque, quod fides tradat: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sũ in medio eorum. Calamitatibus afflicti, suspiramus ad Deum, quia scriptum est: Cum ipso sum in tribulatione. Necessariæ occasiones fidei sunt etiam illæ, quas habemus cum vel Diuina lege, vel conscientia ipsa stimulante, ad actum fidei edendum impellimur. Christianorum hominum filij qui Baptizantur infantes, habitum fidei Diuinitus accipiunt, actum nec exercent nec exercere possunt, quòd vsu rationis destituantur: hunc igitur cum attingunt, si non statim, suo certè tempore fidei actione Deum intueri ad eúmque vt finem & bonum suum se conuertere, rectæ rationi ac Diuinæ Legi maximè consentaneum esse Theologi docent. Et S. Gregorius hoc etiam Christianorum genus, cũ dixisset simile esse buxo

[Margin: Luca 10. — Matt. 25. — Ibidem. — S. Greg. Hom. 23. in Euãg. — Sulpitius in Vita S. Mar. cap. 3. — Matt. 18. — Psal. 90. — Hom. 2. in Euangel.]

ropter ætatem humile, & viriditate fidei solum, non
ructu vestitum, infirmitate eiusdem ætatis impeditum,
ddit: sicut & reliquos Christianissimi ordines à Deo iu-
eri verbis Isaiæ, vt videat, & sciat, & recogitet, & intel-
igat pariter. Id docti omnes profitentur in scholis, sed
auci publicè populo tradunt: Officium in primis Paré-
um est, Magistrorum, & Confessariorum ad quos con-
essionis gratia puerulos adducere saltem hanc ob vtili-
atem, seu potius necessitatem consultissimum est. Occa-
o itidem necessaria est cum fides publicè profitenda
st ex formula Concilij Tridentini certis temporibus,
ocis, hominibus. Cum enim ea professio iureiurando, &
Deo teste confirmetur, nemo non videt ad eam actioné
ntegrè sanctéque obeundã, non sufficere externam illã
æremoniam, sed requiri præterea interiorem fidem &
eligioné. Multò magis necessaria occasio censeri debet
dei interioris eius confitédæ necessitas, & vix exterior,
um ea à Tyrannis vt abnegetur fides infertur: aut inci-
it casus aliquis ex his quos suprà D. Thoma auctore
ictum est eiusmodi confessionem necessariò postulare.

Isa.41.

Propè necessariæ sunt illæ potissimũ occasiones, quas
dferunt nobis tentationes aut propinquæ, aut remotæ
dem si non abnegandi, conturbandi certè, & infirman-
i tum enim quibusdam placet, Lege Dei cogi nos ad
ctum fidei tentationi contrarium fortiter exercendum
uod nec ipse ausim negare: quoniam tamen potest
tiam tentationis impetus & declinari & eludi alijs
uiúsque generis cogitationibus, idque sufficiat ad fi-
em sartam rectam conseruandam, appellentur in præ-
entia huiusmodi occasiones propè necissariæ. Propin-
uæ huius generis occasiones sunt, quas plerúnque Dia-
olus immittit in animum vt quietam mentem si non
ejiciat, commoueat, perturbétque, quibus illico resi-
endum, & prompto ac vehementi in Deũ ac Christum
Dominum fidei actu vis ea repellenda, hoc est enim:
eatus qui tenuerit, ac alliserit paruulos suos ad petram.
Quod si perseueret tentatio repetenda tandiu est con-
raria fides, quandiu illa debilitata frangatur. Idé præ-
andum, cum tentationis occasionem dant impij vel

Psal.136.

hominès,

homines, vel libri: nisi quod hic prętereà ab his tanquam ab animæ hostibus & pestibus protinus est recedendum: ne, vt cum Tertulliano loquamur fides Virgo nobis à Christo tradita, & rursus ab Apostolo Christo desponsa ab hæriticis constupretur. Et quia nec locus postulat, nec institutum, vt hic plura de dignoscendis hæriticis, disseram & legi possunt hac de re egregiè apud alios scripta, id solum dixerim, illos Patribus hæreticos, esse, qui doctrinis nouis in Ecclesiam inuehendis student: Et dignũ Tertulliano dictum illud est: Qui estis vos? Vnde aut quando venistis: & sensus S. Augustini præclarus: Tenet me in Ecclesia Catholica ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopum successio Sacerdotum. Et ille alius: sponsa petit à sponso, vt dicat, vbi cubet, vbi pascat in meridie. Quid significat meridies? Magnum feruorem magnũmque splendorem: ergo notum fac mihi, qui sunt sapientes tui, spiritu feruentes, doctrina fulgentes. Remotæ autem huius generis occasiones fidei sunt, conuictus, & cum infidelibus consuetudo, vel in eadem domo, quod periculosum est, vel in eadem Ciuitate, non quidẽ in rebus fidei, sed in alijs: qua in occasione nulli dubium est, quin Christianis bonis in Christum Dominum fidei cogitationibus sese armare ac communire debeat, indeque ad verum Deum fide & religione colendũ sese excitare. Sic monebat Iudæos in Babylonem abductos Propheta: Visa turba, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine. Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.

De præscriptionibus.

Lib. de præscript. cõtra hæreticos.

In Psalmo cõtra partem Donati, versus medium. De verbis Domini Ser. 50.

Cant. 1.

Baruc. 6.

Occasiones internæ fidei multæ sunt & crebræ. Quid est aliud recognoscere animam hominis à Deo creati, corporíque immitti, quam fide concipere Deum creatorem? Quid est hominem factum esse ad imaginem & similitudinem Dei, nisi confiteri in vnius animi triplici facultate Deum vnum & trinũ? Peccatum cur intelligigitur esse id quod est, nempe, res in seipsa fœdissima, inquinatissima, pessima: qua Deo nihil execratius, nihil iniuriosius, proximo inimicissimum, ac pestilentissimum documentum, peccatori ipsi effera vis ac tyrannis, im-

manitas

manitas barbara, extrema pernicies animæ perditor, nisi quia id fides tradit? id clamat sanguis Christi adeo copiosè pro peccatorum humanorum expiatione profusus? Gratia Dei in animis iustis tanquam sol Angelorum oculis ac cœlis ipsis emicans tam multarum Virtutum & donorum Diuinorum ornatus quo ijdem admirabiliter collustrantur, qui sunt aliud, quàm Christianæ fidei opes, ac thesauri? Eandem fidem animo non dormitanti objiciunt, ac inculcant tam multa magnáque Diuina subsidia, quæ intro Deus in animos hominum subinde submittit: lumina nimirum, motiones cordis variæ, sed opportunæ, & appositæ. De quibus Apostolus: Siue mente excedimus, Deo, Charitas Christi vrget nos. Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, per exhortationem qua exhortamur & ipsi à Deo, & similia multa. Huc spectant Dauidica illa: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper quoniam à dextris est mihi ne commouear. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. In me sunt Deus vota tua. Nec dubitandum est, quin Deus hoc ipsum si non semper in terdum saltem expectet ab homine, quem inuisit, & mouet, nimirum recognosci se ac soli, non solum gratiarum, sed fidei etiã religiosis actionibus. Et sanè Dauid cum de excessu suo ac de Diuinis fauoribus, loquens se ad agendas gratias comparat: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi; præmittit actionem fidei qua tanquã aditum sibi apperit ad reliqua: Credidi propter quod locutus sum. Immò auctor est sanctus Gregorius, sanctam mentem prius liquefactam sponsi præsentis amore, post eius absentis deside-rio afflictam, prædicatorum verba, hoc est, fidei doctrinam in Scripturis Diuinis suscipere, & eis quandiu à Christo exulat, eiusdem quem quærebat amore intendere. Et hoc est illud Apostoli: Per consolationem Scripturarum.

2. Cor. 5. Rom. 8. 1. Cor. 1. Psal. 15. Psal. 84. Psal. 55. Psal. 115. Cap. 5. in Cantica.

Restant pauca de Externis occasionibus fidei. Hæ accipiendæ sunt à rebus, quæ extra nos sunt, & in sensus nostros cadunt: ab vnoquoque pro ingenij facultate, & exercitatione. Terra fidei actionẽ æque (vt ita dixerim)

Rom. 15.

seminarium est, ac herbarum, & stirpium; in eius centro carcer est reproborum, & æterni incendij inextinguibilis fornax. Prope est purgatorius ignis, quo expiantur iustorum hominum animæ ad tempus. Est & tertium receptaculum puerorum sine Baptismo decedentium. Eius superficies sedes est hominum in ea à Deo collocatorum, vt prædicauit in Areopago S. Paulus, vt quærant Deum si fortè attrectent eum, quia non longè est ab vnoquoque nostrum. At ex tanta mortalium multitudine quâm pauci eum agnoscunt; ex his qui agnoscunt, quàm pauci colunt, quàm pauci auscultant? horum plerosque cum præcipites in infernum ruere Dei filius intueretur, misericordia motus, humanam carnẽ induit, in terris visus est, & cũ hominibus cõuersatus est, ac in ea quã suscepit carne, quid non dixit, egit, tentauit, quid nõ pertulit adusq; mortẽ, & probrũ crucis, vt hominem ad æternam salutẽ institueret, vt redimeret à seruitute Dæmonis & inferni, vt Ecclesiã, hoc est, suam Rempublicam ordinatissimam, sanctissimam, pulcherrimam constitueret, atque formaret? quam per Apostolos longè latéque propagatam per vniuersum terrarum orbem disseminauit, hodiéque in Indiis vtrisque disseminat. Hæc ipsa Ecclesia Christi Domini instituta, & placita, Ecclesiæ ritus, cæremoniæ, leges, officia, magistratus, iudicia, sacramenta, doctrinam tradendi ratio, disciplina, quicquid denique boni in Ecclesia est, quicquid etiam mali in eam inuehunt mali homines, quicquid aduersus eam miscent, & moliuntur Hæretici, Infideles, Turcæ, aliáque innumera ac infinita huiusmodi exempla, quàm varia, multiplex, ampla, copiosáque materia sunt fidei, cum in hunc finem paulò attentius considerãtur? Ridebant olim antiqui Philosophi nonnulli, cum in homines incurrebant, stomachabãtur alij, & plorabant, sed vanè ac ridiculè prorsus, nihil minus intelligentes quàm cur riderent, plorarentue: Christianis simul ridenda ac deploranda hominum in Christum verè credentium malitia ac amentia est, qui cum tam facilè bene viuendo vitam beatissimam per Christi gratiam assequi possit, malint malè viuendo laborioséque vitia sectãdo

Act. 17.

tanta cum difficultate pessimè perire, gratisque nec nisi vt suas voluntates expleant, supplicia mercari sempiterna: Hoc si volumus, assiduè habemus ante oculos, vt si non aliud, nostram certè semisepultam fidem suscitemus. Conuertantur etiam oculi ad pauperes istos pannosos, obsitos, circumforaneos, quorum in horas audimus gemitus, aspectibus occurrimus: hi quid magis clamant quàm fidem? homines vt stipem largiantur per Deum, per superos omnes, per singulos, per fortunam eorum, parentum etiam vita functorum, per Christi merita, per passionem & crucem & mortem, per amorem Dei in primis compellant, implorant, obtestantur, vt flectant homines, mouent totum cœlum, & mysteria fidei omnia: & nos istis clamoribus indormimus ita, vt nec fortè stipem demus illis, certè vix fidem exercemus nobis. Iam verò Basilicæ Christianæ Deo Diuisque sacratæ, campanarum turres, erecta Crucis trophæa in fastigiis Ecclesiarum, in summis ædium sacrarum culminibus, in plateis, in collibus ac summis montibus, Simulachra, tabulæ, picturæ sacræ tam multæ ac variæ vbique locorum, an non sunt omnia nostræ fidei indicia testatissima? Audio infidelem ad Christum conuerti, hæreticum redire ad Ecclesiam, Gentes in remotissimas penetrare quotidie felicius Euangelium Christi. Cerno ipse infideles, hæreticos, Apostatas, Schismaticos, simulque intelligo, me non mihi dimissum, ne ruerem in errorem, gaudeo; gratias Deo ago, & si volo, ac cur nolim? fidem meam etiam excito. Benedic anima mea Dominum (dicit Dauid) & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Non solùm Spes, Charitas, reliquaque Dei dona, quæ intus sunt in anima, sed simul etiam Fides, substantia sperandarum rerum, & fundamentum omnium Diuinorum munerum. Nunquam finis esset, si omnes quæ sunt in terra fidei occasiones essent recensendæ. At de Cæli, syderum, reliquorúmque omnium quæ sublimè feruntur aspectu, quid dicam? Apostolus refert de quibusdam sine dubio Christianis eos habere sensus exercitatos hos qui habent, nullo negotio fidem è Cœlis ipsis euocant: Cœli enim enarrant gloriam Dei, &

Psal. 102

Hebr. 5.

Psal. 18

opera manuum eius annunciat firmamentum. Ergo ad Cœli cõspectum gloriam Dei, potestatemque eius prædicant. Vident Solem, aiunt statim: In Sole posuit tabernaculum suum. Lunam, stellasque, illud venit in mentem: Erunt signa in Sole, Luna, & Stellis. Stellæ cadent de Cœlo: Virtutes cœlorum commouebũtur. Intelligunt illud Apostoli: Non habemus hic Ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus. Et, Conuersatio nostra in Cælis est, vnde & Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum. Spectant nubes, recolunt illud: Et Nubes lucida obumbrauit. Et Nubes suscepit eum ab oculis eorum: Quem & nubes, nobis restituet: Videbitis filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate: Aues vident per aëra volantes, occurrit illud; Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Vel certè illud, Volucres cœli Diaboli, principes tenebrarum harum, & mundi huius crassi ac tenebricosi Rectores. Et his similia multa. Ac de occasionibus Fidei dictum est satis.

Ibid. *Lucæ 21.* *Hebr. 13.* *Philip. 3.* *Matt. 17.* *Acto. 1.* *Lucæ. 21.* *Psal. 54.* *Luca 8.*

Indicia firmæ fidei, Actionúmque eius exempla nonnulla.

CAPVT XVI.

EST hoc loco aduertendum, nos hic non agere de fide, quã appellant, miraculorum quamquam enim operatio Virtutum quæ ab Apostolo in numero gratiarum gratis datarũ ponitur, sit effectrix miraculorum, quæ à Deo ac sanctis hominibus patrãtur; solent tamen miracula in fidem etiam tanquam in causam referri. Si habuero inquit Apostolus, omnem fidem, ita vt montes transferam, &c. nimirum, quia vt S. Thomas scribit, ordinantur illa ad fidei confirmationem, & procedũt ex Dei omnipotentia, cui fides innititur. Denique vi fidei exprimuntur, & foras prodeũt; nihil tamen est, quam ob rem hic huius fidei exẽpla ponamus: tũ, quod & Sacræ literæ,

1. Cor. 13. *2. 2. q. 178 art. 2, ad 5.*

& Historiæ Ecclesiasticæ omnes his plenissimæ sũt;tùm, quod ad Virtutis exercitationẽ quã vnã spectamus,illius generis exẽpla non multũ faciunt; tum postremò, quia (vt obseruauit S.Chrysostomus)Christus Dominus,tanquam minimã fidei partẽ posuit mõtes transferre;comparauit enim grano sinapis,quod est minimũ. Si habueritis fidẽ sicut granũ sinapis,dicetis monti huic,transi,& transibit. Tractemus igitur de ea fide, de qua hactenus, & ad eius vsum quæramus exempla,designemus indicia.

Hom.32. in 1.ad. Corinth.
Matt.17.

Primum fidei perfectæ indicium est Simplicitas, & omnis disquisitionis ac curiositatis abdicatio.Hac Duce fide præstitit obedientiam Abraham pater omnium credentium dictus ab Apostolo. Hac caruit Moyses ad aquas contradictionis, grauiter propterea castigatus à Deo: sicut & ille Propheta Betel, qui auctor fuit alteri Prophetæ Diuinum præceptum interpretandi, potius quam curandi. Mon immoror in his,& multis aliis quæ in Scriptura passim occurrunt. Vnum illud prætermittendum non est, quod Magi Christum infantem venerati,reliquerunt nobis. Scribitur enim de his: Et responso accepto in somnis,ne redirent ad Herodem,per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Considera ait sanctus Chrysostomus hoc loco, Magorum fidem, qui in nullum hinc scandalum commouentur, sed ad cuncta acta obedientes permanent atque flexibiles, nihilque omninò turbantur, neque secum disputant dicentes: Si magnũ quiddam esset hic puer, & potentiæ aliquid obtineret, nobis adoratoribus eius quid opus esset fuga, occultúsque discessus? cur enim qui palam & liberè venimus,nec tanti populi fragorem, nec Tyranni furorem pauentes, quasi exules quosdam ac fugitiuos Angelus ciuitate propellit?Verum nihil omninò tale vel ore proferunt, vel mente concipiunt. Hoc est enim fidei insigne,vt absque controuersia vlla obediant imperanti:nec vllam rationẽ exposcant imperij. Hæc ille. Eandem sententiã habet idem in illa verba Psalmi: Credidi propter quod locutus sum. Et in illa: Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos,pacem peccatorum videns. Et ac si à duobus

Primum Indicium
Rom.4.
Num.20.
3.Reg.13.
Matth.2.
Hom.8.in Matth.
Homil.in Psal.115.
Psal.36.

Vatibus hæc dicerentur, ait de posteriore. Vide quantum sit periculum res fidei permittere humanis rationibus, non fidei, si is fuisset in fide firmus & constans, non hæc fuisset locutus, non fuisset perturbatus, non commoti essent pedes eius, non essent propemodum effusi gressus eius. Sed non ita ille, scilicet ille prior, sed stans supra petram, non tumultuabatur, non turbabatur, prædicabat constanter: Credidi propter quod locutus sum. Ego dixi in excessu meo. Hic fidei splendor rursus apparet, quod ne magnitudo quidem calamitatis eum præcipitem dederit in desperationem. Eiusmodi enim res est fides, est quædam sacra anchora, quæ vndique sustentat mentem, quæ ei adhæret. Et nunc maximè ostenditur, quando in maxima rerum difficultate ei persuadet, qui illa est præditus, vt bonam spem expectet, expulsa turba ratiocinationum. Hæc ibi. Quæ non idcirco scripta sunt, quod ea quæ fides docet, rationi consentanea non sint, (sunt enim maximè,) sed quoniam cum suprà rationem sint, satius sit ea simpliciter vti proponuntur amplecti & credere, quàm eorum causas superflua commentatione nostris ratiocinationibus aut subjicere, aut dimetiri velle. Cæterum Pastores & Doctores, quorum est alios instituere siue fideles, siue infideles, rationes illas quibus nostræ fidei probabilitatem probent aliis, promptissimas habeant, oportet, vt parati sint omni poscenti rationem reddere eius, quæ in ipsis nobisque est fidei.

Secundũ Indiciũ.

Alterum Indicium fidei est, Diuinas reuelationes si fieri possit, præ fidei amore sponte rejicere, etiam oblatas & præsentes; non quod illæ contemnendæ sint, quamuis examinandæ diligenter, sed quod tum iudicet homo præferendam fidem obscuram euidenti notitiæ, malitque potius quàm naturali sciendi cupiditati satisfacere, seipsum in ea mentis voluntaria deditione, qua iam se per fidem Deo deuouit, continere semper. Exempla duo adfero. Primum est Alfonsi primi Lusitaniæ Regis sanctissimi; hic cum in castris esset aduersus innumeram multitudinem Saracenorum, audiuit à viro Religioso, & sexaginta sex annorum, probatæ solitudinis, Dominum

noſtrum Ieſum Chriſtum certa quandam hora poſtridie ſeſe in eius conſpectum daturum, ab eoque auditurum ipſum de Victoria ac poſteritate ſua gratiſſima nuncia præſto tantum eſſet, cum vocaretur: paruit Rex, & quæ ſecuta ſunt, ipſe poſtea ſic manu ſua ſcripſit: Egreſſus extra caſtra vidi à parte dextera verſus Orientẽ micantem radium, & paulatim ſplendor creſcebat in maius, & dum oculos ad illam partem efficaciter pono, ecce in ipſo radio clariori Sole, ſignum Crucis aſpicio, & Ieſum Chriſtum in eo crucifixum ex vna, & ex altera parte multitudinem iuuenum candidiſſimorum quos S. Angelos eſſe credo; quam viſionem dum video, depoſito enſe & ſcuto, & depoſitis veſtibus & calciamentis, pronus in terram me projicio, lachrymiſque abundè miſſis, cœpi rogare pro confortatione meorum vaſſallorum: dixique nihil turbatus: Quid tu ad me Domine? credenti enim fidem vis augere? melius eſt vt te videant infideles, & credant, quàm ego, qui à fonte Baptiſmatis te Deum verum filium Virginis & Patris æterni agnoui, & agnoſco. Erat autem Crux miræ magnitudinis & eleuata à terra quaſi decem cubitos. Dominus ſuaui vocis ſono quem indignæ aures meæ ſuſceperunt, dixit mihi: Non vt fidem tuam augerem, hoc modo apparui tibi, ſed vt roborarem cor tuum in hoc conflictu, & initia regni tui ſupra firmam petram ſtabilirem: Confide Alfonſe, non ſolum hoc certamen vinces, ſed & omnia alia, in quibus contra inimicos Crucis pugnaueris. Hæc ibi. Quæ feliciſſimo exitu confirmata ſunt omnia: ſcripta ſunt autem anno Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo ſecundo. tertio Kal. Nouembris, & adhuc in celeberrimo monaſterio Ciſtercienſium à Sancto Bernardo inſtituto, & ab ipſo Alfonſo Rege liberaliſſimè fundato (Monaſterium de Alcobaz dicitur.) aſſeruatur Diploma Regium, ſigillo Regis, Epiſcoporum & Principum Regni præclarè obſignatum. Ex qua hiſtoria illud perſpicuum eſt, Chriſtum Dominum quamuis ad erigendum ac roborandum Regis animum ab eo videri voluit oculis corporis probaſſe tamen pietatem ac fidem eius, oblectatumque ea Regis voluntate, qua vt fidem in natiua ſua obſcuri-

tate seruaret, ipso se Christi aspectu priuare paratus erat.

Tomo 6. Alterum exemplum est Vgonis Lincolniensis Episcopi sanctissimi, qui ante trecentos annos Virtutibus pastoralibus ornatissimus apud Anglos floruit. De eo sic Surius ex antiquo scriptore. In Villa quadam Sacerdos erat vitæ valde dissolutæ, quem hoc ordine diuina bonitas ad pœnitentiam vocauit; Celebrans ille Missarum sollemnia, manibus cœpit indignis Regem tractare majestatis; cúmque ad illum venisset locum vbi hostia frangenda erat, sanguis protinus emanauit; territus ille, vitam mutauit in melius; cunctisque audire volentibus, factum publicauit; Accedit autem beatum Vgonem per eam villam iter facere, sacerdotemque accersitum, non propter miraculum, sed ob vitæ sanctitatem, de quibusdam spiritalis vitæ studiis interrogare; Tanta enim pœnitentiæ austeritate pristinam vitam iam correxerat, vt sanctum eum fama cunctis proclamaret: cúmque sancto Episcopo narrasset prodigiũ, quod ipsi acciderat, hortatus est eum, vt cruorem ipsum tanquam veritatis testem inspiceret, sed penitus non acquieuit, quin immò famulis suis idem suggerentibus, ita fertur respondisse: Habeant ipsi signa infidelitatis suæ, nobis autem qui verè credimus sub speciebus Sacramẽtalibus verum corpus & sanguinem Christi contineri, signa quid proderunt? Quosdam etiam abire volentes vt viderent, durius obiurgabat, quod non deuotione, sed curiositate id facerent, siquidem scriptum nouerat: Beati qui nõ viderunt, & crediderunt. Hæc ibi. *Ioan. 20.*

Tertium indicium. Tertium indicium affine est superiori. Cùm quis ita se in fide confirmatum sentit, ac stabilem, vt vix sibi videatur posse se vnquam ab ea vlla ratione dimoueri, quod fortassis donum est Spiritus sancti, inter eius fructus ab Apostolo recensitum fidei nomine. Hoc donatum fuisse S. Clementem, cùm S. Petrum de Christo disserentẽ audiret, intelligitur ex his quę scribit ipsemet ad hunc modũ: Deo gratias ago inquit, qui vt optaui institutus sum; ac certò scias (Petre) fieri nõ posse, vt dubitem de his quæ ex te audiui de Christo Propheta, etiam si tu ipse aliter doceres, & me in aliã fidem transferre cona- *Gal. 5.* *Lib. 1. Recognitio.*

reris;

teris: Hoc enim mihi certum est, eum qui doctrinã hanc de Propheta acceperit, nõ posse de hac veritate vltra dubitare. Ad hæc Petrus: Gratias ago Deo, & pro salute tua, & pro quiete mea: valde enim delector, quia intellexisse te video, quanta sit Christianæ Virtutis magnitudo; & in eo, quod ais, ne si ego ipse cupiam, quod absit, possim te transuertere in aliam fidem. Hæc ibi. Hac de firmitate accipienda sunt verba illa S. Pauli: Sed licet nos, aut Angelus de Cælo, Euãgelizet vobis præterquã quod Euangelizauimus vobis, Anatema sit. Hac excelluerunt Martyres omnes, illi præsertim, qui non solum tormentis, sed nec blanditiis, nec quorumcúmque bonorum terrenorum certa spe ac pollicitatione adduci vnquam potuerunt, vt tantillum de fidei integritate ac seueritate saltem simulando, remitterent.

Galat. 1.

Quartum Indiciũ sunt Actiones illæ, quarum quidem originem fidem esse non cernimus oculis, ipsas tamen naturæ nostræ viribus ita superiores esse intuemur, vt non nisi à supernaturali virtute fidei profectas esse, certò intelligamus. Exẽpla sint primùm in Martyribus illis, de quibus narrat Eusebius, & alij, Antonini Veri tẽporibus, cum accepissent, aut etiam vidissent aliquos è Christianis Confessoribus imbecillitate animi, ac fidei, à Christo defecisse, ita affectos fuisse mœrore, vix vt præ tristitia illa dolores quos in cruciatibus maximos perferebant, sentirent; nec ait Aymo, gratum illis erat iter ad Dominum, si pars membrorum suorũ de Ecclesia rapta à Diabolo diriperetur. Sed sit hæc mœroris ex fidei fonte manantis historia. Adfero patientiæ & lætitiæ ex eodem deductum exemplum, quod etiam nũc plerúmque accidit in hominibus perfectionis studiosis, cùm repentè amicis charísque hominibus destituuntur: sat erit refricare memoriam obitus S. Malachiæ apud S. Bernardum: quem vbi descripsit, sic ait: Non est mutatus vultu Malachias, sed ipse mutauit omnes: mirum in modum gemitus & luctus omnium subito conquiescit, mutatur in gaudium mæror, planctum cantus excludit, Effertur, feruntur in Cœlum voces, infertur Oratorio Abbatum humeris, Vicit fides, triumphat affectus, res in

Quartum Indicium

Euseb. lib. 5. hist. c. 2. & 2. Nicep. li. 4. c. 16. 17 & 18. Aimo. lib. 5. c. 2. & 3.

In Vita Malach.

ſuum deuenit ſtatum,cuncta geruntur ex ordine,cuncta ex ratione procedunt; & reuera quid rationis habet immoderatius plangere Malachiam, quaſi non ſit precioſa mors eius,quaſi non ſit ſomnus magis quàm mors,quaſi non ſit mortis portus, & porta vitæ? Ego ne fleam, qui fletum euaſit? ille tripudiat,ille triumphat, ille introductus in domum Domini ſui, & ego eum plangam? Cupio mihi hæc,non illi inuideo. Hæc S.Bernardus. Cum quo verè dicimus: Vicit fides, quandocumque eius qui nos afficit ſiue mœror, ſiue lætitia, Deus ipſa cauſa eſt.

Quintũ indiciũ.

Accedat quintum indicium fidei. Cùm facilè & ad rem ex his quæ fide cognoſcimus, cõficimus id,quod ad præſentem animæ vtilitatem neceſſarium, aut opportunum eſt. Huius in omni genere ſunt exempla varia ac multa,& ex capite de fidei occaſionibus aliqua peti poſſunt.Hic occurrit illud de S.Martino ex Sulpitio. Quodam die præmiſſa præ ſe, & circumtectus ipſe luce purpurea,quo facilius claritate aſſumpti fulgoris illuderet, veſte etiam regia indutus, diademate ex gemmis auroque redimitus,calceis auro illitis,ſereno ore, læta facie, vt nihil minus quàm diabolus putaretur, oranti in cellula aſtitit. Cúmque Martinus primo aſpectu eius fuiſſet hebetatus, diu multúmque ambo ſilentium tenuerunt:tum prior diabolus,Agnoſce inquit Martine,quem cernis, Chriſtus ego ſum, deſcenſurus ad terram, prius me tibi manifeſtare volui. Ad hæc cùm Martinus taceret,nec quicquam reſponſi referret,iterare auſus eſt diabolus profeſſionis audaciam:Martine,quid dubitas credere,cùm vides? Chriſtus ego ſum. Tum ille reuelante ſibi Spiritu vt intelligeret diabolum eſſe, nõ Dominum. Non ſe,inquit, Dominus Ieſus purpuratum & diademate renitentem venturum eſſe prædixit: Ego Chriſtum niſi in eo habitu formáque qua paſſus eſt,niſi Crucis ſtigmata præferentem veniſſe non credam. Ad hanc ille vocem ſtatim vt fumus euanuit,cellulámque tanto fœtore compleuit, vt indubia indicia relinqueret, diabolum ſe fuiſſe.In naratione hac Sulpitij palàm eſt,S.Martinum adiutum diuinitus fuiſſe ad laruam diabolo de-

In vita S. Martini.cap.36

trahendam, ea tamen potissimum ratiocinatione, quam fides Euangeliúmque dictauerant, illudque in primis quod est in Actis Apostolicis: Sic veniet queadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Et quod Dominus ipse prædixit: Tunc parebit signum Filij hominis in cœlo. Innumera exempla alia ex sacris Literis & historiis produci possunt, sed non est necesse, & quisque paulò exercitatior in actionibus virtutis, in seipso quotidie experitur, quid, quamtúmve in tentationum præsertim periculis aduersus quosque spirituales hostes hominis, exsuscitata fides valeat. Sed quoniam perfecta fides ratiocinationes vti diximus præ simplicitatis fidei studio repudiat, nimirum, quia vna Dei dicentis auctoritate satis se firmam tutámque reputat, quæret fortasse quispiam, vnde constet nobis id quod credimus Dei auctoritate dictatum esse. Et respondetur breuiter id quod etiam ante significatum est, cōstare id nobis vnius Romanæ ac Catholicæ Ecclesiæ testimonio, ab vno enim Romano Pontifice, tanquam verò legitimóque S. Petri successore, postulandum & expectandum, vt confirmet fratres; quandoquidem fidei Cathedram nunquam defecturæ accepit à Christo. Illudque S. Cypriani dictum animo perpetuò infigendum. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & vna cathedra monstretur. Terminus igitur disquisitionum ac ratiocinationum nostrarum in fidei dogmatibus sit vna Petra Petri, Romana inquam Sedes, ad quam scrupuli cogitationum omnes, omnésque maiores aduersus fidem tentationum machinæ, fortiter alidantur, & confringantur. Ad hanc eandem normam discernantur, & dirigantur reuelationes, si quæ nobis nec optantibus, nec cogitantibus aliquando acciderint, eæque demum admittantur, quas Ecclesia probarit, reiiciantur quas illa reiecerit. Qua de re cum spiritualibus viris, & quibus Sanctæ Ecclesiæ sensus sit planè notus ac perspectus, agendum est, eorúmque iudicio standum, quandiu ex ipsa Petri Cathedra si ita res postulet, quid tenendum sit, constitutum intelligatur. Hac de re plura scripsi in tertio libro de Disciplina, aliqua adhuc dicturus post, cùm de Prudentia disputabitur. Hæc de fide.

Act. 1.

Matt. 24

Libro de vnitate Ecclesiæ.

De Dei timoris actionibus, occasionibus, indicijs.

CAPVT XVII.

2.2.q.7. art 1. Iacob.2. Reg. bre. Inter. 209. In Epist. Ioan.tracta.9.

EX fide nasci timorẽ Dei, colligit S.Thomas ex illis S.Iacobi verbis: Dæmones credunt,&contremiscunt.S.Basilius ex eo, quod fides Dei iustitiam, & iudiciorum eius momenta consideranda proponit. Idcirco S.Augustinus:Cœpit aliquis credere diem iudicij, si cœpit credere,cœpit & timere. Quare consentaneum est,ad ea quæ dicta sunt de Actionibus fidei,aliquid addere de actione timoris. Quamuis enim propriè Timor virtus non sit,Virtutis tamen effectus,& via ad virtutem est,præterquam quod donum est simul Spiritus sancti. s

In Psal. 127.

Timoris igitur de quo agimus gradus & actione aptè distinguit sanctus Augustinus. Ex cuius verbis natura etiam & vis Timoris haurietur. Dignamini,ait,aduertere.Aliqui propterea tantum timent,ne aliquid mali in terra patiantur, ne illis ægritudo accidat,ne damnum,ne orbitas, ne alicuius amissio chari, ne exilium, ne damnatio, ne carcer, ne aliqua tribulatio, propterea timent & tremunt. Hæc ille. Hic primus est gradus timoris Dei. Nec est iste timor ille mundanus, quem malum esse affirmant Theologi, propterea quod per illum homo innititur mundo tanquam fini, ac Deo posthabito, quidlibet facit,ne mũndi mala incurrat; hunc enim arcet à nobis Christus, cùm ait: Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus. Hunc non solùm non amplectendum:sed formidandum maximè suadet S.Nazianzenus. Nihil perinde timendum est, quàm nequid magis quàm Deum timeamus. Quãquam autẽ is qui damna ab S.Augustino numerata extimescit,mũdanus videtur,mundanus tamen omninò nõ est,cùm ea extimescit, ne Deum offendat,aut certè ne peccet.Et quędã cẽsetur attritionis species, quãuis infima à peccatis quẽpiã velle prorsus animum cohibere timore huiusmodi malorum,quæ non

S.Thom. 2.2.q.19. art.3. Luc.12. Oratione prima de Pace.

dubitat à Deo ad vlciscenda peccata peccatoribus infligi. Est igitur timor hic de quo sanctus Augustinus loquitur, primus gradus timoris seruilis. Propterea enim addit: Adhuc timor iste non est castus. Sequitur secūdus in hæc verba: Adhuc audi: Alius non in hac terra pati timet, sed gehennam timet, vnde terruit te Dominus. Audistis cum Euangelium legeretur: Vbi vermis eorum nō morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hęc homines, & quia vere futura sunt impijs, timent, & continent se à peccatis: habent timorem, & per timorem continent se à peccato: timent quidem, sed non amant iustitiam. Et hic est alter gradus seruilis timoris Hoc autem quod ait: sed non amant iustitiam, intelligitur eos non induci in odium peccati amore iustitiæ. Proinde sequitur sanctus Augustinus: Cum autem per timorē continent se à peccato, fit consuetudo iustitiæ, & incipit quod durum erat, amari, & dulcescit Deus, & iam incipit homo iustè viuere propterea, non quia timet pœnas, sed quia amat æternitatem. Exclusus est ergo timor à Charitate, sed successit timor castus, secundum quem debemus intelligere: Beati omnes, qui timent Dominū, qui ambulant in vijs eius. Hic etiam timor Sanctorum appellatur, & timor filiorum Dei: Castus autem, quod sit similis timori Sponsæ aduersus honestissimum & amantissimum coniugem.

Psal. 127. *Psal. 32.* *Mal. 2.* *Psal. 18.*

Primus effectus.

Effectus timoris Domini multi sunt. Primus est acuere intellectum ad Dei iudicia, iustitiámque considerandam, ex quo fit, vt simul attendat diligenter homo sibi ipsi, penitúsque se penetret, peccatáque etiam minima accuratim inquirat, ac deprehēdat: hoc est enim illud tā sæpe repetitum in Sacris literis: Initium sapientiæ timor Domini. Et illud apud Salomonem: Qui timet Dominum, nihil negligit. Vt enim (ait Climacus) solis radius domum per foramen ingressus, cuncta quæ in ea sunt illuminat, ita & timor Domini, si fuerit in anima cuncta ei peccata sua etiā minutissima ostēdit. Alter effectus timoris est, vitæ anteactæ pœnitētia, & retractatio. Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit, dicebat Dauid, hoc timore vtiliter perculsus. Et, Delicta

Psal. 110. *Prou. 1. 9.* *Eccl. 1.* *Eccl. 7.* *Gradus secundus.* *Secundus Effectus.* *Psal. 129.* *Psal. 18.*

quis intelligit? ab occultis meis munda me. Deníque, Qui timet Deum conuertetur ad cor suum. Et, Timor Domini expellit peccatum. Tertius effectus est, fuga peccati, ac propositum ab eo sese quam longissime abalienandi. hoc est enim illud: Time Deum & recede à malo: Est enim timor Dei perpetuus iustitiæ comes, ideo, qui sine timore est, non poterit iustificari. Et Beda in illa verba S. Lucæ: Simeon iustus & timoratus. ait: Difficile iustitia sine timore custoditur: quò iustus Deũ, quanto ardentius diligit, tãtò solertius offendere cauet: estque hęc ratio & gradus ex timore seruili ad timorem castum vt ait S. Gregorius, perfecta compunctio formidinis, tradit animum compunctioni dilectionis. Quartus timoris effectus est, fortitudo aduersus tentationes quæ hominem ad peccatum reuocant: is autem non tam ex vi naturáque timoris existit, quàm ex singulari ope Diuinæ maiestatis, qua sustinet ne labantur, homines timore sui occupati. Sic Salomõ Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit à malis. Et, Oculi Domini super timentes eum protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meredıani, deprecatio offensionis, & adiutorium casus exaltans animam, & illuminãs oculos, dans sanitatẽ & vitam, & benedictionem. Hoc ipsum illud est quod precatur Dauid: Confige timore tuo carnes meas: hoc enim confixa iaculo caro, reliquáque passionum turba, quæ tentationum seges est, languescit, & deficit, ac spiritui magnam molestiam exhibere desistit. Quintus effectus est, sancta solicitudo rectè ambulandi (vt Propheta loquitur) cum Deo: eius vnam voluntatem in rebus omnibus tanquam vitæ curriculi Cynosuram contemplando. Si quidem (ait Salomon) Qui timent Dominum, inquirent quæ placita sunt ei: præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Hi sunt effectus actionesue proximè ex Dei timore manantes. Nunc de occasione excitandi timoris, pauca.

Occasiones commouendi timoris Dei in nobis, sunt subitæ & improuisæ mortes. Nostris temporibus ante

Eccl. 21. Eccl. 1. Tertius effectus. Prou. 3. Eccl. 1. Lucæ 2. Lib. 3. Dialog. cap. 34. Quartus effectus. Eccl. 33. Eccl. 34. Psal. 118. Quintus effectus. Michææ 6. Eccl. 2. Prima occasio.

pedes

pedes Alfonsi Ferrariæ Ducis mortuus concidit nobilis Dinasta Papæ Dux ait:& hæc me Monachum,aut Iesuitam,non facient? Timoris similiter occasiones sunt tonitrua,tempestates, fulmina.Scribit Beda de S. Ceadda Episcopo hæc: Si repentè flatus venti maior assurgeret, continuò misericordiam Domini inuocabat, & eam generi humano propitiari rogabat: si autem violentior aura insisteret, procidebat in faciem, átque obnixius orationi incumbebat; at si procella fortior aut nimbus perurgeret:vel coruscatio,& tonitrua terras & aëra terrerent,tunc veniens ad Ecclesiam solicitus, orationibus ac Psalmis,donec serenitas aëris rediret, fixa mente vacabat: Cúmque interrogaretur à suis,quare hoc faceret, respondebat,non legistis:quia intonuit de Cælo Dominus,& altissimus dedit,vocem suam? Misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos? Mouet enim aëra Dominus, ventos excitat, iaculatur fulgura, de cælo intonat,vt terrigenas ad timendum se suscitet, vt corda eorum in memoriam futuri Iudicij reuocet, vt superbiam eorum dissipet, & conturbet audaciam, reducto ad mentem in tremendo illo tempore quando ipse cœlis ac terris ardentibus venturus est in nubibus,cum potestate magna ac maiestate,ad iudicandos viuos & mortuos: propter quod oportet nos admonitioni eius cœlesti, debito cum timore & amore respõdere,vt quoties aëre commoto manum ad feriendũ quasi minitans erexérit,nec adhuc tamen percutit, mox eius imploremus misericordiã, & discussis penetralibus cordis nostre,átque expurgatis vitiorum ruderibus, soliciti ne vnquam pe cuti mereamur,agamus.Hæc Beda.Quid fecisset S.Episcopus,si vidisset Anastasium Imperatorem hæreticum, aut etiam Tullum Hostilium Romanorum Regem fulmine ictos, cum tota domo conflagrare? tactas de Cœlo non modo ædes, sed vicos ipsos,syluas, vrbes integras inextinguibili incendio consumi,aut terræ motu átque halitu interdum absorberi? Et quis neget hæc à Deo fieri ad timorem incutiendum hominibus, cum ipsemet Deus legis antiquæ promulgationem non fecerit, nisi in magis tonitruis, coruscationibus, tene-

Secunda Occasio.
Lib.3.Histor. Angeli.cap. 28.
Psal.17.
Blondus lib.penul. Decadis. Valerius lib.9.cap. 12.

bricosis

Exod. 20. Luca 21. bricosis exhalationibus, (vt inquit Moyses populo) terror illius esset in vobis, & nō peccaretis? Et in Euangelio nō ne legimus cum prodigia in cælis, in terris, in mari fient, deníque terroréſque de cœlo, areſcere homines debere præ timore, & expectatione eorum, quæ superuenient vniuerso orbi? S. Paulus certè Christi fulgore ne dicam an fulgure prostratus in terram, ac cæcitate percussus, in ſemet redijt tremens, & Christo se dedidit. Et, cum repentina morte ſublati ſunt mortui Ananias & Saphira, ad vnam Apostoli Petri vocem ſcribit S. Lucas: Et factus est timor magnus in vniuesa Ecclesia, & in omnes, qui audierunt hæc. Ergo communes ac priuatæ calamitates incitamenta timoris ſunt. Quid facient eæ quæ nos & attingunt, & vrgent angustius? Sanè in Scripturis infauſtum prognosticon est: Percussisti eos. & non doluerunt attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Cum igitur angimur animis, cruciamur corporibus, cum vexantur fortunæ, cum ardent tecta, diripiuntur oppida, vastantur prouinciæ fame, cæde, bello flammis, peste: nec ſolum cum iam adſunt hęc, ſed etiam cum adhuc impendent, instant, appropinquant, nil aliud prorſus prędicant, nil clamant aliud, quàm, Timete eum qui postquàm occiderit corpus habet potestatem animam mittere in gehennam, ita dico vobis hunc timete.

Act. 9. Act. 5. Ierem. 5. Luca. 12.

Occasiones timoris Dei ſunt ipſimet principes etiam ſeculares, qui cum imperio & potestate Rempublicam administrant: Nam principes ait Apostolus, non timori boni operis, ſed mali. Sunt igitur timori: Ipſimet fasces, eorum ſatellites, & lictores, quid aliud ostentant, quid petunt nisi timorem? Non enim (ait idem) ſine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. Miserabilis ille aſpectus cum reos condemnatos cernimus ex vinculis, ex carceribus, vel ad grauiora rapi ſupplicia, vel ad cædem & cruorem extrahi: cùm cruces, tormenta carnificem, cruciamenta membrorum, mortes, cadauera proiecta videmus. Tetrum & detestabile nuncium, viros innocentes in latronum ac piratarum manus incidiſſe, inhumaniter accipi, ſpoliari, lacerari, necari: hæc tamen &

Tertia occasio. Rom. 13.

his

his similia sexcenta cernuntur, & audiuntur vtiliter, si nobis sint Dei timoris monimenta. Sed quid est opus etrinsecus expectare timoris occasiones? intus in nobis est conscientia anteactæ vitæ nostræ, ac tantorum scelerum quanta nos ipsi aduersus Deum cõmisisse recordamur. Hæc: quoties ista in mentem veniunt, non solum timorem sed sollicitudines, & horrores facit: nec si velimus, eá vult à nobis recedere, quando nec etiã apud inferos synderesis vermis extinguitur, vt eo semper ad maximum cruciatum exedantur illorum animi qui dum hic viuerent, eo ad Dei tam salutarem timorem vti neglexerunt. Quin ipsa timoris parens Christiana fides, qua imbutæ sunt Christianorum mentes, quam materiã huic timori non suspeditat, Statutum est (ait Apostolus) omnibus hominibus semel mori: post hoc autem iudicium? Item: Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt. In inferno autem ignis æternus & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: ex eoque nulla exeundi spes, quia in inferno nulla redemptio. Hæc quia certissima & testatissima sunt, cum recurrunt in animum, nisi stipites & planè plumbei simus, timorem sine dubio cient: recurrunt autem sæpè, si attendimus, & sæpiùs si non desit vel parua industria. Sed fortasse hęc ad timorem seruilem prouocant, Christus igitur vocet ad timorem filiorum, quando ipse ait: Venite filij audite me, timorem Domini docebo vos. Vocat autem factis, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ob idque Verbum Caro factum est. Vocat Gloriam patris prædicando: Pater manifestaui nomen tuum hominibus. Vocat fundendo sanguinem, mortem Crucis subeundo: Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius. Vocat denique Regnum Cœlorum, hoc est ipsummet patrimonium suum, hæreditatémque Patrís nobiscum se communicaturum pollicens. Venite benedicti Patris mei, possidete regnum, quod vobis paratum est. Sed eo in primis stimulo ad timorem hunc concitat, cum verbis quidem sed magis adhuc exemplo ad vigilias ad labores, ad corporis cruciatus & mortem pro Dei gloria suscipiendam instruit, vt si compatimur, &

Quarta occasio.

Quinta occasio. *Heb.9.* *Iob 21.* *Iob 10.*

Sexta occasio. *Psal.33.* *Ioan. 1.* *Ioan.17.* *Rom.5.* *Matt.25.* *Rom. 8.*

conglori-

Lucæ 6. *Lucæ 23.*

conglorificemur,& præsertim dum illa subinde commemorat; Non est discipulus suprà magistrum. Et, Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Hæc de occasione. Nunc Indicia ponamus aliqua, præsertim casti timoris.

Primum Indicium In Ps. 127

Primum Indicium ex S. Augustino, qui cum ante dixisset hoc esse discrimen inter fœminam castam timentem virum,& adulteram quod illa timet,ne discedat vir, hęc ne veniat:& si sit absens. illa,ne tardet,hęc ne veniat: Addit, Absens est sponsus noster,interroga consciētiam tuam Vis vt veniat,an adhuc vis, vt tardet? Qui dicunt, vtinam veniat,multum amant:& si dicatur illis,tardabit, timent, ne tardet,quia timor castus est. Castus ergo timor hoc habet,venit de amore.

Secundū indicium. Ibidem.

Secundum indicium ex eodem S. Augustino, qui sic pergit: In quo est castus? Iam interrogo vos aliquid quod vosmetipsos interrogetis: Si Deus veniens voce propria loqueretur nobis, & diceret homini peccare vis? pecca; fac quæ te delectat, quicquid amaueris in terra tuū fiat; cui fueris iratus, intereat: quem rapere volueris, rapiatur: quem cædere,cædatur: quem damnare, damnetur: quem possidere,possideas; Nemo tibi resistat, nemo tibi dicat, quid facis? nemo noli facere quod velis, nemo quare fecisti? abundent tibi omnia ista terrena,quæ concupisti,& viue in illis non vsque ad tempus,sed semper, faciē tantum meā nunquā videbis. Fratres mei vnde ingemuistis? nisi quia iā natus est timor castus permanens in seculum seculi? Quare percussum est cor vestrum? si diceret Deus faciem meam nunquam videbis. Ecce omni ista felicitate terrena abundabis,circumfluent te bona ista temporalia, non illa amittis, non deseris, quid vis amplius? fleret quidem & gemeret timor castus, & diceret, immò tollantur omnia, & faciem tuam videam: exclamaret de Psalmo: Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam,& salui erimus. Et Vnam petij à Domino. Vide quomodo ardeat timor iste castus,timor verus, timor syncerus. Vnam petij à Domino, hanc requiram. Quid? vt inhabitem in Domo Domini, per omnes dies vitæ meæ. Hæc S. Augustinus.

Psal. 79. *Psal. 26.*

Tertium Indicium, dignissimúmque viro proficienti & perfecto (non enim in vsum deducendum est, nisi ab ijs qui iam didicerint in acie fortiter stare aduersus propriam animi imbecillitatem) adfertur à S. Anselmo his verbis. Si hinc peccati pudorem, & illinc cernerem Inferni horrorem & necessariò vni illorum haberem immergi, prius me in infernum mergerem, quàm peccatum in me immitterem. Et quod magis mireris: Mallem ait, purus à peccato & innocens gehennam intrare: quàm peccati sorde pollutus Cœlorum regna tenere cum constet solos malos in inferno torqueri, & solos bonos in cœlesti beatitudine foueri. Hoc indicium est maximè proprium timoris casti, cuius vti diximus, est peccatum expellere, ea ratione maximè, quod non solum animum inducit in propositum ac firmam voluntatem illud cauendi, sed sua solicitudine ac stimulis efficit etiam, vt caueat.

Tertium Indiciũm

L.b. de similitudinibus. ca. 9.

Quartum Indicium est magna contẽtio vt Christum imitemur cum spe quidem magna, eo quo tẽdimus cùm Dei gratia perueniendi, sed non sine pari cura ac solicitudine. Egregiè id tractat S. Chrysostomus exẽplo Apostoli Pauli: Si quomodo occurram ad resurrectionẽ, quæ est ex mortuis. Adeo enim ait, magnum erat, vt neque asseuerare ausus fuerit, sed tantum inquit; Si quo modo credidi in ipsum, & eius resurrectionẽ: Præterea, propter ipsũ patior, nec tamen adhuc possumus omninò cõfidere vt resurgamus Quam hoc loco resurrectionem dicit? nimirum eam, quę ad ipsum ducit Cristũ. Dixi me credere in eũ, & virtuti resurrectionis eius, & sociũ me esse passionum suarũ, configuratúmque me esse morti eius, veruntamen post hæc omnia nondũ penitus cõfido. Quod alibi dixit: Qui se existimat stare, vedeat, ne cadat. Et rursus: Timeo, ne fortè cum aliis prædicauerim, ipse, reprobus efficiar: non quod iam acceperim? &c. Quid est iam acceperim? Brauium inquit. Quod si qui tanta perpessus fuerat, qui vexabatur, qui mortificationem habebat, nõdum de resurrectione illa fidenti & securo animo erat, quid tandem dicemus nos? Quid est, si comprehendam? quod antea dixerat: Si occuram in resurrectionem,

Quartũ Indicium

Serm. 11. in Ep. ad Philip.

Philip. 3.

2. Cor. 10

1. Cor. 9.

Philip. 3.

quæ est ex mortuis: si comprehendam inquit, ac teneam ipsius resurrectionem, id est, si tāta pati potuero, si ipsum imitari potuero, si conformis ipsi fieri, quemadmodum multa passus est Christus, sputis fœdatus est, virgis cæsus, ac demum mortem subijt. Hoc studiū est, per hæc omnia opus est ad illius resurrectionem vos peruenire omnia certamina perferentes. Sequor autem si quomodo comprehendā. Ad huc mihi vita in certamine versatur, adhuc à meta longe absum, adhuc à brauiis disto, adhuc curro, adhuc sequor: & non dixit curro: sed sequor: ac merito. Nam qui apud Græcos dicitur *Διώκων*, id est qui sectatur, nostis quantam contentionem in sectando adhibeat, neminem intuetur: omnes quicunque cursum illius interrumpunt, magno impetu propellit: & mentem & oculos, & vires, & animam, & corpus contrahit, solum Brauium spectans, prætereà nihil. Quod si Paulus tantus sectator, ac tanta passus, adhuc inquit: Si quomodo comprehendam: quid dicemus nos? Hæc ibi.

Quintum Indicium

Indicium Quintum Timoris Dei sit, de nobis ipsis cogitare, sentireque valdè humiliter, ac demissè optareque ardenter Dei voluntatem in rebus nostris omnibus agnoscere, illique constanter obtemperare. Sic habet S. Augustinus: Ante omnia opus est Dei timore conuerti ad cognoscendam eius voluntatem, si quid nobis appetendum, fugiendumque præcipiat: Timor autem iste cogitationem de nostra mortalitate, & de futura morte necesse est incutiat, & quasi clauatis carnibus omnes superbiæ motus ligno Crucis affigat.

Lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 7.

De Actionibus & exercitatione Spei.

CAPVT XVIII.

Prima Spei Act. Tit. 1.

PRIMA & maximè propria Spei, quæ Theologica Virtus est, Actio est, certissima expectatio æternæ vitæ. In spem vitæ æternæ ait Apostolus, quam promisit, qui non mentitur

Deus

Deus, ante tempora secularia. Hæc est enim repromissio (scribit S. Ioannes) quam pollicitus est nobis, vitam æternam. Est autem hæc ipsa beatitudo nostra, quæ nihil est aliud, quàm ipse Deus à nobis videndus, amandus, fruendus, sicut est. Iccirco ait: Speramus in Deum viuum. Et cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est, & omnis qui habet hanc spem, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Est autem certissima hæc expectatio; quia fide nititur, & promissioni eius, qui non mentitur, Deus. Quæ icciroo repromissio nominatur in Scripturis, vt quamuis vna facta sufficiat, sæpius tamen repetita, nos promissi maximè certos reddat. Eleganter explicat sanctus Thomas huius nobilissimæ Actionis rationem. Non enim inquit, minus aliquid à Deo sperandum est; quàm sit ipse cum non sit minor eius bonitas, per quam bona creaturæ communicat, quàm eius essentia. Ideoque proprium & principale obiectum Spei est Beatitudo æterna, Hæc ille. Hic est bonorum finis tantoperè quæsitus à Philosophis, nunquam tamen inuentus. Hoc est illud extremum, & vltimum, quo sunt omnia nostra consilia factaque referenda. Hoc illud summum, quod in rebus expetendis sequamur oportet. Hoc vnum tandem aliquando non adipisci, est extremum malorum omnium, nobis omni contentione, omnibus vt aiunt, velis remisque fugiendum. Hanc actionem sequitur magna animi lætitia, quòd tanto bono, quantum est æterna, vita ac Deus ipse, quasi iam præsente spe fruamur certa. Ideo enim Apostolus, Spe gaudentes. Et Spe salui facti sumus. Et, Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Hinc illa sanctorum desideria: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Et desiderium habens dissolui, & esse cum Christo. Amen veni Domine Iesu sane sapiens S. Augustini affectio illa: Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est incommutabilis veritatis atque sapientiæ, vt etiam si nō liceret amplius in ea manere, quā vnius diei

1. Ioan. 2.
1. Tim. 4.
1. Ioan. 2.
1. 2. q. 17. art. 2.
Rom. 12.
Rom. 8.
Rom. 5.
Psal. 119.
Philip. 1.
Apoc. vlt.
Lib. 3. de lib. arbitr. c. vlt.

hora, propter hoc ſolum innumerabiles anni huius vitæ pleni delicijs ac circumfluentia temporalium bonorum rectè meritoque contemnerentur. Non enim falſo aut paruo affectu dictum eſt. Quoniam melior eſt dies vnus in atriis tuis, ſuper millia Denique S. Paulus Spem vocat ancoram animæ tutam & firmam incedentem vſque ad interiora velaminis.

Pſal. 83. *Heb. 6.*

Secunda Spei Act.

Altera Spei Actio eſt ſperare, certoque qui ſperat, ſibi polliceri de Deo promittente, ſi illi vt debet reſpondeat, totũ illud ac ſingulare Diuinæ liberalitatis beneficium & auxilium, quod neceſſarium eſt homini ad æternam vitam conſequendam, non enim vult Deus nos Diuinam, immò & noſtram beatitudinem expetere, nec appetere ea ſine quibus Beatitudo ipſa obtineri nequit: aut illam ſperare non ſperatis ijs quorum adeptione beata vita adipiſcenda eſt. Hæc ſunt Remiſſio peccatorum, Dei gratia & amicitia, Virtutes & dona omnia, quibus expletur, & cumulatur ſtatus viri boni & perfecti Chriſtiani, & vno nomine Sanctificatio dici poteſt: de qua Apoſtolus: Nunc verò liberati à peccato ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in Sanctificatione, finem verò vitam æternam. Id autem totum maximè ſperamus, quia Chriſtus Dominus Mediator Dei & hominum, & vera propitiatio pro peccatis noſtris, factus nobis à Deo Iuſtitia, Sanctificatio & Redemptio, ſanguine ſuo meruit vt id ſperaremus, & aſſequeremur. Per quem (ait Apoſtolus) & habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in Spe gloriæ filiorum Dei: vnde etiam ortum habet firmitas Spei: Nam vt ait argutè Gulielmus Pariſienſis: In Dei Logica nullum argumentũ validus ad bene Syllogizandum, atque probandum quam mors vnigeniti filij Dei, nullum ad deſtruendam hæſitationem adeò efficax aut validum, cum non ſolum inferatur, ſed etiam conferatur ſecuritas de omnibus Dei beneficiis per huiuſmodi medium. Hæc ille. Atque hæc eſt cauſa cur ab Apoſtolo non ſolum mediator nominetur Chriſtus, ſed Spes noſtra. Ad hoc idem caput referuntur auxilia Dei, quibus nobis in calamitate poſitis opitulatur, iccirco tam ſæpè Dauid

Rom. 6.

Rom. 5.

Lib. de moribus cap. 3.

1. Tim. 2. 1. Tim. 1. Col.

in

in Deo spem suam omnem collocatam vult. Spes mea ab vberibus matris meæ. Spes mea in Deo est. Quoniam tu es Domine spes mea. Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas. similiter Apostolus, & alij nempe fideiussionem eius habebant. Cum ipso sum in tribulatione eripiam eum. Et testatum est illud Apostoli, quod tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò Spem.

Psal. 21. *Psal. 64.* *Psal. 9.* *Psal. 36.* *Psal. 90.* *Rom. 5.*

Tertia Spei Actio, est Angelorũ sanctorũq; hominũ, qui vel apud Deũ in summa illa felicitate viuũt, vel adhuc nobiscũ in terris superstites sunt, amore beneuolentia & rationib. stabilis fiducia: Beatissimæ Virginis Deiq; matris in primis. Quanquã enim Spes quæ Theologica Virtus est, hac fiducia non eget, eam tamen non adimit, immò admittit tanquã affinem, & administram; neque nos ea nitimur, aut vtimur, nisi quatenus ea Diuinæ Spei atque adeo Diuinæ prouidentiæ famulatur: quod nisi verum esset, vt quid apud Tobiam Angeli Tobiæ ac Saræ vota precésque Domino offerunt? vt quid in Apocalypsi ascendunt sicut fumus aromatum orationes sanctorum ante Deum? vt quid Iob, aut Eliphaz apud Iob iubet conuerti ad aliquem sanctorum? Israëlitæ rogant Samuelem vt non cesset pro illis orare? Apostolus se tam sæpè commendat Christianorum populorum orationibus? quare orationes sanctorum, non sunt in Deum iniuriæ, sed Diuinæ prouidentiæ seruiunt: nec nos à Dei cura subtrahimus, cùm à Dei amicis opem petimus, sed committimus, ac per amicos & familiares eius ad ipsum nobis aditum patefacimus ac munimus: nec malè speramus aut imprudenter, si vt Diuinæ voluntati obsequamur, sanctorumque apud Deum gratiã prædicemus, ad sanctorum orationes confugimus, ad Beatissimam Virginem præsertim, quę iccirco ab Ecclesia & Sanctis Patribus secundum Deum vnica Spes nostra est, & nominatur. Atque hæ sunt præcipuè nostræ spei Actiones. Ad quas accedunt aliæ his consenteneæ, & quæ à Sanctis Patribus ponderantur: eas hic breuiter adscribo.

Tertia Spei Act.

Tob. 3. & 12. *Apoc. 5. & 8.* *Iob. 5.* *1. Reg. 7.*

Quarta spei actio.

Quarta igitur actio spei est, patientia in tribulationibus, vt nunc ex Apostolo proferebamus; at non quæcumque patientia, sed perfecta veteris hominis mortificatio, qua nos ipsos Deo nos vexationibus exercenti, planè subiicimus, ac propter spem futuræ beatitudinis in eius voluntate patientissime acquiescimus. S. Augustinus cùm docuisset hominis ingenio variis artibus domari Camelos, Elephantes, Equos, Leones, Aspides ipsos, sic scribit: Imago Dei domat feram, & non domat Deus imaginem suam? In illo spes est, ei nos subdamur, & misericordiam precemur: In illo spem nostram ponamus, & donec domemur, & perdomemur, id est, perficiamur, dormitorem feramus, plerumq; enim profert dormitor noster etiam flagella: si enim tu ad domanda iumenta tua, profers virgam, Deus non proferat ad domanda iumenta sua, quæ sumus nos, qui de iumentis suis faciet filios? Domas equum tuum tu, & quid daturus es equo tuo, cùm te cœperit portare? At domito tibi Deus hæreditatem seruat, quod est ipse Deus, & ad tempus mortuum resuscitat te, carnem tuam vsque ad numerum capillorum reddet tibi, & constituet te cum Angelis in æternum, vbi iam non indigeas domari, sed tantùm à piissimo possideri: erit enim tum Deus omnia in omnibus; nec erit vlla infelicitas quæ nos exerceat, sed felicitas sola quæ pascat. Ipse autem pastor noster, Deus noster est, Ipse potus noster, Deus noster, Honor noster, Deus noster, diuitiæ nostræ, Deus noster, quæcumque hic varia quæris, ipse tibi vnus omnia erit. Ad hanc spem homo domatur. Hæc S. Augustinus. Et hoc est quod tam sæpè ponitur in scripturis, præsertim apud S. Paulum: Si compatimur, & conregnabimus. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et, Momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Et idem alibi.

Serm. 4. de verbo Domini.

Rom. 8.

2. Cor. 4.

Quinta spei actio.

Quinta spei actio, est contemptio rerum humanarum, & omnium illorum bonorum, quæ videntur quidem mundanis hominibus bona, reuera tamen speciem tantum habent bonorum, adeò sunt fluxa, incerta, ca-

duca. Idem sanctus Augustinus, cùm ad parabolam illam Euangelicam, in qua mentio fit panis, piscis, & oui, explicasset pane Charitatem, pisce Fidem intelligi, comparandam ouo Spem, ait: Spes enim nondum peruenit ad rem. Et ouum est aliquid, sed nõdum est pullus. Quadrupedes ergo pariunt filios, aues autem spem filiorum. Spes ergo nos adhuc hortatur; vt præsentia contemnamus, futura expectemus, ea quæ retrò sunt obliuiscentes cum Apostolo in anteriora extendamur. Si enim dicit: Vnum autem quæ retrò oblitus, in ea, quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis Dei, in Christo Iesu. Nihil ergo tam inimicum Spei, quam retrò respicere, id est, in eis rebus, quæ præterlabuntur, & transeunt spem ponere: sed in his, quæ nondum datæ sunt, sed dandæ, quandocumque, & quæ nunquam transibunt, non sperare. Retro respexit vxor Loth, & vbi respexit, ibi remansit, in salem conuersa est, vt prudentes condiret exemplo. Ouo tuo scorpium time; vide, quia de cauda percutit quam retrò habet; non ergo scorpius perimat ouum tuum, mundus iste spem tuam, vt ita dicam veneno contrario quo retrario. Hæc & plura aliia cùm S. Augustinus præclarè dixisset aduersus mundanos homines, qui nec sperant ipsi cœlestes diuitias, nec alios sperare sinunt, vt doceat, qua ratione eam nos depellamus tentationem, Spemque nostram stabiliamus, addit. Nos ouum nostrum sub alis illius gallinæ ponamus, quæ clamat in Euangelio: Hierusalem Hierusalem, quoties volui, &c. Illa gallina diuina Sapientia est, sed assumpsit carnem, vt pullis congrueret. Videte gallinam hispidam plumis, demissis alis, voce fracta, & quassa, & lassa, & languida congruere pullis suis. Ouum ergo nostrum, id est, spem nostram sub alis illius gallinæ ponamus. Animaduertitis forte, quomodo gallina concidat scorpionem. Vtinam ergo & istos blasphemantes, in terra reptantes, de cauernis prodeuntes, & malè pungentes, illa gallina concidat, & deuoret, in corpus suum traiiciat, & in ouum vertat. Hæc ibi. Similia apud alios sanctos Patres legimus, præsertim apud S. Chrysostomum, qui quodam loco sic habet: Spes

De Verbo Domini, ser. 29.

Philip. 3.

Matt. 23.

Lib. de reparatione lapsi ad Theod.

catena aurea est & firma, qua de cœlo propensa subducimus animas nostras, quæ breui sursum in illud summum fastigium eos, qui ipsam fortiter manibus seruant, euehit, & seruat supra fluctus præsentis vitæ omnium longè periculosissimos. Auctor etiam imperfecti, vocat Spem pretiosiorem terrenis rebus omnibus; & vitam iucundiorē omni fruitione carnali. Excelluit tamen S. Augustinus in prædicatione Spei, ac ideò ex illo adhuc alia colligenda.

Hom. 11. in Matt.

Sexta spei actio.

Serm. de verbis Domini. 74.

Sexta spei actio abdicatis terrenis bonis propter cœlestium spem, seipsum prorsus abnegatum Deo consecrare ac deuouere, propter æternam vitam. Sic S. Augustinus. Amemus vitam æternam, & ex eo nouerimus, quantum pro vita æterna laborare debeamus, cùm videmus homines amatores præsentis vitæ ac finiendæ, sic pro illa laborare, vt cùm venerit metus mortis, quicquid possunt, faciant, non vt auferant, sed vt differant mortem. Et paulò post: Et si prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt, vt differant mortem, & viuant paucos dies, ne perdant paucos dies, quàm stulti sunt, qui sic viuunt, vt perdant diem æternum? & cum æternam vitam vtcumque descripsisset, hoc inquit, quantum erat emendum, si venale esset, quantum dandum erat, vt emeretur? sufficeret quicquid haberes, etiam si totum mundum possideres. Et tamen venale est, eme, si vis; nec multum exæstues de re magna propter pretij magnitudinem. Tantùm valet, quantum habes. Sed noli quærere quid habeas, sed qualis sis; Res ista te valet, quantum es tu; te da, & habebis illam. Hæc de actionibus fidei.

Prima occasio spei.

Occasiones spei Christianis & piis mentibus sese offerunt plurimæ. Primo inter orandum. Est enim Oratio Christiana non solùm Spei soboles, sed quæ tota spei fiducia nititur ad id à Domino obtinendum, quod postulat; Postulet autem in fidem (vt ait sanctus Iacobus) nihil hæsitans. Et sanctus Ioannes. Hæc est fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius audit nos. Secundò in vsu Sacramentorum: sunt enim Sacramenta vasa,

Iacob. 1.
1. Ioan. 5.

Secunda occasio.

immò

immò throni gratiæ de quibus aptè dici potest illud Apostolicum: Adeamus ergò cum fiducia ad thronum gratiæ eius; nec ad hæc accedimus, cùm ritè accedimus, si non speramus per illa nos ea consecuturos, ad quæ sunt diuinitus instituta. Tertiò, inter calamitates, afflictiones, fortunas aduersas: nam mala hæc infligit Deus, vt animos terrenis humanisque subsidiis destitutos, erigamus ad diuina remedia magna sæpe procuranda. In te enim sperauerunt, ait Dauid, Patres nostri, sperauerunt, & liberasti eos. & quo pluribus miseriis, grauioribusque calamitatibus opprimimur, eo vehementius cum Deo precibus agendum sperandúmque magis de optimi Parentis Dei misericordia. De profundis, ait, clamaui ad te Domine. Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Quartò. cùm nobis nostra peccata quia grauia, quia nefaria, eum timorem iniiciunt, qui si non desperationem gignit, ab hac certè propius abest. quæ tentatio humilitate contriti cordis depellitur; Quoniam cor contritum & humiliatum Deus non despicies: maximè verò magna in Christum crucifixum spe. Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate. Atque hæ ac similes occasiones spei proximæ nominantur; illæ sunt remotiores.

Hebr.4.

Tertia occasio.

Psal.21.

Psal.129

Quarta occasio.

Psal.50.

ad Tit.2.

Cùm spectamus peccatores à Deo per administros suorum sacramentorum ad pœnitentiam recipi, cùm audimus ex superiore loco nullũ esse peccati genus quamuis teterrimi ac maximè detestabilis, quod si eius hominem pœnitet, à Deo non condonetur; cùm recurrunt in mentem casus hominum desperatorum Caimi, Iudæ, & aliorum, qui multo grauius apud Deum offenderunt; desperatione obdurati, quàm ob ea scelera propter quæ sibi desperandum ipsi cēsuerunt. Cùm Nouarianos quod reditum ad pœnitentiam peccatoribus intercluderent, ab Ecclesia tanquam hostes, hæreticósque damnatos, intelligimus. Cùm nocentissimos homines, inquinatissimas fœminas legimus Dei benignitate ac misericordia in sanctissimos Heroas, Virginésque conuersos. Testis inter viros Paulus Apostolus, ex blasphemo. Testis Maria

Quinta occasio.

Magdalena inter fœminas Christo longè charissima Discipula, ex ea quę fuerat in Ciuitate peccatrix. Adhuc remotiores occasione spei opportunæ tamē sunt hæ. Hæres institutus est quispiā; at quæ nos hęreditas manet in cœlis? Iustificati gratia ipsius hæredes sumus secūdum spem vitæ æternæ. Adoptatus est aliquis ab homine nobili & opulento; at quæ spes adoptionis filiorum Dei? Coronatur Miles ob rem militarem strenuè gestam; quæ erit illa corona iustitiæ quam repositam dicit Apostolus apud Deum omnibus qui diligunt aduentū eius. Triumphat Imperator dux exercitus, effunditur obuiam Ciuitas, comitatur Senatus, omnium ordinum homines, felicissimus, gloriosissimus, augustissimus, acclamatur; quid id est, nisi simulata lætitia, honor vmbratilis si cùm veritate cœlestium triumphorum & æternæ gloriæ comparetur? Opipare epularis; at quid hoc cum Ambrosia illa ac nectare? Denique omnia quæ hic nobis bona sunt, illecebræ sunt, quibus excitemur ad vera illa ac sempiterna expetenda. Vt dulcescat (inquit sanctus Augustinus) vtrumque munus Dei, ex hoc quod habemus modo. Ad hoc idem occasionum genus reuocantur exempla tam multorum hominum, quos maximos videmus subire labores, ipsos etiam perferre grauissimos corporis cruciatus, animique angores & curas; quòd in his positas habeant aut lucri aut dignitatis spes aliquas, nec magnas plerumque, semper certè fallaces. Negauit mercator ad Indos, vt inde aurum referat, vbi fortè seipsum perdet, & nos de cœlo mercando vix cogitamus? Quid de ambitionibus, quid de cupiditate hominum dicam? quid non patiuntur milites, quæ incommoda, quas iniurias non tolerant aulici, modo honoris aut gratiæ vel tenuis spes ostendatur? & qui arat (ait Apostolus) nónne debet, & solet in spe arare? & qui triturat in spe fructus percipiendi? Eodem exemplo hortatur idem ad liberalitatem propter spem æternæ mercedis: Qui enim parcè seminat, parcè & metet. Et, Quæ seminauerit homo, hæc & metet: Immò ex semine mortuo prius, & post viuificato S. Paulus Spem resurrectionis insinuat. Et certè cū corpus affligimus vtilibus ac necessariis ve-

Sexta occasio. *Rom. 3.* *2. Tim. 4.* *Serm. 64 de verbis Domini.* *1. Cor. 9.* *2. Cor. 9.* *1. Cor. 15*

xationibus cum carnis & appetitus motus cõprimimus, cum nosmetipsos ad normã Euãgelicam mortificamus, meminerimus illud: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale, seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Et si quæ de commodis eius & voluptatibus ad vtilitatem spiritus corpori subtrahimus, si propter Virtutum exercitationem cogimur sustinere incommoda etiam grauia, leniamus hæc illa spe, nobis omnia nostra à Deo planè tandem restituenda, & cumulatius quam intelligi aut dici possit, compensanda. Si quidem & capillus de capite vestro non peribit. Si premimur rebus aduersis, si vrgemur malis mundi ac vitæ huius, si duri tolerandi labores, illud subinde cogitemus, quia labor noster non est inanis in Domino. Et merito ab Apostolo commendari Thessalonicensium sustinentiam spei Domini nostri Iesu Christi, nimirum, vt Christi Domini meritis, fideiussione, ac patrocinio innitentes, eandem & ipsi sustinentiam, & spem consectemur. Postremò quotidianæ & faciles occasiones Spei sunt, stipẽ pauperibus Christi & Dei nomine flagitantibus largiri, cum nec potus aquæ frigidæ careat apud Deum mercede sua, condonare iniurias ad Christi imitationem. Siquidem dimittite & dimittemini. Occultius benefacere ad inanem gloriam declinandam. Et Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Ingratis honorem habere, officia indignis præstare, gratis benemereri de hominibus, pro benefactis etiam maledicta referre, idque non solum patienter, sed etiam alacriter tolerare, quia merces vestra copiosa est in cœlis. Postremò, quotidianæ & efficaces occasiones Spei sunt, quæ afferuntur nuncia certissima, & frequentissima ex Anglia, ex Indiis ab hominibus nostri similibus, immò nostrorum quorundam filiis alumnis, fratribus, consanguineis, condiscipulis, contubernalibus, sodalibus, pro Christiana pietate, pro Apostolica doctrina obiri martyria, exantlari immanes labores, cruciatus, tormenta, vitam cum sanguine profundi ad Christi fidem & gloriam amplificandam, Spectacula item, quæ nobis quotidiè præbent tam multi graues & literat.

Ibidem.

Matt. 21.

1. Thes. 1.

Luca 6.

Matt. 6.

Matt. 5.

Octaua occasio.

viri adolescentes nobilis & optimæ indolis, cuiúsque generis ac sexus homines, qui dignitatibus, opibus, parentibus, amicis ac mundo vniuerso nuncio remisso se abdunt in monasteria, vel in hoc eodem iamdiu arrepto proposito, religiosis vinculis voluntarijsque constricti votis, sanctissimè in totius Ecclesiæ oculis perseuerant: quorum sanè nullus est, in quem non propriè quadret illud Apostoli dictum: Propter spem Israël catena hac circundatus sum. Hæc de Spei occasionibus. Nunc de Indicijs & Exemplis aliqua.

Act. 28.

Primum indicium.

Primum Spei Indicium est, Gaudium & iucunditas animi in laboribus ac passionibus pro Christo. Spe gaudentes. Sanctus Augustinus cum quæsisset cur à Propheta dictum sit: Labores manuum tuarum quia manducabis. Quis enim labores manducat & non potius fructus laborum? Respondet: Modo labores habemus, fructus postea erit. Sed quia & ipsi labores non sunt sine gaudio propter spem, modo nos ipsi labores nostri iucũdant, & lætos nos faciunt de Spe. Si ergo labor noster potuit manducari, & potuit iucundare, manducatus fructus ipsius laboris qualis erit? Manducabant labores suos, qui euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Quanto iucundius manducabunt fructus laborum, qui venientes venient cum exultatione, portantes manipulos suos? & paulo post: Et quid dictum est: Qui manducatis panem doloris? Nisi enim manducaretur, non diceretur panis: Nisi autem haberet aliquam suauitatem panis iste, nemo illum manducaret. Cum quanta suauitate plorat, in gemitu qui orat? Dulciores sunt lachrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum. Hæc ille: & alia. Nouimus inquit Abbas Isaac apud Cassianum, Beatum Antonium quandóque sic permansisse in oratione, (præ suauitate nimirum) vt ipso frequenter orante in mentis excessu, audierimus eum sæpè clamãtem in mentis feruore cum Sol cæpisset oriri, Quid me impedis Sol? qui modo oriris ad hoc, vt abstrahas me à charitate huius luminis veri? Quod & alijs sanctis viris multis accidit, qui præ lachrymarum dulcedine & copia, Orationis tempore penè oculos amiserunt. Sed de lachrymis Orationis agit

Rom. 12.
In Psal. 127.

Col. 9. cap. 30.

Cassianus ibidem. Qui quanquam non magni eas æstimandas putat, nec negligit tamen, diuinam suauitatem & gustum nec ipse nec alius meritò potest rejicere, cum & Scripturis Sacris ac Patribus sint consentanea, & vt retulimus, comitantur Christianam Spem.

Cap.28. 29. & seq.

Secundum Spei Indicium est, Bona conscientia sanctus Augustinus illud Apostoli ad Timotheum: Charitas de corde puro, conscientia bona, fide non ficta, sic explicat, vt loco Spei positam putet ab Apostolo conscientiam bonam: sic enim scribit: Pro Spe conscientiam posuit; ille enim sperat, qui bonam conscientiam gerit. Quem verò pungit mala conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat nisi damnationem. Vt ergò speret regnum, habeat bonam conscientiam, credat, & operetur. Hæc non dicit sanctus Augustinus vt spem adimat peccatoribus, quippe Spem sicut & Fidem non exterminat quodcunque peccatum; sed vt ostendat, quibus gradibus Spes conscendat ad id quod sperat: & peccatorem vitam æternam quam sperat, non adepturũ: nisi depositio prius peccato bonam conscientiam indueri. Hanc Spem exercuerunt Sancti quique in calamitatibus constituti. Sanctissima Virgo Maria in primis, quæ cum sponsum Iosephum de sua integritate dubitantem non ignoraret, nihil tamen fecit, aut dixit, quo suæ existimationi vel minimum consuleret, certissimam spem collocatam habens in Deo, qui iccirco per seipsum Virginis patrocinio suscepto, Iosepho per Angelum errorem omnem, ac formidinem eripuit. Eandem spem præsetulisse Susannam illam apud Danielem à senibus impudicis adulterij accusatam falsò, nemo dubitat, & apertè de ea scribitur; Flens suspexit in cœlum, erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Eiusdem spei Paphnutius fuit, eiusdem Marina Virgo: hæc cum in stupri, ille cum in furti falsam & iniquam insimulationem vocati, tacent: nisi quod felicior ac magis admiranda, Marina, quæ etiam damnata tacet, pœnásque subit, & ignominiam, moriens adhuc tacet, solo muto cadauere post mortem locutura, cum Fœmina & Virgo integerrima deprehensa est, quæ viuens Vir, & Virginum stu-

Secũdum indicium. 1. Tim.1. In Ps. 31. in præfat.

Matth.1.

Dan.13.

Cassianus Col. 18. cap.15. Vitæ patrum p 1. cap.44. Pet. de Natalib. lib.6. cap. 108.

pratorc

prator habebatur.

Tertium indicium.

Tertium Indicium Spei est, Suimet despicientia; ac vitæ propriæ abiectio, cum fides & Dei gloria ita ferunt, vsque ad Martyrium & sanguinem. Quia in re ita excellit vera Spes, vt longè superet amorem naturalem quemlibet, quantumcúnque ardentissimum arctissimúmque, qualis est parentum, filiorum, coniugum, suiipsius. Exempla sint apud nos Symphorosa & Felicitas, apud Hebræos septem filiorum Machabæa mater, cuius sunt ad filios pro fide mox trucidandos hæc postrema verba. Nescio qualiter in vtero meo apparuistis: néque enim ego spiritum & animam donaui vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi: sed enim, Mundi creator qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem; & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet, & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter Leges eius. Sed haud scio an ex infinitis mirabilibus exemplis, huius Spei, quæ in historiis sacris narrantur vllum sit præstantius exemplo Nataliæ coniugis Sanctissimi Martyris Adriani, & ipsius etiam Adriani. De ea scribitur in Actis Sancti Adriani. Cum audisset vetitum esse fœminis ne seruirent Martyribus, néue ad eos in carcerem aditus illis aperiretur, totondit capillos suos, & veste virili induta carcerem ingressa, martyres suis officiis recreauit. Quam post secutæ sunt aliæ matronæ habitu similiter ementito: ac tandem, cum Maximianus Tyrannus id comperisset, iussit (inquit historicus ille) incudem in carcerem inferri, & martyrum pedibus subiici, vectéque ferreo manus ac tibias illorum confringi; fecerunt lictores quod iussi fuerant. Id vt vidit Beata Natalia, occurit eis, rogauítque vt ab Adriano inciperent, obtemperarunt carnifices, & cum imposuissent Adriani tibiam super incudem, B. Natalia pedem eius apprehendens extendit super incudem, carnifices verò multa vi cædentes, amputarunt pedes eius, & crura cōfregerunt. porrò B. Natalia ait ad Adrianum, precor te mi Domine, serue Christi, dum adhuc in te hæret spiritus, extende etiam manum vt amputent eam, vt sanctis martyribus similis efficiaris per omnia, maiora

2. Mach. 7.

Surius Thomo 5. 8. Septembris.

enim

enim supplicia illi perpessi sunt quàm tu. Extendit ergo manum Beatissimus Adrianus, & porrexit eam Nataliæ, illa imposuit eam incudi, & carnifices similiter amputarunt. Deinde amouent ab illo incudem, & mox spiritum reddidit. Hæc ibi & alia multa apud Eusebium & Nicephorum.

Euseb. l. 8. hist. ca. 7. Nicephorus l. 7. per multa capita à. 2. & deinceps.

Quartum Indicium est Patientia cum perseuerantia, & si fortasse tardius & difficilius, quàm optamus, Spei nostræ præmium attingatur. Expecta Dominum (ait Dauid) viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Erit merces operi tuo, ait alius. Et quanquam longum, & laboriosum esse videtur iter, quod ingredimur ad æternam vitam est, tamen momentaneum & leue (vt ait S. Paulus) quod toleramus propter æternam vitam. Et si quia fragiles sumus, & vasa lutea, ac sæpè labimur, si non in flagitia & scelera, in quotidiana certè ac multa peccata, non ideo despondeamus animum, aut segnius viam incœptam progrediamur, modo cum cadimus, surgamus, & quoties cadimus, toties resurgamus, nósque ipsos ad nostrimet victoriã & labores pro Christo acriter concitemus: nam vt rectè scribit S. Augustinus: Optimus ille quidem est, qui & viam tenet, & benè ibi ambulat, sequentis tamen Spei est, qui etsi aliquantulum claudicat, non omninò errat, aut remanet, sed progreditur, etsi paulatim.

Quartũ indicium. Psal. 26. 2. Par. 15 2. Cor. 4.

De præcipuis Actionibus & occasionibus Charitatis in Deum.

CAPVT XIX.

CHARITATIS in Deum Actio proprijssima, nobilissima, illa est, quam descriptione Charitatis cõplexus est S. Augustinus illis verbis: Charitas est virtus coniũgens nos Deo, qua ipsum diligimus. Duplex autem est amoris coniunctio cũ Deo. Vna est, cũ diligitur Deus ad nostrã vtilitatem, etiam sempiternam, qualis est

Lib. de moribus Eccl. c. 11.

æterna felicitas;& hac ratione(vt alia eius innumera beneficia omittantur)diligitur vt summum bonũ nostrum, & finis bonorũ. Sancti Patres rem hanc plerique omnes vel attingunt,vel explicant. Nobis non est propositum omnes producere,est enim superuacaneum,& alienum à simplicitate institutæ tractationis. Egregiè S.Augustinus,& iucundè de hac sic scribit, Christum alloquens. Audiamus ergò quem finem bonorũ nobis Christe præscribas:Nec dubium est,quin is erit finis, quo nos summo amore tendere iubes. Diliges inquit Dominum Deum tuum. Dic mihi etiam quæso te, quis sit diligendi modus?vereor enim,ne plus minusve quam oportet,inflammer desiderio & amore Domini.Ex toto inquit corde tuo,Non est satis. Ex tota anima tua. Ne id quidem satis est.Ex tota mente tua. Quid vis amplius? Vellem fortasse si viderem quid posset esse amplius. Quid ad hæc Paulus? Scimus,inquit,quoniam diligetibus Deum omnia procedunt in bonum. Dicat etiam ipse dilectionis modum.Quis ergo,inquit,nos separabit à charitate Christi?Tribulatio,an angustia,an persecutio an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Audiuimus quid diligere,& quantum diligere debeamus; eo est omninò tendendum, ad id omnia consilia nostra referenda. Bonorum summa nobis Deus est, Deus est nobis summum bonum. Neque infrà remanendum nobis est, neque vltra quærendum:alterum enim periculosum,alterum nullum est. Hæc S. Augustinus. Qui quamquam alibi docet, præceptum diligendi Deum ex toto corde, & ex tota mente,& ex tota anima. non posse impleri in hac vita; hoc tamen loco in vita etiam mortali: tanto mandato posse pro nostro modulo satisfieri, ratione aliqua cẽset.Amor porrò hic,&summus appellatur à S.Augustino, & vt is sit, quem ipse depingit, talis sit oportet, qualem volunt Theologi, cùm describunt amorem Dei super omnia; quo nimirum Deum, vt summum bonum quidem,sed plus,& ante omnes alias quaslibet res,etiam ante nos ipsos diligamus. Ob quam causam idem S.Augustinus postea auctoritatem ex Apostolo petitam, scilicet, qua docet nihil nos à charitate Christi separare

Lib.de moribus Eccl.c.8.

Matt.22

Rom.8.

Cap.11.

posse, sic explicat: Nemo nos inde separat minãdo mortem: idipsum enim quod diligimus Deum, mori non potest, cum mors ipsa sit non diligere Deum, quod nihil est aliud, quam ei quicquam in diligendo atque sequendo præponere. Nemo inde separat pollicendo vitam: nemo enim ab ipso fonte separat pollicendo aquam. Non separat Angelus: non enim est Angelus cum inhæremus Deo, nostra mente potentior. Non separat Virtus: nam si Virtus hic illa nominata est, quæ aliquam potestatem in hoc mundo habet, toto mundo est omninò sublimior mens inhærens Deo. Sin Virtus illa dicta est, quæ ipsius animi nostri rectissima affectio est; si in alio est, faciet, vt coniungamur Deo; si in nobis est, ipsa coniungit. Non separant instantes molestiæ: hoc enim leuiores eas sentimus, quo ei vnde nos separare moliuntur, arctius inhæremus. Non separat promissio futurorum: nam & quicquid boni futurum est, certius promittit Deus, & nihil est ipso Deo melius: qui iam profectò benè sibi inhærentibus presens est. Non separat altitudo neque profundum; etenim, si hæc verba scientiæ fortè altitudinem ac profunditatem significant, non ero curiosus, ne seiungar à Deo, nec cuiusquam doctrina me ab eo sedarat, vt quasi depellat errorem, à quo nemo prorsus nisi separatus erraret. Si verò altitudine & profundo superna & inferna huius mundi significantur, quis mihi Cœlum polliceatur, vt à Cœli fabricatore seiungar? Aut quis teneat infernus, vt Deum deseram, quem si nunquam deseruissem, inferna nescirem? Postremò, quis me locus ab eius charitate diuelleret, qui non vbique totus esset, si vllo continerentur loco? Non inquit separat alia creatura. O altissimorum mysteriorum virum, Hæc ille. Aliam creaturam post interpretatur, primò sensibilem mundum cuius amore à Deo nunquam se separari sinit qui Deum diligit: Deinde animum ipsum, qui solus sibi ruinæ ac mortis causa potest esse, si seipso nimio plus oblectatus & captus, à summo suo bono Deo hoc ipso se abstrahat: hic non est planè gratuitus amor. Et de eo plura diximus in Opere de Disciplina. *Lib.3.c.6*

Altera coniunctio cum Deo est, cum diligitur Deus

propter seipsum, & non eius beneficia. Hæc adeo superiore nobilior actio est, vt illa præ hac non casta iudicetur à Patribus. Vnus id asserat sanctus Augustinus. Quisquis à Deo præter Deum aliquid quærit, non castè Deum quærit. Si vxor amet maritum quia diues est, non est casta: non enim maritum amat, sed aurum mariti; si autem verè maritum amet, etiam pauperem plus amat, quia cum misericordia amat. Et Deus noster nunquam pauper esse potest, diues est, ipse fecit omnia; non (tamen) tibi promisit nisi se: inueni aliquid pretiosius, & hoc dabit. Pulchra est Terra, Cœlum & Angeli, sed pulchrior est, qui fecit hæc. & quia id non sine maxima victoria sui, omniumque humanorum & creatorum commodorum perfecta & plena abdicatione fit ab homine, de eadem ipsa re alibi breuius sic sanctus Augustinus: Ille ergò verissimè atq; certissimè inuictus homo est, qui cohæret Deo, non vt ab eo aliquid boni extra mereatur, sed cui nihil aliud quàm ipsum inhærere Deo, bonum est. Et alio loco: Quidnam dulcius à Deo præmium, quàm ipse Deus? sancto Chrysostomo similiter nulla maior merces est, quam amare Deum. Quod non dicitur, quia spe præmij amandus Deus non sit, cum scriptum sit: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas, propter retributionem. sed vt quod in amore perfectius est, indicetur. Et sanctus Bernardus. Causa diligendi Deum Deus est. Proprietates huius amoris in libro de Perfectis, explicantur, & post aliquæ etiam hic commemorantur.

De verbis Domini Ser. 49.

Lib. de vera Relig. cap. 47.

Serm 32. de tēpore, cap. 4.

Hom. 42. in 1. Cor.

Psal. 118.

Quoniam verò amandi Deum nullus finis, est enim Deus infinitè amabilis, & Charitas nunquam excidit; &, vt ait idem sanctus Bernardus. Modus diligendi Deum, est sine modo diligere; iccirco à quibusdam amor noster quo Deum amamus in hac vita, amor desiderij dicitur. Explicat id Gulielmus Abbas sancti Theodorici Certus sum ait per gratiam tuam, desiderium desiderij tui & amorem amoris tui habere me in toto corde, & in tota anima mea. Huc vsque te adiuuante profeci, vt desiderem desiderare te, & amen amare, sed

1. Cor. 13.

Lib. de Amore.

hoc

hoc amans, nescio quid amem. Quid enim est amare amorem, & desiderare desiderium? Et postea: Sed respondet mihi in corde meo Veritas consolationi tuæ,& consolatio Veritatis tuæ. Est amor desiderii,& est amor fruitionis: Amor desiderij meretur aliquando visionem, visio fruitionem, fruitio amoris perfectionem: Gratias igo gratiæ tuæ, qui loqui dignaris ad Cor serui tui.& anxiis eius quæstionibus aliquatenus respondere. Suscipio & amplector hanc Spiritus tui arrham, & lætus expecto n arrha promissionem tuam. Desiderio itaque amare te, & amo desiderare te:& hoc modo curro, vt amem te perfectè aliquando, ó qui prior nos amasti amande & amabilis Domine. Hæc ille. Hoc amoris desiderium sanctus Chrysostomus nominat coronam maximam, & quid quouis diademate præclarius. Nunc ponendæ Occasiones.

In Ps.115

Occasiones Amorem Dei excitantes in nobis sunt infinitæ. Sunt enim infinita beneficia Dei,& omnia diuini amoris insignes notæ: ac (vt ait Chrysostomus) præparant animum vt omnia despiciamus, & vt ei, qui tanta in nos beneficia contulit, adhæreamus, amorem in illum singulis diebus augeri declarantes. Ac propterea idem alio loco hortatur, vt per singulos dies vnusquisque inter se computet non tantum communia beneficia, verùm & propriè sibi collata: non tantum promulgata & omnibus manifesta, sed etiam peculiaria multosque latentia. Hæc percensere facultatis meæ non est sed nec delibare. Consideret se quique cum seipsum recognoscit, quod aliquando faciunt etiam illi qui quidlibet aliud faciunt, recognoscit inquam semet, se esse non alium, sui ipsius se curam gerere seipsum curari opportere, se non quemlibet, sed certum vnum è ciuibus suis esse, certo genere, certo loco natum, certis cogitationibus affinitatibus amicitiis circumscriptum, certa corporis constitutione ac forma, certo ingenio ac viribus animi, certa ætate, certo denique ac ita proprio statu, vt is sibi cum nullo alio mortaliũ prorsus cõmunis sit, aut esse possit: Cum id in mentem venit recogitet se, qui ante non multos annos

Hom.27. in Genes. Hom.72. ad populum.

adhuc inter homines non erat, & erat nihil, vnde nam repentè extiterit is, qui est, quærat ex seipso, ex singulis animi, corporisque partibus, quis eas animauerit, quis formauerit, quis aluerit, quis auxerit, quis in lucē produxerit, quis vitam, quis totum se, quantus est & talem, qualis est, ad istam ætatem statumque prouexerit, & intelliget ni fallo, antedicta omnia non aliam vocem mittere, quàm hanc vnam: ipse fecit nos, & non ipsi nos. Ipsius enim & genus sumus; genus ergò cum simus Dei, Deo non minus quàm terræ stirpes, inhæreamus, vt à quo vitam accepimus, ex eodem vitæ propagationem & robur hauriamus; inhæremus autem amore. Amemus igitur, & amandi occasiones capiamus ex nobis. Dedit amicus librum, ensem, equum, cum vides quod ille donauit, amici subit animum tuum grata memoria. Dedit sponsus annulum, gemmam, torquem aspectus eius illecebra est amoris ad sponsum. Dedit te tibi Deus, dedit inquam hominem animantium omnium nobilissimum, regalem animum, Diuinum Spiritum humano corpore Dei item opere artificiosissimo gerentem, & cum te intueris, cum tui memineris, non veniet in mentem tantæ liberalitatis Dei magnificentia, tanta benignitas, tantus amor? Tunc beneficia scribit S. Chrysostomus, duplicia sunt cum & natura magna sunt, & conferuntur in eum, qui est nihili. Quid tibi teipso maius? hoc totum ex vno Deo habes: quid magis nihili quàm id ipsum quod nihil nominatur, quod ita nihil est, vt minus adhuc sit quàm figmentum ac somnium? hoc ipsum quilibet nostrum extitit antequàm Deus nos ipsos nobis donaret, hoc est ex nihilo faceret homines: & non erit hic acerrimus stimulus auctorem recognoscendi, & diligendi? Hæc nemo non videt quàm verè & meritò amplificari possem. Sed ne minuam dicendo potius, simpliciter pono quæ Sacris literis simpliciter traduntur Creauit Deus hominem Manus Dei psalmauerunt. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & neruis compegisti me, vitam & misericordiam tribuisti mihi. Flat vitam, inspirationem & omnia. Ad imaginem Dei

Psal. 99.
Act. 17.
In Ps. 115
Genes. 1.
Psal. 115.
Iob. 10.

creauit illum. Reliquit illum in manu consilij, sui. Minuisti eum paulo minus ab Angelis; Gloria & honore coronasti eum: Posuisti eum super opera manuum tuarum; Omnia subiecisti sub pedibus eius. Habitare fecit super vniuersam faciem terræ, quærere Deum si fortè attrectent eum, quia non longè est ab vnoquoque nostrum. Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eum? Hæc de hominis creatione, & omnibus quæ cum creatione coniuncta sunt Diuina beneficia plurima amplissimaque.

Act.17. Genes.1. Eccl.15. Psal.8. Act.17. Psal.8.

Sed quanquam Creatio hominis occasio est homini amandi creatorem, non minus facilè fuerit amorem eundem elicere ex Diuinæ erga hominem Prouidentiæ commemoratione & fortasse facilius, quia in oculis est, & quasi manu tangitur. Cernis hominem non integro corpore ac sano ipse tu sanus & integer? alium, te fortè meliorem contemptum, abiectum; destitutum consiliis, bonis, amicis, & tua tibi non infeliciter succedere? afflictum aliquem animo, vexatum corpore, carentem liberis, nec vxore & familia ad voluntatem vtentem fortuna minus florente, ipse interim tua contentus sorte? exules alios, alios ære alieno, penuria, bello, tyrannide oppressos, alios decendentes è vita ad sepulchrum elatos, alios peste, alios incendio naufragioue extinctos, te, tuaque procul esse ab his calamitatibus, aliisque sexcentis, quas singulis penè momentis & horis propè intueris alios incurrere? hæc tu inquàm cernis? quære igitur tantorum bonorum fontem, & intelliges hunc non alium esse nisi Deum; qui enim te genuit, is te educat, is seruat, & tuetur Quomodo anim (ait Salomon) posset aliquid permanere nisi tu voluisses, & quod à te vocatum non esset, conseruaretur? Is est cui cura est de nobis; qui homines & iumenta saluat; qui dat escam omni carni ad vsum hominis: qui producit in montibus fœnum, & herbam seruituti hominum, rigans montes de superioribus suis, de fructu operum suorum terram satians: is denique cui omnes capilli capitis numerati sunt: & qui regit

Sap.11.

me,& nihil mihi deerit. Hæc quid agunt omnia; ſingu la quid à nobis petunt, niſi vt non ſolùm quæramus *Act.17.* Deum,ſed (quòd Apoſtolus addidit) attrectemus etiam non manu, ſed amoris affectu? vt quemadmodum ſunt Diuini amoris veſtigia ac ſigna, ſint ſimiliter diui- *Pſal.17.* ni amoris voces,& faces. Diligam te Domine (ait Dauid digniſſimus tali magiſtro diſcipulus) fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus adiutor meus, & ſperabo in eum, protector meus,& cornu ſalutis meæ,& ſuſceptor meus. Et infrà: Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum. & ſuper excelſa ſtatuens me; Qui docet manus meas ad prælium, & poſuiſti vt arcum æreum brachia mea. Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ, & dextera tua *Pſal.30.* ſuſcepit me. Et alio loco: Diligite Dominum omnes Sancti eius, quoniam nihil deeſt timentibus eum. Ad hanc communicationem amoris & laudis inuitat idem ſæpè creatas res omnes, quòd nimirum illæ commodis & vtilitatibus hominum maximè ſeruiant, ſintque ſingulæ propterea maximum diuini amoris incitamentum, præſertim ea, quæ nos propius attingunt, qualia ſunt eſculenta,poculenta, veſtimenta, tam multa, tam varia, tam apta, tam pretioſa,& iucunda;qualia patrocinia,amicitiæ, opes, prædia, domus, ſupellex,dignitates,patrimonia,clientelæ,ſeruitia pacis & belli inſtrumenta,nauigia,equi,vtilium animantium armenta,& greges; voluptariorum etiam,ad domeſticas delitias, ad venationem, ad paſtum, ad tripudium. qualia denique ſunt remotiora illa nemora, ſyluæ, montium veſtitus denſiſſimi, luxurioſa frumenta, eaque adeò multiplicia, fructus agrorum, & arborum, riparum ornatus, hortorum amœnitates, quicquid denique Cœ- *Deu.4.* li complexu continetur, in aëre, aquis, terra, vrbibus, pagis,villis; quid d co complexu Cœlum? cùm Cœli ipſi & ſidera à Deo creata dicantur à Moyſe in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub Cœlo ſunt; ea nempè de cauſa, quòd tam cœli & aſtra, quam elementa, & reliqua omnia, quæ terra vel fert, vel ſuſtinet, res ſunt, quibus tanquam adminiſtris vtitur Deus

ad vitam

ad vitam hominum sustentandam propagandámque; Nec iis solùm, sed Angelis ipsis qui nobilissimi spiritus sunt, Deoque affines: sunt enim, ait Apostolus administratorij spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Quare & verè & sapienter à sancto Gregorio dictum illud est: Vitam hominum solus hanc conditor qui creauit, administrat. Et ecce tibi amoris incentiuæ creatæ res omnes, quas oculis cernis, omnes enim vt homini vel maximè, vel proximè seruiant constitutum est à Deo, cuius viilus nutu arbitrique gubernantur, ita vt nec folium, aut pluma, aut atomus quolibet vel minimo ventulo leuiter etiam moueatur, nisi ad Dei voluntatem. Attrectat igitur nos Deus, immò replet, & obruit continuis magnisque beneficijs suis, in Deo tanquam pisces in mari viuimus, mouemur, & sumus, & non quæremus cogitatione Deum, non amore affectuque tangemus? Hæ sint occasiones quas ferè nobis præbent, oculi Deum amandi. Veniamus ad aures. Et sanè illud prædicare & ipsi possumus. Domine auribus nostris audiuimus, Patres nostri annunciauerunt nobis, opus, quod operatus es in diebus antiquis. Fides enim, quæ est ex auditu, quàm multa, quàm certa, quàm præclara proponit ad amorem diuinum inuitamenta. Breuiter duo omninò sunt Dei præcipua testimonia, quæ Scriptura duo Dei Testamenta nominat. De quibus sic sanctus Augustinus. Hæc est breuissima & apertissima differentia duorum Testamentorum, Timor & Amor, & alibi. Quamquam enim vtrumque in vtroque sit, præualet tamen in Vetere Timor, Amor in Nouo. Et ecce tibi in ipso limine primam amoris notam: natus es enim non sub priori Testamento, Timore regnante, sed sub posteriori, beatissimo inquam Amoris dominatu. Huius autem Testamenti principium & finis Christus vnus est, propè dixerim Amor ipse. Explicemus quamuis non latè, Quid Patrem vt Filiũ mitteret, adduxit? Amor. Sic Deus dilexit mundũ, vt Filium suũ vnigenitum daret. Quẽ habitum induit Filius, cùm venit? Amoris. Et ipse tanquam sponsus procedẽs de thalamo suo. Quid idẽ in terras detulit?

Hebr. 1.

Hom. 10. in Euãg.

Psal. 45.

Lib. aduersus adimã. lũ dum, cap. 17. de moribus Ecclesiæ, c. 28.

Ioan. 3.

Psal. 18.

Luc 12. Amoris ignem. Ignem veni mittere in terram. Spiritus ſanctus quid adiecit? Amorem charitatis. Charitas enim diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. *Rom.*8. Cùm Chriſtus quaſi Sol alter mundum luſtraret, quid ex eius aſpectu emicuit? Amoris radij. Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius. *Pſal.*18. Quæ ſumma doctrinæ eius? Amor. Diliges Dominum Deum tuum, Diliges proximum tuum, in his duobus mandatis vniuerſa Lex pendet & prophetæ. *Matt.*22. Quid legauit Teſtamento? Amorem. Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. *Ioan.*15. Qua nota inſignes eſſe voluit diſcipulos? Amoris. In hoc cognoſcent omnes, quod diſcipuli mei eritis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. *Ioan.*13. Quid potiſſimum rogauit Patrem? Amorem. Vt ſint vnum, ſicut & nos. *Ioan.*17. Vitam humillimam, & laborioſiſſimam cur totos triginta tres annos traduxit? ob Amorem Sponſæ. Dilexit enim Eccleſiam. *Epheſ.*5. Et ſanè de hoc myſtico Iacob dici verius poteſt illud: Et videbantur illi dies pauci præ amoris magnitudine. *Gen.*29. Quis ex eo miracula & gratias ſanitatum, mortuorum etiam hominum ſuſcitationes elicuit? Amor. Ecce quem amas, infirmatur. *Ioan.*11. Quis illi lachrymas excuſſit? Amor. Ecce quomodo amabat eum. Quis ad ſanguinem pro hominibus profundendum impulit? Amor. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris, in ſanguine ſuo. *Apoc.*1. Quid ad Diuinum planè ac inexplicabile myſterium Euchariſtiæ inſtituendum, & commendandum? Amor Hoc facite in meã commemorationẽ. *1.Cor.* 11. Quis adegit in Crucem? Amor. Amor meus dicebat ſanctiſſimus Ignatius, Crucifixus eſt. *Origenes Homil.*1. *in Cant.* Quis detruſit ad inferos, reuocauit ad vitam? Amor. Exurrexi & adhuc tecum ſum. *Pſal.* 138. Quis in cœlum ſuſtulit? Amor. Expedit vobis, vt ego vadam. Vado parare vobis locum: *Ioan.* 16. Aſſumam vos ad meipſum. *Ioan.*14. Quid nunc cum regnat in Cœlis agit? Amat. Et ad eum veniemus & manſionem apud eum faciemus. Amoris præſtat officium. Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum. *1.Ioan.*2. Ergo cùm nomen Chriſti audis, non fingas animo, ſed certò credas, te nomen Amoris audire. Et ipſe eſt amicus meus, ait Sponſa in Canticis, hoc eſt, *Cant.*5.

vrba

vt habet alia verſio,ipſe eſt amor meus. Et Eccleſia: Ieſu noſtra redemptio, Amor & deſiderium. Eadem ex ſancto Bernardo: Amor Ieſu dulciſſime. Cùm audis Euangelium, audis amoris nuntium: audis omnia bona. Quærit Origenes, Cur cùm dicat Iſaias Euangelizantium bonum, Apoſtolus referat Euangelizantium bona? Quia,inquit,non ſolùm aut vnum bonum Ieſus, ſed omnia bona. Vita bonum eſt, Ieſus eſt Vita. Reſurrectio bonum eſt, Ieſus eſt reſurrectio. Lux mundi bonum eſt, Ieſus eſt Lux mundi vera, veritas, via, oſtium, ſapientia, potentia, theſaurus denique omnium bonorum Ieſus eſt. Hunc ait Euangelizauit Paulus hominem factum, vt principium omnium bonorum noſtrorum; mortuum,vt nos viueremus; reſurgentem, vt nos reſurrectioni eius conformes eſſemus; denique, vt iuſtitiam ſanctificationem, & redemptionem noſtram, quia infinita bona eſt Ieſus, & finis & complementum omnium bonorum noſttorum, in quo beneplacitum eſt Deo omnem plenitudinem Diuinitatis corporaliter habitare. Hæc omnia bona Euangelizat, qui Ieſum Euangelizat: & qui Ieſum, omnia bona. Hæc ex Origene. Quam rectè igitur, quàm ſanctè, quàm appoſitè dictum eſt illud ab Apoſtolo. Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Anathema. Quod idem de Amore in Deum à nobis eſt aſſiduè cogitandum, & aſſerendum. Hæc quàm multa magnáque ſit amoris in Deum ſeges, nemo non videt, complectitur enim quidquid ſacris Literis Euangelio præſertim continetur; quicquid à Deo ad hominis beneficium patratum ſupernaturaliter eſt; quicquid egit, dixit, paſſus eſt viuens & moriens Chriſtus Dominus ac Redemptor; quicquid Apoſtoli de Chriſto eiuſque rebus geſtis & inſtitutis promulgârunt orbi vniuerſo, quicquid geſſerunt ipſi, quicquid cruciatus & laboris, quicquid calamitatis & mortis propter Chriſtum ſubierunt, denique quicquid eſt caput & membra Chriſti, Chriſtus inquam & Eccleſia, pro qua ſe Chriſtus tam profusè tradidit,vt eam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ & exhiberet eam ſibi glorioſam, non ha-

In Iubilo

Præfatio in Ioan.

Iſaiæ 12.

Rom. 10.

1.Cor.16.

Ephes. 5. bentem maculam neque rugam. Hæc omia sunt amoris Diuini clarissima monumenta, hæc quæ ipsum in nobis excitant, & nutriunt, cùm attentè recogitantur, modo cùm leguntur, & audiuntur ea cogitandi, indéque amandi Deum occasionem arripiamur.

Ad beneficia Euangelica consentaneum est maximum donorum omnium quæ Deus optimus maximus adeò largè, effuséque donauit hominibus, Hoc autem est Adoptio filiorum. *Rom. 8.* Non enim accepistis (ait Apostolus) Spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Qua de re sic S. Leo Papa. *Serm. 6. in Natiuitat.* Magnum est Dilectissimi huius muneris Sacramentum, & omnia dona excedit hoc donum, vt Deus hominem vocet filium. & homo Deum nominet Patrem. Per has enim appellationes sentitur, & discitur, quis ad tantam altitudinem ascendat effectus. Nam si in progenie carnali & stirpe terrena claris parentibus genitos vitia malæ conuersationis obscurant, ipso maiorum suorum lumine soboles indigna confunditur; in quem exitum venient, qui propter amorem mundi à generatione Christi non metuunt abdicari? si autem ad humanam pertinet laudem, vt Patrum decus in prole resplendeat, quanto magis gloriosum est, ex Deo natos in auctoris sui imaginem refulgere, & illum in se qui illos generauit ostendere? Hæc sanctus Leo. Hanc amoris in Deum occasionem habemus, cùm Deum siue orando, siue loquendo nominamus Patrem, cùm Ecclesiam appellamus Matrem, Quod frequens est in ore Christianorum, cùm nos ipsos Dei filios agnoscimus, & profitemur, cum nos redemptos à diaboli seruitute gredemus, cùm sacro nos Christi Baptismate initiatos, restitutos nos intelligimus in libertatem gloriæ filiorum Dei. Ad huiusmodi occasiones non intelligendas, Sanctus *1. Ioan. 3.* Ioannes hortatur cùm ait: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus. Quod si nonnunquam propter Christum aut contemnimur, aut etiam odio habemur à mũdanis hominibus, istud ipsum Amoris Dei, & Patris nostri nobis sit argumentũ, & oc-

casio.

casio. Propter hoc addit idem: Mundus non nouit nos, quia non nouit eum. Charissimi nunc filij Dei sumus. Est porrò commemorationis huius opportunum tempus, cum nos alicunde allici ad peccandum animaduertimus, tunc enim illud maximè refricandum: Qui natus est ex Deo, non peccat. Cum item nos angit præteritorum expiatorum licet criminum conscientia, siquidem miseretur omnium Deus, filiorum autem clementissimè, & cumulatissimè. Verū excitatur in Dei filio maximè Diuini Amoris flamma, cum subit animum illud: Quoniam ipse prior dilexit nos: & quidem cum inimici essemus. Quis autem ait S. Augustinus, non redamare affecter iustissimum, & misericordissimum Deum, qui prior sic amauit iniustissimos, & superbissimos homines, vt propter eos mitteret vnicum filium, per quem fecit omnia? Sed hæc sunt communia, & promulgata Dei beneficia, sic vt suprà retulimus dicta à S. Chrysostomo, quibus etiam auctore eodem dicat Dauid Psalmum centesimum tertium.

Ibidem.

1. Ioan. 3.

Libr. de Catechizādis rudi. ca. 22.

Quam occasionem præstabit Amoris recognitio beneficiorum, quæ idem Sanctus Chrysostomus nominat propria, atque latentia. Hæc autem numeret secū quisque censet aliqua Dauid Psalmo centesimo secundo Capita præcipua sint. Educatio & pietas Parentum. Huic plurimum se debere fatetur S. Augustinus: Suxisse cum lacte matris veram Religionem. Quod si contrà factum est, an non magnum beneficium est ex impiis parentibus tanquam è spinis rosam pium extitisse? an non beatitudo quædam est, per externos hominis à Spiritu Sancto edoctum super senes intellexisse? Certè B. Petro à Domino dictum est: Beatus es Simon Bar-jona, quia caro & sanguinis non reuelauit tibi. Magistrorum honesta disciplina. Consuetudo virorum bonorum. Et si in perditos incidisti, quale Dei donum est, quod te non planè perdideris, quod gradum reuocaueris, quod vel serò sapere cœperis? In adolescentia vel Virginitatem retinuisse, vel castitatem amplexum, carnis illecebras repudiasse. Et si fragilitate prolapsus sis, teipsum recuperasse, ad pœnitentiam recurrisse, vsui sacramentorum, sacræ lectioni, orationi, corporis afflictationi

1. Lib. 9. Cōfes. cap. 9.
2. Lib. 3. c. 4.
3. Matt. 16.
4.
5.
6.
7.
8.

instituisse, Christianam certam vocationem elegisse, in ea ex virtute viuere, charitatis operibus operam dare, iniquitatem ex animo odisse, pietatem diligere, colere religionem, pacem sectari, mortem si non appetere, certè cogitare, ad eámque in tempore fortiter ferendam se comparare. Deo deníque quacúnque ratione possit placere semper, ac seruire, vehementer optare. At hæc etiam sat generalia & multis communia beneficia Dei sunt, quamquam præclara & singularia. Alia sunt, quæ tecta fortasse ad alienos facilè sint, nobis qui nobis ipsis intimi sumus, ac planè scimus quid intus in animo & corpore nostro agatur aperta sint necesse est, nec propterea ab aliis hæc sed à nobis solum ponderari possunt. Exempla hic aliqua pono, non vti rerum certarum explicator, aut historicus, sed potius vti præsultor ludi: ad ea se quisque exploret. Illa ætatula tu salutare nutricis tuæ lac hausisti, qua coæuus tuus cum lacte febrim, pituitam, morbum regium, pestem suxit ex sua. Ita te curauit eadē, ac seruauit, vt nullo grani lapsu tui sint tibi pedes cruráque cōfracta, sicuti accidit Miphiboseth: nec alia quauis corporis parte detrimentum factum. Quoties cecidisti, nec offendisti? Vix in lucem editi multi, cum parentibus orbati repentè sunt, alijsque præsidijs infantibus, pueris, adolescentibus vtilibus, aut etiam necessarijs spoliati, nullius penè curæ commissi, nullis puerilibus ac multò minus grauioribus disciplinis exculti. Tibi contrà, rebus in omnibus à parentibus, à curatoribus & tutoribus optimè consultum, ac prouisum est, te iam tunc & deinceps semper tuorum oculi & aures speculabantur accuratè, diligentérque custodiebant, te magistri instituerunt, bonis moribus informarunt assiduè, nec destiterunt priusquam vir inter viros factus, res tuas, ac teipsum magis planè regere didicisses. Alij grauibus, periodicis alij morbis sępè tentantur. Tu ferè bona semper es ac firma valetudine. Ægrotasti periculosè, ægrotauit & alius, immò quam plurimi & mortui sunt, tu cōualuisti. Adiuisti periculum capitis & fortunarum, adiuerūt & alij nec effugerunt, tu propulsasti. Quam multi ex felicibus infelices, ex beatissimis facti sunt miserrimi,

Marginal notes: 9. 10. 11. 1. 2. 2. Reg. 4. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

aut aliqua sua culpa, aut occulto Dei consilio, aut inimicorum iniuria & impotentia, & tu eodem ac pristino statu adhuc es, nihil aut minimum mutatus ab illo, qui fueras, fortunatus amicis charus, inimicos vel non, vel mitigatos habens. Occulta porrò & incognita Diuina aut Angelica beneficia huiusmodi quam multa Deus bone? ictus fulmine non sum, non percussus tegulæ aut marmorei lapidis casu, non fortuito iaculo petitus, non belluæ aut bestiæ cuiuspiam feræ morsu ex improuiso laceratus, non cornu vulneratus, non prostratus impetu, non plumbea glande ex sclopeto temerè displosa traiectus, non obrutus vndis, non extinctus incendio, non peste consumptus, denique à sexcentis vitæ periculis immò ab infinitis procul absum, cum ea tamen quotidie quolibet puncto temporis immineant capiti: quis depellit ista, quis auertit, cuius munere toties seruamur superstites, & incolumes; quoties hisce periculis vita non adimitur? Dei videlicet optimi parentis summa cura, maxima prouidentia, propensissima voluntate. Ad sint hæc corporis & vitæ mortalis, sint valetudinis subsidia, & tuitiones, Diuina certè & magna Dei beneficia. Sed si conferantur cum iis, quæ in animo efficit, exigua. Benedic (aiebat Dauid) anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Excitauit Satanas immoderatarum tuarum passionum impotentes motus, Odij, Inuidiæ, Superbiæ, Libidinis, Iracundiæ, Vindictæ, Dirarum, Execrationum, Spiritum fortè Blasphemiæ aduersus Deum, Diúsque Desperationem salutis, Contemptum Virtutis, Odium Obseruantiæ, Pietatis, Religionis, Profligatæ vitæ amorem, & alia huiusmodi, quæ tela inimici ignea vocat Apostolus, & Iob prunarum ardorem Diaboli halitu ventilatum: his te inquam commotionibus pulsauit Diabolus, nec consensisti; ecce magnum Dei beneficium; consensisti, sed illico resipuisti? ecce alterum beneficium; non resipuisti, cohibuisti tamen motus animi, ne foras erumperent? & hoc beneficium est non exiguum, eruperunt quidem foras, sed intempestiuè, & cum ignominia? & hoc est Diuinum beneficium;

9

Psal. 102.

Ephes. 6. *Iob.* 41.

exarseris

exarseris etiam libidinibus, saturaueris animum, expleueris cupiditates tuas, te ipsum effuderis in omni intemperantia, at eo ipso tempore te momordit conscientia, te pupugit metus? & hoc est beneficium: non consenuisti in flagitiis, tui te tandem puduit, pœnituit præteritæ vitæ, mutasti consilium, sanam mentem recepisti? & hoc quantum est Diuinæ misericordiæ beneficium? Esto etiam, perditus sis, nec vlla spes ostendatur, te tui dissimilem euasurum, an hoc est contemnendum beneficium, quo te benignitas Dei expectat, & hac tanta patientia ac dissimulatione ad pœnitentiam adducit? Interiora & illa magis sunt; antequam in scelus rueres, quoties te retinuit Deus? nunc metu reuocans, nunc pudore: Cum manus dedisti, ac decreuisti te tam crudeli Domino mancipare, quoties ne quo cœperas, pergeres, impediuit, quot ademit occasiones, quot certas spes tuas fefellit, quibus te interim tenebris circumfusum afflixit, molestiis animi vexationibúsque versauit, turbauit anxietatibus, confixit timoris aculeis, conscientiæ stimulis exagitauit? quæ salutaria documenta non tibi iniecit in mentem vt ad ea expergiscereris vel inuitus? Maiorum monita æqualium exempla, sceleratorum & tui similium exitus repentinos, infelices miserandos, tuum ipsum animum ac cor peccatis vt erat, obrutum, quibus non concussit mœroris, doloris, immò & amoris motibus? morbum illum periculosum, quo penè extinctus es; Deus immisit, vt tu ex animo morbum peccati longè periculosiorem depelleres Alio tempore venisti in apertum illud vitæ discrimen, atque (vt aiebat Dauid) eò ventum erat, vt vno tantum gradu tu, mórsque diuideremini, eripuit te ex illo Deus: vt ipse te ex salutis æternæ discrimine, ac tyrannide Satanæ quantocyus eriperes, & cum tu scelera sceleribus cumulares, nihilque te vno in Deum esset ingratius, tunc te tanquam obsequentem piúmque remunerans, nouis beneficiis, hominum gratia, gloriáque adauxit, vt quem à flagitiis non abstraxerat supplicij sensus, pudore saltem suffunderent insolita in indignissimum hominem collata Diuinitus munera. Ac si se ita cū inimicis gerit Deus,

Libr. 1. Reg. 20.

quem se præstabit amicis? Ab his vt amouet peccandi voluntatem, sic sæpissimè eosdem abstrahit ab omnibus peccandi occasionibus; quippè, quos adstringit & quidem libentes legibus continuæ disciplinæ. Quod si interdum ex occasione tentatione aliqua pulsari permittit, ea animi firmitate eos sic roborat, vt confligant quidem cum hoste, sed ab hoste gloriosè triumphent. Solicitatus ad adulterium opportunitate præsentissima Ioseph à Domina: ad mortem adferendam inimico Sauli, quem comitatu destitutum, oppressum somno ante pedes suos positum intuebatur Dauid, Sanctus Bernardus ab hospita: Sanctus Thomas Aquinas à muliere impudica remotis arbitris ad facinus, non solum non victi sunt, sed ipsi aduersarios ita fuderunt, fregerúntque, vt ad eãdem periclitationem serò admodum ac fortasse nunquam postea cum iisdem redierit Satanas: si quidem vt ait Cassianus, retorquetur in Dæmones illa confusio, quæ nos manebat, si ab ipsis fuissemus elisi, secundum illud: Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos. Et, Conuertetur dolor eius in caput eius. Et, Captio, quàm abscondit apprehendat eum.

Gen 39. *1. Reg. 26.* *Col. 7. ca. 21.* *Psal. 139.* *Psal. 7.* *Psal. 34.*

Id facit Deus auertendo mala à suis, at quæ in eorum animos congerit bona? quot mentis illustrationes subitas, diuturnas, ad se, ad Deum cognoscendum, ad Sacras literas percipiendas, ad rerum spiritualium arcana quælibet peruestiganda, ad iuuandos proximos? Quam sanctis cogitationibus, & spiritualium voluptatum illecebris mentes voluntatésque eorum ad se allicit, trahit, sustentat, facultatum internarum vires corroborat, complet? Et si ad tempus aut ipse languefacit, vt probet sine vllo eorum crimine, aut ad aliquam expiandam culpam languere permittit, quàm citò ac liberaliter eos reuisit, recreat suæ præsentiæ solatio, amplectitur, ac stringit charitatis vinculis, suauissimi amoris sui osculis mulcet? Denique, nunquã nõ exercet suos vtiliter Deus, vt in Virtutum solidarum fructu, studióque propriæ perfectionis progressiones in dies maiores faciant. Ad hæc siquidem capita duo reuocat Dauid hæc aduersus Sanctos diuinę charitatis & rectionis officia. Benedic anima

Psal. 102.

mea

ma Domino; Qui replet in bonis desiderium tuum. Ecce primum. Renouabitur vt Aquila iuuentus tua,& hoc est secundum.

Hæc eò pertinent, vt intelligamus, quã multas, quàm proximas occasiones amandi Deum extra, adeoque magis intra nos ipsos habeamus. Vt quid enim nobis benefacit Deus, nisi vt beneficiis conciliatos sibi perpetuò in amore coniungat? At inquis mercenarius est huiusmodi amor, & amare Deum propter seipsum, multo optabilius est longeque perfectius. Ita quidem certè, nihilominus sanctus est etiam amor hic; & quando nos plerumque ij sumus, qui non nisi vtilitatibus nostris ducimur, magnum Diuinæ benignitatis munus est, quod se Deus ad hominis genium, naturæque nostræ propensionem accommodet, gratúmque & acceptum habeat cum qualicunque ratione, etiam si commodis & voluptatibus ad illum trahimur.

Prima. Propono tamen breuiter Occasiones quatuor amandi Deum propter se. Prima est hæc ipsa, qua Deum diligimus vt in nos beneficũ. Est is amor gradus ad amandum Deum propter seipsum, etiam si nobis nihil hactenus præstitisset, nec præstaturus esset aliquando. Purga amorem, dicebat Sanctus Augustinus, & aquam fluentem in cloacam, conuerte ad hortum. Sic dicamus nos, & purgemus amorem nostrum in Deum, non quidem aliqua fœculenta impuritate, neque enim est vt dixi vitiosus amor mercenarius, sed ne nos in Deum rapiat proprij boni cupiditate, verum sola Dei bonitate & pulchritudine. Veh.n. tali amori tuo dicit idem pater, si vel suspicaris aliquid pulchrius, quàm est ille, à quo est omne pulchrum. Quo loco cum quæreret, cur Psalmus qui est de sponsi pulchritudine, scribitur enim in eo: Speciosus forma præ filiis hominum; &, Specie tua, & pulchritudine tua inscriptus esset in intellectu filiis Chore, respondet, vt hæc fides nostra qua purgamur, ad inuisibilia præparetur, hoc est, quod in intellectu filiis Chore facta sunt omnia ista, vt detraherentur sanctis ipsa quæ habebant, detrahetur & ipsa vita temporalis, vt non propter hæc ipsa temporalia colerent ipsum æter-

Præfat. in Psal. 31.

In Psal. 44.

num, sed amore illius casto tolerarent hæc omnia, quæ pro tempore paterétur. Propterea quia intellexerunt, dicunt, hæc omnia venerũt super nos, nec obliti sumus te. Amemus igitur initio Deum tanquam beneficiarij, eum qui effusè adeò de nobis benè meritus est, & quotidie benè meretur, ac in omnem æternitatem benè merebitur: procedente autem spirituali ætate, amorẽ hunc quacumquè beneficiaria ratione exuamus, diligamúsque fontem bonorum omnium diuinam ipsam per sese summè colendam & obseruandam bonitatem.

Secũda Occasio amoris Dei per seipsum, est, cum cogitatur, aut nominatur à nobis Deus, vt Deus est, veniúntque in mentem, aut commemorantur illa attributa Dei, quæ dicimus absoluta, quia eorum conceptione notitionéve nullus ad res creatas respectus includitur: qualia sunt Maiestas, Potestas, & vis infinita, Sapientia, Bonitas, Immensitas Simplicitas omnis prorsus concretionis expers, Infinitas, deníque omnis Perfectio, quam vocant Theologi simpliciter, & quæ ex S. Anselmi descriptione receptissima, ea est, quæ melior est ipsa, quàm non ipsa, Cuius rationis est hoc ipsum nomen Deus, & si quæ sunt alia tam Latina quàm Græca, & cuiusvis alterius linguæ nomina Dei, quæ affecta non sint, aut relatiua: quale certè est apud Hebræos Sacratissimum Nomen Tetragrammaton. Et, Ego sum. &, Qui est. Siue Græcè τὸ ὤν. Hæc quia referunt ac objiciũt nobis Deum vti est per se, excitant etiam amorem cum recogitantur exutum omnia alia re, aut affectione, qua Deus non sit, aut ad ipsam Diuinitatem non attingat per se, amorem inquam quo diligamus Deum, vti Deus est Omnipotentem, Sapientissimum, Optimum, Immensum, & Infinitum, Perfectissimum, & quò nihil excogitari possit maius, aut melius, qualis prorsus ipsissimus est in se, & suprà omnem creatam capacitatem cuiuscúmque mentis adhuc infinitè perfectior, maior, & melior, & fortè hunc amoris actum & in Deum obseruantiæ Dauid induerat, cum dixit: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. &, Quis sicut Dominus Deus noster? Et Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus. &, cum

Secunda.

Prosologio. cap. 5. & 11.

Psal. 15.
Psal. 45.
Psal. 84

frequenter admodum in ore habet illud: Quis similis tibi? Isaias etiã: Cui simulẽ fecistis Deum aut quam imaginem ponetis ei? Idẽ Angeli, Sanctus, Sanctus Sanctus.

Isaia 40.
Isaia 6.

Tertia Occasio amoris huius perpugatissimi, est ipse Dei Amor in homines; amauit enim Deus hominem ipse prior, vt ait S. Ioannes: amauit teste Apostolo: Cum inimici essemus, amauit, & vi amoris impulsus ad demerendum & ornandum hominem, ea excogitauit, & fecit, quæ solum Diuinus amor inuenire potuit, solus exhibere. Amauit postremò homunciones vilissimos, indignissimos & quos ingratissimos fore non ignorabat: an non maximè vacuus & purus est hic amor, ab omni suspicione vtilitatis & commodi? non maximè voluntarius, & ad quem nihil induxerit, aut inducere potuerit Deum, nisi semet Deus ipse pro sua insita, inexhausta, infinita bonitate? Demum castissimus est hic amor, purissimus, Diuinissimus, quo hominem amat Deus, vt amat, & non nisi Deus sic amasset.

1. Ioan. 3.
Rom. 5.

Quarta Occasio est ratio amicitiæ, quæ Deo est cum hominibus: Scriptum est enim in Sacris literis, Viros fideles & bonos participes factos esse amicitiæ Dei. Et Christus non solum amicos nominauit Apostolos, sed cur eos amicos haberet, explicauit: Quia inquit, omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Nec arcana communicauit solum Deus, sed filium ipsum, & cum eo omnia simul nobis donauit. Porrò, hęc Dei amicitia erga homines gratuita prorsus est; ea enim nos diligit Deus ad nostra commoda, non ad sua. Quare si nos in hoc Amore Deo non respondemus, quæ inter Deum nosque est amicitia? ex nostra parte sine dubio claudicat. Amemus igitur Deũ quia per se maximè amabilis est, illudque spectemus vnũ semper, vt eius fiat voluntas in nobis & quãdo idẽ velle ac nolle cum illo nobis esse debet, ne optemus ad nostrã voluntatẽ Diuinã flecti, sed nostram Diuinæ in rebus omnibus liberissimè subjiciamus; hocque antè omnia velle velimus, amari à nobis Deum per seipsum, adeò vt (quod fieri nõ potest) si nulla in nos manasset nec manaret à Deo vtilitas, vlla speranda sit inquam, maneat tamẽ illud ac fixũ sit animo, Deũ semper

Sap. 7.
Ioan. 15.

amandi

amandi atque colendi quanto maximo, puriſſimoque poſſimus amore, ac obſeruantia, idque tum maximè præſtemus, cum mentem ſubit hæc tam ſanctæ amicitiæ ſacroſancta Lex, Amicus propter ſe amandus. Hæcque de Occaſionibus Charitatis in Deum ſatis ſint.

Amoris in Deum & Chriſtum Dominum exercendi occaſiones, Indicia & exempla.

CAPVT XX.

Quomodo amandus Chriſtus Dominus à nobis.

MAXIMVM omnium certiſſimumque Indicium Amoris noſtri in Deum, eſt, cum ita Deum diligimus, quemadmodũ Chriſtus Dominus Patrem noſque dilexit, quo ſanè amore flagrare etiam nos, oportet aduerſus eundem Chriſtum; cur enim ſeparemus amore, quos eadem Diuinitas iungit? Qua de re tota luculenter & piè ſanctus Bernardus ſic ſcripſit: Diſce ô Chriſtiane à Chriſto quemadmodum diligas Chriſtum. Diſce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter. dulciter, ne illecti, prudenter, ne decepti, fortiter, ne oppreſſi ab amore Domini auertamur. Ne mundi gloria ſeu carnis voluptatibus abducaris, dulceſcat tibi præ his ſapientia Chriſtus. Ne ſeducaris ſpiritu mendacij & erroris luceſcat tibi veritas Chriſtus. Ne aduerſitatibus fatigeris, confortet te Virtus Dei Chriſtus. Zelum tuum inflammet charitas, informet ſcientia. firmet conſtantia, ſit feruidus, ſit circumſpectus, ſit inuictus Nec teporem habeat, nec careat diſcretione, nec timidus ſit. Et vide, ne fortè tria iſta & in lege tradita fuerint, dicente Deo. Diliges Dominũ Deũ ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Mihi videtur amor quidem cordis, ad zelum quendã pertinere affectionis: animæ verò amor ad induſtriã ſeu iudiciũ rationis: Virtutis autẽ dilectio ad animi poſſe referri cõſtãtiã vel vigorẽ. Dilige ergo Dominũ Deũ tuũ toto & pleno cordis

Serm. 20. in Cant.

Deut. 6.

affectu, dilige tota rationis vigilantia & circumspectione, dilige & tota virtute, vt nec mori pro eius amore pertimescas sicut scriptum est: Quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. sit suauis & dulcis affectui tuo Dominus Iesus contra malè vtique dulces vitę carnalis illecebras, & vincat dulcedo dulcedinē. sit nihilominus intellectui præuia lux, & dux rationi, sit etiam fortis & constans amor tuus, nec cedens terroribus nec succumbens laboribus. Ergo amemus affectuosè, circumspecte, & validè, scientes amorem cordis quem affectuosum dicimus, absque eo qui dicitur animæ, dulcem quidem, sed vetibilem, istum verò absque illo qui virtutis est, rationabilem esse, sed fragilem. Hæc S. Bernardus quæ explicat exemplis Euangelicis latè. Amorem autem Christi talem fuisse qualem descripsit hactenus, ante ostenderat, ac propterea nos ad eum imitandum inuitauerat: & nos afferimus postea, cum de charitate in proximum disserimus. Esse verò Christum Dominum amoris nostri exemplar, nemo dubitat: si enim reliquarum omnium Virtutum Idea & Regula, ad quam nos ipsos dirigeremus à Patre hominibus datus est, cur non multò magis & amoris qui arx, caput, finis est omnis Virtutis, ac perfectionis? Si præcepta inquit, mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Et paulò antè optare se insinuat, certè etiam ad imitandum: Vt cognoscat (inquit) mundus, quia diligo Patrem, sic facio: hoc est, pro hominibus mortem ignominiæ plenissimam oppeto libentissimè. Ac nequis dicat primam hanc amoris Dei proprietatem, dulcedinem nimirum & suauitatem, optabilem potius esse, quàm parabilem, nec in nostra esse potestate: & fortasse nec etiam viro forti optandam esse, quippe, cuius proprium sit, omni voluptate posthabita, doleroque contempto ac superato, magna aggredi fortiter, maioráque patienter tolerare: aio suauitatem hanc per se amorem Dei sequi: Si tamen gustastis, ait S. Petrus. Nec contemnendam aut non æstimandam esse, cum ad eam hortetur Scriptura: Gustate & videte, quoniam suauis est Domi-

Ioan. 15. *Ioan. 14.* *1. Pet. 2.* *Psal. 33.*

nus:& indicium esse aliquod Diuini constantisque amoris. Iccirco familiare est sanctis viris, si ea destituuntur flagitare eam à Deo summis precibus: quod fecisse Sponsam illis verbis: Osculetur me osculo oris sui, auctor est idem sanctus Bernardus, qui cum docuisset Sponsam osculo pedum sponsi per pœnitentiam peccatorum veniam consecutam esse, ac post adeptione Virtutum locupletatam, ad oscula manuum, existimare debere sibi factum esse satis à Sponso, nec quicquam vltra quærere, inducit illam sic reclamātem: Non quiesco ait, nisi osculetur me osculo oris sui. Gratias de osculo pedum, gratias & de manus, sed si cura est illi vlla de me, osculetur me osculo oris sui. Non sum ingrata, sed amo. Accepit fateor, meritis potiora, sed prorsus inferiora votis. Desiderio feror, non ratione: ne quæso causemini rationem, vbi affectio vrget. Pudor sanè reclamat, sed superat amor. Nec ignoro, quod honor Regis iudicium diligit, præceps amor nec iudicium præstolatur, nec consilio temperatur, nec pudore fræ natur, nec rationi subjicitur. Rogo, supplico, flagito, osculetur, me osculo oris sui. Deinde cum commemorasset, quibusnam virtutis actionibus ex Dei voluntate multò iam tempore detiueretur, addit: Cæterum, quod in his omnibus est, totum constat de consuetudine, de dulcedine nihil. Mandata forsam vtcunque adimpleo, sed anima mea sicut terra sine aqua in illis. Vt igitur holocaustum meum pinguefiat, osculetur me quæso osculo oris sui. Hæc ibi. Consequitur similiter amorem Dei altera etiam proprietas, quam nominat discretionem sanctus Bernardus, tùm, quia amore augescit ipsamet Dei cognitio, quæ fons est spiritualis prudentiæ, cognoscimus enim (ait sanctus Augustinus) vt diligamus Deum, & diligendo plenius cognoscimus: tùm: quia amor ipse sua solicitudine mentem acuit & illustrat ad seipsam circumspiciendam, fraudesque hostis omnes peruestigandas & eludendas, siquidem spiritualis omnia iudicat. Sed potissima amoris Diuini affectio est tertia illa proprietas ferendi fortiter rei quascunque quantumlibet aduersas, propessiones quaslibet

Serm. 9. in Cant.

Serm. 11. de Verbis Domini.

1. Cor. 2.

asperas propter Deum. Ea quippe est amantium Lex (ait sanctus Chrysostomus) vt se tum demum felices putent, cùm aduersa pro his quos diligunt sustinent. Ita ergo & nos erga Dominum nostrum afficiamur. Quare se potius ad patientiam comparant qui sic Deum amant, cogitant potius, & quærunt quid pro Christo tolerent, etiam si pericula sint subeunda grauissima, quàm gustate quàm suauis sit Dominus. At quamquam suauitatem amoris non negligant, suauitati tamen laborum tolerantiam anteponunt. Idem sanctus Chrysostomus sic habet alibi. Quando quis sauciatur Charitatis desiderio, nihil difficile spectat, sed id, quod fuerit plenum periculis, & multa miseria, leuiter fert hoc vnum intuens, quomodo suo potiatur voto & desiderio. Nam si iustus ille propter puellæ amorem septenium seruire, ferréque pastoralium laborum ærumnas decreuit, & non sentit vel laboris, vel temporis longitudinem, sed illi omnia leuia & facilia videntur, expectatione & spe fructus alitur, ita vt dies paucos longum illud tempus putet, qualem nos habebimus excusationem, qui non pari studio erga Dominum nostrum & benefactorem, & curatorem, & qui nobis est omnia afficimur? & paulò post adferens sancti Pauli exemplum, addit: Verum & si nos tam ingrati, non ita beatus Paulus, qui qui tanta feruebat & ignitus erat Charitate in Deum, vt verba illa tanto viro digna loqueretur clamans; Quis nos separabit à Charitate Dei, Vide dictionis emphasin, & latentem vim, vide amoris violenti furorem, vide Charitatem incensam. Quid inquit, est quod possit nos à Charitate Dei separare? quid inter visibilia? quid inter inuisibilia? Deinde volens omnia numerare, simul manifestum facere desiderium nullo fræno frænandum, quod ergo Dominum gerebat, subdidit: num afflictio? num angustia? num fames? num persecutio? num nuditas? num periculum? num gladius? O animam sana furentem insania, eáque quæ continentiæ mater est. Et paulò post: Nullus alius sic à Deo dignatus est diligere Dominum, sicut beata illa anima. Quasi enim liberatus à corpore,

Hom. 3. in epist. ad Philemonem.

Hom. 54. in Gen.

Gen. 19.

Rom. 8.

es sublimis factus, & vt ita dicam, neque super terram ambulare se putans, ita loquitur: Amor enim in Deum & succensa Charitas, mentem eius à sensibilibus ad spiritualia transtulit, & à præsentibus ad futura, & à visibilibus ad inuisibilia. Eodem modo se habent Fides & Charitas in Deum. Et vt discas magnam eius gratitudinem, vide eum, qui sic Dominum dilexit & eius Charitate exarsit, fugari, persecutionem pati, flagellari, innumera grauia ferre, & dicere: In laboribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, à Iudæis quinquies quadraginta vna minus accepi, ter virgis cæsus sum; semel lapidatus sum, nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpè; periculis fluminum periculis in falsis fratribus, in labore & ærumna, & talia patiens gaudebat, & exultabat. Studeamus igitur & nos diligere Christum, & hoc fuerit regnum cœlorum, infinitaque bona, & fructus bonorum assequi, si germanè & sicut oportet, eum dilexeris. Hæc ibi; & alibi addit de corporis infirmitatibus ac morbis sic: Nihil est tam horridum, tamque tremendum, quod hi qui vel morbo aut pœnis discrucientur, non superent; si Diuino sint amore incensi, & ita neque ignis neque ferrum, neque inopia, neque languor aliquis, neque mors, neque aliud quidpiam istiusmodi, graue aut molestum appareat ei, qui hunc sit erga Deum consecutus quin etiam aspernatus cuncta, & irridens subleuabitur ad Cœlum, vbi pari cum reliquis ibidem versantibus fruetur beatitudine. Et post: Afficiamur itaque amore eiusmodi, quem æquiparare nihil potest, nec solùm præsentium aut futurorũ gratia, quin his amissis, ob ipsius amoris naturam. Hæc S. Chrysostomus.

Hom. 18. de Dei amore, & tolerantia.

Secundum indicium amoris nostri erga Deum est, ita Deum diligere, vt præ vi amoris ignoremus ipsi quid amemus aliud præter Deum, amoréque ita extra nos rapiamur, vt penè nostri met obliuiscamur. Hoc acutè & piè vt omnia S. Augustinus, Anima, inquit, se respexerat, sibique placuerat, suæque potestatis amatrix facta fuerat: recessit ab illo, & non remansit in se, & à se repellitur, & ab illo excluditur, in exteriora prolabitur; Amat

Secũdum indicium amoris Dei.
Lib. 50. Homil. Hom. 34

mundum, amat temporalia, amat terrena, quæ si seipsam amaret, neglecto à quo facta est, iam minus esset, iam deficeret amando quod minus est, minus est enim ipsa, quàm Deus, & longè minus, tantóque minus, quanto minus est res facta quàm factor. Ergo amandus erat Deus, & amandus est Deus ita, vt si fieri potest, nos ipsos obliuiscamur. Hoc inde multò ante S. Augustinum significatum fuerat in Canticis: vbi enim nos legimus: Ordinauit in me Charitatem, vertunt alij: Vexillum super me Charitas, vt enim in exercitu vexillum attollitur supra omnia, sic in animo omnibus anteit. Dicitur autem super me: quia vt ait doctissimus Pater Barradius, non solùm cæteras creaturas; verùm etiam ipsum hominem, qui Deum amat, superare debet Dei amor ita vt dicere possit, super me Charitas, hoc est, Deum multò maiori quàm me amore complector: immò si me diligo, non nisi propter Deum diligo. Vexillum totus sequitur exercitus, Charitatem Dei reliqui sequuntur amores affectusque animi, nulla enim res nisi propter Deum amari debet. Amor enim singularis qualis est diuinus (vt ait Richardus) consortem non recepit; Exempla autem hominum qui sui obliti sunt præ amore Dei & Christi, reliquerunt nobis omnes penè Martyres, illi præsertim, qui non solùm patienter, sed alacriter etiam immanissimos quoslibet cruciatus corporis tolerârunt pro Christo. Præter Martyres multi etiam viri sancti qui ita Deo hærebant animo, itaque curam corporis ac sui ipsius dimiserunt, ac si ad seipsos non pertinerent ipsi. Illustris in hoc genere S. Bernardus extitit. Quoties (ait eius vitæ scriptor) sibi pia ministrantium fraude deceptus liquores pro aliis alios sumpsit? nam & oleum aliquando per errorem sibi propinatum bibit, & penitus ignorauit, & cùm à Claraualle Carthusiam vsque venisset insidens stramento equi minus paupertatem præferente, mirante Cartusiæ Priore, miratus & ipse est, quærebatque quale illud esset, cùm toto illo itinere nunquam vidisset, nunquam considerasset, & vsque in horam illam quale esset, omninò nesciret. Denique iuxta Lacum Lemanum totius diei itinere pergens, penitus

Cant. 1.

Tomo 1. Concord. Lib. 4. c. 8

Lib. 4. de Contēpl. cap. 15.

Lib. 3. c. 1

eum

eum non vidit, aut se videre nõ vidit. Affinia sunt exempla illorum, qui etsi viderent res alias, homines, Angelos ipsos, non magni admodum facerent, in vnum Deum cogitandum quærendumque defixis animis prorsus intenti. Scribit S. Nilus cùm monacho cuidam Deum contemplanti obuij in itinere Angeli fuissent, ab eo prætermissos esse, ac pene neglectos; vt hinc etiã verax S. Pauli oraculum intelligeretur neque Angeli poterunt nos separare à charitate Dei. Sed quàm singularis ac præstans in hac rerum humanarum, immò etiam Angelorum ex Dei amore incuria & incogitantia fuit Maria Magdalena? quæ cùm Christum quæreret in sepulchro, Angelosque in eo inuenisset, ad eorúmque interrogationem responso breuiter reddito, Tulerunt Dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum; ait Euangelista: Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum. Cur hoc? inquit Origenes, quia onerosi mihi sunt omnes consolatores, grauant me, & non consolantur, ego enim quæro Creatorem, & ideò grauis mihi est ad videndum omnis creatura, nolo Angelos videre, nolo cum Angelis manere: quia possunt dolorem augere, & non possunt penitus delere. Denique ego non quæro Angelos, sed eum qui fecit me, & Angelos. Huius autem proprietatis diuini amoris hæc potest adferri ratio: quod ebrietas quædam spiritualis est Dei amor & suimet Dei amantem compotem esse non sinit interdum. Siue; ait Apostolus, mente excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis. Si hæc sobrietas quo modo sua propria ratione illa non sit ebrietas?

Rom. 8.

Ioan. 20. Tomo 2. Hom. Maria stabat ad monumẽtum foris.

2. Cor. 5.

Tertium indicium amoris Dei est orandi studium. Est enim amantis eius quem amat aspectu, colloquio, consuetudine velle semper frui si possit. Oratio autem conuersatio cum Deo est, aiunt Patres, propterea sancti quique Viri quo magis Dei amatores, eo orationis studiosiores extiterunt. Exempla post Apostolos dederunt nobis Dei amantissimi sanctus Dominicus & sanctus Franciscus, quorum vita Oratio perpetua fuit; quod eo maiorem habet admirationem, cùm nihil interim quod ad hominum salutem, Ecclesiæque vtili-

Tertium indicium amoris Dei.

Lib. 3. Vitæ, cap. 1.

tatem pertineret prætermiſerunt vnquam; nimirum, quod, vt ſcriptum eſt de ſancto Bernardo, in quolibet cætu hominum vel tumultu, niſi eorum intentionem cauſa depoſceret, tota facilitate animum colligentes, interiori quadam, quam vbique ipſi ſibi circumferebant, ſolitudine fruebantur, nihil prorſus attendentes quid ſonaret, vel appareret exterius.

Quartũ indicium amoris Dei.

Quartum indicium eiuſdem diuini amoris, ſit affectio ad Chriſtum Dominum, in primis ad eius paſſionem & mortem pro ſalute hominum obitam, non niſi vehementiſſimo amoris eius in parrem hominesque impulſu. Quo affectu incenſum Apoſtolum nemo dubitat qui eius epiſtolas vel primis labris attigerit. Certè S. Chryſoſtomus de Pauli in Chriſtum amore ea prædicat, quæ vt veriſſima ſunt, ſic etiã maxima admiratione digniſſima; aliqua adſcribam. Corinthiis inquit ſcribens, Placeo mihi in periculis, & infirmitatibus meis. Itaque cùm inter medias inimicorum verſaretur inſidias, ouans tamen de omni referebat eorũ impugnatione victorias: & vbique cæſus verberibus, affectus iniuriis atque maledictis, quaſi triumphales pompas ageret, crebra trophæa ſtrueret, orabat, gratiáſque referebat Deo dicens: Deo autem gratias, qui ſemper triumphat. Itaque ad confuſiones & iniurias quas ob prædicandum Chriſtum ſuſtinebat, magis quàm ad bonorum oblectamenta properabat, mortem potius quàm vitam appetens, paupertatem quàm opulentiam, & multo amplius laborem deſiderans quàm alij requiem poſt laborem, ac mœrorem magis eligens, alij quam voluptatem, ſtudioſiùs pro inimicis orans, quàm alij aduerſus inimicos. Et poſteà: Non dico quia nihil præſentiũ deſiderabat, ſed nec ipſorũ aliquid futurorum. Non enim mihi dicas Vrbes, gentes, exercitus, prouincias, pecunias, poteſtates. Hæc enim ille quaſi arenam vilia reputabat: ſed ea ipſa penè quæ promittuntur in Cœlis: & & tunc eius ardentem amorem in Chriſtum videbis: hic ſiquidem præ illius dulcedine non Angelorum, non Archangelorum admiratus eſt dignitatem, neque quicquam horum ſimile concupiuit. Quod enim erat maius omnibus, Chriſti

Homil. 2. de laudibus Pauli.

amore

amore fruebatur, cum hoc beatiorem se cunctis putabat, sine hoc autem neque dominatuum, neq; principatuum socius esse cupiebat, sed cum hac dilectione magis esse extremus optabat, immò etiam ex numero punitorum quàm sine hac inter summos, & honore sublimes: hoc enim erat illi maximum & singulare tormentum, ab hac charitate discedere hæc illi erat gehenna, hæc sola pœna, hæc intoleranda supplicia: sicut etiam perfrui Charitate Christi, hæc illi vita, hoc mundus, hoc Angelus, hoc præsentia, hoc futura, hoc Regnum, hoc promissio, hoc bona videbantur innumera; præter hoc verò nihil in tristium parte ponebat. Horum enim quæ habentur, nihil asperum, nihil etiam suaue reputabat: sic despiciebat vniuersa, quæ cernimus, vt solet herba iã putrefacta contemni. Tyrannos verò ipsos, ac populos spirantes furorem, velut esse quosdam culices existimabat. Mortem verò & cruciatus, & mille supplicia, quasi ludum putabat esse puerorum, dummodo propter Christum aliquid sustineret. Tunc enim, tunc amplectebatur libenter, & decorabatur vinctus catena magis, quam diademate coronatus: etenim coarctatus carcere habitabat Cœlũ, ac libentius verbera excipiebat & vulnera, quàm alij brauia diripiunt, & dolores nõ minus quàm præmia diligebat, cum ipsos vtique dolores loco duceret præmiorum. Hæc S. Chrysostomus. Qualem ergo dicemus hunc Pauli amorem aduersus Christum, an non planè Heroicum atque Diuinissimum. eodem inflammati sine dubio fuerunt & alij Apostoli Christi, & qui eos post imitati sunt innumeri Viri Apostolici, fœminæve, præsertim Petrus, Andreas, Polycarpus, Irenæus, Ignatius, Laurẽtius Sebastianus, Vincentius, Agnes, Cæcilia, Agatha, Lucia, Catherina, Symphorosa, Felicitas, quos ad supplicia quidem tormentáque rapuêre Tyranni, ad ea verò ipsi tanquam ad nuptias conuolabant, robur & alas vno Christi crucifixi amore subministrãte. Et sanè quid nos arctiore ardentioréque astringat amore cum Christo, quam Christi pro nobis spontè crucifixi commemoratio? S. Bernardus cum alia quædam amoris in Christum incitamenta produxisset, addit: Sed est, quod me

Serm. 20. in Cant.

plus

plus mouet, plus vrget, plus accendit. Super omnia inquam reddit amabilem te mihi Iesu bone calix quem bibisti, opus nostræ redemptionis. Hoc omnino amorem nostrum facilè vendicat totum sibi. Hoc inquam est, quod nostram deuotionem & blandius allicit, & iustius exigit, & arctius stringit, & afficit vehementius. Multum quippe laborauit in eo Saluator, nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis auctor assumpsit. Ille denique dixit, & facta sunt, mandauit, & creata sunt. At verò hoc, & in dictis suis sustinuit contradictores, & in factis obseruatores, & in tormentis illusores, & in morte exprobratores. Ecce quomodo dilexit. sic S. Bernardus.

Quintum Indicium est, omnem rerum omnium, quæ Deus nō sunt, amorem à se prorsus abiicere, ac in vnum Deum transfundere, nullíque alij solatio quàm Dei seruitutis ac voluntatis eius explendæ addictum esse eum, qui ex animo Deum diligit, talis fuit Apostolus, cum omnia vt stercora arbitrabatur propter Christum, tales alij Christi discipuli cum vni Christi amori ac fidei post habenda prædicabant terrena commoda ac emolumenta omnia, vitam etiam quamquam vt ait S. Paulus responsum mortis haberent. tales qui se ab omni affinium, amicorum, ciuium, parentum consuetudine ita abstraxerunt, vt non solum loca deserta ciuitatibus, tuguria casásque magnificis ædibus ac palatiis, sed solitudinem & mendicitatem hominum quorumcúnque charissimorum conuictui iucundissimo, opibus ipsis maximísque diuitiis longè præferrent. Sunt hi Ecclesiæ Dei clarissima lumina, Pauli, Antonij, Hilariones, Macarij, & alij innumerabiles vtriusque sexus homines, qui horum vestigia deinceps sunt secuti: quibus recensendis nihil est quod immorer, hoc iter institutúmque tenuerunt post ad horum exēpla in omnibus religiosis ordinibus sanctissimi quique viri, qui summa cū laude admirationeq; omniū hominum perfectam rerum omnium abdicationem propter Christum coluerunt. Immò & perfecti illi Heroes Euangelicíque pastores, qui etsi rebus mundanis omnibus affluerunt, ijs tamen ita vtebantur ex Apostoli regula, ac si non vterentur, nihil in suas suorumve, omnia in

Phil. 3. *2. Cor. 1.* *1. Cor. 7.*

pauperum

pauperum vtilitates deriuantes. Quare de sancto Gregorio Papa scribit Ioannes Diaconus, Viro solitario ac summæ continentiæ qui gregorianas diuitias suæ paupertati conferebat, diuinitus indicatum fuisse in hæc verba: Quando diuitem non possessio diuitiarum faciat, sed cupido, cur audes paupertatem tuam Gregorij diuitiis comparare, qui magis illum felem quem habes, quotidie palpando, nullíque conferendo diligere comprobaris, quàm ille, qui tantas diuitias non amando, sed contemnendo, cunctísque liberaliter largiendo dispergit? Ita solitarius increpatus ait, Deo gratias retulit. Sed ex priorum numero singulare nobis reliquit huius perfectæ abdicationis exemplum Ioannes monachus apud Theodoretum, de eo is ita narrat; Est autem humanis omnibus adeo superior, vt nullo ex eis fruatur solatio. Afferam autem huius rei indicium euidens. Nam cum propter totum eius herbaceum vir quidam bonus plãtasset amygdalũ, & ea deinde procedente tempore arbor euasisset, adeo vt & ei vmbram præberet, & oculos pasceret iussit eam exscindi, vt ex ea nullam reciperet recreationem. Hæc ille, sed antiquorum omnium paupertatem nõ solum æquauit S. Franciscus, sed longè superauit, nimirum Dei & Christi flagrantissimus amator, cœlestibus Seraphinis adhuc in terris positus, persimillimus.

Lib. 20. Vita cap 40.

Hist. Sãctorũ patrum ca 20.

Actiones Charitatis erga proximum. Occasio eas obeundi fraternè corrigendo, atque sublata omni excusatione rectæ correctionis ratio.

CAPVT XXI.

CHARITAS quanquam eadem est, qua Deum & proximum diligimus, estque amor Dei nobilior multò quàm proximi, completur tamen ac perficitur amore proximi. Si diligamus inuicem ait sanctus Ioannes, Charitas Dei in nobis perfecta est,

1. Ioan. 4.

Ex

Ex quo intelligitur, quæ sit propria & præcipua Actio charitatis erga proximum, nimirum diligere proximum propter Deum: quid autem hoc sit, non potest magis propriè explicari quàm S. Thomæ verbis. Ratio ait diligendi proximum Deus est. Hoc enim debemus in proximo diligere, vt in Deo sit: atque hoc est, quod Dominus tradidit: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Vt quid enim ait S. Augustinus, diligit nos Christus, nisi vt regnare possimus cum Christo: quæ sanè diligendi ratio paucorum est, quia & pauci sunt, qui vt debent, diligant Deum. ideo subdit idem pater. Ad hoc ergo & nos inuicem diligamus, vt dilectionem nostram discernamus à cæteris, qui non ad hoc se inuicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt: ergo vt se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in omomnibus hominibus: pauci se propterea diligunt, vt sit Deus omnia in omnibus; hæc sanctus Augustinus. Ex quibus vltimis verbis, quam altè spectet charitas in proximum, quàmque insignis ac prope diuinus sit hic dilectionis gradus, nemo non videt, integram nimirum & plenam postulans Dei in hominem amoris dominationem, mutuámque hominis in Deum amoris seruitutem, qua solus Deus planè fit omnia in omnibus nobis. De hac præstãtissima Charitatis Actione sic scribit sanctus Chrysostomus: Vt intelligas, quàm pulchra & præclara sit Actio, eam verbis describemus, quando non videmus eam rebus apparere: Nobis veniat in mentem si ea vbique esset, affatim, quanta bona vbique existerent. Nam si omnes diligerent, & diligerentur, nullus cuíque faceret iniuriam. Sed cædes, & pugnæ, & bella, & seditiones, & rapinæ, & propter nimiam habendi cupiditatem circumscriptiones, & omnia mala procul abessent, & ad nomen vsque ignoratum esset vitium. Signa autem (hoc est miracula) hoc non efficiunt, sed ad inanem gloriam & insolentiam efferunt eos, qui non attendunt. Et quod charitatis est admirabile, alia quidem bona mala habent adiuncta, vt qui pauper est, quod suas abdicarit facultates,

2.2.q.25. art.2.

Ioan. 15.

In Ioan. tract.83.

Hom. 32. in prima ad Cor.

propterea sæpè intumescit. Qui est dicẽdi facultate prçditus, laborat vesana gloriæ cupiditate. Humilis propter hoc ipsum in sua insolescit, & superbit conscientia Charitas ab omni eiusmodi pernicie est libera. Nam aduersus eum qui diligitur nemo vnquam fuerit elatus. Nec mihi posueris vnum diligentem, sed omnes similiter, & tunc eius videbis virtutem. Vel potius si vis, pone vnum, qui diligitur, & vnum, qui diligit, diligit autem, vt par est diligere. Is terram tanquam cœlũ habitabit, vbíque & semper fruens tranquillitate, & innumerabiles sibi contexẽs coronas: Nam qui est ejusmodi, is ab odio & ira, & inuidia, & arrogantia, & vana gloria, & à mala cupiditate, & ab omni prauo ac nefario amore, & ab omni mala ægritudine suam purам conseruabit animam. Et post: Propterea Dominus perfectæ in ipsum charitatis signum esse dixit, proximum diligere. Si enim ô Petre me plus his diligis ait, pasce oues meas. Hæc sanctus Chrysostomus. Ex quibus perspicitur, quæ sit ratio, quamobrẽ charitas tam multa immò omnia bona secum afferat, auertat omnia mala, & præsertim animam à prauis cupiditatibus liberet quia, quia nimirum diligendi proximum ex charitate Deus solus vt est auctor, sic ratio forma est: fieri autem non potest, vt qui se intelligit, à Deo moueri ad amandum proximum, amori huic aliquid admisceat, quod aut proximum aut Deum offendat: Propterea addit sanctus Chrysostomus: Si hoc exactè seruaretur, non esset seruus, non liber, non princeps, non qui pareret principi non diues, non pauper, non paruus, non magnus, non Diabolus vnquàm esset cognitus. Non hic dico solus, sed etiam si alius talis, immò verò & si centum, vel etiam decies mille essent eiusmodi, nihil valuissent, si illa esset: ignis enim immissionem magis tulerit fœnum, quàm flammã charitatis Diabolus: Hæc ille. Ac ne gratis S. Chrysostomus hæc de charitate prædicasse videretur, paulò post ex eodem Apostolo id confirmat, ait enim: Non irritatur, non cogitat malum vide (ait) non solum in vitium dominatum obtinere, sed nec omninò sinere, vt consistat, non enim dixit, irritatur quidem & superat, sed nec irritatur quidem, neque dixit,

Ioan. 21.

1. Cor. 13.

non operatur malum, sed, ne cogitat quidem: nihil enim mali non modo comparat aduersus eum, quem diligit, sed ne suspicatur quidem. & post. Hinc non æmulatur, hinc non inflatur: nam aliena mala sua esse existimat. Vidisti quemadmodum Angelum suum alumnum paulatim facit charitas? Quando enim fuerit ab Ira remotus, & ab Inuidia mundus; & liber ab omni Tyrannica animi perturbatione, traductus est etiam ad ipsam Angelorum impatibilitatem. Vide ibidem alia. Atque hæc sit potissima Actio charitatis aduersus proximum. Est & altera Actio charitatis eiusdem, quæ non ita propriè ad eam pertinet sicut antedicta, maximè tamen pertinet, estque cum re ipsa proximo præstamus, quod nobis noster in eum amor dictat, amor inquam charitatis. Et quia hæc actio multiplex est, ad hanc quippe omnes penè aliarum virtutum actiones reuocari possunt, omnibus enim charitas imperat; S. Augustinus eam bipartito generatim distribuit his verbis: Partim corpori, partim animæ hominis benefacit, qui hominem diligit. Ad corpus quod pertinet, medicina nominata est, ad animam autem disciplina. Sed medicinam nunc voco, quicquid omnino corporis vel tuetur, vel instaurat salutem. Ad hanc itaque pertinet non ea tantum, quæ ars eorum exhibet, qui propriè Medici nominantur, sed etiam cibus & potus, tegmen & tectum, defensio denique omnis, atque munitio, qua nostrum corpus aduersus externos ictus astusque seruatur. Atque ad hoc caput misericordiæ corporalis opera reduci omnia ibidem postea insinuat idem S. Pater. Qui deinde de altero sic scribit. Quod autem attinet ad disciplinam, per quam ipsi animo sanitas instauratur, animi medecina est, & quantum Scripturis ipsis Diuinis colligi licet, in duo distribuitur, Coercitionem, & Instructioné. Coercitio timore, Instructio verò amore perficitur eius dico cui per disciplinam subuenitur, nam qui subuenit, nihil horum duorum habet nisi amare. Hæc sanctus Augustinus. Hæque sunt actiones charitatis in proximum, nunc exponendæ Occasiones.

Libro de moribus Eccles. cap. 27.

Cap. 28.

Occasiones charitatis in proximum sunt tot, quot sunt miseriæ eius & indigentiæ: eas tamen ex S. Augustini

doctrina nunc allata, redigimus ad duo illa capita disciplinæ, Coërcitionem & Instructionem: siquidem ea pars quæ ad medicinam aut subsidium corporis attinet, est misericordiæ. Porro coercitio communis Actio est maiorum qui cum potestate & imperio animas regunt, & nostri similium æqualiumque qui similiter nobis in aliorum potestate sunt; Coërcent autem hi non regio paternoue more ac supercilio, vt illi, sed fraternè omninò: nec factis, nisi fortè exemplo, sed verbis spiritu charitatis compositis & animatis. Ac de maioribus quidem nihil aliud in præsentia dicendum videtur, quàm quod scribit S. Gregorius Ioanni Episcopo Corinthiorum: Sit igitur (ait) erga subiectos solicitudo laudabilis; exhibeatur cum mansuetudine disciplina; sit cum discretione correctio, Iram benignitas mitiget, benignitatem Zelus exacuet: & ita alterum condiatur ex altero, vt nec immoderatata vltio plusquàm oportet affligat, nec iterum frangat rectitudinem disciplinæ remissio Occasionem officij huius accipiant Præsides, cum ad aures eorum peruenit delictum, caueautque ne eneruati sint & languidi, dum corrigunt, nec nimis molli brachio obiurgent filios peccantes, ne in eam perniciem incurrant, in quam incidit sacerdos Heli propter videlicet inbecillitatem animi, obiurgationisque molliciem. Corripiamus verbis ait sanctus Augustinus, & si opus est, corripiamus & verberibus, sed delictum dimittamus, culpam verò de corde abjiciamus. Ideo enim Dominus subdidit: De cordibus vestris. vt si per charitatẽ imponitur disciplina, de corde leuitas non recedat. Quid enim tam pium, quàm medicus ferens ferramentum? plorat secandus, & secatur, plorat vrendus, & vritur; non est ista crudelitas; sæuit in vulnus, vt homo sanetur, quia si vulnus palpetur, homo perditur. Hæc ille. Hæcque de Maiorum reprehensione.

Superiores quomodo debeant corrigere.

Lib. 4. Regist. epist. 99.

Lib. 1. Regum. c. 2.

Serm. 15. de Verbis Domini.

Æquales autem & pares monentur à Domino: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum, &c. & certum est præceptum hoc nõ solum Euangelicum esse, sed etiã ipsius Naturæ Legis. Constet igitur primum peccasse fratrem, nec nos eodem pec-

Matt. 18.

cato teneri, muniamus pectus charitate & prudentia, & fortiter ac suauiter peccantem fraternè aggrediamur opportunitate captata. Non deerit autem volenti & parato opportunitas, verendum potius, ne desit voluntas. Quare non tam laborandum nobis est in proponendis corrigendi occasionibus, in persuadendo, ne prætermittantur oblatæ, vitiis vanisque vt solet fieri, excusationibus allatis. Numerat istas sanctus Chrysostomus, iisque respondet non minus eleganter ac solidè, quàm dignum est Chrysostomo. Prima excusatio est. Quid mihi curæ est, superuacaneas suscipere inimicitias? Hæc sunt inquit, verba delira bestiarum, vel potius Dæmonum. Non potest enim fieri, vt temerè & sine causa odio habeatur qui hoc facit non ob correctionem, sed ob magna bona, & coronas ineffabiles. Secunda excusatio. Si autem dicas: Quid verò non ipse sapit? Audies inquit à nobis, eum non sapere, est enim animi perturbatione ebrius: si enim in externis iudiciis ij qui iniuria afficiuntur, non possunt pro se dicere, vt qui ira ferueant, (quanquam non est vitium hæc commiseratio,) multo magis ij qui tenentur mala consuetudine. Propterea dico, quod etiam si millies sit sapiens, mentem non habet vigilantem. Quid enim erat Dauide sapientius qui dicebat: Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Sed quando iniustis oculis vidit vxorem militis, tunc dicebat id sibi accidere, quod ijs qui nauigant in mari furienti. Omnis sapientia mea est absorpta, & opus habebat aliis, qui corrigerent, nec sentiebat quidem in qualibus & quantis intus versaretur malis. Quamobrem sua deflens peccata dicebat. Putruerunt, & corruptæ, sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. Non sapit ergo, nec mentem habet, qui peccat, est enim ebrius, & eius caligant oculi. Tertia excusatio. Ne dicas illud, non est mihi curæ. Vnusquisque enim suum onus portabit. Etenim inquit, vel maximum tibi crimen oritur, quòd cùm vidisses errantem in viam non reduxeris: Si enim iumentum inimici in Iudæorum lege non licet despicere, qui non iumento, neque inimici animam sed amici despicit, quamnam assequetur veniam

Hom. 44. in Primã ad Cor.
Prima excusatio non corrigendi.
Secunda.
Psal. 50.
Ps. 106.
Psal. 37.
Tertia.
Deut. 22.

Time

Time eum, qui primus dixit hoc verbum, non est mihi curæ: nam illud: Nunquid sum custos fratris mei, eodem quò hoc recidit. Hinc mala nascuntur omnia, quod quæ sunt nostri corporis, aliena esse ducimus. Si non est tibi curæ? cui erit curæ? Infideline, qui eius malis lætatur, exprobratque & insultat? At diabolo, qui impellit, & supplantat? Quarta excusatio: Et vndenam intelligam, quod proficiam dicens, & consulens? Vndenam inquit, est perspicuum quod non proficies? Hoc est extremæ amentiæ, cum in in certo sit finis, certum subire crimen negligentiæ? Atqui Deus futura præsciens sæpè dixit, & nihil profecit, & neque sic destitit, idque cum sciret, se non persuasurum. Quam tu igitur habebis excusationem, qui futurum omninò ignoras, pigrescisque & torpescis? Etenim multi sæpè aggressi profecerunt, & cum maximè desperassent tunc maximè sunt assecuti. Quod si etiam nil id amplius effeceris, fecisti quod tuum est. Ne sis ergo inhumanus neque immisericors, neque negligens: nam quod hæc verba sint crudelitatis socordiæ, illinc est perspicuum. Cur enim cum vnum ex tuis membris laborat, non dicis: Quid mihi curæ, & vnum mihi constabit, quod si eius curam geram, conualescet? Deinde membrorum corporis tantam curam gerimus, membra autem Christi negligemus? Quomodo enim non est horrendum putrescentem carnem tuam aspicere & despicere? Christi autem corpus videns repletum scabie, prætercurris? & non existimas hæc esse digna mille fulminibus? hæc contra excusationes sanctus Chrysostomus. De occasionibus autem correctionis faciendæ multa dici possunt. Primò enim Deus ipse longè petito principio inchoat Caimi reprehensione ab illa interrogatione, Vbi est Abel frater tuus? Altius multò repetito procemio, nimirum ab externa parabola Nathan Propheta cum ad Dauidem adisset, vt eum grauissimi illius sceleris quod patrarat, argueret, Denique insinuatione & circuitione subire animum eius qui peccauit consilium est sapientum, & gradus ad emendationem vitij. Illud etiam valde opportunum si ea ratione vtamur

Genes. 4.

Quarta.

Genes. 1.

Lib. 2. *Regū c.* 12.

Lib. 2. Regū c. 22.

quæ alieniſſima ſit non ſolum à conuitio & iniuria, ſed etiam ab omni aſperitate verborū. Ne loquaris ita Rex, ait Ioſaphat itidem Rex, corrigens Regem Iſrael. Quin minime ad corrigendum appoſita ſi condiatur potius humanitate corrigentis oratio. Qua de re tota Sanctus Chryſoſtomus præclarè ſic ſcribit. Accede inquit ad illum, & paruum dic fratris encomium, aliis quæ habet commodis & dotibus id componens, & tanquam aqua calida fouens laudibus ita deprime furorem eius vulneris. Te quoque ipſum pronuncia miſerum: Accuſa commune genus hominum: oſtende nos omnes eſſe in peccatis. Veniam pete dicens, te maiora aggredi, quàm quæ vires tuæ ferre poſſint, ſed charitatem omnia audere. Deinde conſulens hoc fac, non tanquam imperans ſed vt frater, cum his omnibus phlegmonem depreſſeris, & lenieris dolorē, qui accidit ex ſectione futuræ reprehenſionis, & ſepè vſus fueris excuſatione, & rogaueris, ne iraſcatur; cum eum his ligaueris, tunc plagam inflige, nec vulnus alligans, nec diſſoluens, vt neque illinc deſiliat, neque hinc deſpiciat, nam ſi certum non dederis vulnus, nihil amplius efficies; ſin autem vehementer percuſſeris, efficies vt reſiliat. Sexto loco ſanctus Chryſoſtomus auctor eſt, vt quia quod ab eo fit encomij materia non eſt, excuſetur intentio ſi fieri id poſſe criminis ratio patiatur, vt cum quis bonum alioquin opus verſat, ſed imprudenter, & cum periculo. Addit poſtea Nec ſtatim adiungas ſupplicia propoſita ijs, qui offendunt, & ſcandalum adferunt Sed eius quoque aſſume teſtimonium dicens: Non opus eſt, vt hæc à me diſcas, tu ipſe ſcis. Et breue quidem ſit multa, & frequens, & continuò ſurge ad charitatem, eorum quæ dicta ſunt, contegens grauitatem, & moleſtiam. Da etiam illi poteſtatem dicens: Ego quidem hæc ſuadeo, & conſulo, in tua autem poteſtate eſt, vt perſuadearis, neque enim cogo, nec vim affero, ſed totum permitto libero tuo arbitrio. Hæc ex ſancto Chryſoſtomo: Maximè demum curandum eſt vt correctio opportuno tempore fiat, ne ſi dum efferueſcit quis libidine, aut furit iracundia, corrigatur, non tam extrahatur, quam impellatur in ſcelus

(Marginal numbers: 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9.)

Quamobrem laudanda ſemper imitandáque Abigailis prudentia, quæ viro ſuo periculum quod illa ab eius ceruice fortuníſque depulerat, non indicauit veſpere, erat enim ebrius, donec ſcilicet vinum manè digeſſiſſet. Atque de charitatis regula in corrigendo adhibenda non plura. Sequitur altera diſciplinæ pars, quam nominat S. Auguſtinus vt diximus, inſtructionem. In qua exercenda innumeræ ſeſe offerunt charitatis Chriſtianæ atque perfectæ Occaſiones.

Lib. I. *Regum* 25.

Occaſiones charitatis Chriſtianæ iuuandis in ſpiritu excolendiſque hominibus præſertim in diſciplina Chriſtiana & Sacris confeſſionibus.

CAPVT XXII.

PARS diſciplinæ hactenus explicatæ ad Chriſtianos omnes pertinet, non ita quæ ſupereſt poſterior pars in inſtituendo proximo poſita. Hæc enim in primis Epiſcoporum eſt maximè propria, quibus à Domino dicitur in Petri perſona: Paſce oues meas; ideò S. Gregorius Epiſcopo cuidam: Inſtructio inquit, commiſſi populi fraternitatis veſtræ ſit Actio. Secundum Epiſcopos eius magiſtri ſunt, qui vel ex officio, vel ex inſtituto. Vocationis animas Domino lucrantur, aut curant: Parochi, Religioſi plerique, alij ſtudiorum eorum æmuli; auſim dicere etiam laici ſi prudentes & docti ſint, zeloque ſalutis animarũ exardeſcant: Quales multi ſunt pleriſque piis ſodalitiis Actionibuſque charitatis operam dantes, dum nec temere, nec clanculum, nec Maioribus inuitis id faciunt.

Ioan. 21.
Epiſt 99. *lib.* 1. *Regiſt.*

Actio hæc vniuerſa charitatis ampliſſima ſeges eſt. habet enim plerunque eas difficultates, quas ſola poteſt charitas ſuperare. Quare ex ex parte hic recenſendæ ſunt, vt quot ſint, & quàm vtiles occaſiones charitatis

proximo exhibendæ, ex difficultatum numero perspicuum sit. Nihil hic dico de ea disciplina, quæ pro concione ex superiore loco populo explicatur. Constat enim ex Apostolo concionem sine charitate esse cimbalum tinniens, aut æs sonans & magnos qui propterea suscipiuntur labores, sola charitate quæ omnia suffert, mitigari. Nihil de ea diffi ultate, quam experiuntur, qui pueris rudioribúsque hominibus Christianam doctrinam tradunt, de qua suprà aliqua diximus, & palam est, solam charitatem actionis speciе humillimæ illecebram esse: Contraho orationem ad priuatam institutionem, quæ tam in sacramento Confessionis, quàm extra, Christianis hominibus, nostris inquam fratribus in Christo vt ad Dominum conuertantur, impenditur. Qua in re (quamuis de Catechismo scribens) Sanctus Augustinus præclarè vt solet, versatus est, sed simul etiam ita ad rem nostram appositè, vt nihil desideres amplius, modo Catechistæ & Catechumeni, Confessarij & Pœnitentis nomina subieceris.

1. Cor. 13.

Maximè igitur ex S. Augustino, ex S. Chrysostomo etiam & aliis quas hic pono difficultates, & ad has vincendas documenta charitatis accipio.

Prima difficultas institutionis cuiuslibet qui Christianæ disciplinæ aut pœnitentiæ causa ad nos accedat, est, si is veniat non paratus, sola vt accedit, consuetudine, aut simili alia quapiam ratione ductus, quod sanè malum est non contemnendum, sed illud peius, si adeat sacramentum commodi aut alicuius terrenæ cupiditatis causa. Sanctus Augustinus. Rarissimè accidit, vt quisquam veniat volens fieri Christianus (aut confiteri peccata sua) qui non sit aliquo Dei timore perculsus. Si enim aliquod commodum spectando ab hominibus, non fieri vult potius quàm fingere. Sed planè sæpè adest misericordia Dei per ministerium Catechizantis, vt sermone commotus, iam fieri velit, quod decreuerat fingere. Sicque cum illo debemus agere, vt fiat in illo hæc voluntas, etiamsi non est: Nihil enim deperit, quando si est, vtique tali nostra actione firmatur. Sed si ficto pectore accessetit humana commoda cupiens, vel incommoda

Lib de Catechizand. rudibus, c. 5.

fugiens, vtique mentiturus est: tamen ex eo ipso, quod mentitur, capiendum est principium, & faciamus eum delectari esse se talem, qualem videri vult (id intellige tantisper, dum occasioné dederit ille nobis ipsum aperté redarguendi) si autem dixerit aliud quàm oportet esse in animo eius, qui Christiana fide imbuendus est (aut Pœnitentiæ sacramento initiandus) blandius & lenius reprehendendo táquam ignarum, facias eum velle quod aut per errorem, aut per simulationem nondum volebat.

Secunda difficultas est, si non capiat auditor, quæ magister vt ad salutem eius necessaria tradit. S. Augustinus hic docet quantum se demittere debeat ad Christi Domini imitationem spiritualis magister & nutricũ more omnia, minima etiam, ad eius animæ incolumitatẽ spectãtia quasi præmansa in cordis eius os per corporis aures inferre charitate impellente, & præeunte eius verba suprà retulimus. S. Chrysostomus. Sic nos cum (fratribus) sermonem conferamus cum demissione & charitate. Ea est enim magna magistra, aptáque & idonea ad abducendum ab errore & ad mores componendos, & adducendum ad Philosophiam, & ad efficiendum homines ex lapidibus. Et si vis eius vim intelligere, adduc ad me vnum timendũ, & qui vel solo terreatur strepitu, & ipsas vmbras pertimescat, sitque iracundus, & asper, & sit potius fera, quàm homo, salaxque & libidinosus, & qui omni laboret vitio, & trade eum in manus charitatis, & eum adhuc in hoc Gymnasium, & videbis illum timidum & ignauum, fieri fortem, magnique & excelsi animi, facileque quiduis audere, & quod est admirabile, hæc non fiũt eius mutata natura, sed in ipsa timida animam suam vim ostendit charitas. Hæc S. Chrysostomus.

De Cat. rud. c. 10.

Hom. 33. in primã ad Cor.

Tertia difficultas est, cùm non animaduertimus audientem aut pœnitentem moueri; siue humana verecundia reprimatur, siue dicta non intelligat, siue contemnat. Sanctus Augustinus. Quandoquidem nobis non cernentibus animum eius, incertum est, omnia sermone tentanda sunt, quæ ad eum excitandum & tanquam de latebris eruendum, possint valere: nam & timor nimius blanda exhortatione pellendus est, & insinuando

De Cat. rud. c. 13.

fraternam societatem, verecundia temperanda: & interrogatione quærendum vtrum intelligat, & danda fiducia vt liberè proferat. Quod si nimis tardus est, & & ab omni tali suauitate absurdus & auersus, & misericorditer, sufferendus est, breuiter decursis cæteris ea quæ maximè necessaria sunt, propter futurum iudicium terribiliter inculcanda sunt, magisque pro illo ad Deum, quam illi de Deo multa dicenda. Idem sanctus Augustinus alio loco adfert exemplum accommodatum ad persuadendum ne cuiusquam quamuis infirmissimi & desperatissimi salutem desperemus. Etiam ait: Lethargici multi sanantur; ipsis enim similes sunt qui non sæuiunt in Christum, ne malitiosi sunt aduersus Christum, sed tantùm differendo languescunt verbis somnolentis, & in lucem oculos extendere pigrescunt; & illis qui eos excitare volunt molesti sunt. Recede à me, inquit languidus Lethargicus, obsecro te, recede à me. Quare? Dormire volo, sed ille. Morieris inde. Ille amore somni mori volo respondet. Et charitas desuper: Nolo. Plerumque istum charitatis affectum exhibet etiam filius seni Patri morituro post paucos dies, iam vtique ætate finita, si Lethargicum videt, & Lethargico morbo premi suum Patrem à Medico agnoscit, dicente sibi: excita Patrem tuum, si vis vt viuat: adest puer seni, pulsat, vellicat, pungit, pietate molestus est, nec mori cito permittit cito moriturum, Quanto maiore charitate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos in hoc mundo dies, sed apud Deum in æternum viuamus. Ament ergo nos, & faciant quod audiunt per nos, & colant quem colimus & nos, & recipiant quem speramus & nos. Hæc ibi.

Serm. de verb. Domini, 59.

Quarta difficultas est cùm exigua, aut nulla spes ostenditur futuræ emendationis eius, in quo nos operam nostram ponimus aut studium: sed veremur potius ne vel redeat ad ingenium, sitque sibi semper similis, vel fiat etiam vitiosior & deterior: Cui affinis est illa, si sit is medicamenti impatiens, nec vllam quantancumque salutarem ac lenem curationem ferat. Et quidem quod ad primam attinet, præstemus ipsi erga ægrorum

hominem quem tractamus, id quod muneris nostri est, reliqua Deo committamus, fretíque eius misericordia & Sacramenti virtute, speremus honesta potius de homine bonáque, pro illóque oremus & ingemiscamus ante Dominum, qui potens est de lapidibus suscitare filios Abrahæ, & cuius opus est tota peccatoris conuersio, & confirmatio; & si secus accidat hominis culpa, non nostra, nec tunc tamen icirco nobis lætandum est, quod nos nostro munere ritè functi sumus, ille autem suo vitio recidit in scelus, vt enim lætitia hæc peccatum non sit, postulat tamen charitas vt casum fratris doleamus ex animo, pro illóque obnixè ac continuò Dominum deprecemur. Hic sanè sensus erat sancti Bernardi cùm sic scripsit: Dicas forsan quia liberaui animam meam,& mundus sum à sanguine hominis, cui annunciaui, & locutus sum, vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsi innumera talia addas, ne tamen ista minimè consolantur mortem filij intuentem, &c. De secúnda verò ita loquitur sanctus Augustinus si resilierit,& curari recusauerit, consoletur nos Dominicum illud exemplum, qui offensis hominibus ex verbo suo,& tanquam durum refugientibus, etiam iis, qui remanserant ait: Nunquid & vos vultis ire? satis enim fixum atque immobile debet corde retineri Hierusalem captiuã ab huius sæculi Babylonia decursis temporibus liberari; nullúmque ex illa esse periturum, quia qui perierit, non ex illa erat. Firmum enim fundamentum Dei stat habens signaculum hoc: Nouit Dominus, qui sunt eius, & recedit ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini. Ista cogitantes & inuocantes Dominum in cor nostrum, minus timebimus incertos exitus sermonis nostri, delectabítque nos etiam ipsa perpessio molestiarum pro misericordi opere, si non in eo nostram gloriam requiramus. Tunc enim est verè opus bonum cùm à charitate iaculatur agentis intentio, & tanquam ad locum suum rediens rursus in charitate requiescit. Hæc sanctus Augustinus. Atque hæ sunt pleræque difficultates quæ non ex nobis, hoc est, ex institutoribus ipsis & confessariis existunt, sed ex audito-

Ser. 42. in Cant.

De Cät. rud. c. 11.

Ioan. 6.

2. Tim. 2.

ribus. Ex nobis sunt quæ sequuntur.

Quinta difficultas est, cùm nos ipsi occupatione aliqua vtili ita distinemur, vt graue admodum sit ab ea diuelli, vt cōfessioni aut disciplinæ proximi nauetur opera, qualis est lectio sacra, auditio doctrinæ grauioris à docto magistro, aut alia aliqua fortassis ad speciē necessaria actio. S. Augustinus. Lectio verò quæ nos delectat, aut aliqua auditio melioris eloquij, vt eam promendo sermoni nostro (vt audiendæ confessionis ministerio) præponere volentes, cum pigritia vel tædio loquamur, alacriores nos suscipiet, iucundiórque præstabitur post laborem; & maiore fiducia deprecabimur, vt loquatur nobis Deus, quomodo volumus, si suscipiamus hilariter, vt loquatur per nos quomodo possumus: ita fit, vt diligentibus Deum omnia concurrant in bonum. Alio postea loco; Si autem confregit animum tuum alterius actionis, cui tanquam magis necessariæ iam suspensus eras, omissio & propterea tristis insuauiter Catechisas (aut pœnitentem audis) cogitare debes, excepto quod scimus, misericorditer nobis agendum esse quicquid cum hominibus agimus, & ex officio syncerissimæ charitatis: Hoc ergo excepto, incertum esse, quid vtilius agamus, & quid opportunius aut intermittamus, aut omittamus omninò. Quia enim merita hominum pro quibus agimus, qualia sunt apud Dominum non nouimus, quid eis ad tempus expediat, aut nulla aut tenuissima & incertissima coniectura suspicamur, potius quàm comprehendimus. Quapropter res quidem agendas pro nostro captu ordinare debemus, quas eo modo quo statuimus, si peragere potuimus, non ideò gaudeamus, qui à nobis, sed quia Deo sic eas agi placuit, si autem aliqua inciderit necessitas, qua noster ille ordo turbetur, flectamur facilè ne frangamur: vt quem Deus nostro præposuit, ipse sit noster. Æquius est enim vt nos eius, quàm vt ille nostram voluntatem sequatur, quia & ordo agendarum rerū quē nostro arbitrio tenere volumus, ille vtique approbandus est vbi potiora præcedūt. Cur ergo nos dolemur homines à Domino Deo tanto potiore præcedi, vt eo ipso quo nostrū amamus ordinem, inordinari esse cupiamus?

De Cat. rud. c. 1.

De Cat. rud. c. 14.

cupiamus? Nemo enim melius ordinat quid agat, nisi qui paratior est non agere, quòd Diuina potestate prohibetur, quàm cupidior agere quod humana cogitatione meditatur. Quia multæ cogitationes sunt in corde viri, consilium autem Domini manet in æternum. Hæc S.Augustinus. quæ si quadrant in omnes Christi vineæ operarios, quanto magis in eos, quibus ex instituto iuuandi animas munus incumbit, quibúsque pro tempore à Maioribus imponitur?

Prou. 19.

Sexta difficultas est, cum grauiter ferimus fastidium, idem saxum semper versandi, eadem audiendi peccata, & ea peccata plerunque à quorum commemoratione maximè abhorrent aures, ob quam causam eadem semper interroganda, eadem paranda ac præbenda remedia, eadem refricanda, & inculcanda suasio, impulsio, rogatio, commotio affectus, hortatio, ad idem suscipiendum consilium, firmandum idem propositum, fugiendi easdem occasiones, frequentandi easdem Actiones salutares, & necessarias ad vitam nouam instituendam, quæ sine dubio molesta sunt ex sese, & Diaboli etiam tentatione nonnunquam molestiora redduntur. Sanctus Augustinus. Iam verò si vsitata, & paruulis congruentia (dicam & pœnitentibus) sæpe repetere fastidimus, congruamus eis per fraternum, paternum, maternumque amorem, & copulatis cordi eorum etiam nobis noua videbuntur. Tantum enim valet animi compatientis affectus, vt cùm illi afficiuntur nobis loquentibus, & nos illis discentibus, habitemus in inuicem: atque ita & illi quæ audiunt, quasi loquantur in nobis, & nos in illis discamus quodammodo quę docemus. Nonne accidere hoc solet, cùm loca quædam ampla & pulcra vel vrbium, vel agrorum, quæ nos sæpe videndo sine aliqua voluptate præteribamus, ostendimus eis, qui anteà nunquàm viderant, vt nostra delectatio in eorum nouitatis delectatione renouetur? & tanto magis, quanto sunt amicitiores: quia per amoris vinculum in quantum in illis sumus, in tantum & nobis noua fiunt, quæ vetera fuerunt; sed nolumus eos, quos diligimus, lætari, & stupere, cùm intuetur

De Cat. rud. c. 12.

opera manuum hominum, sed volumus eos exurgere in admirationem laudémque omnicreantis Dei, vbi amoris fructuosissimus finis est: quanto ergo magis delectari nos oportet, cum ipsum Dominum iam dicere homines accendunt, propter quem discenda sunt, & in eorum nouitate innouari, vt si frigidior est solito nostra prædicatio, eorum insolita auditione feruescat. Huc accedit ad comparandam lætitiam, quod cogitamus & consideramus, de qua erroris morte in vitam fidei transeat homo. Et si vicos vsitatissimos cum beneficia hilaritate transimus, quam aliqui forte qui errando laborauerat, demonstramus viam: quanto alacrius & cum gaudio maiore in Doctrina salutari & iam illa quæ propter nos retexere non opus est, perambulare debemus: cum animam miserandam & erroribus seculi fatigatam per itinera pacis ipso qui nobis eam præstitit, iubente deducimus?

Septima difficultas est cum ipsi fastidio nostro tabescimus, sumusque vel scandalo, vel tædio aliquo ita affecti, vt quidlibet velimus aliud, quam proximis operam præstare. S. Augustinus: Si ex aliquo scandalo perturbatus animus, non valet edere serenum iucundumque sermonem, tantam esse charitaté in eos, pro quibus Christus mortuus est, volens eos pretio sanguinis sui ab errore secularium morte redimere, vt hoc ipsum quod nobis tristibus nunciatur, præsto esse aliquem qui desideret fieri Christianus (aut peccata expiare Sacramento) ad consolationem illius resolutionémque tristitiæ valere debeat, sicut solent lucrorum gaudia dolorem lenire damnorum. Non enim nos scandalum cõtristat alicuius, nisi quem perire, aut per quem perire infirmum vel credimus, vel videmus. Ille igitur qui initiandus aduenit, dum speratur posse proficere, dolorem deficientis abstergat. Si autem de aliquo errato nostro vel peccato nos mœstitudo comprehendit: non tantum meminerimus, sacrificium Deo spiritum esse contribulatum, sed etiam illud: Quia sicut aqua ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Et quia misericordiam inquit, magis volo, quàm sacrificium. Sicut ergo si periclitaremur incendio,

De Car. rud. c.13.

Psal.50.

Eccles. 3.

Osea 6.

ad aquam vtique curreremus, qua posset extingui, & gratularemus, si quis eam de proximo offerret: ita si de nostro fœno aliqua peccati flamma surrexerit, & propterea perturbamur, data occasione misericordissimi operis, tanquam de oblato fonte gaudeamus, vt inde illud quod exarserat opprimatur. Nisi fortè tam stulti sumus, vt alacrius arbitremur, cum pane currendum, quo vētrem esurientis impleamus, quàm cum verbo Dei quo mentem studentis instruamus. Huc accedit, quia si tantummodo prodesset hoc facere, non facere autem nihil obesset, infeliciter in periculo salutis, non iam proximi, sed nostræ oblatum remedium sperneremus. Cum verò ex ore Domini tam minaciter sonet: Serue nequam & piger dares pecuniam nummulariis, quæ tandem demētia est, quoniam peccatum nostrum nos angit, ideo rursus velle peccare non dando pecuniam Dominicam volenti, & petenti? Hactenus de septima difficultate.

Luc. 19.

Octaua difficultas est cum soboritur timor ille, ne nostra institutio ac ministerium detrimentum adferat homini ad nos adeundi, suo scilicet vitio abusuro Dei tanta liberalitate, nec vitam in melius commutaturo, quod non paucis hominibus accidere non sine summo animi dolore quotidie cernimus. Cui dubitationi aliquid suprà respondimus; & S. Augustinus hæc nunc. Quod si timor ille suggeritur, ne fiat proselytus filius gehennæ, dum multi tales versantur ante oculos, ex quibus ea oriuntur, quibus vrimur, scandala, non ad retardandos nos pertinere debet sed magis ad excitandos, & acuendos. Quin & quem imbuimus, moneamus, vt caueat imitationem eorum, qui non ipsa veritate, sed solo nomine Christiani sunt, ne eorum turba commotus aut sectari velit eos, aut Christum nolit sectari propter eos: & aut nolit esse in Ecclesia Dei, vbi illi sunt, aut talis velit esse quales illi sunt. Et nescio quomodo in huiusmodi motu ardentior se rmo est, cui fomitem suum ministrat præsens dolor. Hæc ibi, & ecce tibi quanta charitatis materia, quàm multæ grau es & necessariæ eā obeundi opportunitates.

De Cat. rud. c. 14.

Nona difficultas hic inseritur ex sancto Gregorio

(1.p.Past.c.5.)Fit inquit plerúmque vt dũ Rectoris animus aliena tentamenta condescendo cognoscit, auditis tentationibus etiam ipse pulsetur, quia eadem per quam populi diluitur aqua procul dubio lutis inquinatur. Sed hæc nequaquam Pastori timenda sunt, quia Deo subtiliter cuncta dispensante tanto facilius à sua eripitur, quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur.

Superest adhuc vna difficultas, quam sola possit charitas explicare, quomodo cum tam variis omnis generis hominibus accendentibus nos gerere debeamus, non enim omnibus eadem institutio conuenit, nec omnes eandem planè medicinam ac curationem flagitant. Sed alij aliam pro cuiúsque hominis statu, conditione, morbis. Huic etiam satisfacit S. Augustinus. De me ipso testis tibi sum, aliter atque aliter me moueri cum ante me Catechizandum video eruditum, inertem, ciuem, peregrinum, diuitem, pauperem, priuatum, honoratum, in potestate aliqua constitutum, illius aut illius gentis hominem, illius aut illius ætatis, aut sexus, ex illa aut illa secta, ex illo aut ex illo vulgari errore venientem, ac pro diuersitate motus mei sermo ipse & procedit, & progreditur, & finitur. Et quia cum eadem omnibus debeatur charitas, non eadem est omnibus adhibenda medecina: ipsa rei charitas alios parturit, cum aliis infirmatur, alios curat ædificare, alios contremiscit offendere, ad alios se inclinat, ad alios se erigit, aliis blanda, aliis seuera, nulli inimica, omnibus mater. Hæc ibi.

De Cat. rud. c. 15.

Postremo ne quid huic tractationi deesset, idẽ S. Doctor Magistro disciplinæ huius scopum designat & statuit, ad quem vniuersam actionem & operam suam dirigat, efficiátque vt illum attingat siue Catechumenus, siue pœnitens quem instituit. Scribit enim ita. Qui autem propter beatitudinem sempiternam, & perpetuam requiem, quæ post hanc vitam sanctis futura promittitur vult fieri Christianus, vt non eat in ignem æternum cum Diabolo, sed in regnum æternum intret cum Christo, vere ipse Christianus est. cautus in omni tentatione, ne prosperis rebus corrumpatur, & ne frangatur aduersis, & in abundantia bonorum terrenorum

De Cat. rud. c. 17.

modestus

modestus & temperans, & in tribulationibus fortis & patiens. Qui etiam proficiendo perueniet ad talem animum, vt plus amet Dominum, quàm timeat gehennam, vt etiam si dicat illi Deus, vtere deliciis carnalibus sempiternis, & quantum potes, pecca, nec morieris, nec in gehennam mitteris, sed mecum tantummodo non eris: exhorrescat, & omninò non peccet, non iam vt in illud quod timebat, non incidat, sed ne illum, quem sic amat, offendat: in quo vna est requies, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam præparauit Deus diligentibus se. Hæc ibi.

1. Cor. 2.

Et quoniam huiusmodi, homines siue viri, siue fœminæ beneficio huius institutionis allecti, & continuato ministerio recreati plus quam par est, plerúnque spiritualibus Catechistis & Confessariis affici animo solent & ad eorum ora ac latera ambitiosius ne dicam an accilius adhærescere: huic etiam malo S. Augustinus vt medeatur, sic ait. Ad extremum ne spes eius in homine ponatur sedulo monendus est: quia neque facilè ab homine iudicari potest, quis homo sit iustus, & si facilè posset, non ideo proponi nobis exempla iustorum, vt ab eis iustificemur, sed vt eos imitantes ab eorum iustificatore nos quoque iustificari sciamus. Hinc enim fiet, quod maximè commendandum est, vt cum ille qui nos audit, omniò per nos audit Deum, moribus & scientia proficere cœperit, & viam Christi cum alacritate ingredi, nec nobis audeat assignare, nec sibi: sed seipsum & nos, & quoscúnque alios diligit amicos, in illo, & propter illum diligit, qui eum dilexit inimicum, vt iustificans faceret amicum. Hæc ex S. Augustino, vt propterea eius liber e quo ista de vsu charitatis deprompta sunt, non tam de Catechizandis rudibus, quàm de veræ & Christianæ charitatis ingenio ac industria inscribendus mihi non immeritò videatur.

De Cat. rud. c. 7.

***

Indicia & Exempla Christianæ charitatis in proximum.

CAPVT XXIII.

PRIMVM Indicium Christianæ charitatis in proximum vt etiam nos alibi insinuasse meminimus, nunc paulo latius explicandum est ardens cupiditas salutis animatum. De S. Francisco S. Bonauentura sic scripsit: Non se Christi reputabat amicum, nisi animas foueret, quas ille redemit, saluti animarum nihil præferendum esse ducebat, eo magis probans, quod vnigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in Cruce pendere. De sancto Paulo sic sanctus Chrysostomus: Audi quàm sit Paulus summus. Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? non dixit, & ego non molestia afficior: sed ego non vror, dixit, vtendi verbo ostendere volens summum dolorem. Et rursus scribens in alia Epistola dicit: Sine nobis regnauistis, & vtinam regnauissetis. Et rursus: Nunc viuimus, si vos statis in Domino. Vide, quantopere studebat, vt res fratrum se rectè haberent, qui nec viuere quidem se existimabat, si illi non essent salui. Homo qui fuerat raptus ad tertiũ cœlũ, & delatus in Paradisum, & qui fuerat particeps mysteriorum ineffabilium, & tantam apud Deũ assecutus erat fiduciam, illorum bonorum sensum non valde accipiebat, nisi etiam vidisset fratres secum esse saluos. Sciebat enim apertè, sciebat charitate nihil esse maius, néque quod sit cum ea conferendum, nec ipsum quidem martyrium, quod est summa bonorum. Nam charitas quidem absque martyrio facit Christi discipulos: martyrium autem sine charitate non potest hoc facere: hæc S. Chrysostomus. Qui pluribus locis cum de S. Pauli charitate aduersus proximos loquitur, ita efferuescit spiritu, adeo alta admiratione tantæ charitatis suspenditur, & abripitur animo, vt vix apud se sit, vix se

In Vita S. Franc. cap. 5.

In Encomio S. Romani martyris apud Surium. Tomo 6. 18. Nou.

2. Cor. 11.

1. Cor. 4.

1. Thes. 3.

ipſum capiat, præſertim cum illud explicat: Optabam anathema eſſe à Chriſto (hoc eſt inquit carere æterna remuneratione & Chriſti præſenti conſpectu (pro fratribus meis; qui ſunt Iſraelitæ; ſic exponit in Commentariis Epiſtolæ ad Romanos, at ſibi optabat inquit in gehennam mitti, & iudicium ſubire perpetuum, pro eorum ſalute à quibus fuerat ſæpè lapidatus, qui eum interficere contenderant, vt hi tantarum ei auctores aflictionum per fidem corpori Chriſti iungerentur. Quis ita dilexit Chriſtum? Si tamen hoc dilectione, & non amore maius eſt aliquid nuncupandum. Alio item loco ſcribit & aliud non minus mirum. Is qui eligebat gehennæ cruciatum, vt Iudæos omnes ad fidem poſſet inducere, liquet profecto, quo non potitus voti ſui grauius afficiebatur, quàm hi, qui in gehenna cruciantur, quandoquidem hoc potius, quàm illud cupiebat. Quæ tamen omnia Anathemata optauit Apoſtolus modo nulla ſua culpa contingerent: Nec aliter ſentit ſanctus Chryſoſtomus. Cæterum idem ſanctus Pater alia quadam homilia varias charitatis formas, & quaſi perſonas recognoſcit in Apoſtolo, quas operæpretium eſt hic producere tanquam Ideas perfectiſſimi amoris in Deum & proximum. Ait primò Pauli charitatem fuiſſe (quod indicium eſſe charitais magnum poſt dicemus) commiſeratione pleniſſimam. & quam potius iniuriæ ſuppliciaque illata prouocarent, quàm offenderent. Quanto amplius offerebantur inimici, tanto eorum magis miſerebatur inſaniam. Vt cum aliquis indulgentiſſimus pater afficitur erga filium phreneſi correptum, cuius quanto magis conuitiis percuſſionibuſque pulſatur, tanto eius potius miſeretur, ac deflet. Ita Paulus qui de magnitudine paſſionum eorum à quibus affligebatur, æſtimaret furorem, maiora illis adhibet fométa pietatis. Audi igitur, quàm patienter, quàm manſuetè nobis pro illis loquatur, qui eum quinquies verberauerunt, qui eum catenis onerauerunt, qui vinculis ſæpè conſtrinxerant, qui eius ipſum ſitiebant cruorem, quique illum quotidie diſcerpere geſtiebant. Teſtimonium inquit illis perhibeo, quoniam Zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Et

Rom.9.

Hom.16. De dign. ſacerd. lib.4.c.4.

Lib.3.de prouid.

Hom.3.de laud. S. Pauli.

Rom.10.

rursus eos qui se supra illos superbius efferebant, refrænans ait: Noli altum sapere, sed time; si enim Deus naturalibus ramis non pepercit ne forte nec tibi parcat. Sæpè lachrymabatur vehementer, & pro illis dolebat, volentes illis insultare prohibebat, atque in quantum poterat, laborabat vmbram eis aliquam excusationis obtendere. Et quia propter pertinaciam, atque duritiam persuadere eis fidem sermone non poterat, ad orationes conuertebatur Fratres, inquit, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum fit pro illis in salutem. Spe quoque meliore illos sollicitat dicens; sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei, vt non pertinaci vsque ad finem desperatione moriantur. Quæ vtique omnia sunt verba amantis, & valde eorum vtilitatibus prouidentis. Vt cum dixit. Veniet ex Sion, qui eripiat, & auertat impietates à Iacob; mordebatur enim, ac penitus dissecabatur; cum eos pereuntes videret. atque hoc est Apostolicæ charitatis simulachrum.

Rom.11. Rom.10. Rom.11. Isaias 59.

Alterum eius charitatis exemplum ast aduersus eos, qui Iudæi non erant. His autem inquit, qui sine lege erant, factus sum quasi sine lege essem, vt omnes lucrifacerem. Audi quid ad Timotheum sit locutus, Seruum Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes doctorem, patientem, cum modestia corripiētem eos, qui resistunt si quando det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem.

1.Cor.9. 2.Tim.2.

Tertium exemplum Apostolicum est modestia charitatis eius aduersus eos qui lapsi erant in crimina; Vis autem ait sanctus Chrysostomus probare, quàm modestè etiam & cum illis loquatur, qui in peccata corruerunt? Audi quid Corinthiis dicat: Timeo, ne cum venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his, qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt. Et ad Galatas: Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Et in causa eius qui fuerat fornicatus non minus quàm ipse, qui peccato suo lamentabatur, dolet, proque illo alios deprecatur, dicens: Confirmate in illum charitatem. Sed

2.Cor.12. Galat.4. 2.Cor.2.

etiam quãdo illum ab Ecclesiæ corpore separabat, quam multis hoc lachrymis gemituque faciebat: ex multa inquit tribulatione & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas, nõ vt cõtristemini, sed vt sciatis quoniam charitatem habeam abundantius in vos. Et rursus: Factus sum Iudæis tanquã Iudæus his qui sub lege erant, tanquã sub lege esse, factus sum infirmus infirmis, omnia omnibus factus sum, vt omnes saluos facerem. Vidisti ne quæso animam omnia superantem? omnem enim prorsus hominem Deo exhibere cupiebat, & omnes quãtum ad ipsum spectat, exhibuit, quasi vniuersum mundũ genuisset, sic perturbabatur, sic currebat, sic omnes in regnum Dei festinabat inducere, docendo, pollicendo, meditãdo, tũ orãdo, pro ipsis, tũ etiã ipsis supplicãdo, & terrendo, & dæmones animarũ fugando, aliquãdo Epist. aliquãdo præsẽtia, nũc sermone, nũc rebus, per discipulos, per semetipsum conabatur erigere labantes, stantes verò firmare, humi iacentes attollere, sanare contritos, torpentes oleo exhortationis animare, inimicis insonare terribiliter, hostes minaciter intueri, more optimi cuiusdam Ducis ac medici artis suæ instrumenta gestantis protector ipse bellantium, ipse sedulus ægrotorum minister, & vnus omnium officiorum personas & exercitium vbique custodiens.

2. Cor. 9.

Quartum exemplum charitatis Apostolicæ est illud quod S. Paulus simul edidit in procurandis proximo subsidiis etiam terrenis & ad mortalis vitæ vsus necessariis In carnalibus (ait S. Chrysostomus) non in spiritualibus solũ plurima solicitudinis ac prouidentiæ suæ documenta præstabat. Audi quomodo pro vna muliere ad vniuersum scribat populũ, Cõmendo autem vobis Phœbem sororem meam quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris, vt eam suscipiatis in Domino dignè sanctis, & assistatis ei in negotio quocunque vestri indiguerit. Et iterum; Nostis ait, domum Stephanæ, & vos subditi sitis eiusmodi. Et rursus. Cognoscite quæ huiusmodi sunt: Post confirmans idem exemplo etiam Elisæi Prophetæ, addit, nec de viatico illorum quos euocabat, curam gerere dedignatus est. Tito ait:

Rom. vlt.

4. Reg. 4.
Tit. 3.

Zenam legis peritum & Appoll. solicitè præmitte, vt nihil illis desit. Qui autem pro vno seruulo fugitiuo Onesimo,& qui ex rebus Domini multa subtraxerat,integram omnique affectu plenam Epistolam ad Philemonem sine cunctatione composuit, qualis circa alios fuerit perpende. Vnum enim hoc ille pudore dignum putauit,aliquid scilicet pro cuiuslibet salute negligere. Propter hoc agebat omnia, nec omninò quicquam pro his qui saluandi erant,cunctabatur impendere,non verba,non pecunias,non corpus ipsum.Quoniam inquit libenter impendam, & super impendar ipse pro animabus vestris.

2.Cor.12.

Ad extremum narrationem tantæ charitatis sic claudit sanctus Chrysostomus. Cum celsus in omnium consisteret arce virtutum, omnem tamen flammam præcipuo charitatis ardore vincebat. Vt enim missũ in ignem ferrum totum profecto ignis efficitur,sic Paulus charitate succensus, totus factus est charitas, qui quasi communis totius mundi esset Pater, ita in amore omnium ipsos eorum imitabatur parentes, immò cunctos: non carnales tantum sed spirituales etiam Patres solicitudine ac pietate superabat,& pecunias, & verba, & corpus, & animam pro his quos diligebat impendens. Hæc de S.Pauli exemplis ex sancto Chrysostomo. Quæ quàm sint vtroque digna documẽta charitatis, nemo nõ videt.

De ipsomet tamen S.Chrysostomo illustri admodum tanti magistri imitatione discipulo,est,quod aliquid adferamus, quo intelligatur quanta fuerit illius in proximos charitatis flamma.

Secundum igitur indicium perfectæ charitatis in proximos est,& quidem ad ante dictum maximè consentaneum, animus paratus ac promptus ad quidlibet perferendum,pro salute animarum,si opus sit,etiamsi illud sit non solum cum labore,dolore, cruciatuque corporis coniunctum,sed cuiuscunque etiam ignominiæ ac probri sordibus delibutum.Sanctus Chrysostomus igitur,sic de se scribit. Vellem si fieri posset, vestris oculis ostendere,quam in vos habeo charitatẽ. Nihil est enim mihi vobis iucundius, & desiderabilius, ne hæc ipsa quidem

Homil.in Acta.

Lux: Millies enim optarem ipse esse cæcus, si per hoc liceret vestras animas conuertere, adeo ipsa luce mihi est vestra salus iucundior. Quid enim me iuuant solares radij, quando quæ propter vos accipitur animi ægritudo oculis meis magnas offundit tenebras? Lux enim tunc est bona, quando apparet in lætitia. Et paulo post, Implere gaudium meum, liceat vobis salutem assequi, me autem propter vos reddere rationem: vobis dari salutem, me verò accusari, quod meum munus non impleuerim. Non enim curo, vt per me salui sitis sed vt salui sitis quacunque ratione. Probant hoc idem indicium ea quæ ante attulimus de S. Pauli laboribus, perpessionibus, probris. Et quidem contemptionis huius ac dispicientiæ rerum omnium præ animarum lucro origo est Dei amor, & proximi. Est etiam propria ratione species ipsa animæ sanguine Christi expiatæ: nam cum semel sanctæ Catharinæ Senensi datum diuinitus esset animo contueri, ita exarsit Zelo salutis animarum, vt dixerit. Tanta est animarũ dignitas & pulchritudo, vt ad eas lucraudas nullus par labor esse possit. Idque gloriosissimis factis à se in hunc finem gestis, maximisque laboribus periculisque susceptis ita esse vt dicebat, ostendit. Plenæ etiam sunt Sacræ literæ, & historiæ Ecclesiasticæ Apostolicis exemplis innumerabilium hominum, qui & vitam salutis aliorum causa libentissimè profuderunt & ipsas etiam grauissimæ ignominiæ notas subierunt eandem ob causam, vt sine culpa sic laudabiliter, vt propterea necesse non sit longum facere in ijs recensendis. Vnum non omitto, quo nostrę societatis homines iisque similes non paucos, quos in Ecclesia tenet sua quemque vocatio, animare possit ad contẽnenda & pro nihilo putanda præ salute proximorum, speciosa quæque munera, ad abjiciendumque sese ad vilissima officia, Actionesque despicatissimas, modo ex ijs Dei gloria & animarum salus colligatur. Dicebat B. P. Ignatius Societatis nostræ parens, se si quid ad animarum salutem pertineret, paratissimum esse nudis pedibus cornibusque onustum per plateas incedere: nullumque recusare habitum, aut ridiculum ac probrosum vestimenti genus, quod esse vtile

In eius vita. B. Raimundus Capuan.

hominibus posset quod re ipsa comprobauit, si quando sese occasio obtulit. Ita scribit P. Ribadineira, qui eiusdem Patris eximia & sui despicientiæ plenissima documenta plura charitatis in proximos latè exponit eodem loco: Nimirum hi fructus erant eorum seminum, quæ imitationis humilitatis Christi in tam multas partes suorum Exercitiorum, immò & Constitutionum libris sparsit, vt nos eos nobis demeteremus & in eũdem vsum ederemus temporibus suis, atque hoc illud est Apostoli: Charitas non est ambitiosa. Hoc est, vt exponunt quidam, non est fastidiosa. Id est, nihil sibi indecorum putat, quamlibet vilis officium, modo prosit.

Lib. 5. Vita, c. 2.

1. Cor. 13. Vatablus ibid.

Tertium indicium charitatis erga proximum, est pergere in amore, quamuis non respondeat in amore, minúsque officio nostro perficiat is, quem in Domino diligimus, & cuius causa laboramus. Exemplo Apostoli, qui sic scribit: Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar. Considera, ait S. Chrysostomus, quot gradus commemorat. Licebat accipere, ipse autem non accipiebat. Ecce primum opus bonum: & quamuis inopia præmeretur, ecce secundum: & illis prædicans, en tertium: & impendit, ecce quartum: & non simpliciter adiecit, sed cum incremento, ecce quintum: & non solùm pecuniam, sed & seipsum, en sextum: & his qui non valdè diligebant, ecce septimum: & his, qui valdè diligebantur, ecce octauum. Hoc sanè & nos imitemur. Hæc sanctus Pater. Quam ob rem sanctus Anselmus his rationibus probabat, eum qui charitatem habet, maius aliquid habere, quàm illum, ad quem charitas habetur, ideóque optabilius esse charitate diligere, quàm diligi. Primò enim aiebat ille (vt auctor est, qui eius vitam posteris mãdauit) Qui charitatem habet, hoc vnde Deus ei scit gratias habet: ille verò adquẽ tantũmodo habetur, minimè. Quas etenim gratias mihi debet Deus, si tu me, vel quilibet alius diligit? Quod si maius est habere hoc vnde Deus scit homini grates, quã hoc vnde nullas, cùm pro habita charitate gratias sciat, pro suscepta non adeò: colligitur, eum qui charitatẽ erga aliũ habet, maius quid

2. Cor. 2.

Gradus charit. S. Pauli. Hom. 26. in primã ad Cor.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Prima ratio sancti Anselmi.

habere, quàm ipsum cui impenditur. Amplius: Is cui dilectio alterius seruit, solius commodi munus perfunctoriè suscipit; verbi gratia, honorem vnum, beneficium vnum, prandium vnum, vel quodlibet officij genus, in hunc modum. Alius verò charitatem quæ commodi munus exhibuit, sibi retinuit. Ad hæc conuersus ad fratres coram quibus verba faciebat, si ex ipso officio circa vos aliquid charitatis in me creuit, & hoc ipsum vobis ad cumulum retributionis erit, qui fecistis, vnde mihi tantum bonum prouenit. Hæc igitur si recta consideratione attendimus, profectò perspiciemus, magis nobis esse gaudendum, si alios diligimus, quàm si diligimur ab aliis. Quod quia non omnes faciunt, multi potius ab aliis amari, quàm amare alios cupiunt. Sanctus Thomas etiam docet charitati magis conuenire amare quàm amari, est enim amare actus proprius eius, non item amari, quod potius rationem quandam indicat amoris alterius erga eum in quo est charitas. Et huius ait, duplex est signum. Primum quidem, quod amici magis laudantur ex hoc quod amant, quàm ex hoc quod amantur, quinimò si non amant, & amentur, vituperantur. Secundum, quia matres quæ maximè amant, plus quærunt amare, quàm amari. Hæc S. Thomas.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

2. 2. q. 2. art. 1.

Quartum indicium eiusdem charitatis est commiseratio calamitatis alterius perinde ac nostræ met. Sanctus Augustinus, quomodo se inuicem amant membra corporis nostri, si nos inuicem amare voluerimus, perfecta in nobis charitas poterit custodire. Quando sanum est caput, congaudent omnia membra, quando aliquid mali patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. Ecce spinam calcat pes. Quid tam longè ab oculis quàm pes? longè est loco, proximus charitatis affectu. Modicum pungit spina, & perparuum locum tenet in pede, vide quomodo illuc conuertuntur omnia membra? Primo ipsa spina dorsi incuruat se, & deponunt se omnia membra. Nunquid oculi cessant quærere? Nunquid aures cessant audire? fortè alij qui vident, vbi sit, dicunt ecce ibi est, statim hoc aures audiunt, & sequuntur consilium: ibi & oculi quærunt, & manus operantur & vt

Lib. 50. Homil. Hom. 15.

dixi,totum corpus illuc incuruatur,& nihil vacat in homine ad subueniendum; solum in pede factum est vulnus,& totum quod est in homine operatur,omnia membra sana sunt,etiam pes,nisi ibi vbi punctus est: Non est ergo communis calamitas omnibus, sed per compassionem charitatis omnia veniunt ad subueniendum,& omnia volunt succurrere, vt impleatur quod ait Apostolus: Si patitur vnum membrum,compatiuntur omnia membra. Probat deinde S. Augustinus perfectæ charitatis esse misereri proximi damni, eáque nostra reputare, ex eo quod Christus ipse caput & princeps omnis charitatis suorum persecutiones,suas esse profitetur, cùm ait: Saule Saule quid me persequeris.

1. Cor. 12

Act. 9.

Quintum charitatis indicium est omnes iniurias crimináque alterius ex animo illi condonare. Idque non semel, sed iterum, & quotiescumque ille peccauerit, & errorem deposuerit,immò & si nō deposuerit, quemadmodum qui nobis vel inuitissimis inimici esse volunt: Quoties debeo agnoscere? vsque septies? quærit Petrus, non vsque septies ait Dominus, sed vsque septuagesies septies. S. Augustinus. Et si septuagies octies peccauerit, ignosce, & si centies peccauerit,ignosce. Ipsum Dominum audi loquentem in Apostolo, vbi modus & numerus præfixus non est: Donantes vobismetipsis,si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut Deus in Christo donauit vobis. Audistis formam, si septuagies septies peccata tibi Christus donauit, si huc vsque ignouit, & vltra negauit,pone & tu limitem, & vlterius noli ignoscere, si autem Christus millia peccata peccatorum inuenit,& tamen omnia donauit, noli subducere misericordiam,sed posce illius numeri solutionem. Post declarat numerum illum finitum Dominum posuisse pro in finito: Quomodo etiam cùm aliqua numerauimus, & optamus intelligi adhuc plura superesse, vulgò dicimus, & sexcenta alia: ad indicandum eius numeri nullum finem esse.

Matt. 18.

Hom. 15. de verbis Domini.

Colos. 3.

Porrò quàm insignia fuerint in Christo Domino, hæc charitatis indicia omnia,& plurima alia his adhuc multò maiora, quis est, qui explicet? Zelo animarum ita

exarsit, vt coarctaretur, vt ipse ait, donec Baptismo sanguinis sui pro earum salute absolutus seipsum Patri Hostiam viuentem immolaret, Passionem & mortem probrosissimam obiuit sponte, libensque & gaudens sustinuit, quod optauit ardenter, vt opprobria exprobrãtium Deo in ipsum reciderent omnia, fierétque vnus pro omnium gloria opprobrium hominum, & abiectio plebis. Quàm verò constanter in amore ingratissimæ & pessimæ gentis perseuerauerit, quàm ardenter nec amatus & capitalissimo odio habitus ab inimicis ciuibus, & popularibus suis inimicos ipse dilexerit, quàm facilis ad ignoscendum fuerit suismet hostibus & interfectoribus immanissimis, efferatissimis, in ipso feruore tanti sceleris mortis suæ, locupletissimè testatur vel vna illa eius oratio. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Ad quam rem faciunt quæ scribit S. Bernardus in eadem verba: O, inquit, quàm multus es ad ignoscendum, ô quã magna multitudo dulcedinis tuæ Domine. O quàm longè cogitationes tuæ à cogitationibus nostris: ô quàm firmata est etiam super impios misericordia tua? Mira res: ille clamat: Ignosce, Iudæi, Crucifige. Molliti sunt sermones eius super oleum, & isti sunt iacula. O charitas patiens, sed & compatiens. Charitas patiens est, sufficit: Charitas benigna est, cumulus est. Noli vinci à malo, charitas abundãs, sed vince in bono malum, superabundans est. Non enim sola patientia, sed & benignitas Dei ad pœnitentiam Iudæos adduxit, quia benigna charitas etiam quos tolerat, amat, & amat tam ardenter: patiens charitas dissimulat, expectat, sustinet delinquentes, sed benigna trahit, adducit, conuerti facit ab errore viæ suæ. Denique cooperit multitudinem peccatorum. O Iudæi lapides estis, sed lapidem percutitis molliorem, de quo resonat tinniens pietatis, & ebulliens oleum charitatis. Quomodo potabis Domine desiderantes te torrente voluptatis tuæ, qui sic perfundis crucifigentes te oleo misericordiæ tuæ? Hæc ille. Vt mirum proptereà non sit, si etiam miraculis & prodigiis imitatoribus suis Christus ostendat, quàm sibi gratum sit hoc tantum perfectissimæ charitatis officium. Exemplum vnum adfero Ioannis

Luc. 12.

Luc. 23.

Ser. fer. 4 hebdoma. de panosa.

Surius tomo 4. *Iul.* 12.

Gualberti, post sanctissimi Abbatis ac Patris Monachorum Vmbrosæ-vallis, tunc adhuc in sæculo constituti, & inimicitiarum irarúmque patentis non minus quàm facultatum hæredis. Incidit is semel in hostem & interfectorem propinqui sui, cuius diu exoptauerat interitum, loco tam angusto, vt neuter posset de via deflectere. Tum verò hostis quòd inermis esset, nihil nisi mortem præsentem expectans concepta tamen repente fiducia de Ioannis clementia desiliit ab equo, humique prostratus veniam iunctis manibus sibi dari pro crucifixi amore suppliciter petiit. Audito crucifixi nomine compunctus Ioannes, amore crucifixi pacem illi obtulit, iussúmque è terra surgere liberum hominem dimisit. Ingressus post Ioannes in Ecclesiam S. Miniati quę nunc arce Florentinæ Ciuitatis obducitur, cum coram crucifixi imagine flexisset genua, vidit à Cruce pendentis caput ad se inclinari, tanquam ipsi gratias agentis, quod pro eius amore ac in eum pietate hosti capitali pepercisset. Hodiéque, hoc est, post annos quingentos adhuc visitur & piè colitur sacra illa Christi Crucifixi statua. Cerniturque ad facti memoriam sempiternam etiam nunc caput eius exporrecta fronte motum longius à ligno cui suffixa illa est non in grauati morem demissum, sed eius potius qui amicum benignè salutet, illique præstitum officium gratuletur.

*

DE ACTIONIBVS VIRTVTIS EX SANCTIS SCRIPTVRIS ET PATRIBVS.

LIBER SECVNDVS.

In quo de Moralium Virtutum Actionibus agitur.

De Prudentia Christianæ, & spiritualis Actione potissima.

CAPVT I.

TRIVM illarum Prudentiæ partium Consilij, Iudicij, & Imperij de quibus alibi latè dictum est à nobis, Prudentiam sibi maximè imperium vendicare, & propriè in imperando positam esse, sic confirmant viri docti. Certum illud & tritum est, & ab Aristotele etiam positum: Non posse quempiam prudentem esse, nisi bonus sit, alioquin Virtus moralis non esset prudentia, & solius hominis boni est illud per imperium rationis rectè statuere, quod in vnaquaque re bene agendum sit: Cõsilio autem, & iudicio valere possunt etiam improbi,

P. Valentia Tom. 3. d. 4. ʒ. 1. p. lib. 6. Eth. c. 12, & 13.

habere-

2.2.q.47 art.4. ad 3.

habereque vel naturalem induſtriam, vt S. Thomas colligit ex Philoſopho, ad bonum & malum, vel etiam aſtutiam ad malum ſolum: quæ falſa prudentia eſt, aut prudentia carnis. Vera autem prudentia circa ea tantùm verſatur quæ iuſta, honeſta, & bona homini ſunt; ea verò ſunt huiuſmodi quæ agunt viri boni. Sic loquitur idem Ariſtoteles. Ex his duo conficiuntur. Vnum: Prudentiam repugnare peccato, nec poſſe, vt ait Salomon, ſapientiam hanc habitare in corpore ſubdito peccatis, quoniam vt S. Thomas ſcribit: Prudentia eſt præceptiua rectorum operum: quod non contingit, niſi exiſtente appetitu recto. Peccatum verò procedit ex peruerſitate appetitus. Alterum eſt, propriam & præcipuam Prudentiæ actionem eſſe, imperare, ad quod præparant mentem, quæ illud anteeunt conſilium, & iudicium, ſuntque veluti mancipia duo aut ancillæ prudentiæ. Cæterùm vt ex Philoſophis S. Thomas accepit multas alias virtutes proximè adminiſtras habet Prudentia, quibus ad munus præcipiendi ritè obeundum inſtruitur, & adornatur. Hæ numerantur octo. Memoria, Intelligentia, Docilitas, Solertia, Ratio, Prouidentia, Circumſpectio, Cautio. Memoria eſt cognitio præteritarum rerum: Intelligentia præſentium: Docilitas quæ per inſtitutionem acquiritur notitia: Solertia quæ propria inuentione & rectè conijciẽdo: Ratio, quæ argumentatione ratiocinationéque concluditur. Prouidentia eſt ipſa diſpoſitio rerum ad finem conſequendum idonearum. Circumſpectio, eſt ad circumſtantias rei ipſius qua de agitur, attentio: Cautio denique machinatio quædam mentis eſt aduerſus quæ ſeſe obiiciunt impedimenta.

Sap.1.

Ibid. ad 2

2.2.q.48 art. vnico.

Propoſito igitur bono & fine conſulit mens, quibus rationibus illud adipiſci poſſit, aduocat in conſilium res præteritas memoria duce, & comite experimento, ponderat res præſentes, adhibet peritos bonóſque conſiliarios, ſeipſam excitat & acuit ad benè coniiciendum, conficit aliquid ex his quæ vel antè nouit, vel tunc primùm audit vel inueſtigat noua induſtria: circumſpicit attentè circunſtantias omnes loci, temporis, facti, perſonarum: proſpicit ſi quid immineat mali, damnive. De-

finit qua ratione superandæ sint difficultates, si quæ incidunt, sic rationibus omnibus in medium ante adductis, diligenter examinatis ad vnam rectæ rationis normam sapienter iudicat, quænam ex illis ad consequendum finem accommodatior, aptior, opportuniórque sit, ac tum demum efficaciter imperat Voluntati vt consentiat, velítque illud amplecti, quo nihil rectæ rationi magis con sonum, honestius nihil, nihil vtilius sibi tunc esse perspicuè intelligit. Quare Prudentia soboles est rectæ rationis, & parens appetitus recti. Ex illa enim siue ex Synderesi (quæ habitus est innatus principiorum primorum practicorum) ortum ducit, indéque accersit primam suæ bonitatis originem, & primum quasi semen, quod deinde mentis gremio receptum, & antedictis conceptionibus elaboratum, foras erumpens, appetitum efflorescentem, rectum, & Virtutibus conformatum reddit. Porrò nec Prudentiæ origo procreatio & actio Scripturis Sacris etiam continetur. Siquidem de memoria & experientia scriptum est apud Iob: In antiquis est Sapientia, & in multo tempore Prudentia. Menditationi & considerationi rerum quibus de agitur seriò incumbendum, indicatur in Psalmo: Os meum loquetur Sapientiam, & meditatio cordis mei Prudentiam. Audiendos alios, & doctiores nobis, & consiliarios fortasse pares sæpè præcipit Salomon: audiens sapiens sapientior erit: Animaduertet verba sapientum. Ego sapientia, habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. Circumspectè considerandas circunstantias, idem scribit Salomon.

Iob 12.

Psal. 48.

Prou. 1.

Prou. 8.

Qui sapiens est timet. stultus autem transilit, & confidit. Astutus considerat gressus suos, & qui timet Deum nihil negligit. Timorem autem Dei veram sapientiam Salomoni esse vulgatissimum est. Apud eundem est prospiciendum ante quàm deliberes. Sapientia inquit callidi est intelligere viam suam, imprudentia stultorum errans: & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. Et sis sapiens in nouissimis tuis. Consultandum item de malis auertendis & declinandis, consilium ait, custodiet te, & prudentia seruabit te. Postremò vbi consulueris mentis imperio ad obtemperandum voluntatem inducendam

Prou. 14.

Eccl. 7.

Prou. 14.

Prou. 19.

Prou. 2.

Prou. 10. esse,insinuat Salomon, cum ait: Sapiens corde præcepta suscipit. Et qui sapiens est corde, appellabitur prudens. *Prou.* 16. Denique considerauit agrum & emit eum. At ni me mea *Prou.* 31. fallit opinio. explicatè de imperatrice prudentiæ actione disserit, ostenditque quàm imbecillis ea sit sine consilio, & quantum firmitatis & roboris ex probatis consiliis *Prou.* 15. accipiat cum ait: Dissipantur cogitationes, vbi non est consilium, vbi verò sunt plures consiliarij, confirmantur.

Ad similē deliberandi rationem vocat instituitque Israeliticum populum Moyses, cum vt confirmet ille voluntatem perpetuò Deo vero seruiendi, eiúsque legis præceptis obtemperandi, Ethnicus simulachris omnibus repudiatis altè petito principio ab antiquissimarum rerum à Deo gestarum commemoratione inchoans, ait: *Deut.* 4. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante ex die, quo creauit Deus hominem super terram à summo cœlo, vsque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut vnquam cognitum est, vt audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis &c. Deinde proximè actas res, recentésque & quasi præsentes vt recogitet diligenter, ait, audisti verba illius de medio ignis, in terra ostendit tibi ignem suum maximum, &c. circunstantias etiam facti ponit ob oculos. Vt tolleret sibi gentem in medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta. per pugnam, & robustam manum, extentúmque brachium, & horribiles visiones excitat simul ad prospiciendam futuram felicitatem, & ad sperandum omnia ad eam impedimenta, remouenda, vt deleret inquit, nationes maximas, & fortiores te in introitu tuo, & introduceret te, darétque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsenti die. Ac demum vt illud prudenti firmaque & immutabili ratione apud se statuat, animóque pari fortitudine complectatur, non alium sibi habendum, colendúmque Deum, quàm hunc tantæ suæ salutis auctorem, concludit, scito ergo hodie, & cogitatio in corde tuo, quod Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.

Prima parte Past. cap. 9. Eandem viam secuti sunt patres, sanctus Gregorius

qualis

qualis futurus sit in cura aliorum gerenda is, qui tunc primum ad eam vocatus est, qualémque seipsum comparare debeat, sic scribit: Mentis oculos ad opera transacta reuocet, penset quísque quid subiectus egerit, & repentè cognoscet, si prælatus bona agere, quæ proposuerat, possit, quia nequaquam valet in culmine humilitatem discere, qui in imo positus non desinit superbire. Nescit laudem cum supetit fugere, qui ad hanc didicit, cum deesset anhelare. Nequaquam vincere auaritiam potest, quando ad multorum sustentationem tendit, cui sufficere propria nec soli potuerunt. Ex anteacta ergo vita se vnusquisq; inueniat, nec in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. hæc ibi. Ecce quomodo ex iis quę in nobis ipsi de nobis experti sumus, possimus probabiliter immò certò coniicere ac diuinare, quales futuri simus in posterum quæ prior pars prudentiæ est, qua homo seipsum adhibet in consiliũ. Cogitandas deinde circunstantias esse, & prouidenda futura idem Pater sæpè monet, sed præsertim cum præcipites instituit. Hi inquit, dum bonorum actuum perueniunt tempus, meritum peruertunt, & sæpè in malis corruunt, quia bona minimè discernunt.

3.p. Past. Admonit.16.

Qui nequaquam quid, quomodo, vel quando, quæque agunt, inspiciunt, sed plerúmque acta quia ita non debēt agere, cognoscunt. Quibus sub auditoris specie rectè per Salomonem dicitur: Fili mi sine cõsilio nihil facias, & post factum non pœnitebit. Et rursum: Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. Palpebræ quidem gressus præcedunt, cum operationem nostram recta consilia præueniunt. Qui enim negligit considerando præuidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit, pergendo iter conficit, sed præuidendo sibimetipsi non antecedit. Hæc ibi.

Eccl.33.

Prou.4.

Postremò vbi consultum & cogitatum diu ac satis est, maturè facto opus esse, idque ratione appetitui ac sibi subiectis facultatibus animę omnibus fortiter imperandum tradit idem sanctus Gregorius. Qui proposita ait, non perficiunt, etiam quæ sunt cœpta conuellunt. Si enim quod videtur gerendum solicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc

3.p. Past. c.1. Admonit.35.

quippe

Quæ autem dicta sunt de Actione Prudentiæ quæ versatur circa bonum proprium & peculiare vniuscuiusque,& Ethica siue Moralis nominatur,eadem prorsus conueniunt partibus Prudentiæ, quæ spectant commune bonum:Regiæ nimirum,qua Rex Princepsue curat bonum Regni,aut Tetrarchiæ:Politicæ qua ciues in idem incumbunt: Militari & Oeconomicæ quarum illa exercitus vniuersi, hæc familiæ consulit vtilitatibus. Et hæc dicta sint de Actione Prudentiæ Moralis.

Prudentia Christiana nobilior multo altiorque est, Heroica videlicet, Diuina, Hæc in Prouerbiis disertè appellatur Scientia Sanctorum,& de ea scriptum est: Ex ore Domini Prudentia, & Scientia. Hæc exercetur maximè per Diuinos instinctus, præsertim per donum Spiritus sancti,quod dicitur Consilium,quo in Scripturis Sacris non solum ipsa consoltatio significatur, sed etiam iudicium,& imperium, vt cum Apostolus de Deo loquens ait, secundum consilium voluntatis suæ. Est autem hæc Prudentia à Deo, non solum quia à Deo creatur in anima, sed quia vt sanctus Thomas loquitur, animam à Deo mobilem reddit, & ad res diuinas erigit & inflammat. Adde, ad eam iudicandi rationem hominem instituit, quæ Diuinæ propior est. Huius generis sine dubio fuit sententia Salomonis de matre pueri,quo se priuatam maluit, quàm ne eum vita priuatum videret, Nam vt ait sanctus Hieronimus, contra ætatis suæ mensuram de intimo humanæ naturæ suo iudicauit affectu,vnde & admiratus est,& pertimuit illum omnis Israel. Videntes vt Scriptura dicit, sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium. Sed mirabilior longè vt potè longè diuinior Christi Domini Prudentia, cum mulierem adulteram eripit ab imminenti vitæ discrimine,illo dicto:Qui sine peccato est vestrũ,primus in eam lapidem mittat. illa item cum Phariseorum dolosa consilia tam facilè eludit:Reddite,quæ sunt Cæsaris,Cæsari, & quæ sunt Dei,Deo.

Prou. 9. *Prou. 2.* *Eph. 1.* *2.2.q.52. art. 1.* *Lib. 3. Reg. 3.* *Ep. ad Rufinum. de Salomonis Iudicio.* *Io. 8.* *Matt, 22.*

Sed & alia ratione superat humanam Christiana Prudentia. Consiliarios habet plures, clariores, locupletiores, certiores, nempè diuinos libros Deo dictante

conſcriptos, Diuinos item homines adeo integros & incorruptos, adeo ſapiẽtes & expertos, ſanctos inquã Doctores, aut vita functos, aut adhuc ſuperſtites, Eccleſiæ etiam paſtores, quibus (ſummo præſertim cui tanquam capiti & magiſtro ſubijciuntur reliqui) certò ſcimus aſſiſtere Spiritum ſanctũ. Ex quo efficitur, vt conſiliũ Chriſtianæ prudentiæ longe meliore loco ſit quã conſilium morale, propterea quod lõgè plura ſint & nobiliora, quæ iuuant & roborant eas partes quibus illud conſtat: Memoriam ſcilicet, Intelligentiam, Docilitatem.

Sed & præter Diuinum conſilium accedit plerumque aliqua Diuini luminis illuſtratio, qua conſultantium mens nouo beneficio à Deo completur, ita, vt quod quærit ſine multarum ratiocinationum circuitione ac penè ſubito aſſequatur. Hac excelluerunt Prophetæ, vt cum Daniel iudicium mortis aduerſus Suſanam tanta iniuria conſtitutum repente retractat, & cum clandeſtinas comeſtiones & nocturna facinora Sacerdotum Belis ex veſtigiis cineris pauimento aſperſi impreſſis deprehendit, ac detegit Hac Apoſtoli, vt cum Petrus tam improuiſo manifeſti ſceleris conuincit Ananiam, & Sapiram. Certè S. Paulus cum de virginibus conſilium dat, cauſam hanc reddit: Puto inquit, quod & ego ſpiritum Dei habeam. Adhibet interdum ad eandem lucem adferendã animis Deus miracula & ſomnia, reuelationes etiam, quæ tamen vt vera Diuinæ voluntatis indicia ſint, minus certa ſunt, quam Scripturarum Diuina teſtimonia. Vt properea ad Scripturarum regulam omninò examinanda ſint, nec cenſenda vera niſi quatenus veritati aut ſcriptæ aut traditæ Diuinitus conſonant. Extat hac de re S. Auguſtini præclara ſententia Quod ſe Diuinitus admonitum vel territum eſſe reſponderit, vt fieret Chriſtianus, lætiſſimum nobis exordiendi aditum præbet, quanta Deo ſit cura pro nobis. Sanè ab huiuſcemodi miraculorum ſiue ſomniorum ad Scripturarum ſolidiorum viam & oracula certiora transferenda eſt eius intentio: vt & illa admonitio quã miſericorditer ei prærogata ſit nouerit, antequam Scripturis ſanctis inhæreret. Et vtique demonſtrandum eſt ei, quod ipſe Dominus

Dan. 13.
Dan. 14.
Act. 5.
1. Cor. 7.
Lib. de catech. rud. cap. 6.

non

non eum admoneret, aut compelleret fieri Christianum, & incorporari Ecclesiæ, & talibus signis aut reuelationibus erudiret, nisi iam præparatum iter in Scripturis sanctis vbi non quæreret visibilia miracula, sed inuisibilia sperare consuesceret, neque dormiens, sed vigilans moneretur, cum securius & tutius carpere voluisset. Hęc S. Augustinus, quod est idem ac dicere, Prudentiam extraordinariam tum demum veram esse, & nec fallere, nec falli, cum innititur præceptis regulisque prudentiæ moralis, illi præsertim quæ scriptura continetur, nec illam hujus normam esse, sed contrà potius hac illa omninò dirigi oportere.

Habet & aliud commodum Christiana Prudentia: Cum enim omni prudentiæ commune sit, exemplis prudentum virorum quæri, confirmari, augescere, ac proinde eorum consuetudine lectioneque librorum quicunque prudentiæ studiosus est, inuitetur & iuuetur ad prudentes actiones edendas; quis non videt, quàm compendiariam ad Prudentiam viam nobis parauerit Christus Dominus, qui tam multa ipse per se nobis Virtutis huius exempla suppeditat, aliosque tam multos sui instituti aluerit in Ecclesia imitatores diligentissimos prudentissimos, sanctissimos? Atque hæc de actione prudentiæ potissima breuiter dixerim. Nunc de Occasionibus agendum.

Occasiones & exempla prudentiæ in Actionibus Virtutum Charitatis erga Deum, & orationis.

CAPVT II.

NORMA Virtutum omnium moralium est Prudentia; Theologicarum etiam est regula, & est Exercitationis earum administra. Iccirco occasionem Prudentiam exercendi præbent proficienti Virtutes omnes, & simul omnia illa, quæ nos ad actiones Virtutis

cuiuſcumque obeundas quacumque ratione vel inuitant, vel vrgent. Quare non venabimur occaſiones Prudentiæ melius quàm cum in actionibus Virtutum ſingularum circumſpectè verſabimur.

Et primum quidem vniuersè illud ſtatuendum eſt, Prudentiam cunni actionibus humanis modum ponere, eoſque fines, quos vltra citraque nequit conſiſtere rectum; eaque veluti menſura quædam ita moderatur & regit actiones hominis bonas, vt eæ remiſſæ non ſint, neque redundent, nihilque quod ad eas honeſtandas neceſſarium ſit aut prętermittatur, aut vacet, quæ magnum momentum habet ad hominem excitandum ad ſtudium amoremque Prudentiæ. Omni conatu ait Caſſianus, debet diſcretionis bonum Virtute humilitatis acquiri, quæ nos illæſos ab vtraque poteſt nimietate ſeruare. Vetus namque ſententia eſt, ἀκρότητες ἰσότητες, id eſt, nimietates inæqualitates ſunt, ad vnum enim finem nimietas ieiunij, & voracitas peruenit, eodemque diſpendio vigiliarum immoderata continuatio monachum, quo ſomni grauiſſimi torpor inuoluit. Nam per exceſſum continentiæ debilitatum quemque ad eum ſtatum reuocari neceſſe eſt, in quo negligens quiſque per incuriam detinetur: ita vt frequenter quos per gaſtrimargiam decipi non potuiſſe conſpeximus, per immoderationem ieiuniorum viderimus eſſe deiectos, atque ad eandem quam vicerant, paſſionem, infirmitatis occaſione collapſos. Vigiliæ quoque & pernoctationes irrationabiles deiecerunt, quos ſomnus ſuperare non potuit. Quapropter ſecundum Apoſtolum per arma iuſtitiæ quæ à dextris ſunt & à ſiniſtris, recto moderamine tranſeundum eſt, & ita inter vtraſque nimietates diſcretione moderante gradiendum eſt, vt nec à tradito continentiæ tramite acquieſcamus abduci, nec rurſum remiſſione nimia in gulæ ac ventris deſideria concidamus. Et alia ibid. Caſſianus: Nūc aliqua adferēda de Prudentia ſingularū Virtutū functionibus mixta, eaſque vti neceſſe eſt, moderātè; ſic enim palā fiet, quemadmodū in exercitatione Virtutū aliarū occaſiones non ſolū opportuna, ſed neceſſarias exercendæ ſimul prudentiæ habeamus

Col. 2. cap. 16.

2. Cor. 6.

Ac vt nihil dicam de Fide & Spe, Amor charitatis in Deum non est sine Prudentia: Siquidem scriptũ est. Ordinauit in me charitatem. Hic autem ordo Prudentiæ fructus est. Et quamuis amare Deum nunquam satis possimus, nec modus alius in Dei amore sit, quàm Deum sine modo diligere, vt auctor est S. Bernardus, docet nihilominus S. Thomas, non debere nos credendo, sperando, amando in Deum ferri, nisi secundum mensuram nostrę conditionis, hoc est pro eo captu, iisque viribus, quas suppeditat nobis gratuito Deus, qui dat quidem omnibus abundanter, sed prout vult. Hinc illa Sancti Bernardi doctrina: Qui etsi quantum debeo non possum, non possum tamẽ vltra quàm possum, potero verò plus, cum plus donare dignaberis, nunquam tamen prout dignus haberis. Imperfectum meum viderunt oculi tui, sed tamen in libro tuo omnes scribentur, qui quod possunt, faciunt, etsi quod debent, non possunt. Idem fortè significauit Hugo de S. Victore, cum de Dei Amore loquens, si desiderium ait est, currat: si gaudium, quiescat: sicut enim aliis in rebus omnibus, sic in hac etiam in vna Dei voluntate planè acquiescendum est, & quamuis in amore currendum semper est, standum tamen simul est, quando nullo nostro vitio à cursu impedimur. Ratione igitur Dei quem charitate diligimus, nullus est Amoris finis, quia Deus infinitus est, Ratione autem charitatis qua amamus, nullus etiam terminus est amandi, ignis enim est Diuinus Amor, qui nunquam dicit sufficit, & nos ita Deum debemus amare, vt quantum in nobis est, nunquam velimus sistere in amore, aut amorem nostrum erga Deum non augeri si Deus det, vt magis semper amemus, magísque crescat erga eum amor noster. Quare nec in obiecto diceret Theologus, nec in termino ad quem, charitatis in Deum terminus vllus est amandi. In termino à quo tamen hoc est in eo quod repudiamus præ amore Dei, statui mensura aliqua potest Diuini amoris certa: ita quippe amare debemus Deum, vt nec res alias, nec nos ipsos nisi in Deo, ac propter Deum, amemus, immò solum Deum amemus, nos nihil, nisi in Deo. Sic habet S. Gregorius.

Lib. de diligendo Deo in prin. 1. 2. q. 64. a. 4.

Ibid. c. 2.

Psal. 138

In Decalog. c. 4.

Lib. 10. Mor. c. 6.

Dei dilectio per tria distinguitur, quia ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute diligit conditor iubetur. Qua in re notandum est, quod Diuinus Sermo cum Deum diligi præcipit, non solùm narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cùm subiungit ex toto, videlicet, qui perfectè Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Est igitur terminus à quo Diuini amoris, annihilatio sui, cùm ita seipsum homo à seipso abstrahit, vt nihil in se diligit nisi Deum. Qua de re aliqua diximus in libro de perfectis.

Cant. 24

Est & alia Prudentiæ functio in exercitatione charitatis erga Deum. Quia enim, vt ait Salomon, omni tempore diligit, qui amicus est, & Deus adeò amabilis est, vt si fieri posset, amore continuato, nec vnquam intermisso (quod faciunt Beati) amandus à nobis esset; nostrum est propterea ita frequenter in amore erga Deum esse, vt ab eo ne latum vnguem nec ad punctum temporis diuelli velimus. At quoniam id possibile non est, dum grauamur mortali corpore, munus Christianæ Prudentiæ est, designari tempora, horas, momenta, modum ac fines præscribere non tam amori, quàm amanti Deum. Vt Deum per se semper amabilem, sempiterna charitate amem ipse, cùm valeo, semper, eadem scilicet nec vnquam mutata voluntate semper, non eodem actu amoris semper, nimirum spiritualis Prudentia id sapienter vetat. Vetat autem cùm cessationem postulat vitæ aut corporis siue periculum, siue necessitas: Periculum quidem valetudinis, necessitas autem, vt somni ac cibi capiendi. Cùm item vt S. Bernardus ait. spiritualia studia nostra fraternæ vtilitati ex charitate postponimus, cùm denique ex instituto vocationis suæ iis virtutibus, operibus, studiis quisque vacat, quæ nec prætermittere sine culpa potest, nec cum actu amoris in Deum perfectè obire.

Prou. 17.

In senten tiis sent. 6.

Secundum amorem in Deum regit Prudentia omnem Deum orandi rationem. Dirigit nostram cum eo consuetudinem ac familiaritatem ad eum modum quem de amore diximus, vt sine detrimento corporis, proximi damno, munerúmque vocationis cuiusque fiat. Præ-

cipit præparationem; ne simus orantes sicut ij qui tentant Deum; præscribit, vt magna cum reuerentia ac modestia Deum alloquamur orando; complectamur amantissimè suauissimum parentem ac sponsum, sed cum maxima animi submissione: Eam ita frequentemus, vt non in illa incurramus vitia reflectionis & actuationis, quæ commemorauimus libro primo.

Sed pergit Prudentia ad interiora secretioráque arcana occultissimæ ac sanctissimæ illius mutuæ congressionis Dei & hominis, non quidem vt eam dirigat, cur enim hoc audeat in conspectu tanti magistri, hoc est, Spiritu sancto illustrante, mouente, postulante pro nobis gemitibus inenarrabilibus? sed vt obseruet signa ingressionis & egressionis eius, indicétque suo modulo spiritus præsentiam, vt sciat homo eius ductum sequi tam in Scripturarum intelligentia, quàm in omnibus humanæ vitæ officiis, spiritualibus in primis. Scribit hac de re sanctus Bernardus piè & accuratè vt solet. Cæterùm, ait, quando veniat, vel quando vadat, periculosissimè ignoratur. Cùm enim hæ Spiritus sancti circa nos dispensatoriæ vicissitudines vigilantissimè non obseruantur, fit, vt nec absentem desideres, nec præsentem glorifices. Nempè qui idcirco recedit, vt auidius requiratur, quo nam modo si abesse nescitur, requiritur? Et rursum; Qui dignanter ad hoc redit, vt consoletur, qualiter dignè pro sua maiestate suscipitur, si nec adesse sentitur? Mens ergo quæ ignorat abscessum, patet seductioni, & quæ reditum non obseruat erit ingrata visitationi. Probat deinde necessariam esse continuam vigilantiam, & concludit; Vigilandum proinde, & vigilandum omni hora, qua nescimus qua hora Spiritus venturus sit, seu iterum abiturus it & redit Spiritus. Et qui stat eo tenente, deserente cadat necesse est: sed non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Et has alternare vices non cessat in his, qui spirituales sunt, vel quos potius spirituales ipse creare intendit, visitans diluculo, & subitò probās. Porrò S. Bernard. duas præscribit regulas, ad quas nostras deliberationes & cōsilia dirigamus, tā in firmanda deliberatione, quā in differēda. Prior

Cap. 7.

Serm. 17. in Cant.

regula eſt: Cùm loquitur Spiritus,cedit vtraque,dubietas ſcilicet,& falſitas,& eſt non ſolùm Veritas,ſed & certa Veritas. Eſt quippè Veritatis ille Spiritus,cui contraria falſitas eſt. Eſt & Sapientiæ, quæ cùm ſit candor vitæ æternæ,& vbique attingat propter munditiam ſuam,obſcurum ambigui non admittit. Poſterior regula. Cauenda ſanè cùm Spiritus iſte non loquitur,& ſi non moleſta dubietas,certè falſitas execranda, quam facilè caues,ſi eandem tuam ignorantiam non ignores,quatenus dicas & tu: Et ſi quid ignoraui, ignorantia mea mecum eſt. Aliud eſt autem ſub incerto hoc vel illud opinando ſentire,aliud temerè affirmare quod neſcias. Aut ergo loquatur ſemper Spiritus, quod noſtri quidem minimè arbitrij eſt, aut quando ſilere placet, hoc ipſum indicet, & loquatur ſaltem ſuum ſilentium,ne ipſum nobis falsò præire putantes,noſtrum pro ipſo malè ſecuri ſequamur errorem. Et ſi ſuſpenderit ambiguo,non relinquat mendacio. Hæc ex S.Bernardo.

Iob. 29.

Indicia diuinæ præſentiæ. Cap. 14.

Quod ſi quæras,quæ ſint hæc Indicia præſentiæ Spiritus in anima? Reſdondeo, rem hanc latè explicatam alibi eſſe nimirum tertio libro de Diſciplina. Quare inde accipi poſſunt omnia quæ ad eam pertinent. Breuiter tamen hic duo præcepta ex Patribus accepta adſcribenda videntur.

Primum eſt. Animæ quies atque ſecuritas, indicium eſt præſentiæ Spiritus,coniunctâ præſertim cum magna conſcientiæ puritate. Sic aiebat ſanctus Antonius: Securitas,inquiens, animæ præſentis Maieſtatis indicium eſt. Idem aſſerunt alij,ſanctus Hieronymus,ſanctus Gregorius, ſanctus Chryſoſtomus, Beda, item Theophylactus,& Eutymius. Qui omnes hoc differre Spiritum bonum à malo aiunt, ſi mens (verba ſunt Theophylacti) primum turbetur, & ſtatim timor ſoluatur, & iterum quieſcat,reuera diuina viſio eſt: ſi autem timor & turbatio magis & magis creſcant,eſt dæmoniaca. Idem iiſdem verbis Beda,& S. Thomas, & alij: Beda ſic ſcribit: Trementem Zachariam confortat Angelus, quia ſicut humanæ fragilitatis eſt ſpiritualis creaturæ viſione turbari,ita & Angelicę benignitatis eſt,pauentes de aſpectu

In Matt. 28. Hom. 16. in Euãg. Hom. 30. in Matt. p. 3. q. 3. art. 3. ad tertium.

ſuo mortales, mox blandè conſolari. At contra, Dæmoniacæ eſt ferocitatis, quos ſui præſentia territos ſenſerit, ampliori ſemper horrore concutere: Quæ nulla melius ratione quàm fide ſuperatur intrepida. Hæc Beda. Nec quicquam refert, ſiue Spiritus per ſe loquatur, & viſat animam, ſiue adhibeat Angelum, eóque vtatur adminiſtratio; ſemper enim intus in animo Spiritus ſanctus eſt, qui vel ſeipſo, vel Angelo præeunte excitat hominem, mouet, agit, inſtituit.

Secundum præceptum eſt S. Baſilij hominis in hiſce affectionibus diſcernendis experientiſſimi, qui ſic ſcribit: Vbi nihil quod humanum ſit, præoculis eſt, neque proprij oblectamenti gratia ad operandum mouentur ſancti, ſed quod Deo probatur, ſpectant manifeſtum eſt Dominum eſſe, qui corda eorum dirigat.

Epiſt. 12. inter vltimo editas.

Eſt & alia Prudentiæ induſtria oranti neceſſaria ad finem orationis conſequendum, cum Deo videlicet coniunctionem; frequentare orationes, ſed breues, quę iaculatrices orationes appellantur: nam breuitas colligit attentionem, & repetitio iungit Deo firmiter: repetiti enim actus habitum gignunt. Quod præceptum fuit antiquorum Patrum, Caſſiani, à quo accepit S. Benedictus in Regula, & S. Chryſoſtomi qui ſic ſcribit: Vtrumque faciendum eſt, vt-ne in longum verba proferamus, & tamen aſſiduè deprecemur. Hoc inquies, cum illo pugnat, ſed non inter ſe pugnant iſta, abſit hoc, ſed mognopere inter ſe congruunt, ſiquidem & Chriſtus, & Paulus, iuſſit crebras, ſed breues fieri precationes, ex paucis interuallis: nam ſi in longum extenderis verba, cùm frequenter parum ſis attentus, multam audaciam Diabolo ſuppeditaſti, vt accedat ſupplantétque, ac mentem ab his quę dicuntur, auocet. Quòd ſi frequenter ac ſubinde oraueris, tempus omne crebris dirimens interuallis, facilè poteris eſſe ſobrius, ac vigilans, vt precationem multa cum attentione perficias. Hæc S. Chryſoſtomus.

Orationes iaculatrices.

Col. 2. c. 35.

Hom. 1. de Anna Tomo 1.

***

Occasiones, & exempla Prudentiæ in actionibus charitatis ergà proximum, & fraterna correctione.

CAPVT III.

SED vberrimã segetem actionibus Prudentiæ subministrat charitas erga proximum, maximè verò ea qua excellere oportet pastorem animarum, quæ iccircò pastoralis dici potest, & à S. Gregorio in Pastorali sic describitur, vt quam necesse sit, eam continuò Prudentiæ coniugatam esse superuacaneum iam planè sit, velle demonstrare. Ex eo aliqua hic producemus præcepta & exempla. Primùm tamen illud ex auctore imperfecti in Matthæum obseruãdum est. Iccircò Dominum in Euangelio duo illa copulasse. Fidelis seruus & prudens vt rem laudabilem, sed rarissimam proponeret: vt quis fidelis inueniatur & prudens. Ecce si quęras fideles, id est, Deum timentes, & ipsos quidem non multos inuenies, tamen adhuc facilè inuenis. Item si prudentes quæras, inuenies multos. Fidelis autem & prudens difficilè inuenitur. Quomodo qui fideles sunt, & Deum timentes difficilè sunt & prudentes, & qui prudentes inueniuntur difficilè sunt & Deum timentes. Quanto ergo rarior inuenitur fidelis & prudens, tantò qui inuentus fuerit, beatior est & paulò post. Quoniam ergo Deo non tantùm Prudentia hominis quantum conscientia placet: hominibus autem non tantum conscientia quantum Prudentia prodest, si fuerit tantum quis fidelis Laicum quidem facit, Sacerdotem autem non facit, nisi fuerit fidelis & prudens. Hæc ibi. Deinde & illud intelligendum hoc loco est, pastoris nomine hic appellare nos nõ solùm illũ qui rem Christianam in gerenda animarum cura administrat, ex officio, quales sunt Episcopi & Parochi, sed illum æquè qui idẽ præstat ex charitate, quales sunt in Ecclesia Catholica plerique omnes Concionatores, Confessarij Catechistæ, & breuiter spirituales Patres & Magistri.

Hom. 51. Matt. 24

Primum

Primum igitur Monitum sit. Magna Pastori Prudentia opus est, ad hoc vt ita se in humilitate contineat vt tamen eius potestas, ac auctoritas nullum faciat detrimentum. Sit Rector ait S. Gregorius benè agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum Iustitiæ erectus, vt & de bonis in nullo se præferat, & cum prauorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat; quatenus & honore suppresso æqualem se subditis benè viuentibus putet, & erga peruersos iura rectitudinis exercere non formidet. & Paulo post. Antiqui Patres nostri non Reges hominum, sed Pastores pecorum fuisse memorantur. Et vni dicitur, & terror vester ac tremor sit super cuncta animantia terræ. Homo quippe brutis animalibus non autem hominibus cæteris natura prælatus est, & iccirco ei dicitur, vt ab animalibus, non ab hominibus timeatur, quia contra naturam superbire est, ab æqualibus velle timeri. Et tamen necesse est, vt Rectores à subditis timeantur, quando ab eis DEVM minimè timeri deprehendunt. Vt humana saltem formidine peccare metuant, qui Diuina iudicia non formidant. Id verò cum probasset potestate eorum fieri, addit. Quam potentiam benè regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit, & cum illa cæteris æqualiter componi. Adfert exempla. Hanc inquit discretionem plenius agnoscimus, si Pastoris primi exempla cernamus. Petrus námque auctore Deo Sanctæ Ecclesiæ principatum tenens: à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternēte immoderatius venerari recusauit, séque ei similem recognouit dicens: Surge, ne feceris, & ipse ego homo sum. Sed cum Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia supra cæteros excreuisset, ostendit Verbo námque eorum vitam perculit, quàm Spiritu perscrutante deprehendit Alterum exemplum. Paulus benè agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cum diceret: Non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Itē facti sumus sicut paruuli in medio vestrū. Et rursum: Nos autē serui vestri per Christum. Sed cum culpā, quæ corrigi debuisset, inuenit, illicò magistrum se esse

Pastoris cum humilitate auctoritas.

2.p. Past. cap. 6.

Genes. 6.

Act. 10.

Act. 5.

1. Cor. 1.

1. Thes. 2.

2. Cor. 4.

1.Cor.4. recoluit dicens. Quid veltis? in virga veniam ad vos. Tertium exemplum. Nonnunquam inquit grauius delinquitur si inter peruersos plus æqualitas, quam disciplina custoditur, Quia enim falsa pietate ferire Hely delinquentes filios noluit, apud districtū iudicem semetipsum cum filiis creduli damnatione percussit. Hinc námque Diuina voce ei dicitur: Honorasti filios tuos magis quam me. Hinc Pastores increpat per Prophetam dicens: Quod fractum est non alligastis, & quod abiectum fuerat non reduxistis: Hæc ille. Atque vt nihil interim dicamus de aliis sanctissimis & fortissimis viris, præsertim Ambrosio, Chrysostomo & aliis, idem sanctus Gregorius & dictis, & factis eum se præstitit, quem describit. Constantiæ Augustæ ita scribit: Et si peccata Gregorij tanta sunt, vt pati talia debeat: Petri tamen Apostoli peccata nulla sunt, vt vestris temporibus pati ista mereatur. Et Sabiniano Diacono, potius ait mori paratus sum, quàm B. Petri Ecclesiam tēporibus meis in aliquo degenerare permittere. Mores meos cognitos habes, quia diu porto, sed si semel deliberauero non portare contra omnia pericula lætus vado. Similia sunt illa. In tanto se existimet quis omnipotenti Deo placuisse, quanto se peruersis hominibus displicuisse cognoscit. Et Homines non sunt formidandi in causa, in qua Deo placere cupimus. Et sanè in causa Maximi Episcopi Salonitani initio quidē clementissimè moderatissiémque se gessit, studuitq; pro viribus vt sese congnosceret, ac facinoris quo patrarat pœniteret. At cum deinde hominem natura insolentē & Imperatoris gratia ac patrocinio fretū obstinationē in sua pertinacia cerneret, nihil veritus Imperatoris auctoritatē, audaciam Maximi fortiter fregit, eumque Christianis Sacris Communioneque fidelium interdictum in iis sordibus totos annos septem iacere permisit. De cuius tandem seria quamuis sera pœnitentia ac sanctissimi Gregorij charitate, humilitate, Prudentia, sic narrat Ioãnes Diaconus. Inter hæc præuaricator Maximus anno septimo Excommunicationis suæ post castigatigationes & flagella Gregorij ad cor reuertens, Rauennam petiit (annuente pro sua clemen-

1.Reg.2. *Ezec.34.* *Lib.4. Ep.34. siue Ind. 13. ca.78.* *Lib.7. Ep. prim.* *Lib.8.Ep. 36.* *Lib.7.Ep. 80.* *Lib. 4.4. Vita S. Greg.c. 3*

tia

tia S. Gregorio) & iactauit se tensus intra Ciuitatem in media silice, clamans & dicens: Peccaui Deo, & Beatissimo Papæ Gregorio. Et agente eo pœnitentiam tribus horis, cucurrit Gallinicus Exarchus, & Castorius Chartularius Ecclesiæ Romanę cum Mariniano Episcopo, & leuauerunt eum de silice: qui etiam cœpit ampliorem pœnitentiam coram eis agere. Quod Gregorius vt audiuit, ad misericordiam protinus rediit. Hæc ibi.

Quatenus amari se optare possit Pastor.

Secundum Monitum. Ita prudenter regat seipsum Pastor, vt quanquam amari ab hominibus optare laudabiliter potest, velit tamen diligendi potius Deum ac Veritatem: nec amoris sui immoderati vinculis ac tenebris se vllo vnquam tépore ita capi ac obuolui, vt vel remissior quàm par est, vel asperior in iis corrigendis ac iuuandis euadat. De primo sic S. Gregorius. Difficilè est, vt quamlibet recta denuncians Prædicator, qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui præest, & studere se diligi, quatenus possit audiri, & tamen amorem suum pro seipso non quærere: ne inueniatur ei cui seruire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cum sui nobis studij occulta manifestat, dicens: Sicut & ego per omnia placeo omnibus. Qui tamẽ rursus dicit: Ego si adhuc hominibus placerẽ, Christi seruus nõ essẽ. Placet ergo Paulus, & nõ placet, quia in eo quod placere appetit nõ se, sed per sehominibus placere Veritatẽ quęrit. De secũdo sic idem. Solerter inuigilet, nec hunc cupido placendi hominibus pulset. Quia nimirum Amor proprius cum Rectoris mentem cæperit, aliquando hanc inordinatè ad molitiem, aliquando verò ad asperitatem rapit. Ad mollitiem, quia cum peccantes subditos respicit, ne erga se eorum dilectio torpeat, corripere non præsumit, nonnunquam verò errata subditorum, quę increpare debuerat adulatione demulcet. Vnde bene per Prophetam dicitur: Væ his, qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis. Quos autem nil contra se valere conspiciunt, hos (Rectores seipsos amantes) asperitate rigidæ semper inuectionis premunt. Quos rectè per Prophetam Diuina

2. p. Past. cap. 8.

1. Cor. 10.

Ezech. 13.

vox

Ezech. 4. vox increpat dicens: Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Plus enim se suo auctore diligentes, iactanter erga subditos se erigunt, nec quid agere debeant, sed quid valeant, attẽdunt. Quod si quæras, qua ratione explorare quisque possit amorem suum, an sit erga Deum & Veritatem, an erga seipsum propensior, hanc Regulam ponit S. Gregorius. Ille seipso amplius Veritatem desiderat amari, qui sibi à nullo vult contra Veritatẽ parci. Hinc etenim Petrus increpationem Pauli libenter accipit. Hinc Dauid increpationem subditi humiliter audiuit. Hæc S. Pater.

Gal. 2. 2. Reg. 5.

Conciliat autem sibi Amorem ac beneuolentiam suarum ouium Pastor Euangelicus: Primò quidem exemplo vitæ probatæ, ac morum sanctitate. Ad quem finem facem vt hominibus præferant virtutum suarum splendore, discipulos suos hoc est orbis magistros & parentes animarum sæpè iubebat Dominus, tunc præsertim cum dixit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videat opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in Cælis est. Maximè verò id assequitur Pastor magnis veræ charitatis significationibus. Vulgatum enim est illud: Si vis amari, ama. Et amoris amor merces, & illecebra. Charitate autem si nõ præstat Pastor, Pastor non est, sed mercenarius. Sed de lege ac necessitate dandi exempli S. Gregorius latè sub initium secundæ partis Pastoralis. Secũdò ita cum hominibus agendo vt non eis in odium veniat sua consuetudine: non irascatur intempestiuè accedentibus, impudenter rogantes ferat, ne sit importunus in repetenda ratione vitæ atque conscientiæ; non vrgeat plus quàm par est ad morum vitæque mutationem, multò minus ad certum vitæ genus eligendum, fugiat omnem inutilem ac odiosam morositatem; abstineat ab his, quæ hominum animos meritò abalienant, quales sunt lites, contentiones, iniuriæ, negotia etiam quædam quæ non nisi cum aliqua seueritate aut acerbitate explicari & peragi possunt. In quam sententiam sic scriptum est, apud S. Chrysostomum. Ab initio inquit, vehementius quidem Petrus loquebatur hic autem minus, (cum scilicet statuit de abrogandis Mosaicæ legis

Matth. 5.

Hom. 33. in Acta Apost.

cæremo-

cæremoniis)Ita semper faciendum est his, qui in magna potestate sunt, vt onerosa illa aliis permittant, ipsi autem mansuetius agant. S. Gregorius etiam scribit de se Italicæ Patritiæ in hunc modum. Explentes memoratam petitionem vestram iam de causis ipsis præuidimus reticē-dū, nec in his in quibus minus agi benignè cognouimus, desideramus nos per nos ipsos immiscere negotiis. Addit post, se concordiæ causa negotia illa cōmisisse Diacono suo Cypriano expedienda. Atque vt intelligamus, ex eodē Spiritus Sancti purissimo fonte Prudentia Spiritus hausisse Sanctos Patres, & eos qui postea eisdem eorum vestigiis institerunt: De B. P. Ignatio parente nostro tradidit P. Maffeius sic: Si quid pro imperio asperius exequendum esset, eius inuidiam ad inferiores administros reiicere solitus est, ipsis videlicet non inuitis communemque parentem piè ac religiosè tuentibus. Hæc ille. Quod simul ab eo factitatum non dubito, vt aflictis hominibus aditus ad se adeundi semper apertus relinqueretur, quæ maior ne sit charitas quàm Prudentia non facilè diiudicari potest: certè magnæ charitatis est omni ratione proximos iuuare, & eximiæ Prudentiæ est, ita se cum illis gerere, vt illi à nobis iuuari & velint, & sperent. Tertiò dissimulando peccata aliqua ad tempus, tollerando etiam alia, corrigendo etiam nōnunquam cum aliqua remissione, non parua colligitur apud homines gratia. Exempla profero vnius sancti Gregorij. Minores inquit culpas quæ negantur, vlcisci recusamus. Hocque dat Episcopo Rouennati, vt grauius crimen quod incurrerat facilius agnosceret, ac corrigeret, pœnas non sumit de Ciriaco Episcopo Constantinopolitano, qui sibi Episcopi vniuersalis per summam simplicitatem vsurparat nomen, sola monitione contentus, ne vt ait Ecclesiæ vnitatem perturbaret, pro causa profani vocabuli moras faciendo Quædam quæ corrigi nequeunt, æquanimiter tolerare oportere scribit Isicio Hierosolymitano Episcopo. Nauis enim inquit, gubernator cum aduersari sibi ventum considerat, quosdam fluctus directo clauo exuperat, quosdā verò quos superari non posse præuidet, inflexo cursu prudenter decli-

Lib. 2. Ind. 11. Ep. 57. cap. 96.

Lib 3. Vitæ cap. 10.

Lib. 2. Ep. 54.

Lib. 6. Ep. 24.

Lib. 9. Ep. 40.

nat. Sic itaque Sanctitas vestra quædam compescendo, quædam tolerando mitiget, vt in Sancta Hierosolimorum Ecclesia pacem cohabitantium conseruet. Scriptum quippe est: Pacem sequimini cum omnibus. Denique Clementinam Patritiam monet his verbis: Plerumque plus viriũ habet discreta in correctione remissio, quam in exequenda vltione districtio. Adeo vt nonnunquam hæc fideliorem atque subiectum, illa verò obstinatum faciat & æmulum. Ex S.Gregorio hæc: possent & aliæ conciliandi amoris Rationes adduci, sed faciles sunt & in promptu, & nobis hic breuitati suus dandus est locus, & pergendum ad alia prudenti charitate monita.

Hebr. 12. *Lib.* 8. *Ephs.* 16.

Tertium monitum. Quandoquidem multa sunt quæ in proximo corrigantur, & corrigere pastoris maximè proprium officiũ est, adhibeatur correctio cùm res exigit, sed non nisi magna prudentia castigata. Primò igitur postquam de crimine decretum est, ante omnia vniuscuiusque natura consideranda est, & cognoscenda & aptè accommodanda emendatio ad captum, ingenium, propensiones, mores. Quod fortasse ait S.Gregorius melius ostendemus, si in medium Pauli magisterium proferamus, qui duobus discipulis & non diuersa charitate præditis diuersa tamen adiutoria prædicationis impendit. Timotheum namque admonens ait: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina. Titum quoque admonet dicens. Hæc loquere & exhortare & argue cum omni imperio. Quid est, quod doctrinam suam tãta arte dispensat, vt in exhibenda hac alteri imperium átque alteri patientiam proponat, nisi quod mansuetioris Spiritus Titum, & paulò feruentioris vidit esse Timotheũ? illum per æmulationis studium inflammat, hunc per lenitatem patientiæ temperat illi quod deest iungit, huic quod superest subtrahit: illum stimulo impellere nititur: hunc fræno moderatur. Magnus quippe susceptæ Ecclesiæ colonus alios palmites, vt crescere debeant, rigat, alios cum plùs iusto crescere videt, resecat, ne aut nõ crescendo non ferant fructus aut, immoderatè crescendo quos protulerunt, amittant. Hæc ibi. Deinde attendendus est cuiusque status ac cõditio. Calamitatis enim

3.p.Past. c.1. Adm. 17. *2.Tim.4.* *Tit.2.*

tempore

tempore haud est opportuna correctio. Sanctus Gregorius acriter reprehendit Maximianum Episcopum, quod aduersus Abbatem ægrotantem acerbior extitisset. Quilibet inquit in eo fuerit excessus, ipsa ægritudinis afflictio ei debuit pro flagello sufficere. Quem enim Diuina disciplina conterit, ei humana flagella addi, superfluum fuit. Quam ob causam noster etiam B. Ignatius ægrotos morosos & intractabiles tolerabat, nec nisi postquam conualuissent, in eos animaduerti iubebat. Aliqui etiam rationibus & argumentis conuincendi sunt quales plerunq; sunt viri docti & litterati: alij exēplis & similitudine; quales sunt rudiores homines ac interdum mulieres. Illis ait Sanctus Gregorius prodest vt in suis allegationibus victi iaceant, istis vero aliquando sufficit, vt laudabilia aliorum facta cognoscant. Adfert Apostoli ex Epistola ad Hebræ. auctoritatem. Is enim sapientioribus illius gentis dictum vult illud. Quod antiquatur, & senescit prope interitum est, minus doctis autem narrat exempla sanctorum virorum. Sancti ludibria & verbera experti sunt, insuper & vincula, & carceres lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Et rursum: Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum, conuersationis imitamini fidem; vt & illos ait, victrix ratio frangeret, & istos ad maiora conscendere imitatio blanda suaderet. Idem præcipitur impudentibus hominibus adhibeantur increpationes graues etiam à pluribus. Quod facit Apostolus aduersus Galatas. Modestis autem sufficiant suaues commemorationes, quibus vel in eorum memoriam reuocentur culpæ. Et huc spectant reliqua ferè omnia Sancti Gregorij præcepta quæ tertia eius pastoralis pars complectitur. Vitanda etiam est maximè offensio eorum quos emendare cupimus æqualitate correctionis. Nec enim vt aiebat Sanct. Gregorius, tales esse debemus in minimis quales in maximis: nec Stoica est Christiana disciplina, quæ peccata omnia paria dicat S Paulus vt idem Pater obseruat alio loco: Corinthiorum superbiam frangit obiecto incestu

Lib.12 Ep.26.

Ribaden. lib.5. Vit. cap.8.

3.p. Past. cap.1. Admon.7.

Heb.8.

Admo.8.

Gal.3.

Lib.8. Ep. 16.

3.p. past Adm.9.

1 Cor.5.

ciuis eorũ,& addit:Et vos inflati estis, &.non magis luctum habuistis,vt tolleretur de medio vestrum,qui hoc opus fecit, Pusillos autẽ Thessalonicensiũ animos mira orationis suauitate erigit,recreatque cũ dicit:Rogamus autẽ vos fratres per aduentũ Domini nostri Iesu Christi, & nostræ cõgregationis in idipsum, vt non citò moueamini,à vestro sensu,neque terreamini,neque per Spiritũ neque per sermonem,neque per Epistolam tanquam per nos missam,quasi instet dies Domini. Ac generatim loquendo hæc sit clausula. Lenitatem correctori dum corrigit quærendam potius esse,quàm ostendendam seueritatem. Nam vt idem S.Pontifex monet,dura vulnera per lenia fomenta mollescunt, & furor insanorum sæpè ad salutem medico blandiente reducitur:cũque eis in dulcedine cõdescenditur,langor insaniæ mitigatur. Cũ Saulem Spiritus aduersus inuaderet ; apprehensa Dauid Cithara,eius insaniã mitigabat , ac temperabat. Et certo ac quotidiano experimẽto probatũ est,verbis homines allici,trahi,ligari. Id tamẽ ea cautione gerendũ est,vt quando Prudentiæ proprium munus est omnes exuperantias quadã quasi iudicij falce demetere, sicq; vitiosas omnes redundantias recidere, vt suã mediocritatem Virtus teneat,in id potissimũ incũbamus, vt quemadmodũ apud eundem scriptum est tanta arte correctio temperetur,vt cum diuersa sint auditorum vitia , & singulis inueniatur congrua , & tamen sibimetipsi non sit diuer, vt inter passiones medias vno quidẽ ductu trãseat,sed more gladij bicipitis tumores cogitationum carnalium ex diuerso latere incidat:quatenus sic superbis prædicetur humilitas , vt tamen timidis non augeatur metus; sic timidis infundatur auctoritas,vt tamẽ nõ crescat superbis effrœnatio:sic otiosos ac torpentibus prædicetur solicitudo boni operis,vt tamẽ inquietis immoderatæ licentia non augeatur actionis:sic inquietis imponatur modus,vt tamen otiosis non fiat torpor securus. sic ab impatientibus extinguatur ira,vt tamen remissis ac lenibus non crescat negligentia : sic lenes accendantur ad zelum , vt tamen iracundis non addatur incendium:sic tenacibus infundatur tribuendi largitas,vt tamẽ prodigis effusionis fræna

2.Thes.1.

3.p. Past. Adm.9.

1.Reg.18.

3.p.Past. cap.2.

minimè laxentur: sic prodigis prędicetur parcitas, vt tamen tenacibus periturarum rerum custodia non augeatur. Hæc ibi.

Occasiones & exempla Prudentiæ in actionibus multarum Virtutum Moralium.

CAPVT IV.

IN Actionibus Virtutum Moralium elucet ac latè dominatur Prudentia Quippe quæ Theologicarum administra, Moralium Domina est & Regina. Exempla hic aliqua producam, ne nimis longũ faciam si omnia. Ac primum quidem Vigilantiæ, quæ vt post indicandum est, comes est Prudentiæ. Est autem Vigilantia maximè propria Præsidis Animarum. Ob hanc causam (ait S. Gregorius) admonendi sunt, qui præsunt, vt per circumspectionis studium oculos peruigiles intus & in circuitu habeant, & cœli animalia fieri cõtendant, Ostensa quippe cœli animalia in circuitu & intus oculis plena habentur, & sic describuntur. Dignum quippe est, vt cũcti qui præsunt, intus & in circuitu oculos habeant, quatenus & interno iudici in semetipsis placere studeãt, & exempla vitæ exterius præbentes, ea etiam quæ in aliis sunt corrigenda, deprehendant. Primi numeri horum duorum, hoc est, curam sui gerere, partes continentur his capitibus, conscientiæ puritate cui examen quotidianum & exquisitum valde necessarium & præsentaneum adiumentum est, mortificatione passionum, & sui ipsius abnegatione, ac rerum humanarum contemptu. Christi Virtutum accurata imitatione, deuotionis & orationis studio, feruido salutis animarum zelo, ac in primis ardenti in Deum ac Dominum nostrum Iesum Christum Amore, eiusque vnius gloriæ purgatissima intentione. De quibus alibi à nobis dictũ copiosè est. Alterum autẽ munus, quod est, quæ in aliis sint corrigenda

De Prudẽtia Maiorũ in vigilando.

3. p. Past. Admo. 5.

diligenti inuestigatione cognoscere, præstabit præses, si posthabitis omnibus aliis vitæ mortalis cogitationibus & curis, se totum secundum sui ipsius antedictam custodiam vni animarum quas regit saluti ac perfectioni deuouerit, ita, vt si opus sit in eo labore non solum vires ac fortunas, sed ipsam etiam vitam profundere, id verò habeat pro maximo omnium quod à Deo accipere possit beneficia ac præmia. Ita senserunt antiqui Patres omnes; ita se præstiterunt, cum postulauit necessitas, cum tulit occasio, quam nec remittebant oblatam, & præsentem vrgebant interdum cupiditate martyrij; quod post Apostolos fecerunt Sthephanus, Ignatius, Laurentius, Sebastianus, Clemens, Marcellinus, & alij qui martyrio coronari vt optabant, gloriosissimum de Christi fidei inimicis triumphum retulerunt. Non defuit par cupiditas aliis innumeris sanctissimis hominibus, qui & omnem mouerunt lapidem vt voti compotes fierent, nō solum nulla culpa, sed magna charitatis laude, si adfuisset qui pro Christiana causa illis vitam adimeret; quales fuerunt Ambrosij, Chrysostomi, Athanasij, Hilarij, Martini, postremo, Francisci duo, quorum prior sanctissimus Patriarcha vsque ad Ægyptum ex Italia profectus, posterior noster Xauerius vsque ad Iaponios Garamantas & Sinas penetrauit, vlterius etiam progressurus, si quo progrederetur inuenisset, vnius martyrij venandi gratia. Terrena autem negotia non curanda pastori, immò magnopere repudienda docet Sanct. Gregoriis latè in Pastorali. Quo loco vbi multis præclarè Philosophatus esset hac de re, hanc habet clausulam, quæ optima regula mihi esse videtur iis, qui ad rem animarum gerendam Diuinitus sunt vocati. Secularia inquit, negotia aliquando ex compassione toleranda sunt, nunquam verò ex amore requirenda, ne cum mentem diligentis aggrauant, hanc suo victam pondere ad ima de cælestibus immergant, Quis me dicebat Dominus constituit iudicem super vos? &, Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et Apostolus: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. At nec sat est, si deponantur ter-

2. p. Past, cap. 7.

Luc. 18.

Matt. 8.

2. Tim. 2.

renæ

renæ curæ, nec interim pro suorum salute excubet ac vigilet Pastor, orationibus quidem apud Deum assiduis, quod faciebat Moyses, quod fecerunt Apostoli, immò Dominus ipse, qui noctes insomnes peruigilabat in oratione Dei: Manendo præterea in Pastorali quadam vigilia semper, vt sua prouidentia animas sibi cõmissas tentationibus & periculis vacuas quoad fieri possit, reddat. Denique agnoscendo vt ait Scriptura vultũ pecoris sui, cõmiserationis & subsidij quasi humeris fœtas oues portando, brachiis charitatis ac tolerantiæ agnos leuando, Arietes autẽ, hædos & hircos frequentibus admonitionis officiis, ac correctionis & disciplinæ virga compescendo, & in officio continendo:

Prudati... subditorum.

Cęterum sicut Vigilantiæ Maiorum dominatur Prudentia: sic regere etiam debet obseruantiã subiectorum erga Maiores. Ac quanta in curiositate esse debent qui pręsunt, vt sciant non solum facta, sed etiam si commodè fieri possit, cogitata subiectorum tãta simplicitate ac obseruantia, Pastores suos colere debent hi, vt quæ ad illos pertinẽt, minimè velint, etiam si possint, cognoscere. cognoscẽda relinquant potius ijs, qui (vt ait S. Basilius) cum dignitatis gradu, tum consilij Prudẽtia antistiti ipsi proximi sunt. Addit enim ibidem idem Pater: Cũ enim illi animas nostras gubernãdas cõmisimus, tãquã Deo de ijs rationẽ redditturo prorsus absurdissimè facimus, si huic fidẽ in rebus contẽptissimis abrogamus: & cum ipsi falsis aduersus fratrem nostrũ suspicionibus impleamur, tum reliquos exemplo nostro, vt idem faciant, incitamus. Ne igitur hoc eueniat, vnusquisque maneat in ea vocatione, in qua vocatus est, & cum animum suum totum in rerum ad se pertinentium cura occupauerit, minimè in aliorum consiliis inquirendis sit curiosus sed sacrosanctos Domini Discipulos imitetur, quorum est illud quod in Euãgelio est, de Samaritana suspicionẽ ipsis posset cõmouere, nemò tamẽ dixit, inquit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Quod si quæ sint Maiorũ delicta ac culpæ, ita perspicuè certa, vt de illis dubitatio nec excusatio vlla sit: sic inquit S. Gregorius: Si quæ valdè sunt eorũ praua, apud semetipsos diiudicẽt, vt tamen

Reg. fu... sius disp... Inter 4...

Io. 4.

3. p. Past... c. 1. Adm... 5.

1. Reg. ...

Diuino munere constricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ non recusent. Quod melius ostendimus, si Dauid factum ad medium deducamus; Saul quippè persecutor cùm ad purgandum ventrem speluncam fuisset ingressus, illic cum viris suis Dauid inerat, qui iam tam longuo tempore persecutionis eius mala tolerabat; cùmque eum viri sui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos responsionibus, quia manum mittere in Christum Domini non deberet. Qui tamen occultè surrexit, & oram clamydis eius abscidit. Quid enim per Saul nisi mali Rectores, quid per Dauid nisi boni subditi designātur? Saul igitur ventrem purgare, est prauos præpositos conceptam in corde malitiam vsque ad opera miseri odoris extendere, & cogitata apud se noxia factis exterioribus exequendo monstrare. Quem tamen Dauid ferire metuit, quia piæ subditorum mentes ab omni se obtrectationis peste abstinentes præpositorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cùm de imperfectione reprehendunt. Quod & si quando præ infirmitate sese abstinere vix possunt, vt extrema quædam atque exteriora præpositorum mala, sed tamen humiliter loquantur, quasi oram clamydis scilicet incidunt, quia videlicet dum prælatæ dignitati saltem innoxiè & latenter derogant, quasi regis superpositi vestem secant, sed tamen ad semetipsos redeunt, seque vehementissimè vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Vnde & illic scriptum est: post hæc Dauid percussit cor suum, quod abscidisset oram clamydis Saul; facta quippè præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cùm rectè reprehendenda iudicantur; si quando verò contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est, vt per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad semetipsum redeat, & cùm præpositæ potestati deliquerit, eius contra se iudicium à quo sibi prælata est, perhorrescat; nam cùm in præpositis delinquimus eius ordinationi, qui eos nobis prætulit obuiamus. Vnde Moyses quoque cùm contra se & Aaron conqueri populum cognouisset, ait: Nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Hæc illi.

Exod. 16.

Est

Est item Prudentia verbi Diuini concionatori apprimè commendata, quia apprimè necessaria. Est enim Verbum diuinum æternæ Sapientiæ Verbum, quod à Christo ipso gratia quidem magna, sed grauitate ac seueritate maiore hominibus promulgatum est, & vt ab Apostolis pari prudentia orbi vniuerso publicaretur edictum. Habete, inquit, sal in vobis, & pacem habete inter vos; pacem ad vnitatem fidei refert, quàm eandem ab Apostolis omnibus Euangelizari voluit; at sal ad illud etiam ait S. Gregorius, quia prouidendum sollicita intentione Rectoribus, vt ab eis non solùm praua nullo modo, sed recta quidē nimiè & inordinatè proferantur, quia sæpè dictorum Virtus perditur, cùm apud corda audientium loquacitatis incauta importunitate leuigatur, & auctorem suum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ seruire auditoribus ad vsum profectus ignorat. Comparat deinde huiusmodi concionatorem ei, qui fluxum seminis patitur, quem lex Moysis reputabat immundum, idcirco, inquit, quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat, quod si ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda potuisset: dúmque incautus per loqnacitatem defluit, non ad vsum generis, sed ad immunditiam semen effundit: Vnde Paulus quoque cùm discipulum de instantia prædicationis admoneret, dicit: Testificor coram Deo & Christo Iesu, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & aduentum ipsius & regnum eius, prædica Verbum, insta opportunè importunè, dicturus importunè; præmisit opportunè: quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua vtilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit. Hæc ille, sed exagitat hanc concionatorum leuitatem S. Chrysostomus mirificè. Primum culpam eorum auditoribus obiicit dicens: Hoc subuertit Ecclesias, quod & vos non quæritis audire sermonem, qui compungere possit, sed qui oblectet, & tinnulo strepitu & verborum compositione quasi citharœdos & cantores audientes. Deinde oratione conuersa ad concionatores ipsos, & nos ait frigidè & miserè facimus, vestras affectiones sequentes, quas eiicere oportebat.

Prudentia in cōcionando

Marc. 9.

2. p. Past. cap. 4.

2. Tim. 4.

Hom. in Actu Apost.

Et idem fit ac si Pater videns puerum, quem suprà modum tenerè amat, ægrotum, illi frigidam & quæcunque oblectant porrigat, quæ autem vtilia, minimè curet; & obiurgatus à medicis dicat: Quid patior videns flentem puerum? Ferre nequeo. Miser, & ærumnosè ac proditor, neque enim talem Patrem dixerim. Et quanto satius fuerit paruo tempore tristitia affectum perfectæ sanitati restitui, quàm temporariam illam gratiam perpetuæ tristitiæ causam fieri. Hoc etiam nobis accidit, flosculos verborũ & cõpositionem, & harmoniam curiosius sectamur, vt canamus nõ vt prosimus, vt simus in admiratione, non vt doceamus, vt oblectemus, nõ vt compungamus, vt plausu & laudibus obtentis abeamus, non vt mores cõponamus. Credite mihi, non dicerem alioquin, quoniã quando inter dicẽdum plausum excito, per illud quidem tẽpus humanum quiddam mihi accidit; vbi autem domum redeo, & intelligo plaudentes sine fructu abiisse, & si fructum accipere poterant, à plausu & laudibus periisse, ploro & gemo, & lachrymor, & quasi frustrà omnia dixerim sic afficior, mihique ipsi dico: Quæ sudorum meorum vtilitas, si auditores è verbis meis nullum fructum accipere video? Hæc sanctus Chrysostomus. Quibus addendum extremum ex sancto Gregorio. Audiant prædicatores, si quis loquitur quasi sermones Dei. Item quod scriptum est: Sicut ex Deo corã Deo in Christo loquimur. Ex Deo enim corã Deo loquimur, qui prædicationis verbum & quia à Deo accepit, intelligit, & placere per illud Deo nõ hominibus quærit; audiant, quod scriptum est: Abominatio est Deo omnis arrogãs, quia videlicet dum in verbo Dei laudem ac gloriam propriam quærit, ius dãtis inuadit, eumque laudi suæ postponere nequaquã metuit, à quo hoc ipsum quod laudatur, accepit, & alia ibidem adscribuntur.

3.p.Past. Adm.25. *1.Pet.4.* *2.Cor.12* *Prou.16.*

Verùm de Prudentia Dei Verbo tradendo adhibenda multo adhuc plura scribenda superessent, nisi ad alia me mea institutæ breuitatis ratio vocaret; addam tantum duo S. Gregorij præcepta, si prius tamen monuero, Auctorem Imperfecti in Matthæum illa Domini verba: Fidelis seruus & prudens, iterum sic interpretari. In

Hom.51. *Matt.24*

persecutione, inquit, instanter de veritate fidei doceamus quàm de iustitia conuersationis; in pace autem magis assiduè de iustitia conuersationis, quàm de veritate fidei. Quoniam in persecutionibus quidem plus necessaria est Doctrina fidei quàm conuersationis; in pace autem plus necessaria est doctrina conuersationis, quàm fidei, quoniam in persecutione, fides Christianorum periclitatur, in pace autem iustitia. Hæc illi.

Ad sanctæ autem conuersationis studiis ac legibus imbuendos auditorum animos illud maximè facit, si, quod aiebat sanctus Franciscus, Concionator nil aliud in ore habeat. nihil aliud spectet magis, quàm persuadere Virtutem, dissuadere vitium, illius præmium, huius pœnam proponere; illudque omninò velle & obnixè contendere, vt repudiato vitio ac peccato, auditor ad virtutem consectandam pro viribus præparetur accendatur, trahatur, maximè verrò ad pacem & charitatem, quæ duo sunt Christianissimi singularia æternáque insignia; ad quod præstandum, officium suum prudentia conferat necesse est, sic enim debet concionator inter bonos charitatem pacémque conciliare, & si quæ oriantur discordias sedare, vt simul efficiat, improbos inter se potius diffidere, quàm iungi; atque hoc est primum sancti Gregorij præceptum; Sicut multum inquit, nocet, si vnitas desit bonis, ita valde est noxium, si non desit malis; Si ergo peruersorum nequitia in pacem iungitur, profectò eorum malis actibus robur augetur, quia quo sibi in malitia congruunt, eo se robustius bonorum afflictionibus illidunt. Adfert deinde ad hanc rem confirmandam sancti Pauli exemplum. Vnde ait, prædicator egregius graui Pharisæorum Saducæorumque persecutione deprehensus, inter semetipsos diuidere studuit, quos contra se grauiter vnitos vidit: cùm clamauit dicens: Ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Dumque Sadducæi spem resurrectionémque mortuorum esse denegarent, quam Pharisæi iuxta præcepta sacri eloquij crederent, facta in persecutorum vnanimitate dissensio est & diuisa turba illæsus Paulus exiuit, quæ vnita prius im-

3.p. Past. Adm. 24

Act. 23.

manitet pressit. Prauorum (ergo) mentibus prius debent (concionatores) amorem internæ pacis infundere quatenus eis postmodum valeat exterior pax prodesse. Alterum S. Gregori præceptum ad res ipsas quæ pro concione tractantur earumque tractandi rationem pertinet, potiúsque ad scopum ad quem priore prçcepto docuit à Christiano oratore dirigendam esse orationem; continetúrque his verbis. Prædicator auditoris sui animum vltra vires non trahat; ne vt ita dicam, dum plus quàm valet, tenditur mẽtis chorda rumpatur. Alta enim quæque debent multis audientibus contegi, & vix paucis aperiri. Hinc namque per semetipsum Veritas dicit: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus superfamiliam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram? per mensuram quippe tritici exprimitur modus verbi; nec cum angusto cordi inculpabile aliquid tribuitur extra fundatur. Hinc Paulus ait, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Hæc ibi, & alia.

p. 3. Past. cap. 5.

Luc. 7.

1. Cor. 3.

Christianæ etiam humilitatis Virtus se Christianæ prudentiæ ad suas functiones dirigendas omni ex parte committit. De humilitatis prudentia Pastorali explicat documẽta duo S. Gregorius in Moralibus. Primũ D. Petri qui quamquam potestate & auctoritate maximus in Ecclesia Christi esset, aliorum tamen etiam inferiorum cùm res postulauit, benignè consilia audiuit, iisque prudenter stetit; exponens enim verba illa Domini ad Iob: Aut quis tetendit super eam lineã ait lineam illã tropologicè esse discretionis virtutem, extra quam in virtutis curriculo qui graditur, digreditur, à rectóq; declinat ad vitia, quales sunt illi qui alioquin cùm se in præsentibus periculis ac discriminibus fortiter gerunt, ita tamen seipsos suásq; sententias diligunt, vt aliorũ etiã opportuna & sancta consilia aspernentur. Petrus, inquit, cùm prohiberetur loqui, nequaquam saltem in præsens cessit; nam respondens protinus dixit: Obedire oportet Deo magis quã hominibus. Et rursũ, nõ possumus, quę audiuimus & vidimus nõ loqui, addit; Petrũ si sequatur quis fortiter se

Humilitatis prudentia.
Lib. 28. Mor. c. 12

Cap. 38.

gerendo, qui tamen ita in suo deindè abundat sensu, vt aliorum sana consilia non admittat, hunc Petrus intra mensuræ lineam reuocat, qui postquam libertate vocis auctoritatem principum pressit, per humilitatem cordis de non circumcidendis gentibus, Pauli consilium audiuit, sic enim semetipsum contra aduersarios ex auctoritate curabat erigere, vt tamen sibimetipsi non crederet, intus quæ non rectè sentiret: vt & libertate fortitudinis tumentes potestates excederet, & humilitate mãsuetudinis obedientiam in recto consilio etiam minoribus fratribus exhiberet, & modo per semetipsum aliis, modo sibimetipsi cum aliis obuiaret. *Act. 15.*

Alterum documentum à S. Gregorio positum est D. Pauli, qui imperante prudentia ita seipsum rexit in nonnullis Virtutum actionibus, vt eas constanter obiret, si id aliorum exigeret vtilitas, & nihilominus si eadem postularet prudenter prætermitteret, voluntatem suam ita aliorum vtilitatibus dedicans, vt simul iisdem pro tempore virtutis cessationem seruire cogeret sine virtutis detrimento, & aliorum emolumento maximo. Dicatur nunc inquit quemadmodum in vna eadémque virtute discretionis lineam deserimus, si hanc & aliquãdo agere, aliquando postponere nesciamus. Non enim res eadem semper est Virtus, quia per momenta tẽporũ sæpe merita mutantur actionum. Vnde fit, vt cum quid bene agimus plerumque melius ab eius actione cessemus, & laudabilius ad tẽpus deserat, quod in suo tẽpore laudabiliter mens tenebat. Quam discretionis lineã bene ante intuentium oculos Paulus tetendit, qui & gentiles ad libertatem fidei venientes circumcidi prohibuit, & tamen Listris atque Iconium transiens ipse Timotheum qui gentili patre editus fuerat, circumcidit. Videns enim quod nisi se mandata litteræ seruare ostenderet, Iudæorum rabiem etiam in his, qui sibi tunc comites aderant, excitaret, assertionis suæ vim postposuit, & sine damno fidei, se suósque comites à persecutionis immanitate custodiuit; fecítque quod fieri fidei amore prohibuit, sed ad fidei retorsit ministeriũ quod quasi non fideliter fecit. Quo quidem exemplo illud *Act. 16.*

tantum commendatum vult S. Gregorius, vt si ita fert proximi spiritualis salus, prudenter intermittamus, ac differamus vsque dum tempestiuæ sint, aliquas, virtutis actiones nullo tunc legis præcepto necessariò obeundas cum perspicuum sit eas potius tunc nocituras, quàm proximo futuras emolumento: nullo autem modo vt inde colligamus, licere Christianis hominibus antiquas & emortuas Legis Mosaycæ cæremonias in vsum aliquando deducere, aut quidpiam quod Diuina lege vetitum sit per dissimulationem probare, aut agere, nullum enim ob alterius quantumcunque magnum bonum mali quicquam committendum vnquam est, nec faciēda mala, vt veniant bona. Apostolo autem permissum illud diuinitus est tantisper, dum promulgabatur Euangelium Christi orbi terrarum vniuerso, idque inter Hebræos, solum, qui Christianis Sacris initiabantur, non autem inter Gentiles: vt ita honorificè sepulturæ Synagoga mandaretur, & intelligerent homines sanctiones illas non perinde ac Gentiles superstitiones execrandas semper detestabilesque fuisse, quod & ipse S. Paulus ad Galatas docet, & testis est, Idem approbasse exemplo suo S. Petrum. Atque hæc est S. Augustini doctissima sententia, quam sequitur etiam S. Gregorius & vniuersa Theologorum schola. Ex eo igitur id efficitur solum, quod ibidem concludit S. Gregorius: Plerumque Virtus cum indiscretè tenetur, amittitur, cumque discretè intermittitur, plus tenetur.

Gal. 2.

Ep. 19.

Prudentiam etiam non exiguam postulat Christiana humilitas, cum necessitas tēpusque flagitant vt de nobis ipsi honorificè loquamur, si enim id prudenter fiat, pervtiliter etiam fit; Sat sit in præsentia vnius S. Pauli exēplum attulisse, prout à Sancto Ioanne Chrysostomo examinatur. Primum monet id opportunè & necessariò debere fieri, sicque ait de Apostolo: Hæc autem tam opportunè aptéque faciebat, vt magis mereretur loquēdo de se quàm tacendo laudari. Qui nisi fecisset istud, culpabilior esset illis, qui se ipsos importunè laudare didicerunt, & nisi etiam gloriatus fuisset, creditos sibi perdidisset, omnésque res inimicorum dum se humi-

Homil. 5. de laudibus Pauli.

liat,

liat, extulisset. Deinde moderatè ita vt non offendat, & probetur laudatio, sic inquit nouerat vtrunque temperatè & cum consilio atque sententia ea quæ videtur prohibita perficere tam vtiliter & commodè vt non minus de illis placeret, quàm cùm quæ sunt imperata, compleret. Amplius enim tunc Paulus placuit gloriando, quàm alter laudes proprias occultando; nec quisquam tãtum profuit, cum sua merita celaret quantum ille cum proderet. Tertio: Nôn omnia quæ dixisse potuit; de se dixit. Non enim quasi maximam licentiam de opportunitate nactus immoderatius laudibus suis vsus est, sed cõsiderantissimè quoúsque eum progredi liceret, agnouit. Quartò diligenter cauit ne alios offenderet, suoq; exemplo ad idem intempestiuè agendum adduceret. Iccirco ait, libenter se etiam insipientem vocauit: & quia consequens erat, vt alij idipsum respicientes temerè atque inaniter eius vterentur exemplo quod, plerunque contingit in medicis: sæpè enim medicamentum quod alter apposuit, importunè alter amouẽs vim medicaminis obscurat atque corrumpit Ne igitur id quoque hic accideret, vide quanta procuratione vsus sit, qui cum gloriaturus esset, non semel, non secundo, sed sæpius differendo atque cunctando dicebat: Vtinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, & rursum, quod loquor non secũdum Deũ, sed in insipientia. Cúmque tanta dixisset, non tamẽ ea se præmisisse cõtentus est, sed rursus ingressurus in laudes, semetipsum occultat, & dicit: Scio hominem: & iterum: Pro huiusinodi gloriabor; postque hęc omnia: Factus sum insipiens. His autẽ (ait post pauca) profectò maius est, quia necessitate cogente non vniuersa fudit in medium, sed plura etiam & maiora celauit. Venio inquit ad visiones & reuelationes Dei, parco autem ne quis me existimet super id quod videt. Hoc verò dicendo, nos erudit, vt ne existente quidem necessitate omnia quorũ nobis conscij sumus, in medium proferendo vulgemus, sed ea solum, quæ audientibus vtilia iudicamus: Quod & fecit Samuel, & Dauid: nam altius efferre se, gloriosi est, & insolenter se iactantis: dicere autem illa quæ præsentis causa tantummodo necessaria sunt futura, amantis

2. Cor. 11.

est,

est,multorúmque commoda cogitantis. Hoc itaque fecit & Paulus, qui cũ à Pseudoapostolis carperetur, quasi non esset probatus Apostolus,nec haberet à Christo aliquam potestatem , propter obtrectationes falsas in laudes suas ire compulsus est. Vides ne igitur per quanta docuerit auditorem nõ inaniter gloriari? Primò quidem dum ostendit se,illud necessitatem vocauit.Secũdò,dum plurimis laudes suas satisfactionibus temperaret. Tertiò quia non cuncta confessus est, sed maiora suppressit, & hoc certè cum necessitate quadam in sua præconia cogeretur. Quartò , dum sub alterius persona dixit : Scio hominem. Quintò,cum non omnes Virtutes suas adduxit in medium , sed eam partem , quam præsens tempus maximè flagitabat. Hæc S.Chrysostomus,qui post etiam ostendit, Apostolum eadem prudentia vsum, cum asperius aliquid dicere coactus est corrigendo:ita enim ait, iniuriis opportunè vsus est:& congruè, vt magis etiam quàm laudans placeret.

Prudẽtia in temperantia & mortificatione carnis.

Eandem prudentiam requirit Temperantia eiusque species qualis est abstinentia, sobrietas, & quælibit corporis propter virtutem Deique gloriam vexatio voluntaria, qua de re quamuis in libro secundo de Disciplina multa dicta sint, ad ea tamen nihil oberit, hic adiungere id, quod in primis hisce Virtutibus largitur Prudentia , modum scilicet affligendi corporis , & quatenus in hac duriore viuendi ratione , perfectionis studiosus progredi possit. Ea autem est in re hac Prudentiæ Christianæ regula , vt quisque saluis & integris instituti sui legibus ac muneribus eam sequatur corporis afflictationem, quam vires corporis ac necessaria sanitas hominis postulat, patiturue. Sic Sancti Patres. Ex his hîc adscribit pauca Sanctus Chrysostomus. Qui Christum inquit induerit deliciis vniuersis intercisis id solum curat, vt corpori æquam pariat valetudinem : pro qua vel sola consequenda carnis cura habenda est , neque id vltra aliquid appetendum. Alio loco : Necessarium est nobis traditos cibos & potus temporibus & necessitatibus semper metiri, & nullatenus necessitatem excedere,neque imprudenter & temerè quid facere oportet:

Rom. 5. Hom. carnis cõcupiscẽtias ne sectemini. Homil. 1. ad populũ Antioch.

& pau

& paulò antè. Iccirco ad Timotheũ scribens Apostolus, nobis bibendi vini mensurã & terminos statuit, tantũ bibere studens, quantũ valetudinẽ adiuuet, & quantũ corpori sanitatẽ præbeat. S. Hieronymus (qui vitã austeriorẽ semper vixit, vbique ieiunia immoderata detestatur) sic in Epistola ad Nepotianum: Modum ieiuniis impone, quantum ferre potes, sint pura, non superstitiosa ieiunia. De eodem in Epitaphio: ieiunia in aurigæ modũ pro lassitudine & viribus corporis attemperabat. Idem præscribit Rustico, Lætæ, & Demetriadi. Postremo sanctus Gregorius, Scriptũ est ait, Carnis curam ne feceritis in desideriis. Quæ igitur fieri in desiderio prohibetur, in necessitate conceditur: sed sæpè dum incautè in necessitate condescendimus, desideriis deseruimus. Nonnunquam verò dum desideriis immmoderatius obuiare nitimur, necessitatis miserias augemus, sic enim necesse est, vt artem quisque continentiæ teneat, quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat. Nam plerúmque dum plus iusto caro restringitur, etiam ab exercitatione boni operis eneruatur, vt ad orationem quóque vel prædicationem non sufficiat, dum incentiua vitiorum in se funditus suffocare festinat. Adiutorem quippe habemus intentionis internæ hunc hominem quem exterius gestamus: & ipsi insunt motus lasciuiæ, ipsi effectus suppetunt operationis prauæ: sæpè verò dum in illo hostem insequimur, etiam ciuem quem diligimus, trucidamus, & sæpè, dum quasi conciui parcimus, ad prælium hostẽ nutrimus. Et post. Vnde necesse est, vt interior homo noster æquus quidam arbiter præsideat inter se, & eum, quem exterius gestat: quatenus ei suus homo exterior ad debitum ministerium semper seruire sufficiat, & nũquam superbè libera ceruice contradicat. Idem (vt docuimus loco antedicto) latè S. Basilius. Atque hæ sunt omnes occasiones exercendæ Prudentiæ, quas in præsentia visum est commemorare. His aliæ in aliis Virtutum cæterarum functionibus adiungi facile possent, sed hæ ad exemplum satis sunt ad doctrinam autem satis supérque.

Lib. 30. Mor. c. 28
Rom. 13.

Indicia Prudentiæ & reliqua exempla quædam.

CAPVT V.

.Pet.4.

PRIMVM & maximè proprium Indicium prudentiæ est solicitudo, siue celeritas quædam id quod imperio prudentiæ præcipitur exequendi, . vbi consulueris ait ille, maturè facto opus est, & S. Petrus vigilantiam prudentiæ sociat. Estote prudentes, & vigilate in orationibus. & Sanctus Paulus: Solicitudine nō pigri. Aristoteles etiam idem tradiderat conceptis verbis citò agenda sunt, quæ consultaueris, tardè verò ac diu consultandum. Ab his accepit sanctus Thomas quod scripsit: Solicitudo propriè ad prudentiam pertinet. Hanc præstare debent omnes prudentiæ sectatores, sed magis præsides hi enim & vigiles per se esse debēt, & alios præterea ad vigilias excitare. Quisquis enim, ait sanctus Gregorius ad viuendum aliis in exemplum præponitur non solùm ipse vt vigilet, sed etiā vt amicum suscitet, admonetur ei namque vigilare bene viuendo non sufficit, si non & illum cui præest, à peccati torpore disiungit. Bene autem dicitur (in Prouerbiis) ne dederis somnum oculi tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Somnum quippè oculis dare, est intentione cessante subditorum curam omninò negligere. Palpebræ autem dormitant, cùm cogitationes nostræ ea quæ in subditis arguenda cognoscunt, pigredine deprimente, dissimulant. Plenè enim dormire est commissa acta nec scire, nec corrigere, Non autem dormire, sed dormitare est, quæ quidem reprehendēda sunt cognoscere, sed tamen propter mentis tædium dignis ea increpationibus non mendare. Dormittando verò oculus ad plenissimum somnum ducitur. quia dum plerumque qui præest, malum quod cognoscit, non resecat, ad hoc quandoque negligentiæ suæ meritò peruenit, vt quod à subiectis delinquitur, non agnoscat. Qui præsunt igitur, oculos circumspectionis peruigiles intus & in circuitu habeant, & reliqua, quæ superiore

Rom. 12.
lib. 6. Eth. c. 9.
2. 2. q. 47 art. 9.
3 p. Past. Adm. 5.
Prou. 6.

Tertio capite dicta sunt. Quare idem S.Gregorius, cum de vitiis virtutes perimentibus disserit nullam capitaliorem pestem prudentiæ opponit, quàm ignauiam torporemque animi, dum menti inquit ignauia surrepit prudentia frigescit: nam cum fessa torpet, ventura non prouidet.

Lib.2. Mor. ca. 36.

Secundum spiritualis Prudentiæ Indicium est summa quidem vigilantia ne in bonis appetendis (vt S.Augustinus ait) malisque vitandis vllus error obrepat: sed præcipuè illa ne clam subrepant in animum minuta quædam & exiliora vitia, vitia tamen, aut clandestinæ spiritualium hominis inimicorum insidiæ. Quæ est etiam eiusdem patris sententia. Huius prudentiæ scilicet excubiæ, atque diligentissima vigilantia est, ne subrepente paulatim mala suasione fallamur: Vnde sæpè Dominus Vigilate, clamat: & ambulate inquit dum lumen habetis, ne vos tenebræ comprehendant. Itemque dicitur Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Hæc ibi. Huic diligētissimæ vigilantiæ cōtraria omninò est mentis dormitatio in sui ipsius custodia, hominisque interioris cura. Quid autem ait idem, proferri manifestius de Veteri testamento contra istam dormitationem animi potest, per quam fit, vt non sentiamus quasi minutatim serpentem perniciem, quàm illud, quod à Propheta dictum est: Qui spernit modica, paulatim decidet? Huc pertinent omnia quæ ad Diaboli artes retegendas scribunt Patres: & nos alibi obseruauimus. Huc accurata illa diligentia seipsum quotidiè sæpiusque examinandi explorandique diligenter, non solum quæ grauia peccata committamus, sed quæcunque etiam leuissima, & quæ alioquin sua exiguitate ac tenuitate aciem mentis quasi subterfugiant, nec multum noceant. Quare prudentissimi censendi & appellandi sunt viri illi sancti, qui eas de seipsis pœnas sumebant, cum in re parua peccassent, quas nos nec etiam cum grauissimè labimur, subire solemus; tales fuere S.Franciscus, Sancta Catherina Senensis, & multi alij, quos referunt Ecclesiastici Historici vel propter verbum quod imprudenter exciderat, vel propter oculū inaniter coniectum,

Lib.18. de ciuit. Dei c.4.

Libr.de moribus Eccl. ca 24. Mat 24.25.& 26. Mat 13. Ioan 12. 1.Cor. 5

Eccl. 19

similemue aliquam leuissimam culpam in omne ætatis tempus ita seipsos acerbè castigasse, vt ad magnam admirationem intuentes traducerent: Prudentissimi item illi, qui ad Diaboli, fraudes eludendas, tentationesque omnes propulsandas, vigilabant ipsi de nocte cum dormirent alij, conclauia cubiculaque suorum diligenter lustrabant, orabant assiduè, vt à se suorumque capitibus auerterent imminētia spiritualia pericula omnia cuiusmodi erant S. Macarius, S. Dominicus, & qui horum postea secuti sunt vestigia B. P. Ignatius & alij.

3. p. Past. Adm. 18. Num. 10.

Tertium indicium. Spiritualis Prudentiæ est (vt ita dicam) ingeniosa, & acuta, in proximorum præsertim salute procuranda. Ponderat sanctus Gregorius exemplum Moysis, cum enim dixisset, persuadere elatis vtilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius quàm illis profuturum dicamus, si eorum meliorationem nobis magis quàm illis profuturam dicamus, & eam magis nobis quàm illis impendi postulemus, adiungit. Vnde Moyses qui regente se Deo, deserti iter aerea columna duce pergebat, cum Obab cognatum suum à gentilitatis conuersationis vellet educere, & omnipotenti Domino subiugare: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis; Veni nobiscum, & benefaciemus tibi, quia Dominus bona promisit Israeli Cui cum respondisset ille, non veniam tecum, sed reuertar ad terram meam in qua natus sum, illico adiunxit. Noli nos relinquere, tu enim nosti, in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris Dux noster. Neque Moysi mentem ignorantia itineris angustabat, quàm & ad prophetiæ scientiam cognitio diuinitatis expenderat, quem columna exterius præibat, quem de cunctis interius per conuersationem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat; Sed videlicet vir prouidus elato auditori colloquens solatium petiuit, vt daret, ducem eum requirebat in via, vt Dux ei fieri ad vitam potuisset. Hæc sanctus Gregorius. Eandem Prudentiam exhibuit Dominus, cum Samaritanam ad Aquæ viuæ fontem traducturus, primus petit: Mulier da mihi bibere: & cum Zachæum ex auaritiæ sordibus discipulum Euangelij

facere

facere deliberans, ait ante. Zachæe festinans descende, quia hodie in domo tua, oportet me manere. S. Chrysostomus cum exponit illa Apostoli verba ad Romanos. Desidero videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandum vos; id est simul consolari in vobis per eam, quæ inuicem est, fidem vestram, atque meam. Hic ait tu expende magistri sapientiam, dixerat, vt confirmemini, vidit id dictum graue & inuidiosum discipulis esse, addidit consolationis verbum, sed & hoc rursus graue, non perinde tamen, vt quod prius dixerat, graue tamen, eius itaque grauitatem, asperitatemque succidens resecat, orationē vndique edulcans, acceptabilēque reddēs, non enim simpliciter dixit cōsolationem, sed mutuā consolationē, ac nec sic quidem satisfactū sibi putauit, sed aliā, & quidē maiorem definitionē, adhibuit, cum dixit, per mutuam fidem vestram simul ac meam. Papè quāta est hæc animi humilitas, ostēdit & [illegible] indigere. Commune est inquit lucrum, & ego vest[illegible] indigeo consolatione, & vos item mea: Hoc autem dixit, non quod illorum consolatione indigeret, absit hoc, quo enim pacto qui Ecclesiæ columna esset, quique idem & ferro & petra firmior, idem spiritualis ille adamas, idem infinitis ciuitatibus sufficiens, alieni auxilij indigens esse posset, sed vt ne orationem molestam increpationemque acrem redderet, fatetur & ipse eorum se indigere consolatione: postea concludit eguisse consolatione, lætitia nimirum, quam fidei illorum incrementum adferebat.

Hom. 2. in Epist. ad Rom.
Rom. 8.

Ad prudentiæ industriam spectat & illud, vt quique maximè opis spiritualis indigent, ita illis potissimum opitulari; obseruat sanctus Chrysostomus id fuisse S. Paulo antiquissimum, immò hæc fuit eius regula, vt ipse Corinthiis scribit etiam in ijs qui vltra sunt Euangelizare vide illius sapientiam inquit, vbi quidem sermo Domini ac Verbum fuerat dispersum, transcurrit, vbi fuerat nullus sermo Domini, diutius hæret ac versatur, quemadmodum & ipse scribens dicit. Ita autem adnitens Euangelizare vbi nondum erat Christus nominatus. Hanc & noster B. Xauerius perpetuò secutus est regulam, vt

1. Cor. 10.
Hom. 28. In Acta Apost.

Q 2 aliquan

aliquando etiam de seipso vendendo in seruitutem tradendo cogitarit, vt Euangelij causa Sinas peruaderet. Hæc eadem prudentia ordinem charitatis dictat etiam reliquis in rebus omnibus, nec dicta solum, sed præcipit suo modo, in vsumque deducit. Charitas inquit Apostolus, non quærit quæ sua sunt, hoc est, vt ait, S. Augustinus, communia propriis anteponi, hoc exequitur prudentia: præferenda sunt spiritualia temporariis, hoc prestat prudentia: præ animarum salute negligenda sunt corporis commoda, hoc etiam prudentiæ præceptum est. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur: aut quam dabit homo commutationem pro anima sua. Miserere animæ tuæ placens Deo. Initium sapientiæ timor Domini, & similia sexcenta, aut ratiocinationes sunt prudétiæ, aut sanctiones & scita. Et quo quisque prudentior, eo etiam magis acer, perspicax, & industrius semper extitit in rebus spiritualibus gerendis.

1. Cor. 13
In regula cap. 3.
Matt. 16.
Eccl. 30.
Psal. 110.

Quartum indicium Prudentię sunt Actiones aliarum Virtutum omnium; neque enim est prudentia Christiana perfecta, si desint aliæ Virtutes, immò si vel aliarum desit vna, vt ergo Virtutum singularum quasi nota est & insigne prudentia, sic vicissim actiones virtutum singularum testes & nuntiæ sunt prudentiæ, quare prudentia non amittitur si Aristoteli credimus, obliuione sicut ars, sed deprauatione & corruptela appetitus, & iucundum inquit, & molestum circa quæ versantur animi affectiones, corrumpunt æstimationem atque iudicium, non quodcunque, sed prudentiæ, intellige tunc, cum deprauatæ sunt affectiones exuperantia voluptatis, aut doloris, quam etiam ob causam mensuram prudentiæ collocat sanctus Gregorius in actionibus aliarum Virtutum quia nimirum quanta ea sit ex harum momentis intelligitur, Magna inquit est prudentia, sed si minus est à voluptatibus temperans, minus in periculis fortis, minus in operationibus iusta; profectò minus est prudens & infra: Vnusquisque tantum prudens est, quantum temperans. In primis autem prudentiæ veluti indices inter omnes alias Virtutes hæ sunt. Prima Humilitas, huius

Lib. 6. Eth. c. 2.
Hom. 22. in Ezech.

instinctu ac ductu audit vir prudens libenter obiurgationes: vndecunque sint, quod sæpè Salomon docuit in Prouerbiis, ibi præsertim, Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum, plagæ apud stultum. Eadem humilitate vir prudens sese sponte ita Deo submittit, vt eius prouidentiæ arcana nec diiudicare, nec penetrare velit, quod quia Baldad ille apud Ioa fecit, ideo redarguitur prudentiæ plurimæ, hoc est suberbiæ, vt S. Gregorius explicat: Omnis enim inquit, cui prudentia recta est, plurima non est, quia iuxta Pauli vocem non plus appetit sapere, quàm opportet sapere: cui verò est plurima, non est recta, quia dum vltra modũ tenditur, in quolibet latere culpæ declinatur. Prudentiã verò suam plurimũ ostendunt, qui videri præ aliis prudentiores appetunt. Vnde fit plerumque vt cum moderatè sapere nesciunt. Pro qua re ipse excessus prudentiæ subiungitur, cum dicitur: Quem docere voluisti? (Deum scilicet) quia enim beatum Iob flagellatum pro culpa credidit, occultum Dei iudicium quod humiliter venerari debuit, superba nisus est temeritate penetrare. Hæc ibi, denique prudens si humilis est, consilium & petit libenter, & cum datur, accipit libentius, nec obfirmatæ sententiæ est, aut suæ (quod vetat Sapiens) prudentiæ niti solet, quæ enim de sursum est sapientia, suadibilis est. Secunda prudentiæ comes Virtus est Constantia, scriptum est enim de imprudentibus: Cor stultorum dissimile erit. Cor quippe sapientum scribit S. Gregorius, sibimetipsis semper est simile quia dum rectis persuasionibus acquiescit, constanter se in bono opere dirigit. Cor verò stultorum dissimile est, qaia dum mutabilitate se varium exhibet, numquam idem quod fuerat, manet. Hæc ibi. Tertia virtus quam prudentia parit, est pax & charitas fraterna. Habete ait Dominus (vt etiam antè retulimus) Sal in vobis, & pacem habete inter vos. Sal quippe sine pace non est Virtutis donum ait S. Gregor. sed damnationis argumentum. Quo enim quisque melius sapit, eo deterius delinquit, iccirco inexcusabiliter & multo magis merebitur supplicium, quia prudenter si voluisset: potuit euitare peccatum. Quibus quoque rectè per Iacobum dicitur:

Prou. 17. *Lib. 22. Mor. c. 9.* *Iob. 26.* *Prou. 3.* *Iacob. 3.* *Prou. 15.* *3. p. Past. c. 2. Adm. 19.* *Marc. 9.* *Iacob. 3.*

Quod si zelum amarum habetis inter vos,& contentiones sunt in corde vestro, nolite gloriari, & mendaces esse aduersus veritatem; non est ista sapientia descendens de sursum, sed terrena, animalis Diabolica. Quæ enim de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, pudica videlicet, quia castè intelligit, pacifica autem, quia per elationem se minimè à proximorum societate disiungit. Ita scripsit de cognatione prudentiæ & charitatis ac pacis sanctus Gregorius. Accedat quarta Virtus linguæ cura, de qua idem S. Pontifex sic etiam scribit. Lingua discretè frænanda est, non indissolubiliter obliganda, scriptum namque est: Sapiens tacebit vsque ad tempus, vt nimirum cùm opportunum considerat, postposita censura silentij, loquendo quæ congruunt in vsum se vtilitatis impendat. Et rursum quoq; scriptum est: Tempus tacendi & tempus loquendi. Discretè quippè vicissitudinum pensanda sunt tempora: ne aut cùm restringi lingua debet, per verba inutiliter defluat, aut cùm loqui vtiliter potest semetipsam pigrè restringat. Quod benè Psalmista considerans dicit: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis. Non enim poni ori suo parietem, sed ostium petit, quod videlicet aperitur, & clauditur. Vnde & nobis cautè discendum est, quatenus discretè & congruo tempore vox aperiat, & rursum congruo taciturnitas claudat. Hæc S. Gregorius. Similia possunt de aliis Virtutibus exempla proferri.

3.p. Past. Adm. 23.
3.p. Past. Adm. 15.
Eccl. 10.
Eccl. 3.
Psal. 140

Quintum prudentiæ Indicium est, libenter audire sapientes, viros bonos & diuturna experientia doctos imitari, in eorum dictis ac præceptis ita acquiescere, ac si quod affirmant, vel negant, digito ostenderent, & vt dixit Aristot. Euidentibus ratiocinationibus demonstrarent, atque hoc Indicium quidem est prudentiæ alicuius, sed simul compendium est certissimum ac tutissimum ad eandem prudentiam acquirendam. Si dilexeris audire (ait Salomon) sapiens eris; in multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et si videris

Lib. 6. Eth. c. 11.
Eccl. 6.

sensatum,

sensatum, vigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus. Quod si qui ait S. Gregorius literas ignorant, & præcepta Dei legere non valent, certè in multorum fidelium conuersatione bona, quæ imitentur, vident. Ecce in Ecclesia voces sancti Euangelij, atque Apostolorum sonant; ecce exempla bene viuentium quotidiè omnium oculis apponuntur. Hæc sanctus Pater. Literati autem habent præterea infinitam librorum supellectilem & Historicorum, qui vitæ sunt magistri, & scriptorum omnis generis Virtutis, disciplinæ, & exemplorum, è quibus præclara quæque ornamenta vitæ actionúmque rectarũ sibi comparare possunt. Quòd si ille, vt ait Cicero, vno itinere & vna nauigatione percontando à peritis & libros legendo in Asiam peruenit Imperator, cùm esset Roma profectus rei militaris rudis; quæ nobis spes esse debet, disciplinam Christianæ prudentiæ citò ac facilè ediscendi, si assidui fuerimus in lectione Euangelij, librorum Apostolorum aliorumque quos tam multos, tam nobiles omni sapientiæ genere, veritate doctrinæ, singularium exemplorum copia, ac splendore Ecclesiæ Christi legit, laudat, Christianisque diu noctúque euoluẽdo præbet, & præcipit? quàm compendiario itinere ad Christianam Prudentiam perueniemus; si prudentissimos viros, sanctissimósq; Heroas vtriusque testamenti, antiquiores, recentiores, vita functos, & eos qui adhuc inter nos superstites sunt, nostrisque oculis obuersantur, nobis animo proponamus, in quorum vitas intueamur, quorum mores actionésque imitemur, à quorum cogitatis, dictis, factis, ne latum vnguem declinemus, eamq; demum veram ac solidam prudentiam existimemus, quàm illi verbis quidẽ ac præceptionibus magis tamen vita moribusq; expresserunt, nobisq; hæreditariã reliquerunt. Quod si dicas homunciones nos esse, & exiguarum virium, nec posse tam altè spectare, vt Petrũ & Paulũ aliosq; vt dicebamus Ecclesię Hæroas nobis imitãdos designemus: Respondet S. Chrysostomus. Quid est, ille Paulus erat? dic mihi quid est, ille Petrus erat? Nónne eiusdẽ naturę erãt, cuius & nos? Nónne eadem via ingressi sunt hunc mundum, qua & nos?

Hom. 22. in Ezec.

Lib. 2. Acad. qq.

Lib. 1. de compũct. cordis.

Nónne eiſdem cibis vtebantur, atque eundem reſpirabant aërem? Nónne eiſdem vitæ vſibus agebantur? Nónne aliqui eorum etiam coniugia experti ſunt, & liberos procrearunt? Quidam verò ipſorum etiam opifices communium artium erant. Alij verò & lapſus perpeſſi ſunt peccatorum. Alij in vltimum malorum barathrum deciderunt. Sed multum inquir illi gratiæ acceperunt à Domino. Siquidem mortuos ſuſcitare iuberemur, aut oculos aperire cæcorum, aut mundare leproſos, aut claudos erigere, aut dæmónes effugare aliáſque ſimiles ſanare ægritudines. Si operationum virtus quæreretur, locum haberet iſta reſponſio. Si verò vitæ à nobis obſeruantia, conuerſationiſque requiritur, & obedientiæ ratio. Quid facit ad hæc iſta narratio? Et tu etiam accepiſti gratiam Dei per Baptiſmum, & participium Spiritus ſancti conſecutus es: etiam ſi non ad hoc vt ſigna faceres, ſed quantum ſufficeret ad hoc vt rectæ vitæ innocentiam cuſtodires. Et ideò perditionis noſtræ cauſa nulla eſt alia, quàm negligentia noſtra, atque deſidia. Hæc S. Chryſoſtomus, S. Ambroſius ob eandem cauſam idem ſuadet omnibus, maximè verò adoleſcentibus. Plurimum inquit, prodeſt vnicuique bonis iungi, adoleſcentibus quoque vtile, vt claros & & ſapientes viros ſequantur: quoniam qui congreditur ſapientibus, ſapiens eſt, & qui cohæret imprudentibus imprudens agnoſcitur. oſtendunt adoleſcentes eorum ſe imitatores eſſe, quibus adhæſerunt. Adfert deinde exempla Ioſue conſuetudinis cum Moyſe, Loth cùm Abraham, Heliſæi cum Elia. Ex Actibus Apoſtolorum Marci cum Barnaba, Silæ, Timothei, Titi cum Paulo, & certè hac ſemita perrexerunt ad prudentiam breui tempore multi, ex non diuturno conuictu Hilarij prudentiſſimus exiuit Martinus, & duobus tantum menſibus Antonij diſcipulus Hilarion magiſtrum æquauit. Quod ſi ex ſanctorum vitæ riuulis, ex Christi Domini exexhauſtis diuinæ ſapientiæ prudentiæque omnis fontibus quid hauriendum cenſebimus? hæc nimirum cauſa eſt, cur Euangelia nobis perpetuo, meditanda proponunt ſancti Patres, quodlibet enim verbum, quælibet actio

Lib. 1. offic. c. 20.
Prou. 15.

Chriſti

Christi nostræ est prudentiæ forma, nostrâ loquendi, agendi, viuendi, lex. Hæc omnis Philosophia nostra, hoc apertum, commune, perpetuum sacrosanctum Gymnasium Christianorum, in tractatu de Oratione elementa quædam & initia prudentiæ huius posita sunt, & qua ratione ea sit indaganda breuiter ostensum.

De Religionis virtute, eiúsque actionibus, & occasionibus, præsertim de adoratione.

CAPVT VI.

DE Iustitia hic agere alienum esset non quidem ab ordine institutæ tractationis, opportunus enim eius esset hic locus, proximè post prudentiam, sed à totius huius operis scopo, qui non est de conscientiæ casibus aut locis difficilioribus Theologiæ moralis disputare, sed simpliciter explicare eás Virtutum actiones, quas quisque perfectionis amator per se vt potest, sic optat perfectè obire. Quod quidem quatenus id ad iustitiam pertinet; tunc præstat, cùm actiones eius charitate imperante, & prudentia dirigente ad Dei gloriam proximíque vtilitatem refert omnes, earumque externa officia erga homines ita exercet, vt eam æqualitatem quæ iustitiæ finis est, quemadmodum spectat, sic semper efficiat, teneatque ac reipsa suo tempore & certis iam & fixis circumstantiis reliquis, quod suum est, cuique aut reddat, aut curet, sic ad id præstare voluntate semper promptissimus ac paratissimus esse debet. De Iustitia igitur & eius actionibus legantur sanctus Thomas, & alij. Nos ad eius partes, eique affines Virtutes morales pergamus.

Inter has primum locum obtinet Religio moralium Virtutum princeps, quia vt sanctus Thomas scribit, propinquior Deo est quam aliæ Virtutes morales, operatur enim ea, quæ directè & immediatè ordinantur in

2.2.q.81. art.6.

Ibid.ar.3 honorem Diuinum; quare Religio eodem auctore Virtus moralis est, quæ reuerentiam exhibet vni Deo, secundum rationem vnam scilicet vt est primum principium creationis & gubernationis rerum. Vnde ipse dicit: *Malac.1.* Si ego Pater vbi est honor meus. Patris enim est, & producere & gubernare.

Multæ sunt Religionis actiones. Prima & maximè propria est adoratio Dei. Hanc anteit in mente existimatio optima de Diuina excellentia & maiestate, quæ quia summa est, immensa, infinita, incomprehensa, inexplicabilis, parit iudicium sapientissimum eiusdem mentis, deberi Deo omnium summum maximumque qui esse aut excogitari possit, honorem, & reuerentiam. Immò nullum parem honorem ab capite vllo creato exhiberi Deo vnquam posse, propter infinitam eius excellentiam & præstantiam. Ex his existit in voluntate hominis actus quo cupit Deum ita venerari, quem sequitur submissio quanto maximè alta voluntatis & subiectio totius hominis interioris & exterioris ipsi summæ ac Diuinæ maiestati, quæ propriè adoratio est interna; nam externa submissionibus corporis externis continetur. Quoniam verò antedictas actiones obire nec potest, nec solet animus Christianus, nisi quatenus imbutus est habitibus Virtutum Theologicarum, præsertim Fidei, propterea scriptum est apud sanctum Augustinum sæpè, Deum Fide, Spe, & Charitate colendum. *In Ench. c.3. & 6. & 12. de Trinit. c.14.* Huic actioni coniuncta est Dei laudatio, quem enim summè venerabilem opinamur propter infinita sanctissima, laudabilissima eius attributa, Virtutes, & bona, hunc etiam summis & omninò singularibus laudibus celebrare & cumulare par est. Quare apud Isaiam Seraphim Deum adorantes simul laudant, & prædicant, clamantes alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, *Isa 6.* Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius, Adorare autem eos ibi, testis est sanctus Chrysostomus inexpugnabilem inquit, erga conditorem reuerētiam exhibere student, multámque anxietatem tum ipso habitu, tum voce, tum aspectu, deniq; ipsa statione. *Hom.1. de verbis Isaiæ. Tom.1.* Quoniã igitur, id quod desiderant, quodq; conueniebat,

non assequuntur, declarant eo, quod vndique velantur. Dauid etiam adorationem cum laude copulare solet. Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius, Adorate Dominum in atrio Sancto eius. Adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum.

Psal. 28.
Psal. 85.

Altera similiter propria Religionis Actio est Deuotio. Est autem Deuotio vt sanctus Thomas docet, Actus voluntatis ad hoc quod homo promptè se tradat ad Diuinum obsequium. Vel vt alij aiunt, actus voluntatis quo quis promptè vult exequi omnia, quæ pertinent ad Dei seruitium, atque se totum sic tradit cultui Diuino. Porrò Deuotio non est inquiunt, hi, quicunque actus voluntatis, sed propriè electio mediorum omnium in genere, ad finem vltimum consequendum. Hæc illi. Et fortassis deuotionis actum exercebat, qui dixit: Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore: nam vt ait sanctus Ambrosius, concupiscere vt desideremus iudicia Dei, plus est, quàm desiderare iudicia. Concupiscamus ergo desiderare iudicia Dei, & concupiscamus desiderare in omni tempore, vt nullum momentum bonæ prætereat vacuum cupiditatis. Aliæ præterea sunt actiones Religionis internæ, & externæ, vt oratio, actus vouendi, iurandi, sacramentorum vsus, exterior cultus, sacrificium, oblationes, primitiæ, decimæ: sed hæc vel uostra non sunt in præsentia, nisi quatenus infrà explicantur: vel requirunt suam propriam & certam tractationem, qualem de oratione pro nostro modulo dedimus alibi, de eadem & aliis alii præclarè. Atque hæ omnes actiones religiosæ ad maximum excellentissimúmque illum Dei cultum pertinent, qui dicitur Latria, qua solus Deus colitur, quia scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Græcè λατρέυσεις, vnde Latria, Et ob eandem quoque causam Christus Dominus, Deus & homo. Quare dicitur in Euangelio: Vt omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. Nec solum Diuinitas eius, sed & ipsa humanitas Diuinitati coniuncta: Imagines Dei, & Christi, Crux eius & Reliquię. Harum enim rerũ

2.2.q.82. art.3.
P.Val. 3. Tom.d.6. q.1.p.2.
Psal. 118.
Ibid.
Deut. 6.
Ioan. 5.

adoratio tanquam rerum Deo & Christo coniunctarum, Deumue & Christum referentium, Deum & Christum spectat, ac proinde hæc religiosissima adoratio est gratitudinísque plenissima. Aliæ præterea sunt Actiones, Religionis quidem, sed longè superioribus inferiores, quippè quæ ad alias duas species cultus reducuntur, quarum prior Hyperdulia est: posterior Dulia: Hyperdulia exhibetur illi cuius sanctitas Diuina non est, est tamen singulari ratione excellens inter sanctos omnes tam Angelos beatos, quam homines item beatos vita functos, qualis est sola Beatissima virgo Maria Dei mater. Dulia aliis beatis spiritibus siue Angelorum siue hominum tribuitur, eadémque horum imaginibus sanctisque reliquiis, ob eandem causam.

Religiosas Actiones edendi magnus est in Christiana vita campus. De occasionibus adorationis & laudis primum, post de occasionibus deuotionis. Ante omnia cognitio quam de Diuino numine habemus, cum gignitur, renouatur, iteratúrque in animo Dei adorationem & laudationem postulat, proptereà enim vituperatione & pœna dignos prædicat Apostolus illos, Qui cũ Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, sad euanuerunt in cogitationibus suis: id autem quàm frequenter accidit Deus bone? si quidem quoties interdiu, noctu, domi, foris, otiosis, laborantibus, cum bona sumus valetudine, cum ægrotamus, cum prospera succedunt omnia, cum incidunt aduersa, quoties inquam spontè venit in mentem Deus, quoties se in memoriam ingerit, quoties ad eius cõmemorationem & quasi conspectum vel naturæ instinctu ducimur? siquidem scriptum est: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quoties occurrit animo, ab ipso creatos nos esse, ab eodem summa prouidentia gubernari ac regi? & hoc quidẽ requirit aliud, quàm id ad quod inuitat, hæc contemplans Propheta: Venite adoremus & procidamus ante Deum qui fecit nos, quia ipse est Dominus Deus noster, nos autem populus eius, & oues pascuæ eius & alibi, manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadent omnes, qui descendunt in terram,

Rom. 1.
Psal. 4.
Psal. 94.
Psal. 21.

& addunt

& addunt aliqui ex Hebræo, cum vitam eorum nemo ſeruare potuerit. Quod ſi hunc Diuini cultus gradum conſcendit naturalis cognitio Dei, quid faciet Chriſtianæ fidei lux? ſanè Dauid ex vna fidei innumeras deriuat Deum piè colendi rationes, eaſque nobis vt documento ſint, recenſet ad hunc modum.

Ponit primum ipſam fidei veluti radicem. Credidi ait: poſt fructus quos illa fundit, enumerat, propter quod locutus ſum. Ecce oris & laudis confeſſionem. Ego dixi in exceſſu meo. Ecce altiſſimam de Deo contemplationem, & extaſin mentis, qua abripitur in Dei admirationem & reuerentiam. Omnis homo mendax. Ecce contemptionem præ Dei honore omnium humanarum doctrinarum, ac opinionum. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Ecce ardentem gratificandi Deo affectum. Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Ecce planè nouum grati animi officium, vt cui par eſſe non poſſis in referenda vlla gratia, quam tibi grata ſit eius liberalitas viciſſimque tu erga eam animo gratus, nouo ab eo accepto beneficio, oſtendas, laudibuſque vt potes, celebres. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius. Ecce cultum Dei vota faciendo, eaque etiam publicè ſoluendo. Pretioſa in cõſpectu Domini mors ſanctorum eius. Ecce maximam venerationem, quam deferre Deo poſſit mortalis homo, Martyrium. O Domine quia ego ſeruus tuus: Ego ſeruus tuus: & filius ancillæ tuæ. Ecce totius vitæ ac facultatum bonorumque omnium quę poſſidet, Deo humillimam deuotionem & conſecrationem. Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Ecce maximum Dei cultum, Sacrificium.

Pſal. 115.

Porrò eadem fides quanquam infinitas Dei colendi rationes ſuppeditare hominibus poſſit, eas tamen auctore S. Damaſ. reſtringit ad quinque.

Oratione 3. de Imaginibus.

Prima eſt ſupremum Dominum Dei Dauid. Adorate eum omnes Angeli eius. Cur? Quoniam tu Dominus altiſſimus ſuper omnem terrã, nimis exaltatus ſuper omnes Deos, non ſolum ſuper idola ait S. Auguſt. ſed etiam ſuper Dæmonia, nec ſolum ſuper Dæmonia, ſed etiam

Pſal. 96.
In Pſ. 96.

ſuper

super homines maximè iustos, qui dicuntur Dij, & hoc parum est, super omnes etiam Angelos. Nam vnde est: Adorate eum omnes Angeli eius:& Nimis exaltatus est super omnes Deos:& in illa verba: Quoniam Deus magnus Dominus,sit inquit laus illi, confessio illi,sit iubilatio illi,quia magnus est Dominus,& rex magnus super omnes Deos, quia non repellet Dominus plebem suam. Laus illi,iubilatio illi. Hæc ibi.

Psal. 94.

Psal. 98. Secunda est suprema gloria & sanctitas Dei. Exaltarate, Dauid ait Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto eius: Cur? quoniam S. Dominus Deus noster.

Tertia est Maxima Dei beneficentia erga homines. Cantabo Domino qui bona fecit mihi, & Psallam nomini Domini altissimi.

Psal. 71. Quarta est:Quoniam ab illo speramus omne bonum. & adorabunt, eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei, quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat: adiutor, parcet pauperi & inopi,& animas pauperum saluas faciet. Verumtamen ait alio in Psalmo idem Vates, Deo subiecta esto anima mea,quoniam ab ipso patientia mea. Quia ipse Deus meus, & saluator meus, adiutor meus, non emigrabo.In Deo salutare meum, & gloria mea, Deus auxilij mei, & Spes mea in Deo est.

Psal. 61.

Psal. 94. Quinta denique ratio Deum colendi est.ait idem sanctus Damascenus, quia Deum offendimus: Præueniamus ait Dauid faciem eius in confessione. Nunquid inquit S. Augustinus, & hoc non pertinet ad laudem Dei, quādo confiteris peccata tua?immò verò maximè.Quia tanto amplius laudatur medicus, quanto plus desperabatur ægrotus,& tanto maior est laus ignoscentis,quanto maior est exaggeratio peccata confitentis: & infrà Venite adoremus,& procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos: lachrymare antè illum scribit sanctus Augustinus, confitere illi, præueni faciem eius in confessione. Quis enim es tu,qui illi confiteris,& qui illi ploras, nisi quem fecit? Non paruæ fiduciæ est ad factorem res facta, & non quocunque modo facta, sed

ad imaginem & similitudinem illius. Ergo si memineris Deum Dominum esse ac regem, meministi autem quoties Deum aut nominans, aut audis appellatum, hoc est sexcenties in singulos dies & horas, cum Maiestatem eius ac sanctitatem, cum beneficentiam & liberalitatem summam tanti patris recolis, simulque cum spes affulget animo æternæ vitæ, quam ille pollicetur, denique cum te peccatorem, ac peccata ipsa tua recognoscis, Deum vt adores inuitari te scito: tu recordationes huiusmodi libenter suscipe, cum se offerunt, ac certe cum absunt, præsentes iam consuesce ad Deum tuum intimo animi affectu sensuque colendum conferre. Atque hæc de occasionibus adorationis internis tetigisse sufficiat.

Externas eiusdem Diuini cultus occasiones quis enumeret? breuiter tamen ad hæc reducuntur capita. Iusiurandum actus est religiosis, & scriptum est: Laudabuntur omnes, qui iurant in eo. Hoc inquit ille, est affirmatio religiosa: Iusiurandum iurare nos vetant Sacræ literæ nisi coniunctũ interno Dei cultui ac reuerentiæ. Hoc est enim iurare cum iudicio vt est apud Ieremiam, & in Sacris Canonibus legimus esse honestum, vt qui in sanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat, cum omni honestate & timore Dei. Et sanctus Chrysostomus aduersus iusiurandi sui temporis abusus scribens ait: tu si nil aliud saltem librum ipsum reuerere, quem in iuramentum porrigis, & Euangelium, quod intra manus capiens iurare iuberis, explica, & audies quid tibi Christus de iuramentis disserat, horresce, & desiste.

Psal. 62. Cic. lib. 3. off.

Ier. 4.

2. 2. q. 5. Hom. 15. ad Pro.

Votũ similiter actus est religionis, eo enim Deo aliquid promittimus, cum firmitate & obligatione, quod vt S. Gregorius Nyssenus scripsit, non fit, nisi quidpiam pietatis nomine dedicetur, & sacris destinetur. Hoc quãta veneratione Diuini numinis nuncupandum sit, cum nuncupatur: satis indicant pauca illa verba Dauidis, Vouete, & reddite Domino Deo vestro.

Hom. 2. de oratione Dominica.

Psal. 75.

Vsus Sacramentorum Actus est religionis hic quo interno animi cultu adoretur Deus, quem certa fide credimus præsentem Sacramentorum ministeriis assistere,

caque

conſcientia. Num ſi ſtercora in manibus haberes, auderes appropinquare fimbriæ Regis, & poſt, proprer quod accedentes ne putetis, quod accipiatis Diuinum corpus ex homine, ſed ex ipſis Seraphim forcipe igne, quem ſcilicet Eſaias vidit, vos accipere Reputare ſalutem ſanguinem quaſi è Diuino latere effluere, & ita approximantes labiis puris accipite. Stemus trementes oro fratres, ſtemus timidi dimiſſis oculis, renata autem anima gementes ſine voce, iubilantes corde. An non vides eos, qui ſenſibili, corruptibili, temporali, terreno Regi aſſiſtunt quàm ſint immobiles, non loquentes, non oculos huc & illuc mittentes ſed mœſti, territi, lugentes? Ex ipſis documentum accipite homines, & ſic aſſiſtite Deo, quaſi terrenum Regem acceſſuri. Multò magis cœleſti regi cum timore adſtare oportet. Hæc illi. *Iſ. 6.*

Sed præter ſacrificia propriè dicta & meminit Scriptura, & aſſertores ſunt Patres aliorum ſacrificiorum, quæ non niſi per ſimilitudinem hoc nomine cenſentur; vt autem ſimilitudo inanis non ſit, ſed appoſita, facit vna religionis Virtus. Sacrificium Deo ait Dauid, ſpiritus contribulatus, & ſacrificium laudis honorificabit me, & Apoſtolus, beneficentiæ & Communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. Nulla enim eſt virtutis cuiuſcunque actio, ſiue externa, quæ ſi referatur ad Deum piè venerandum, religioſa non ſit, & ſacrificij etiam nomine ſuo modo digna. Qua de re ſic ſanctus Auguſtinus Proinde verum Sacrificium eſt omne opus quod agitur, vt Sancta ſocietate inhæreamus Deo, relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſſimus. Explicat id primò in homine ipſo. Ipſe, inquit, homo Dei nomini conſecratus, & Deo deuotus in quantum mundo moritur, vt Deo viuat, Sacrificium eſt. Secundò in corpore hominis. Corpus noſtrum cum per temperantiam caſtigamus, ſi hoc quemadmodum debemus, propter Deum facimus, Sacrificium eſt, ad hoc exhortans Apoſtolus ait: Obſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum. Et ſi corpus, quanto ma- *Pſal. 50.* *Pſal. 49.* *Heb. 13.* *Lib. 10. de ciuit. c. 6.* *Rom. 12.*

gis anima, cum se refert ad Deum, fit sacrificium? concludit Augustino dignam sententiam. Cum igitur vera sacrificia sint opera misericordiæ siue in nos ipsos, siue in proximos, quæ referuntur ad Deum: opera verò misericordiæ non ob aliud fiant, nisi vt à miseria liberemur, ac per hoc vt beati simus, quod non fit, nisi à bono illo de quo dictum est. Mihi autem adhærere Deo bonum est: profectò efficitur, vt tota ipsa redempta ciuitas, hoc est congregatio societasque Sanctorum, vniuersale sacrificium offeratur Deo, per sacerdotem magnum, qui etiam seipsum obtulit in passione pro nobis, vt tanti capitis corpus essemus, secundum formam serui. Hanc enim obtulit, hac oblatus est, quia secundum hanc mediator est, in hac sacerdos, in hac sacrificium est. Et ad extremum hoc est sacrificium Christianorum, multi vnum corpus sumus in Christo: Quod etiam Sacramento Altaris fidelibus noto frequentat Ecclesia, vbi ei demonstratur, quod in ea oblatione quam offert, ipsa offertur. Sic sanctus Augustinus. Quem facilè prudens lector intelligit, non appellare hæc sacrificia metaphorica vera sacrificia, quod propriè sint sacrificia, sed quod sint & ipsa Deo grata, sicut vera sacrificia, & quia ferè Ethnicis scribit, illa vocare vera sacrificia, quæ tam longè distant à falsis Ethnicorum sacrificiis, quantum Deus verus à falsis Diis, simulque docere non tam mactandis victimis incumbendum ad placandum Deum, quàm litandis animis, corporibus, sensibusque nostris omnibus verarum solidarumque Virtutum Actionibus.

Psal. 72.

1. lib. Reht. cap. 5.

Denique scribit Aristoteles Honoris partes sunt, Sacra, Memorationes, decantationes carminum, aut solutæ orationis ad laudem recitatio, præmia, delubra vel primi cõcessus, sepulchra, imagines, publici ritus. Ad hæc etiam Barbara vt inclinati, loco cædere, munera quoque deferre. Ergo in Christiana Republica sacra tam multa tam celebres dies festi, ac commemorationes, psalmodia penè continua, conciones, & è superiore loco frequentissimæ orationes, Vota priuata & publica, tẽpla, basilicæ, ædiculæ, initia actionum omnium nostrarum ab inuoca-

tione Diuini numinis,& Crucis signo facta, Tabernacula pixides quibus Sanctissimum Christi corpus in Eucharistia cōseruatur, & clauditur, innumeræ vbique locorum imagines Dei, Christi, vitæ, Crucis & mortis eius, publici ritus siue supplicādi, siue sacramenta suscipiendi, siue sacramentalibus vtendi, siue visendi templa, stationum & indulgentiarum gratia, omnia sunt Diuini cultus incitamenta, nec nisi ad Deum piè venerandū instituta sunt aut alio, nisi impiè & ab hominibus impiis referri possibile est idem vno verbo dixerim de cultu qui Beatissimæ Dei Matri, ac Sanctis Angelis hominibusque ritè defertur. Ex eisdē enim eū prętādi occasiones accipere par est, ex quibus captamus cū Deū colimus, ac sicut me ad Diuinū honorē Deo præbendū alliciūt, quæ numerata sunt omnia, sic prorsus ad Hyperduliæ & Duliæ cultū Virgini ac Sāctis exhibendū me trahūt eadē omnia, quatenus illis ex Maiorū institutis ac legibus ritè consecrata ad deuota sunt, aut ad eos aliquo modo pertinēt, ex illis enim quæ proximè ex Philosopho recensuimus, nihil est quod Beatissimæ Dei Matri ac Sāctis non conueniat, præter vnum sacrificium, quanquā sacrificiū etsi non offertur Deiparæ Virgini aut superis, sed soli Deo, vt diximus ex sancto Augustino, celebratur tamen & sacratur Deo etiam in honorificam Virginis & Sanctorum commemorationem. Et ecce tibi syluam Actionum, quæ aut Diuinum cultum per se spectant, aut ad eum facili industria dirigi, illique subjici possunt, adsit modo industria atque religiosa ardensque cupiditas, quæ industriam excitet & exacuet.

Aliqua hic etiam adscribi possent de externis corporis Actionibus quæ honorificæ sunt, vt est inclinatio capitis, corporisque totius, genuum submissio, oculos in cœlum tollere, tūdere pectus, aperire caput, iungere manus, & alia similia multa & varia, quæ pro vario hominū vsu consensuque recepta iā sunt vbique. Sed nihil necesse est in his immorari, quòd externo gestu corporis cōpleatur, & tum demum ad Diuinum cultum pertinent, cum informentur & quasi animantur internis affectibus.

Quanta porro reuerentia & Dei cultus accensa cupidi-

tate vacandum sit Psalmodiæ sacræ, Hymnisque Ecclesiasticis concinendis, adeo perspicuum & certum est, vt superuacaneum sit id pluribus confirmare. Afferte Domino, ait, principes psallentium omnium quot sunt, fuerunt longeque post aliis erunt in annis, afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius. Psallite Deo nostro, psallite, psallite sapiēter Ecclesia tantæ musicæ magistra, ad finem cuiusque Psalmi intentionem renouat Diuini cultus illa celebri Dei Vnius ac Trini laudatione. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Tā multa huc spectantia & ab Dauide olim instituta, & postea ab Apostolis commendata, & à summis Pontificibus renouata, & aucta, in omnes orbis Ecclesias introducta sunt: quorsum Deus bone? ad cultum Dei in animis hominum suauiter serendum, fortiter infigendum, summaque cum animorum iucunditate & fructu continuandum semper quotidieque magis amplificandum, qua venia digni erimus si talem occasionem oscitāter præterierimus, si id quod ad Deum colendum propriè & per se à Maioribus institutū est, vel solutè remisseque persoluatur, vel cum negligentia nostrâ, ac non sine Diuini cultus iniuria peragatur.

Psal. 28.

Multa hic etiā dici possent de veneratione imaginum & reliquiarum sanctarum, & harum etiam gestatione de collo pendentium, quod fecisse multos & inter hos S. Thom. Aquinatem testantur Historiæ: siquidem scribit S. Augustinus, (& ad reliquias referendum est) cum te inclinas atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum cuius pedum scabellum est quod adoras. Accedit, cultum sanctorum rerumque ad ipsos spectantium non circumscribi sanctorum finibus, sed Deū ipsum sanctitatis fontem attingere, in eiusque qui sanctificat homines Angelosque redundare honorem & gloriā. Sed hæc omittuntur de industria, quod piis animis ad actum adorationis obeundum iam dicta sufficiant, non quod piis satis vnquam sit, etiamsi adhuc multo plura dicerentur.

In. Ps. 98.

* * *

De Deuotionis Actione, Occasionibus, indiciis.

CAPVT VII.

NOBILISSIMVS Actus Religionis est vt ante diximus, deuotio. Hic vt optabilissimus est proficienti, sic eius vsus minimè expeditus, ac difficilius videtur propter mortalis vitæ continuas necessariasque quibus destinetur, occupationes. Quis enim status hominum si contemplantes excipias, potest frequenter velle rem Deo gratam facere, & in rebus omnibus quæ quis cogitat, molitur, agit, seipsum Deo offerre mancipium ad omnia paratum, nihilque velle omittere, quod intelligat ad Dei liberam seruitutem pertinere in mediis fluctibus ac tempestatibus humanæ vitæ, eius inquam, quæ negotiosa est, siue in administranda Republica, siue in regenda familia, liberis educandis, & re domestica procuranda, siue in quibuslibet aliis muneribus occuparetur? & nihilominus omnibus dicitur: Primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius &, Solicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes. Et vt deuotionis antiquæ, & hominum Christianorum nascentis Ecclesiæ habeamus, quæ imitemur exempla, scribit de ijs idem Apostolus. Qui sapit diem, Domino sapit: Et qui manducat, Domino manducat, gratias enim agit Deo: Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo: Nemo enim nostrum sibi viuit & nemo sibi moritur, siue enim viuimus, Domino viuimus, siue morimur, Domino morimur, siue ergo viuimus siue morimur Domini sumus, in hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, vt mortuorum & viuorum dominetur, vbi non solum de Christi in hominum vitam actiones, mortem potestate loquitur Apostolus, sed etiã de deuotionis actione, qua se Domino vicissim homines consecrare debent; idque in rebus omnibus velle quod ad Dei cultum & gloriam amplificandam valet.

Matth.6. *Rom.12.* *Rom.14.*

Quamquam verò vsus hic difficultatem aliquã habeat,

non tantam tamen, quæ superari non possit industria proficientis Et primum quidem hoc etiam sicut & cæteræ virtutis actiones donum Dei est, ex vberrimo bonitatis eius fonte promanans, ipse enim est qui dat velle, & proficere; quare & ab eo precibus impetrandum est, dicendumque illi cum Propheta, non solùm vt doceat nos voluntatem suám facere, sed vt etiam quasi manu suæ gratiæ adiuuantis deducat in semitam mandatorum suorum, & in via æterna.

Psal.18.

Postea ea acquirendæ & exercendæ deuotionis sequenda ratio est, quam maximè probant Patres, & qui à Patribus acceperunt S. Thomas eiúsque commentator, quorum verba hic referre ad finem nobis propositum vtilissimum censeo. Sic igitur scribit S. Thomas. Deuotio est quidam voluntatis actus ad hoc quod homo promptè se tradat ad diuinum obsequium, omnis autem actus voluntatis ex aliqua consideratione procedit, ideò necesse est, quod meditatio sit deuotionis causa, in quantum scilicet per meditationem homo concipit, quod se tradat diuino obsequio. Ad quod quidem inducit duplex consideratio. Vna quidem quæ est ex parte Diuinæ bonitatis, & beneficiorum ipsius secundum illud Psalmi, Mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo meo spem meam. Et hęc consideratio excitat dilectionem, quæ est proxima deuotionis causa. Alia verò est ex parte hominis considerantis suos defectus, ex quibus indiget, vt Deo innitatur, secundum illud Psalmi: Leuaui oculos meos in monte, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. & hæc consideratio excutit præsumptionem, per quam aliquis impeditur, ne se Deo subiiciat, dum suæ virtuti innititur. Hæc S. Thomas. Ex his commentator eius colligit duas internas & proprias deuotionis causas, alteram ex parte inquit, meditationis Dei, & beneficiorum eius, alteram ex parte meditationis propriorum defectuum. In prima sunt bonitas, misericordia, charitas, &c. Dei erga hominem, & me: beneficiáque creationis ad imaginem suam, redemptionis, baptismi, inspirationem, vocationem per se vel

2.2.q.82. art.3.

Psal. 72.

Psal.120

alios

alios, expectationis ad pœnitentiam, Eucharistiæ, præseruationis à tot periculis animæ & corporis, Angelicæ custodiæ, & reliquorum beneficiorum singularium. In secunda sunt defectus culpæ & pœnæ, tam in præterito, quàm in præsenti, labilitas ad peccandum, dissipatio propriæ substantiæ, assuefaciendo cogitationes, & voluntates, & inclinationes aliarum suarum virium ad malum, habitatio in regione longinqua ab amicitia & conuersatione Diuina; peruersitas affectus magis temtemporalia quàm spiritualia commoda, vel incommoda sentientis, nuditas à virtutibus, vulnera ignorantiæ, infirmitatis, & cõcupiscentiæ; Vincula manuum, & pedum, operum scilicet & affectuum; in tenebris, in fœtoribus, in amaritudinibus esse, nec horrere, vocem pastoris interius non agnoscere, & quod omnibus peius est, Deum pro inimico & hoste toties elegisse, mortaliter peccando, & propterea tantam ei iniuriam fecisse, vt pro Deo reputatus sit, factúsque noster Deus sit venter, aut pecunia, aut delectatio. Hæc præclarè Cardinalis Caietanus. Ad quæ autem adscribit Monitum ad vsum frequentem deuotionis excitandum in hæc verba: Ex huiusmodi meditationibus, quæ quotidianæ esse debent religiosis & spiritualibus personis omisso vocalium orationum multiloquio voluntario, deuotio aliæque consequenter gignuntur virtutes, nec religiosi aut religiosæ, seu spiritualis etiam nomine vocari potest, qui saltem semel in die ad huiusmodi se non transfert. Quo modo namque effectus absque causa, finis absque medio, Insularia, portus absque nauigatione haberi nequit, sic nec religio in actu absque frequentatis actibus suarum causarum, mediorum, ac vehiculorum. Hæc ille. Non reprehendit autem Caietanus orationem vocalem, sed multiloquium æmulũ Ethnicæ verbositatis ad sensum Euangelicum.

Si quis igitur sit meditationi deditus, & meditatio vertatur, & quasi rotetur assiduè circa duos hosce cardines, Dei beneficia, malaq; nostra tã culpæ, quàm pœnæ, existet sine dubio in animo habitus deuotionis. Verùm non solùm certo illo ac fixo meditationis articulo actus deuotionis excitatur in nobis, sed in ipsis etiã negotiis

& vitæ officiis quotidianis, modo ad antedicta capita cùm in animum incidunt attendamus, incidunt autem cùm volumus,& sanè continenter id fieri opotteret,cum continuis à Deo beneficiis augeamur,assiduéque vel labamur in culpas, vel lapsos nos olim per imprudentiam vitiositatémque naturæ & voluntatis facilè meminimus.

At,inquis,rem esse difficilem, cùm ad terrena & humana officia incumbimus,vt deuotionis actiones artesque simul excolamus Non id ego diffiteor,& Apostolus homines coniugio copulatos diuisos appellat. Hoc est diuersis affectionibus amoribúsque ad diuersa distractos. Et Proheta de quibusdam huiusmodi farinæ hominibus ait, transierunt in affectum cordis: & alius: Facti sunt sicut ea, quæ dilexerunt. Sed hæc vitia sunt, contra quæ Christiani hominis est, bellum alacriter suscipere, ac fortiter gerere. Siquidem idem Apostolus Christianis omnibus illud dictum vult; Qui habent vxores, tanquam non habentes sint,& qui vtuntur hoc modo,tanquum non vtantur. Dauid similiter: Diuitiæ ait,si affluant,nolite cor apponere. Celeberrima etiam sunt sanctorum hominum documenta,qui in rebus alioquin à deuotione remotis vtiliter detenti, sese religiosissimè deuotissiméque gesserunt, & ne nobis necesse sit, vocationes terrenas ac sæculares omnes percurrere, de literarum profanarum studiis exemplum vnum adfero hæc enim cùm occupent omninò animum, nemo non videt, quantum impedimentum deuotioni adferant, & & nihilominus ea sic tractarunt homines sancti, vt & literatissimi simul ac sancti, hoc est, deuotione pleni, ex illis exciterint. Ac vt nihil dicam de antiquioribus Prophetis, Moyse inquam, quem constat eruditum fuisse in omni sapientia Ægyptiorum; Daniele; qui Chaldæorum omnem disciplinam tenuit & aliis multis; certissimum est,in literis Gentilium longo tempore versatos esse vetetes Patres Ecclesiæ Catholicæ omnes,non solùm initio, in pueritia nimirum & adolescentia, sed post etiam cùm ipsasmet sacras Literas explicarēt.Apud Græcos quidem Iustinum Martyrem, Origenem, Cle-

1.Cor.7.

Psal. 72.

Osea 9.

1.Cor. 7.

Psal. 61.

mentem Alexandrinum, Didymum, Eusebium Cæsariensem, Pamphilum Martyrem, Basilium, Gregorium Nazianzenum, & Nyssenum, Damascenum, & alios. Inter Latinos verò duo illa Ecclesiæ lumina, Hieroymum & Augustinum, & sanctus Hieronymus quidem de se scribit, per Isagogen Porphirij ad Logicam introductum, & Alexandri Veri vertisse commentaria. At Rufinus de eodem testatur, & sibi id laudi duxit sanctus Hieronymus. In Bethleem ante non multo tempore, (hoc est, in extrema iam ætate) partes Grammaticas executus est, & Maronem suum, Comicosque ac Lyricos in Historicos auctores traditis sibi ad discendum Dei timorem pueriliis exponebat, id quod fieri etiam debere à monachis suis sanctus Basilius censuit & factitarunt olim in occidente Patres Benedictini, vt auctor est Tritemius. Et post Patres Dominicani ex decreto B. Io. Vercellensis Magistri ordinis Generalis sexti, viri sanctissimi, vt ante me sapienter obseruauit P. meus Ribadeneira in B. P. nostri Ignatij vita. Sanctus Augustinus autem postquam ad Dominum conuersus sacrarum Literarum studia colere cœpit, non solùm libros Gentilium eorúmque disciplinas euoluit, sed scripsit etiam & tractauit de solo rythimo vt ipse ait, libros sex, & deliberabat de melo sex alios scribere, ac ad illorum lectionem inuitat Iulianum quendam Diaconum, sunt autem hi sex libri de musica, qui ad hunc extant, quibus mirum est, quantam vir sanctus ex profanis scriptoribus Poëticæ ac Philosophicæ eruditionis copiam aspersit, in quadam etiam Epistola cuidam Audacis nomine nuncupatos rescribens ait, aliquos olim studiosos carminum conficiendorum, postea plurimum in Ecclesiasticis literis profecisse, sed quanti fecerit vir tantus seculares disciplinas, auctoresque Gentiles, illisque quantopere studuerit, intelliget facilè, qui vel leuiter attigerit opus eius, hoc est, viginti duos libros de ciuitate Dei, quos in mediis Episcopatus sui laboribus positus scripsit. S. Hieronymus aliquid amplius audet, licere nimirum, decere, vtile esse Christiana scripta Gentilium doctrinis & dictis si non ornare certè respergere. Quis,

Epist.51. *Reg. fus. disp. q.15.* *Li.3.c.24* *Epist.131.* *Epi.140.*

inquit, nesciat & in Moyse & in Prophetarum voluminibus, quædam assumpta de Gentilium libris:& Salomonem Philosophis Tyri &nonnulla proposuisse,& aliqua respondisse? vnde in exordio Prouerbiorum commonet,vt intelligamus sermones prudentiæ, versutiasque verborum,parabolas,& obscurum sermonem, dicta sapientum & ænigmata, quæ propriè Dialecticorum, & Philosophorum sunt. Addit deinde,Apostolum Paulum versus Poëtarum Epimenidis ad Titum, Menandri ad Corinthios, & Arati in Curia Martis apud Athenienses disputantem, vsurpasse; suisque scriptis ac concionibus inseruisse. Profert deinceps exempla Scriptorum Ecclesiasticorum innumerabilium,quibus idem familiare non minus quàm gloriosum fuit, qui omnes inquit, in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis suos referciunt libros,vt nescias,quid in illis primum admirari debeas,eruditionem sæculi, an scientiam Scripturarum. Idem sensit,& fecit S.Basilius,qui etiam libro edito qua ratione id fructuosè fieri possit,ostendit. Nimirum, vt ille de Ennij stercore aurum eruere, sic hi religione ac pietate duce de Gentilium cloacis veritatis pretiosissimas Margaritas expiscari didicerant, ac piis animis etiam irreligiosæ & profanæ tractationes religionis ac deuotionis occasiones multas magnásque præbebant.

Prou. 1.

Tit. 1.

1.*Cor.* 15.

Act. 17.

Hom. de vtilit. capiẽda ex libris Gẽtilium.

Primum quidem in lectione earum ad vnam veritatem indagandam & colligendam intendebant animum, & eam (vt S.Augustinus loquitur) à Philosophis tanquam ab iniustis possessoribus ereptam in vsum Christianum ac propriũ vindicabant.Sicut enim inquit Ægyptij non solùm idola habebant,& onera grauia,quæ populus Israel detestaretur,& fugeret,sed etiam vasa atque ornamenta de auro & argento, & vestem, quæ ille populus exiens de Ægypto sibi potius tanquam ad vsum meliorem sibi clanculo vendicauit; sic doctrinæ omnes Gentilium,non solùm simulata & superstitiosa figmenta, grauésque insanias superuacanei laboris habent, quæ vnusquisque nostrum debet abominari, sed etiam liberales disciplinas vsui veritatis aptiores, & quædam

Lib. 3. *de Doctrina Christiana, c.* 40.

Exod. 3. *&* 12.

morum præcepta vtilissima continent, deque vno Deo colendo nonuulla vera inueniuntur apud eos, quod eorum tanquam aurum & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi metallis Diuinæ prouidentiæ eruerunt, debet eis auferre Christianus ad vsum iustum prædicandi Euangelij. Vestem quoque illorum, id est hominum quidem instituta, sed accommodata humanæ societati qua in hac vita carere non possumus, accipere atque habere licuerit in vsum conuertenda Christianum. Hæc S. Augustinus.

Secundo loco Sancti Patres Veritatem apud Ethnicos inuentam, non transferebant ad vsum pietatis, sordidam & inquinatam, qualem apud illos repererant, sed purgatam prius ac in in pristinum splendorem restitutam, quod ante sanctum Augustinum egregiè declarauerat sanctus Hieronymus. In Deuteronomio Domini voce præcipitur, mulieris captiuæ radendum caput, supercilia, omnes pilos & vngues corporis amputandos & sic eandem habendam in coniugio. Quid ergo mirum si & ego sapientiam secularem propter eloquij venustatem & membrorum pulchritudinem de ancilla atque captiua Israelidem facere cupio? & si quidquid in ea mortuum est idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel præcido, vel rado, & mixtos purissimo corpori vernaculos ex ea genero Domino Sabaoth? Labor meus in familiam Christi proficit, stuprum in alienam auget numerũ conseruorum. Oseæ accepit vxorem fornicariam. Gomer filiam Debelahim & nascitur ei de de meretrice filius Israël, qui vocatur semen Dei. Esaias nouacula acuta barbam & crura radit peccantium. Et Ezechiel in typo fornicantis Hierusalem tondet cæsariem suam, vt quicquid in ea absque sensu & vita est, auferatur. Hęc S. Hieronymus. S. Basilius cum reiicienda quæ vitiosa sunt in gentilium monumentis docuisset, adscribit exemplum elegantissimum apum, quo discamus id solum quod apud illos bonum est verumue, in nostrum vsum conuertendum. Velut enim ait, apes non omnibus floribus similiter insidunt, neque ex eis ad quos accedunt, omnia auferre conantur, sed quantum ipsis ad opus necessarium

Ep. 84. *Deut. 21.*

Osea. 1. *Is. 7.*

Lib. de vtilit. capienda ex lib. Gent.

fuerit,

fuerit, comprehendentes, reliquũ demittunt. Hos etiam vt sobrij sapientesque quantum congruum nobis, propinquumque veritati ex ipsis fuerit prosequamur, reliquum prætereamus. Sic S.Basilius.

Tertiò veritate accepta à gentilibus ad eorum falsa dogmata confutanda pietateque Christiana confirmanda vtebantur Patres, ac vt sanctus Hieronymus loquitur didicerant cum verò Dauid extorquere de manibus hostium gladium, & Goliæ superbissimi caput proprio mucrone truncare. Nec id solum, sed liberalibus disciplinis administris, humana & ad infirmiorum captum sensumque accommodata arguméta sequebantur, potius, quàm neruosiores alias ex Diuina Theologia depromptas ratiocinationes, quod se fecisse sanctus Augustinus testatur aduersus quosdam quos per fraudẽ errore deceptos ab hæreticis comperit. Nos inquit, dum negligendos esse non existimamus, quos hæretici notionis & fallaci scientiæ pollicitatione decipiunt, tardius incedimus consideratione ipsarum viarum, quàm sancti viri, qui eas volando non dignantur attendere. Quod tamen facere non auderemus nisi multos pios Ecclesiæ Catholicæ matris optimæ filios, qui puerilibus studiis loquendi, ac differendi facultatem, quantum satis est consecuti essent, eadem refellendorum hæreticorum necessitate fecisse videremus. Hæc S.Augustinus.

In fine l. 6. de Musica.

Quartò in studio profanarum artiũ cum versati sunt viri sancti, id ita fecerent, vt studia omnia sua omnesque labores ad vnam Dei gloriam omninò referrent, quod caput est Christianæ pietatis ac deuotionis, sanctus Augustinus cum adhuc errore detineretur Manichæi, non dolet quod artes omnes liberales didicerit, sed quod inquit Deo, non inde sacrificabam tibi. Itaque mihi non ad sum sed ad perniciem magis valebant. Nam quid mihi proderat bona res, non vtenti bene? Et alio loco cum argueret Dioscorum quendam, quem discendi cupidum deprehenderat, sed gloriosæ cupiditate non salutis suæ, aut Dei gloriæ ait, quod non dico, quia istæ discuntur quæstiones, sed quia tali fine discuntur. Hunc enim finem iam certè sentis esse nugatorium, inanem,

Lib. 4. cōfess. c. 16.

Epist. 56.

ventosum: Habet & tumorem, sub quo etiam tabes gignitur, & pupilla mentis ad non videndum opulentiam veritatis offunditur. Hæc ibi.

Cæterùm, non solum profanarum artium cognitione superbia effertur hominis animus, sed ipsa etiam veritatis Christianæ Doctrina. Siquidem de omni scientia dictum intelligitur, scientia inflat. Huius mali causam reddit omnium liberalium artium ac Theologiæ columem sanctus Thomas, nec solũ causam adfert, sed simul etiam remedium tanto malo. Causam sic: Scientia & quicquid aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est, quod homo consideret de seipso, & ideo non totaliter se Deo tradat, & inde est quod huiusmodi quandoque occasionaliter deuotionem impediunt. Remedium verò sic: Si tamen inquit scientiam & quamcunque aliam perfectionem homo perfectè Deo subdat, & hoc ipso deuotio augetur. Industriæ igitur nostræ est, cum Dei gratia occasionem Superbiæ in occasionem deuotionis conuertere, & quo nos magis supra nos erigit multarum rerum cognitio, eo nos magis Deo subiiciat pia & incensa cupiditas Deo seruiendi, nostrisque studiis in eius amorem quotidiè magis exardescendi.

1. Cor. 6.

2.2.q.82.

Quod de literatorum statu dictũ est hactemus, idem de omni alio genere vitæ ac Christianæ Vocationis dictum putandum est: nulla enim conditio Christiani hominis adeo mundanis ac terrenis muneribus alligata ac implicata esse potest, quin Christiana sit, hoc est suis tẽporibus & sua certa ac propria ratione pia, religiosa, De Deo cogitans, Deum inuocans, & deuotionis internæ affectionibus Deum colens, Deoque inhærens. Matrimonio iunctos quomodo id faciant, docet Apostolus sę pè, sanctus Petrus etiam & sanctus Ioannes in suis Epistolis Sed quid est quod à religiosis & deuotionis actionibus magis animum hominis abalienet, quàm vita militaris, siue illa sit soluta & libera, vt in otiosis cessationibus, siue propriis occupationibus implicata, vt in stationibus, & cum bellum geritur? Hanc tamen vitam ad pietatem etiã informat Euangelica Doctrina. Et sanctus Augustinus luculentam de militari institutione Episto-

Ep. 205.

Ep.205. Iam ſcribit Bonifacio Comiti? cuius illud primum præceptum eſt. Hoc inquit primum cogita quando armaris ad pugnam quia virtus tua etiam ipſa corporalis donum Dei eſt: ſic enim cogitabis de dono Dei non facere contra Deum. Vltimum verò illud, in omnibus actibus tuis Deo da claritatem, tibi verò humilitatem. S. Bernardus eadem de re præclarè ſcripſit cũ milites templi Hieroſolymitani inſtituit. Idem ij Patres aliique cum Virginibus, Viduis, Clericis, Epiſcopis, Monachis, Principibus, omnibus denique cuiuſcunque Chriſtianæ profeſſionis hominibus normam ac præcepta viuendi tradunt, quorum caput eſt illud Deuotio erga Deum. *Ser. Exhortatio ad milites templi cap. 4.*

Lib. 4. in 1. Reg. cap. 9. Primum deuotionis indicium eſt mentis cuſtodia, ſic habet S. Gregorius in illa ſcripturæ Verba, comedent, qui vocati ſunt, Ieiuni, inquit, vocantur ad comeſtionem, qui à prauis deſideriis mentem cuſtodiunt, & per gratiam ſpiritus ſancti ad internæ dulcedinis experientiam trahuntur. Vocati ergo ieiuni tunc comedunt, quãdo hi ſpiritualis gratiæ deuotione paſcuntur, qui ad eam percipiendam ſe magna mentis ſuæ cuſtodia parauerũt.

Ibidem. Secundum Indicium eſt ex eodem ſancto Gregorio mortificatio prauarum affectionum appetitionũque noſtrarum, quia inquit carnalia noſtra deſtruimus, cum ardenti deuotione ad cæleſtia ſubleuamur.

Tertium Indicium eſt ſpiritualis cordis lætitia: cui minimè repugnat aliqua eodem ſimul tempore ſpiritualis animi triſtitia, ſiue ea ſit in animæ rationalis appetitu, ſiue in ſenſu, potior tamen & per ſe proprius deuotionis affectus lætitia eſt, quàm triſtitia. Sic docet ſanctus Thomas, ſiquidem ex Dei conſideratione lætitia exiſtit. Memor enim ait Propheta ſui Dei, O delectatus ſum, hanc delectationis voluptatem comitatur certus dolor, quod adhuc tam abſimus longè à Deo quem ardenter expetimus, propterea idem vates: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum. Et poſtea: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes, dum dicitur mihi quotidiè, vbi eſt Deus tuus. Ex recogitatione etiam malorum noſtrorum primò quidem oritur dolor, quod iis ſimus ac fuerimus obnoxij, poſt etiam gaudium quod ex iis per Dei *..2.q.82. ..rt. 4. ..ſal. 76. ..ſal. 41.*

miſericor-

misericordiam partim iam emersimus, partim eripiendos non planè fore certa fide speremus. Sed hæc spiritualis lætitia proximè sequitur amorẽ erga Deum qui fons & parens est Deuotionis, quanquam lætitiæ non semper sicut Deuotionis; potest enim Deuotionis actus sine lætitia spiritus animo exerceri, siue id accidat culpa nostra, siue Dei permissione.

Quartum Indicium est affectio feruida erga Christum Dominum, & præcipuè erga passionem eius Sacratissimam. Est enim Christus Dominus ostium vt ita dicam necessarium ad inuenienda Diuinitatis per contemplationem pascua, præsertim si huius ostij postes & limina, eius quem in passione profudit sanguine oblinantur, & exornentur. Quamobrẽ, sicut ad amandum Deum ait S. Thomas, manu ducimur per Christi amorem, sic ex deuotione erga Christum passum, gradum nobis facimus ad Deuotionem erga Deum. *Ibid. ad 2*

De Actione & occasionibus Obseruantiæ præsertim erga Ecclesiasticos Patres.

CAPVT VIII.

SEQVVNTVR Actiones aliarum Virtutum quæ iustitiam æmulantur, in quibus explicandis quod etiam præstandum erit in partibus Fortitudinis & Temperantiæ, nihil nobis repetendum, quòd scriptum iam alibi à nobis sit propterea breuius agendum. Et quidem de pietate in parentes iam dicta satis sunt. De obseruantia erga Maiores præsertim Religionis Christianæ Præsides Magistratusve plura quę desiderari possunt, adscribimus.

Et primum illud. Obseruantiam non solum esse actionem cultus externi erga Maiores, sed etiam ex voluntate proficisci debere, bonáque affectione erga illos.

Affectio autem oritur ex existimatione recta quam habere debet inferior de præstantia superioris, cui propterea hoc quasi debitum honoris per obseruantiam animi corporisque: exoluit. S. Cregorius in illa verba libri primi Regum: Et non attulerunt ei munera. Spiritualia inquit, munera Rectoribus nostris tribuimus, quando eis debitam honoris reuerentiã offerimus & ea quæ præcipiunt, cum magna deuotione seruamus. Magna enim munera sunt reuerentia honoris, & humilitas subiectionis, quia dum Rectoribus nostris & intus per humilitatem subdimur, & per exteriora obsequia foris honoris reuerentiam exhibemus, munus ei vnum præbemus à corpore, aliud à corde. Superbos postea dicit esse illos, qui neutrum horum præstant.

Lib. 4. in Reg. c. 1.

Deinde considerandа hoc loco est excellentia Christianæ virtutis, eius etiam quæ si cum aliarum Virtutum principibus, Theologicis præsertim conferatur, non tanti nominis ac momenti esse videatur, qualis fortè aliquibus videri posset hæc, qua de nunc agimus, Obseruantia. Mirum enim est, quam exquisitam hanc à nobis requirant sacræ Literæ, nam vt nihil dicam, quod seruos & mancipia ipsa iubent seruire dominis etiam Gentilibus, & insolentibus, tãquam Deo: omittam pariter quod tradunt de recognitione Diuinæ potestatis in Principibus omnibus, qui iure præsunt, qualescumque demum illi sint, siue Christiani, siue Barbari, siue probi siue improbi; Quia non est potestas nisi à Deo, quæ de honore deferendo Magistratibus religionis præscribunt, sunt planè singularia. Proponunt Sacerdotes nobis tanquam Principes. Constitues eos Principes super omnem terram: nec Principes modo, sed reges, Melchisedech Rex Salem, Sacerdos Dei altissimi, nec Reges solum, sed Angelos, Angelus enim Domini exercituum est. Nec Angelos tantum, sed Deos. Constitui te Deum Pharaonis. Deus stetit in Synagoga Deorum. Iccirco vult Deus ipsos audiri à nobis, eorúmque dictis nos præsto esse æquè ac suis. Qui vos audit, me audit Illos non offendi. Nolite tangere Christos meos. Iniurias his factas suas reputat. Non est contra nos murmur vestrum, sed contra

Rom. 12. Psal. 44. Genes. 14. Heb. 7. Mal. 2. Exod. 7. Psal. 81. Psa. 104.

Dominum

Dominum. Scelera aduersus illos commissa seuerissimè vindicat. Exempla vindictæ Diuinæ sunt multa in Sripturis Sacris, illa præcipuè, quæ Moysis tempore edita sunt Diuinitus in Maria sorore improuisa lepra conspersa, & in Core, Dathan & Abiron, eorumque sceleris sociis: quos partim terra dehiscens absorbuit, partim ignis de Cœlo demissus repentè consumpsit. Stat igitur Deo sententia hæc, vt plurimum honoris Sacerdotibus tribuatur huneque honorem sibi delatum existimat. Propterea Sanctus Chrysostomus: An nescitis inquit, quod honor ad ipsum Deum pertinet. Neque igitur respicias eum, cui honor confertur, neque enim debes propter illum, quod tuum est facere, sed propter eum, cuius Sacerdos est: vt & ab illo retributiones vbertim accipias. Propter quod & dicebat: Quod feceris vni horum, & mihi fecit. Et qui accipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. Propria enim facit Deus, quæ in seruos collocantur. Igitur sicut suũ esse honorem & contẽptum dicit. Hæc ille. Ex quibus omnibus quis non intelligit, quantam obseruantiã, eamque quàm non externã modo, sed etiam internã, non conformatã ad specimẽ & oculorum iudiciũ, sed ex animo planè pio atque ad omne submissionis & modestiæ genus sponte propenso nascentem exigant à nobis Sripturæ Diuinæ?

Exod. 16.

Num. 16.

Hom. 66. in Genes.

Matt. 25.

Matt. 10.

Ac sanè innumeræ sunt & magnæ rationes illæ, quæ homines ad hanc obseruantiam præstandam Ecclesiasticis Patribus inducunt: quo simul occasiones sunt valdè opportunæ eandem cum eæ se offerunt, exhibendi. Has breuiter sanctus Prosper sic recenset. Pro peccatis omnibus inquit, velut pro suis infatigabiliter supplicant Deo, Auertunt iram futuræ aduersionis à populo, per Dei gratiam sunt Diuinæ voluntatatis iudices, Ecclesiarum Christi post Apostolos fundatores, Fidelis populi duces, Veritatis assertores, prauæ Doctrinæ hostes, omnibus bonis amabiles, & malè sibi consciis etiam ipso visu terribiles, Vindices opressorum, Patres in fide Catholica regeneratorum, prædicatores cœlestium donorum. Primi præliatores inuisibilium præliorum, Exempla bonorum operum, documenta virtutũ, & forma fidelium,

Lib. 2. de Vita contempl. ca. 2.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Ipsi sunt Ecclesiæ decus, in quibus amplius fulget Eccle-
13. sia, Ipsi columnæ firmissimæ, quibus in Christo funda-
14. tis innititur omnis multitudo credentium, Ipsi etiam
15. ianuæ Ciuitatis æternæ, per quos omnes, qui credunt in
16. Christum, ingrediuntur ad Christum, Ipsi ianitores, qui-
17. bus claues datæ sunt regni cœlorum, Ipsi etiam dispen-
satores regiæ domus, quorum arbitrio in aula regis
æterni diuiduntur gradus, & officia singulorum. Hæc
sanctus Prosper. His addenda præcipua illa & maxi-
ma, & quæ instar omnium aliarum esse debet, quam
etiam longè superat potestas in Christi verum corpus,
illud nimirum consecrandi & conficiendi sub speciebus
panis & vini, ac in hostiam viuis & vita functis homi-
nibus adeò salutarem ac necessariam singulis diebus in
Ecclesia pio ac solemni ritu offerendi. Hæc qui sigil-
latim & accuratè cogitauerit, satis superque habebit
vnde obseruare ac venerari debeat tantos viros. Præser-
tim exemplo præeuntibus in hoc cultu ipsis Imperato-
ribus ac Regibus, aliisque omnibus prudentissimis ac
sanctissimis viris, quod omnibus antè seculis tam multos
dedit Ecclesia. Rufinus de Constantino Magno sic scri-
bit. Cum resedisset (infimo loco, & post trecen-
tos & octodecim Episcopos qui Nicæam conuene-
rant aduersus Arium) suscepit à singulis libellos (iurgio-
rum), quos simul omnes in sinu suo continens, nec in
eis quid contineretur aperiens, ait ad Episcopos: Deus
vos constituit Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de
nobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudi-
camur. Vos autem non potestis ab hominibus iudicari,
Propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium,
& vestra iurgia quæcunque sint, ad Diuinum illud refer-
uentur examen. Et post. Quæ cum dixisset, omnes simul
querimoniarum libellos iussit exuri, ne innotesceret
vlli hominum simultas Sacerdotum. Hæc ibi. Attila
Gothorum Rex sæuissimus, eum honorem habuit Leoni
Sanctissimo Pontifici, vt eo audito, ex Italia in quam in-
gressus omnia iam ad vastitatem designauerat, cum co-
piosissimo exercitu quē ducebat, statim sit in Panoniam
reuersus. Notissima sunt quæ alij Imperatores Iouinia-

Lib. 50. Hist. Ec. c. 2. apud Eusebiū.

nus Teodo

nus, Teodosius, Valentinianus, Gratianus, Teodosius iunior Arcadius, Honorius, in ordinis Sacerdoralis homines, ac in ipsum ordinem vniuersum beneficia & ornamenta contulerint. Certè legem tulit Constantinus (si credimus Theodoreto) qua decreuit plurimũ honoris deberi hominibus in Sacerdotali dignitate constitutis, interitũ interminatus horũ insectatoribus. Multa de aliis principibus viris, Regibus, Imperatoribus antiquioribus afferri possent ad hãc eandẽ rem confirmandã, quæ breuitatis causa omittũtur; illud non silendũ, quod tradunt historiæ, Nicephorus præsertim, cum vt populi Cõstantinopolitani vehementissimo iustissimoque desiderio satisfieret, ab exilio corpus S. Io. Chrysostomi Teodosij iunioris iussu reuocaretur, nũquam loco tumulus dimoueri potuit, donec litteras scripserit supplices imperator quibus petita pro parentibus venia ac fastu, vt ipse dicit Imperiali deposito, quæcunque potuit honoris ac reuerẽtiæ signa erga sacrosanctas eius reliquias ostẽderet. Sic enim positis supra pectus sancti corporis literis, peruigilio peracto, fusisque ad Deum precibus, tum demũ tumulus se adducentibus facilem præbuit, ac curru Imperiali vectus, in sanctorum Apostolorum templum illatus est. Ibi Imperator sacro tumulo clamyde tecto, & fronte atque oculis vrnæ impositis communem supplex precationem pro parentibus fecit; seorsum verò pro matre (hæc causam exilio dederat) precatus est, vt tumuli eius motus, atque strepitus consisteret. Triginta enim & quinque annos iam is quatiebatur, quo tempore scilicet & ipsam Ecclesiam cõcutiebat. Nec ille id non exorauit. Confestim namque vrna eius constitit, hæc ex Nicephoro. De S. Francisco Minorum parente scribunt aliqui dicere eum solitum, si cui sanctorum è cœlo in terram delapso, & cum illo simul Sacerdoti fortè occurrisset, prius se Sacerdotis manibus osculum daturũ, deinde reuerentiam facturum sancto, plus se debere illi significans qui Christi in terris vicem gereret, quam illi, quem iam cum Christo in Cœlis regnare cognosceret.

Lib. 1. Eccles. hist. c. 1.

Lib. 14. Hist. Ec. cap. 43.

Sed est hoc loco respondendum quibusdam imperitorum hominum dictis aduersus patrũ Ecclesiasticorum

reuerentiam. Idque potissimum sensibus ac verbis. S. Io. Chrysostomi honoris eorum patroni optimi & assertoris. Primò quibusdam in mentem venit friuola sanè dubitatio, non tamen contemnenda, num sint illi diuinitus ordinati. Sanctus Chrysostomus. Nempe nisi tu hanc habeas opinionem Deum ordinationis eorum auctorem esse, spes tua inanis facta est. nam si nihil per illum operatur Deus, neque lauacrum habes, neque mysteriorum particeps es, neque benedictionibus fruens. Non ergo Christianus es. Quid ergo? Deus omnes ordinat, per omnes ipse operatur, salutem populi moliens, non illorum intuens merita. Nam si per Asinæ os, si per Balaam scelestum hominem populi causa locutus est, multo magis loquitur per Sacerdotem plebis suæ gratia. Quid enim non agit Deus saluris nostræ causa? quid non loquitur, per quem non operatur? si enim per Iudam operatus est, per Prophetas, quibus dicturus est: Non noui vos, discedite à me, qui operamini iniquitatẽ, perque illos, qui dæmones in nomine suo eiecerunt non magis per Sacerdotes diuino Mysterio famulantes operabitur.

Homil. 2. In cap. 1. Epist. 2. ad Timot.

Matth. 7.

Hæc icciрco scribit S. Chrysostomus, non quod existimet baptismũ à non Sacerdote collatũ non esse validum, nam approbat alibi Baptismũ datũ à Philippo diacono, ab Anania itẽ nondũ Sacerdote. Quin idẽ S. Doctor alio loco cũ Catholica Ecclesia asserit Baptismũ etiã ab Arianis & Eunomianis de ritu Ecclesiæ exhibitũ, esse legitimũ. Loquitur igitur hoc loco S. Chrysostomus de ministro ordinario, quẽ in Baptismo certũ est esse Sacerdotẽ, & ait si Sacerdos, nõ habet potestatẽ à Deo Baptizãdi vt tu dubitas, nec tu ab alio Baptismũ suscepisti, ergo tu nõ es Baptizatus, & perspicuus est sensus ex illis verbis, si Deus non est ordinationis eorũ auctor, hoc est non contulit in eos potestatem Baptizandi ex officio &c.

Hom. 19. in Acta Apost.

In Ps. 14.

Secunda dubitatio est, Sacerdotes fortè honore suo prauis se moribus indignos reddere. Sanctus Chrysostomus. Si præpositorum vitas discutere pergimus, ipsi doctores nostros ordinare contendimus: peruersoque ordine naturali, quæ supra sunt infra esse volumus, vt

superius sint pedes, inferius verò sit caput. Audi quid Paulus dicat, Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, Et iterum. Tu quid iudicas fratrem iudicare non expedit, quanto minus magistrum?

1. Cor. 4.

Rom. 14.

Tertia dubitatio. Non distribuit pauperibus, non benè dispensat Ecclesiæ res. Sanctus Chrysostomus. Vnde tibi id constat? Noli illum culpare antequam discas. Reatum caue plurima quippe ex simplici suspicione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipsum dicentem, descendens videbo si secundum clamorem consumatur, sin autem, vt suam. Quod etsi didicisti, & examinasti, & vidisti, iudicem sustine. Noli præripere Christi iudicis ordinem. Illius est munus ista discutere, nō tuum. Tu seruus vltimus, non Dominus es, ouis ipse es, Pastorem noli curiosè discutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, qui illum accusare præsumis.

Gen. 18.

Quarta dubitatio. Et quomodo ipse mihi dicit, quæ ipse non facit? S. Chrysostomus, Non tibi ipse dicit, nam si illi non obtéperas mercede priuaris. Christus hæc admonet plus aliquid dicā. Ne Paulo quidē obedire oportet, si quid dixerit, proprium, si quid humanum, sed Apostolo Christum in se loquentem circumferenti.

Quinta dubitatio. At debet ille melior esse quàm ego, quia sacerdos est. Sanctus Chrysostomus. Et quid non habet ille amplius, quàm tu? Non labores, non angores, non ærumnas? debet esse te melior. Quid ergo? Nisi sit, teipsum perdis, ac perimis? sunt verba ista plena arrogantiæ. Vnde enim nostri, illum non esse meliorem? Cur teipsum per præcipitia impellis? Nempe si quis dixerit, ille purpurā habet, quamuis scias id, aurem obruis, & cum arguere possis, protinus resilis, teque scire dissimulas, nolens gratis subire periculum. Quid ergo in hoc loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba, audi quid dixerit. Christus. dico autem vobis, quod omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur teipsum quouis arbitraris esse meliorem? cur non ingemiscis magis, ac pectus tundis, atque in humum

Matt 12.

respicis imitando felicem publicanum? Et si enim melior sis, ac fœda existimatione tua cuncta perdidisti. Melior es, tace, vt persistas esse melior, quod si loquaris, omnia exinaniuisti; Pharisæus cùm dixit aduersus Publicanum, non sum sicut iste Publicanus, omnia perdidit. Tu de Sacerdote dicis, non sum sicut iste sacrilegus, & non omnia prorsus amittes? *Luc.18.*

Sexta dubitatio. Quid ergo intueri debeo in Sacerdote? quid ab eo quandoquidem mihi pater est & Dux, expectare? Sanctus Chrysostomus. Magister hic solum iam ordinem implet. Erunt, inquit, omnes docibiles Dei, neque dicent: agnosce Dominum, omnes enim agnoscent me à minimo vsque ad maximum eorum. Reuerere Patrem spiritualem, quod tibi singulis diebus diuina ministrat, Scripturas relegi facit, tui gratia exornat domum Dei, propter te vigilat, propter te vota persoluit, pro te Deum precaturus adstat, tui causa preces exsoluit, pro te apud illum religio, cultúsque & obsequium est, pro te ista omnia. Reuerere hæc ergo atque considera, accede ad ea summa cum reuerentia. At malus ille est & hoc ad te quid? nunquid enim qui malus non est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit: Fides tua ad omnia valet, neque tibi iustus quispiam proderit, nisi ipse fidelis sis, neque nocebit malus, si fueris ipse fidelis; per vaccas in arca operatus est Deus, cùm populum saluare vellet. Non possunt Sacerdotes, quæ Deus ipse largitur, veluti Sacerdotali virtute perfici omnia, quippè diuinæ sunt gratiæ. Horum tantùm est aperire os, cæterum Deus cuncta operatur. Symbolum iste Sacerdos tantummodo implet. Instituere quantum inter Ioannem & Iesum interest, prius tamen quàm à Ioanne Baptizaretur Iesus, non descendit spiritus neque Ioannes descendere fecit. Cur ergo istud fit? vt scias Sacerdotem symbolum implere tantummodo. Nemo homo tantum distat ab homine, quantum à Christo Ioannes, Descendit tamen spiritus, vt discas Deum omnia operari, Deum omnia facere. Volo quiddam adiicere planè mirabile. Et nolite mirari, neque turbemini. Quid verò istud est? sacra ipsa oblatio. Siue illam Petrus, *Io.7. Is.52. Ier.13. Matt.3. Io.1 & 3.*

siue illam Paulus, siue cuiusuis meriti Sacerdos offerat, eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis quamque Sacerdotes modo quoque conficiunt. Nihil habet ista quàm illa minus. Cur id? quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam ante sacrauerat. Quemadmodum enim verba quæ locutus est Christus, eadem sunt, quæ sacerdotes nunc quoque pronunciant, & oblatio eadem est eadémque Baptismi ratio est, adeò omnia fide consistunt. Et hoc igitur Christi corpus, & illud est, qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Christum esse, qui nunc etiam adest, atque operatur.

Septima dubitatio. Quid si doceat Sacerdos aut falsa, aut inutilia? S. Chrysostomus. Si fidei dogma peruertat, etiamsi Angelus sit, obaudire noli, sin verò recta docet noli vitæ, sed verbis intendere. Habes Paulum verbis te operibúsque moderantem.

Vltima dubitatio. At cuius est iudicare Sacerdotem? Rectè Apostolus. Domino suo stat, aut cadit. S. Chrysostomus. Siquidem hoc statuit Deus (nempè tibi hoc officium curamque demandauit) benè facis (corrigendo) peccásque ni facis, sin verò contraria præcipit Deus, noli præsumere, neque ea coneris, quę super te sunt. Insurrexerunt aduersus Aaron post vituli formatam effigiem Core, Datham, & Abiron. Quid ergo? nónne illi periere; Quilibet quæ ad se pertinent, solicitè curet.

Rom. 14.

Num. 16.

Quæ quamquam ita sunt, Sacerdotibus tamen maximè incumbit non solùm ex virtute & sine vitio viuere, sed viam ipsam perfectionis & initio ingredi, & deinde constantissimè pergere. Nec satis, inquit S. Gregorius Nazianzenus habere debet vitiosas animi formas obliterare, nisi meliores quoque notas ipsis substituat, vitæque integritate magis, quàm dignitate, & auctoritate præstet, nec modum sibi vllum honestè viuendi, & in virtute progrediendi constituat, nec lucro potius id quod complexu tenet, quàm detrimento in quod effugit, reputet.

Apolog. 1

* * *

De Obedientiæ actione eiúsque præcipuis Indicijs.

CAPVT IX.

OBEDIENTIA duplex est. Vna qua Deo præcipienti optemperat homo. Altera qua paret homini homo propter Deum. Actio obedientiæ erga Deum est ex animo ac firmiter velle subiici Dei legi ac præcepto, sicque profiteri me Deo subiectum esse, non solùm quia à Deo factus sum, eiúsque voluntate seruatrice sustentor, sed etiam, quia me vitámque meam omnem eius prouidentia ac legibus regi & gubernari vehementer volo, hanc autem esse actionem maximè propriam obedientiæ huius, intelligitur ex eo, quod hæc prorsus mens Dei est, atque consilium, dum præcipit, hancque ob causam potissimum præcipit. Explicat id sanctus Augustinus more suo egregiè, cùm enim docuisset, Diabolum voluisse nullo regente viuere, addit: Homo autem positus sub præcepto audiuit à Domino Deo. Noli, inquit, tangere hanc arborem. Quid est enim illa arbor? si bona est, quare non tango? si mala est quid facit in Paradyso? Prorsus ideò est in Paradyso, quia bona est, sed nolo eam tangas. Quare non tango? Quia obedientem te volo, non contradicentem. Serue audi prius, audi Domini iussum, & tunc iubentis disce consilium. Bona est arbor, nolo tangas, Quare? Quia Dominus sum, & tu seruus. Hæc tota causa est si parua est, dedignaris esse seruus? Quid autem tibi expedit, nisi esse sub Domino? Quomodo eris sub Domino, nisi fueris sub præcepto? Nihil abs te indiget Deus (ait post pauca) nihil ergo tibi debuit iubere? si autem debuit aliquid iubere, vt te quod tibi expedit, sentires esse sub Domino, necesse ab aliquo prohibendus eras, non propter illius arboris malitiam, sed propter tuam obedientiam. Non potuit Deus perfectiùs demonstrare quantum bonum sit obedientia, nisi cùm prohibuisset ab ea re quæ non erat mala. In qua obe-

De verbis Domini, Serm. 34.

dientia tenet palam, sola ibi inobedientia inuenit pœnam. Et posteà. Quare tetigit? Nisi quia sua potestate vti voluit, præceptum rumpere delectauit, vt nullo sibi dominante fieret sicut Deus, quia Deo vtique nullus dominatur. Excussit à ceruice iugum, & disciplinæ habenas non vescendi libidine, sed exultandi animositate dirupit. Hæc S. Augustinus. Ergo velle parere, ac subesse præcepto, proprium est & præcipuum officium obedientiæ quæ Deo præstatur, omissa interim consideratione rei, quæ præcipitur, quæcumque sit illa, siue ad salutem necessaria, vt Deum diligere, ac colere, proximum item amare, & similia siue non aliter mala nisi quia lege prohibetur. Nobilissimam actionem hanc imitatur, id enim par est, Obedientia quæ homini propter Deum defertur. Hæc est, occupatur omninò tota non in cogitatione rei, quæ iubetur, sed iussionis ipsius, nec cùm videt longè peccati suspicione abesse id, quod præcipitur, aliud curat potius, aut cogitat, quàm obtemperare, ac dicto audire quàm potest integerrimè, & accuratissimè. Est hæc sanctorum Patrum doctrina à sancto Gregorio latè declarata. Puer, inquit, Samuel nec vocatus, nec repulsus offenditur, quia vocantis aut repellentis animum videre noluit, qui in hoc solo gaudere nouerat, quod obediuit. Et quia surgere, ad laborem, redire autem ad dormiendum pertinet ad quietem, quid insinuat, nisi quia vtramque nobis vitam præparat, si obedientis animus in eo quod agit, non nisi obedientiæ bonum pensat? præceptum namque in hoc solo pensari debet, quod maioris præceptum est. Et qui obedientiæ bonum exequitur, non iniunctum opus debet considerare, sed fructum, quia ad promerenda æternæ vitæ gaudia non exquiretur qualitas operis, sed motificatio propriæ, & executio alienæ voluntatis. Vnde & Paulus ait: Circumcisio nihil prodest, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum. Iam ergo apud omnipotentem Deum nec ea, quæ ad laborem, nec ea quæ ad quietem pertinent, praua sunt, si æternam vitam parare obedientibus possunt. Quisquis ergo alieno imperio subiectus est, hoc solum consideret, quia quod sibi se-

Lib. 2. in 1. Reg. c. 4.

1. Cor. 7.

cundùm Deum iniungitur, valdè magnum & excelsum in lucro est menti, quod vitam præparet in mercede retributionis. Et plura quæ sequuntur ibidem.

Sed occurrit in actione Obedientiæ res planè mirabilis, & qua ad obedientiam erga maiores commendandam nihil aptiùs excogitari poterat. Deum qui per se potest homini imperate, vt imperauit Abrahæ, Iacob, Moysi, & aliis, nulla necessitate aut accipiendi ab hominibus potestatem, aut consilij sui cum hominibus communicandi, palàm interdum demonstrasse se, cùm sic imperat, nolle tamen fieri quod imperat, nisi Maiorum iudicio, quasi confirmetur, ac probetur prius. Quod sanctus Gregorius non minus acutè, quàm sanctè obseruauit in eadem Samuelis historia. Et notandum ait: Quia quiescentem puerum nesciente Heli Dominus excitat, sed tamen excitato nisi eodem Heli præcipiente vocationis suæ causam nequaquam manifestat, quia electos subditos occulta inspiratione ad supernæ patriæ desiderium erigit, sed per quietem vocare eos ad eam quam diligunt patriam, sine Maiorum licentia non permittit. Quia ergo quoties vocatur puer, toties ire ad Magistrum finitur, quid est aliud, nisi quia ipsa diuinitùs inspirata subiectorum desideria, Maiorum iudició submittuntur? opus namque subditi diuinitùs inspirati, tunc Deo gratum esse cognoscitur, si maioris imperio aut permissione peragatur. Hæc ibi.

Lib. 2. in 1. Reg. cap. 3.

Ex his porrò duæ existunt actiones obedientiæ illustrissimæ proprietates. Prior est, recognoscere dum pares, in præside Deum, nec dubitare eum, in præcipiendo vicem Dei gerere, modo nihil contra Deum vti dictum est, iubeat. Sic habet S. Benedictus in regula, sic S. Bernardus in libro de dispensatione, idque probat S. Basilius in Constitutionibus ex Euangelij verbis. Qui vos recipit, me recipit, & item alio loco, Qui vos audit, me audit. Et addit, Quod Apostolus dixit, intelligendus est in commune legem sanxisse in posteros, qui aliorum futuri erant moderatores, id ex multis, iidemque certissimis diuinarū Literarum testimoniis, manifestissimisq; argumentis probari potest. Et paulò post: Nihil aliud est antistes

Cõst. Monast. c. 23
Matt. 10
Luc. 10.

ſtes,(qui modo diligenter munus exequatur, cui præpoſitus ſit, pietatem videlicet) quàm is, qui perſonam Chriſti ſuſtinet, & ſequeſter eſt inter Deum & homines, qui in ipſius officio ſunt, ſalutem ſacrificans Deo. Atque hoc à Chriſto ipſo docemur, dum Petrum Eccleſiæ ſuæ Paſtorem poſt ſe cõſtituit. Hæc S. Baſilius. Poſterior proprietas eſt, obtemperare ſimpliciter, nulla quæſita præcepti cauſa. S. Chryſoſtomus hanc Deo obediendi rationem expendit in Apoſtolo Paulo, in illa verba quæ Romanis ſcripſit: Nolo autem vos ignorare fratres, quod ſæpè propoſueram venire ad vos, licet præpeditus fuerim ad huc vſque diem. Vide inquit, ſeruilis obedientiæ modum, & ſimul animi admodum grati argumentum. Quod fuerit prohibitus dicit, quamobrem autem non item: neque enim examinat Domini mandatum, ſed daret tantum, quanquam par erat hæſitare, quanam de cauſa vrbem tam ſplendidam, tam magnam, & in quam ſe totius orbis oculi conuerterent, prohiberet Deus quo minus talem magiſtrum tanto tempore aſſequeretur, ſi quidem quiſquis imperantem, dominantemque vrbem vicerit, is & ſubditos paruo negotio adoriatur. At quiſquis regaliore vrbe miſſa ſubditis ſubigendis inſidias parauerit, idem caput ſe negligere oſtendit, ſed tamen nihil horum Paulus curioſè indagat, quin potius incomprehenſibili prouidentiæ cedit, partim animi ſui moderationem ſpectatã faciens, partim nos omnes erudiens, à Deo nunquam exigendam eſſe rationem eorum quæ facit, etiamſi multum eis animus turbari videatur. Domini enim ſolius eſt iubere, famulorum autem parere. Atque hac quidem de cauſa quod prohibitus ſit, dicit, non autem quare prohibitus ſit neque enim ego id ſcio, néque me interrogetis, quænam ſit Dei volũtas, aut ſententia. Nam néque figmentum opifici dicit, quid me ſic finxiſti? qua igitur de cauſa & tu id ſcire elaboras? neſcis illum omnium curam habere, illum ſapientem eſſe, nihil temerè agere, illum te magis amare quam proprij parentes ament, illum lõgo interuallo & patris pietatem, & matris curam vehementiſſimè ſuperare? Itaque nihil amplius per veſtigia. Hæc. S. Criſoſtom. quæ ſuaſio

Io. 21.

Homil. 1. in Ep. ad Rom.

Rom. 1.

S. Patris

S. Patris eo etiam ſpectat, vt iis quæ non ſunt in noſtra poteſtate, ſed à Deo occultiſſimo prouidentiæ ſuæ conſilio immittuntur, qualis ſunt ægritudo corporis, aut etiam animi, paupertas, vexatio, calamitas, orbitas: illuſio, deſtitutio, & alia ſimilia. ita compoſito animo ſimus, vt quod attinet ad obedientiæ actionem poſthabita omni inquiſitione alterius cauſæ in vna Dei voluntate prorſus acquieſcamus, dicamuſque cum Iob: Sicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum, Sátque nobis illud, Dominus eſt, qui iubet.

Iob 1.

Atque hæc eadem ratio efficere debet in obedientis animo parem vt ita dixerim incuriam & inconſiderantiam cauſæ, cum imperat quidpiam nobis homo quicúmque, quem ſibi in cura noſtri vicarium Deus ſubſtituit. Si enim huius ſicut Dei dicto parere debemus, cur non æquè, non inquiramus cur ita iſte dicat, pariter ac negligimus quærere ſi à Deo dicatur? atque hoc ipſum tradunt partes explicatiſſimè, vt alio loco docuimus, grauiſſimè autem ſanctus Gregorius Nazianzenus illis verbis: Oues ne paſcite Paſtores, ne ſupra fines veſtros aſſurgite, iudices ne iudicate, ne legis latoribus leges præſcribite nec deſunt, qui hoc ipſum ex Apoſtolo colligant, dũ ſcribit de præpoſitis, ipſi enim peruigilant, quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris, ac ſi diceret, ad eos ſpectare maximè peruigilare, & videre, quid nobis bonum ſit, & expediat, atque adeo rationem pro nobis reddere in iudicij die eorum, quæ nos ex illorum præſcripto fecimus, vt proinde non nos, ſed illi timere debeant iudicium & condemnationem circa ea, quæ nos de eorum mandato præſtiterimus.

Orat. 9.

. Valē- ia Tom. . diſp. 7. 3. p. 2. Heb. 13.

Quod ſi ſubeat animum illa cogitatio, eum qui præcipit, interdum ad id adduci aut inordinata aliqua animi affectione, aut falſæ alicuius opinionis errore: non iccirco modo abſit à re quam præſcribit omnis culpæ ſuſcipio, minus promptè ac integrè curandum eſt mandatum illud, ſiquidem mandatum inordinatum non eſt, nec vitioſum, ac proinde à Deo eſt, qui ſeparat pretioſum à vili, vtitúrque culpa & errore maiorum ad ſubiectorum vtilitarem. Id quippe eſt Dei vicarium eſt ho-

minem

minem dum iubet, nempe Deum hominis præceptum ad obtemperantis beneficium dirigere, nec permittere vitiatam voluntatem ac mentem præcipientis vlla ratione obesse obtemperanti. Aliquid amplius scribit in hanc sententiam sanctus Gregorius, cum enim retulisset, Antistiti cuidam Romano adulantes clericos persuasisse, vt ad se arcesseret Sanctum Equitium Abbatem, obiurgarétque quod absque Pontificis venia munus Apostolicæ prædicationis obiret, ac miraretur Petrus Diaconus quē secum in eo dialogo colloquentem facit, quod de tali viro surripi pontifici tanto potuerit, respondet, Quid miraris Petre quia fallimur, qui homines sumus. An mēte excidit, Quòd Dauid qui Prophetiæ spiritum habere consueuerat, contra innocentem Ionathæ filium sententiam dedit, cum verba pueri mentientis audiuit? quod tamen quia per Dauid factum est, & occulto Dei iudicio iustum credimus, & tamen humana ratione qualiter iustum fuerit, non videmus. Quid ergo mirum si ore mentientium aliquando in aliud ducimur, qui Prophetę non sumus? Multum verò est, quod vniuscuiusque præsulis mentem curarum densitas vastat, cumque animus diuiditur ad multa: fit minor ad singula, tantoque ei in vnaqualibet re surripitur, quanto latius multis occupatur. Hæc S. Gregorius.

Lib. 1. Dial. c. 4.

Parendum igitur magis etiam hominibus Magistratum gerentibus, cum non mala iubent. Ac si quid contrà nobis in mentem veniat, iudicemusque operepretium id Præsidi aperire, ne ex eius ignoratione præceps ad præcipiendum feratur, id licitum nobis est, tuteque facimus exemplo Moysis, cui cum iussus à Deo adire Pharaonem Regem Ægypti, causaretur linguæ infantiam & tarditatem, audiuit à Domino Aaron frater tuus Leuites scio quod eloquens sit, & erit os tuum. Immo ita nos ante comparare debemus, vt modo absit contraria ac pertinax cupiditas mentis, pro varietate mandatorum variam & ipsi ad parendum voluntatis præparationem adferamus, si enim optabilia, iucundaque per se sunt, quę imponuntur, qualia sunt honorabilia: auerso potius quam propenso adeo animo simus, optandum est, lau-

Exod. 4.

dandum contra cum prompto animo accedimus ad ea obeunda, quæ grauia sunt: difficilia, despicata, vilia, siquidem obedientia soror est humilitatis, eaque maximè nititur, perficiturque: eadem autem humilitate & honorem repudiamus & nos pro Dei gloria ad vilia quæque deiicimus. Hoc subtiliter ac pie sanctus Gregorius. Cum huius inquit mũdi successus præcipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiã ex proprio desiderio anhelat, neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius vitæ prospera libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci, & contumeliæ iubentur nisi ea seipso animus hæc appetat, obedientiæ sibi meritum adimit, quia ad ea, quæ in hac vita despecta sunt inuitus nolénsque descendit. Ad detrimẽtum quippe obedientia ducitur, cum mẽtem ad suspiciẽda probra huius sæculi nequaquam ex parte aliqua etiã sua vota comitatur. Debet ergo obediẽtia & in aduersis ex suo aliquid habere, rursũ in prosperis ex suo aliquid omnimodo nõ habere, quatenus & in aduersis tanto sit gloriosior, quãtum Diuino ordini etiã ex desiderio iungitur: & in prosperis tanto sit verior, quantũ, à præsenti ipsa quã Diuinitus percipit gloria funditus ex mẽte separatur. Hæc ille.

Lib. 35. Mor. c. 13.

Hac eadem humilitate duce si quando non dubitamus id, quod præcipitur cum peccato aut peccati nostri periculo perspicuè coniunctum esse sit fiat, aditum patefacimus nobis vel ad monendum eum qui nos in tantum discrimen coniicit, vel ad imperium prudenter declinandum, tunc enim parendum non esse, satis certũ est, & exploratum, nec deest ex eodẽ S. Gregorio documentum, sic enim scribit de Nonnoso Monacho. Dum quadam die in monasterio vetus oleum deesset, iamque colligendæ oliuæ tempus incumberet, sed fructus in oleis nullus appareret, visum patri monasterij fuerat, vt circumquaque fratres in colligendis oliuis ad exhibenda extraneis opera pergerẽt: quatenus ex mercede sui operis aliquantulum monasterio oleum deportarent.

Lib. 1. Dial. c. 8.

Quod vir Domini Nonnosus fieri cum magna humi-

litate prohibuit ne exeuntes fratres ex monasterio dum lucra olei quærerent, animarum damna paterentur. Addit postea factum Nonnosi Diuino miraculo illi persimile, quod olim ab Helisæo Propheta editum est Diuinitus confirmatum esse, Monasterij enim dolia pauculis olei stillis super fusa Nonnosi precibus oleo plenissima redundarunt. Vt hinc etiam intelligamus, Deum eorum qui ex animo obediétiam colunt singularem patronum ac rectorem esse, vtque non patitur, & cum simpliciter obtemperant, labi, sic cum proprius nihil est, quàm vt labantur; aut errent, si id præcipientium vitio fiat, protinus ab omni eos discrimine liberare. Quod similiter Beato Romualdo accidisse apud Petrum Damianum legimus, cum enim falsi criminis insimulatus à quodam tanquam reus, tamen sceleris pœnas à Discipulis impositas ex animi demissione ac obediendi studio persolueret, atque à sacrificio missæ iam ferè sex menses abstineret, à Deo monitus est, vt satis datū putaret iniustæ aliorum voluntati, seque deinceps sacrosancto altari restitueret, quod cum faceret per mētis excessum ad cœlestes delicias prægustādas raptus qua se priuarat, spirituali voluntate magno cum fœnore perfusus ac recreatus est.

Lib. 4. Reg. c. 4.

In vita S Romua.

De obediendi occasionibus paucis agendum est, ad duas potissimū reducuntur. Prima est expressum & apertum præceptum Præsidis. Secunda est ipsemet eiusdem nutus, ac voluntatis significatio, ad vtramque obedientiæ cultor æquè promptum ac paratum se præstat, nilque illi gratius, quàm Maiorum suorum voluntatem sequi, studiis etiam obreperare, eamque cum perspecta non sunt explorare, ac diuinare: similiter illi de quo scriptum est: In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Hoc est enim quod tradit Salomon: Mens inquit iusti meditatur obedientiam. Meditatur ait, quia nil illi familiarius, nil antiquius; aut gratius, quàm secumet disquirere, quæ sit sui Præsidis mens, quis animus, qua ratione eius voluntatem ad vnguem, & vt aiunt ad literam possit explere: tunc etiā cum non loquitur, vel si loquitur id per interpretem facit, quod admiratur in S. Io. Damasceno ij, qui vitam eius scribunt, non

Psal. 1. Prou. 15.

enim

enim solum ad magistri arbitrium se fingebat totum, sed si quid illi excidisset, quod rumore nuncio vt fit, ad Ioannis aures pertingeret, id ipsum ac si ab ora magistri explicatum mandatum accepisset, quanta maxima poterat alacritate exequebatur, esset illud quantumuis difficile, durum, laboriosum, visu etiam ac odoratu fœdum.

Indicia perfectæ obedientiæ sunt multa. Primum est cum amore ad parendum ducimur. Hanc appellat S. Petrus, Obedientiam charitatis, eiusque sunt omnes illæ charitatis proprietates quas recenset Apostolus in prima Epistola ad Corinthios; quare similiter ac charitas perfecta obedientia patiens est, benigna est non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, & alia quæ ibidem scribit Apostolus. De hac S. Bernardus de Petri & Andrææ vocatione tractans, explicansque quàm promptè vocantem Dominum sint secuti, ait, At illi continuè nihil diiudicantes, aut hæsitantes, non solliciti vnde viuerent, non considerantes quonam modo rudes homines & sine literis prædicatores fieri possent: nihil denique interrogantes, sine omni mora relictis retibus & naui secuti sunt eum. Agnoscite fratres, quoniam propter vos scripta sunt hæc, propter vos singulis annis in Ecclesia recitantur, vt discentes veræ obedientiæ formam castigetis corda vestra in obedientia charitatis, hæc nimirum est, quæ sola commendat obedientiæ nummum, hoc illius argentum est probatum, atque purgatum. Sola est charitas quæ obedientiam gratam facit, & acceptabilem Deo. Hæc ille.

1. Pet. 1.

1. Cor. 13.

Serm. 2. in die S. Andreæ.

Secundum Indicium est, cum quis obediẽdo rationem potius habet animi ac voluntatis præcipientis, quàm verborum quibus imperando vtitur, tunc præsertim, cum qui iubet, ea modestia iubet, vix vt videatur iubeat ne, an roget, talis erat Apostolus, qui Philemoni sic scribit: Multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi, quod ad rem pertinet, propter charitatem magis obsecro, cum sis talis vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi. Quare meritò hæc præcipientis modestia promptam illam ac liberalem obedientiam requirit, de qua idem postea subscribit: Confidens in obedientia tua

ſcripſi tibi,ſciens,quoniam & ſuper id,quod dico facies. Nec id repugnat ſimplicitati, quæ comes eſt Obedientiæ perpetuò, nam vt perfecta obedientia cæca eſt in non inquirenda ratione, cur quidque præcipiatur, ita oculatiſſima eſt in peruidendo intimo præcipientis ſenſu ac voluntate,vt ei quàm poteſt accuratius,planiuſque ſatisfaciat.

Tertium Indicium eſt contemptio ſui ac rerum omnium mundanarũ perfecta deſpicientia, nec enim Chriſtum quis poterit ad obedientiam vſque mortis & crucis imitari,qui ſui contemptu humilitate,patiẽtia,manſuetudine, ſimilibúſque virtutibus aliis pectus non planè munitũ armatúmque geſſerit. Secundum enim charitatem Dei obedientiam propriè gignit ſubmiſſio animi, alit ſui mundíque contemptus, roborat ac perficit patientia & manſuetudo, quam rem non pluribus confirmandam cenſeo,quod apud omnes teſtatiſſima ſit, Ex hiſtoria tantum rem ſub oculis pono.

Leo Oſtienſis Epiſcopus in hiſtoria Caſſinenſi narrat de Carolo Magno,Caroli Regis Frãcorum filio,quemadmodum præ regni cœleſtis deſiderio regno terreno poſthabito,Romã adierit, ſeſeque in manus ſummi Põtificis tradiderit, (is erat Zacharias Papa) quem ille ait, clericũ faciens, poſt aliquot dies huc illum ad B.Benedicti monaſterium cum omnibus opibus ſuis Domino ſub regulari magiſterio ſeruiturũ cum cæteris miſit.Vbi ſub prędicti Abbatis regimine(hic Petronax eſt à B.Benedicto ſextus Caſſinenſis Abbas)cum omni humilitate & deuotione Domino ſeruiens,aliquos tranſegit annos, non autem erit otioſum, quãtæ humilitatis & obedientiæ fuerit,tradere. Cernens Abbas propoſitum eius feruens, volens iuxta regulæ mandatum ipſius explorare patientiam, perſeuerantiamque cognoſcere paucarum ouium, quæ erant in monaſterio curam illi tentauit iniungere, vt quotidie ad paſcendum educeret, paſcentes cuſtodiret,paſtaſque reduceret.Quam ille obedientiam ac ſi ex ore Domini,feruenter amplexus,ſatagebat quotidie, quæ ſibi fuerant imperata perficere. Poſt paucos dies cum longiuſcule paſcendas duxiſſet oues, latrun-

Li.1.c.7.

culi quidam repentè irruentes, aliquas ex eis nitebantur violenter atripere. Tum ille constanter accurrens oues inquit, curæ meæ commissas auferre vos nulla ratione permitto, de me autem quod Dominus permiserit, facere non contradico. Illi autem peruersæ mentis homines eum penitus expoliantes, abire cæperunt. At Carolus detegi pudenda non ferens femoralia tantum ab eis violenter eripuit, cætera patienter eos auferre permisit. Cumque sic nudus ad monasterium rediisset, interrogatus ab Abbate & fratribus, rem gestam ex ordine pandit. Abbas verò probare volens an vera esset, an simulata ista patientia, cœpit eum vehementer arguere, eique segnitiem, ac stultitiam exprobare, cùm ille nihil excusans ad omnia se peccasse fateretur. Iubetur ergo vestiri, & ad opus solitum regredi, cum verò die quadam oues à pastu reduceret, vna ex eis ægra, claudicare cœpit, Videns ergo se ad constitutam horam occurrere nullatenus posse, claudicantem ouiculam imposuit humeris suis, sicque cum omnibus ad monasterium rediit, sed dum rediret, ouiculæ quam gestabat humeris perfundi eum lotio cōtigit. Quod ille quondam præpotens, ille regia dignitate conspicuus tanta patientia pertulit, tanta animi virtute tolerauit, vt ne ouiculā quidem iccirco deposuerit. Id cum Abbati nunciatum fuisset, admiratus tanti viri mansuetudinē, ac prorsus regiā humilitatem, Diuinoque spiritu plenum animaduertens, præcepit, vt iam illo opere omisso, iuxta, hortulum sibi vt sciret, excoleret. Hæc Leo.

Quartum Indicium est, cum animus obtemperantis simpliciter ac prorsus acquiescit in imperantis voluntate, æquè, cum præcipit, quæ spiritualia sunt, ac cum imperat altertius generis quidpiam, & contra. Hoc est enim vt ante diximus, obedire, vt obedias, non quia quod imperatur per se gratum nobis, aut optabiliter iucundum est. In quam sententiam illud est apud S. Gregoriū scriptū. Nec magna lucra ieiunij, nec asperæ vitæ studia deuotis Christi militibus in maiorum præcepto valdè pensanda sunt. Maioris enim est meriti charitatis iniūctā refectio, ieiunio propria deliberatione suscepto.

Lib. 2. in 1. Reg. c. 3.

Qui

Qui enim iussus carnem reficit, inuitus ieiunij præmium deuotius promeruit, & ampliorem mercedem obedientiæ manducando conquisiuit. Atqui dixit Beatus P. Ignatius, obediendum est, cum miraretur medicus, quod feria quarta Maioris hebdomadæ iussui suo obtemperans carnes comedisset.

P. Maff. lib. 3. c. 7. Vita Ign.

De Actione Simplicitatis.

CAPVT X.

SIMPLICITATIS Actio propria est dolo ac simulatione deposita, eum præteferre qui sis, ac vt ait S. Thomas ex cordis duplicitate non vnum prætendere, & aliud intendere. S. Bernardus: Simplicitas cãdor est. Probamus à contrario, nam næuus duplicitas, parum dixi, macula est. Quid duplicitas nisi dolus? sed enim qui dolosè egit in conspectu Dei, inuenta est iniquitas eius ad odium. Et ideo, Beatus cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus, Pulchrè Dominus vtrãque notauit maculam, dolum tristitiamque. Nolite inquit fieri sicut Hypocritæ tristes.

2. 2. quæ. 109. art. 2. ad 4. Ser. 71. in Cant. Psal. 31. Matt. 6.

Circunstantias Actionis huius numerat sanctus Gregorius. Primam, simplices inquit monendi sunt, vt nouerint nonnunquam vera reticere, sicut enim semper dicentem falsitas læsit, ita nonnunquam quibusdam auditu veritas nocuit. Vnde coram discipulis Dominus locutionem suam silentio temperans ait: Multa habeo vobis dicere, sed nunc non potestis illa portare. Secundam, vt sicut fallaciam semper vitant, sic veritatem semper vtiliter proferant. Tertiam vt simplicitatis bono prudentiam adiungant, quatenus sic securitatem de simplicitate possideant, vt circunspectionẽ prudentiæ non amittant. Hinc namque per Doctorem Gentium dicitur: Volo vos sapientes esse in bono, simplices autẽ in malo. Hinc per semetipsã electos suos Veritas admonet dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colũbæ. Quia

3. p. Past. Adm. 12. Io. 16. Rom. 16. Matt. 10

videlicet in electorum cordibus debet & simplicitatem columbæ astutia serpentis acuere, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperare: quatenus nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus studio ex simplicitate torpescant.

Apud Sacras Literas & Patres vsurpatur simplicitatis nomen paulò latius, significatque proprietatem quandam qua excellit Christiana & prisca probitas, nullo simulationis artificio specieve fucata, sed syncera prorsus, & candida, fallere nec cupida, & nescia iniuriæ, & vindictæ nec memor, nec penè dixerim capax, sed ad omnem commiserationem & lenitatem prona, ad benè merendum & gratificandum vt propensa, sic apta. De hac Apostolus vt in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo, & postea glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Euangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos & in omnes, & in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis. In quæ verba sanctus Chrysostomus sic habet. Quis enim non obstupesceret, quis non admiraretur hominem moribus simplicem? vel quis non se iungeret ei, qui subdolus non est? Et quorum aliorum est salus? & quotum magna bona? Nonne pastoribus meritò Euangelium prædicatum est? nonne Ioseph simplex quidam homo erat, & ita, vt nec adulterij suspicione perterreretur, quo peccato perpetrando consentire? Nonne agrestes fuci expertes elegit? Anima inquit benedicta omnis simplex, & iterum. Qui autem ambulat innocenter, ambulat cum fiducia. At dicet quis, Nonne & prudentia opus est? Quid enim aliud est simplicitas quàm prudentia? Quando enim nihil suspicaris malum, neque moliri poteris malum, quando nihil fers molestè, neque vindictam meditari poteris, Contumelia quis te affecit, non doluisti: calumniatus es, nihil inde affectus ex, odio persequitur, & sic quoque nihil affectus es. Via quædam est ad Philosophiã simplicitas. Et paulo post. Quid igitur si in

2. Cor. 9.

Hom. 7. in Acta Apostolorum.

malos inciderit vir talis? Deus qui præcepit esse simplices, porriget manū. Quid simplicius erat Dauide? Quid Saule malignius? Vter igitur superauit? Quid item de Ioseph dices? nonne simpliciter vsus est fratibus? nonne propter hoc probatus fuit, eo quod ipse quidem omnia absque suspicione loquebatur, illi autem malignè insidiabantur. Somnia semel ac iterum dixit, & non sibi cauebat. & iterum ad illos abjit, cibos allaturus, & non sibi cauebat, totum committens Deo. Verum hi erga ipsum tanquam hostem affecti sunt: ipse viciſſim erga illos vt fratres, & poterat Deus non permittere illum incidere in illos, sed permisit, vt ostendatur miraculum: & quod licet illi quod poterant, declarabant, ille tamen vincat, & sic quamuis plagā accipiat, non à seipso, sed ab alio accipit, malignus autem seipsum quidem percutit primum alium autem nullum, & sic sibimetipsi est hostis. Illius anima plena est mœrore perpetuo, cogitationibus semper complicitis siue audiendum, siue dicendum quid sit, omnia trahit ad crimen, omnia incusat. Hæc S. Chrysostomus In eandem sententiam scribit S. Basilius. Simplex inquit, vt columba, qui ne simpliciter quidem de vlciscēdo eo, qui sibi aduersarius sit, cogitat, potiusque in instituto suo benè de illo merendi perseuerat, ex præcepto Apostoli sui dicentis: Vos autem nolite deficere benefacientes. Ex his intelligimus quæ sint occasiones exercendæ simplicitatis, de quibus quia complicatę sunt cum actionibus charitatis patientiæ & mansuetudinis, nihil est quod plura dicamus.

Reg. bre. Inter. 245.

1. Thess. 3.

Indicia simplicitatis inter alia sunt primum longè ab inuidiæ moribus ac cogitationibus abesse. Nam si credimus S. Basilio, simulatio, & morum ingeniique duplicitas, fructus est inuidiæ: Quando inquit in cordis recessu odium retinentes, charitatis speciem ore præferunt homines, non aliter quàm petræ & scopuli marini, qui modica operti aqua magnum ac cæcum non obseruantibus referunt malum.

Ser. de Inuidia.

Alterum Indicium est horrere mendacium, & peccati ac culpæ commissæ excusationem, & sanè ait S Gregorius: Nihil est ad defendendum puritate, hoc est sim-

ſimplicitate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius. Contra quam faciunt qui ſimplices non ſunt, ſed callidi ac vafri. Hi enim toti ſunt ex fraudibus & mendacio compoſiti, ac in ipſo penè facinore deprehenſi ita ſe ſubitis ac commentitiis rationibus eripiunt, ac expediunt, vt dixerit vix comprehenſas manibus anguillas ſtatim è manibus eſſe dilapſas. Sed hoc ipſum ſimilitudine adhuc elegantiore ad magis appoſita explicat S. Gregorius, in illa enim verba Iſaiæ: Ibi habuit foueam Hericius, ſic ait: Hericij nomine impuræ mentis, ſeſéque callidè defendentis duplicitas deſignatur, quia videlicet Hericius cùm apprehenditur, & caput eius cernitur, & pedes videntur, & corpus omne conſpicitur: ſed mox vt apprehenſus fuerit, ſemetipſum in ſphæram colligit, & pedes introrſus ſubtrahit, caput abſcondit, & intra tenentis manus totus ſimul àmittitur, qui totus ſimul antè videbatur. Sic nimirum, ſic impuræ mentes ſunt, cum in ſuis exceſſibus comprehenduntur, caput enim Hericij cernitur, quia quo initio peccator ad culpam acceſſerit, videtur, pedes Hericij conſpiciuntur, quia quibus veſtigiis nequitia ſit perpetrata, cognoſcitur, & tamen adductis repentè excuſationibus, impura mens introrſus pedes colligit, quia cuncta iniquitatis ſuæ veſtigia abſcondit. Caput ſubtrahit, quia miris defenſionibus nec inchoaſſe ſe malum aliquod oſtendit. Et quaſi ſphæra in manu tenentis remanet, quia is, qui concipit, cuncta quę iam cognouerat, ſubito amittens, inuolutum intra conſcientiam peccatorum tenet, & qui totum iam deprehendendo viderat, tergiuerſatione prauæ defenſionis illuſus totum pariter ignorat. Foueam ergo habet Hericius in reprobis, quia malitioſæ mentis duplicitas ſeſe intra ſe colligẽs abſcondit in tenebris defenſionis. Hæc S. Pater.

3. p. Paſt. Adm. 12.
Iſ. 34.

Occaſio igitur non contemnenda oſtendendæ ſimplicitatis eſt, apertè ſimpliciterque fateri commiſſam culpam, non ſe excuſare, non in alium culpam tranſferre.

*

Actiones, occasiones & indicia fortitudinis.

CAPVT XI.

PHILOSOPHI antonomasticè fortitudinis nomen & laudem fortitudini bellicæ tribuerunt, quòd cùm fortitudinis proprium sit animum hominis voluntatemque continere in bono, honestóve aduersus maxima mala, in eóque corroborare ita, vt nec illa timeat, sed patiatur etiam & si opus est, aggrediatur: maximè maximum malorum omnium, quæ corpori imminere possint, mortem; illa potissimum Virtus fortitudinis nomine donanda fuit, qua sese quis publici boni studio aperto mortis periculo obiicit, quod accidere in iusto bello cùm pro communi Reipublicæ bono suscipitur, & geritur, nemo dubitat. Hanc etiam veteres appellarunt Heroicam, propriam Heroum, quos vti fortitudinis gloria præstantissimos celebrauit antiquitas, & verò etiam vt solebat audacter venerata est tanquam Semideos, hominesque de cœlo delapsos. Quod vt similiter sentiant Scriptores sacri, altius tamen aliquid de fortitudine prædicant. Ante omnia donum Dei esse ipsam propriè fortitudinem bellicam, quod Dauid præclarè cecinit toto Psalmo decimo septimo, cuius est initium. Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamẽtum meum & postea. Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum, quod alij sic vertunt. Quoniam in re militari cuneos perrumpo, & in Deo meo murum transilio. Item illud, Deus qui præcinxit me virtute; & posuit immaculatam viam meam, sic, Deus est qui me instruit Virtute Heroica, & viam meam expeditam facit, quod idem est, quod armat me bellica fortitudine, ac vt intelligeremus, Deum non solùm fortitudinis habitum in animo procreare, sed auxilio simul supernaturali iuuare milites suos in ipso conflictu, artémque & ardorem ad pugnã immittere, ait. Qui docet manus meas ad prælium.

Psal. 17.

Vatablus

&, Posuisti vt arcum æreum brachia mea. Hoc est, Instruit manus meas ad pugnam, dátque vt arcum calybeum brachiis meis confringam.

Deinde sacræ Literæ fortitudinem bellicam magna laude dignam existimant. Immò laudantur in libris Regum & Paralipomenon fortes Dauid, hoc est, Heroes, quos habuit Dauid bellorum & victoriarum socios, eorúmque nomina & præclara facta commemorantur. Siquidem vt S. Ambrosius scribit in fortitudine bellica non mediocris honesti ac decori forma est, quod mortem seruituti præferat ac turpitudini, nec abs re de iisdem dicitur ab Apostolo: Fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum. Sed Christiana pietas longè superiorem Philosophica fortitudinem bellicam etiam statuit, cùm eam ad vnam Dei gloriam eiúsque nomen amplificandum dirigit, quod in Scriptura dicitur præliari bella Domini, hoc est, propter Dominum. Propterea Dauid cùm dixisset: Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum, si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. addit: Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea; hoc est, intentio mea, vel vt alij aiunt: O vultus mei quærite Dominum. Quod idem ab fortissimo Iuda Machabæo suis militibus prædicatum est, cùm hortatur illos ante pugnam, vt ante oculos habeant contumeliam, quæ loco sancto ab hostibus iniustè esset illata. Id autem est fortitudinem Christianam tanto antecellere Philosophicam, quantum præstat Dei cultus & honor ipsi honesto, ac honesti bono.

2. Reg. 23
1. Paralt. c. 11. 12.
Lib. 1. off. c. 41.
Heb. 11.
1. Reg. 18
Psal. 26.
2. Mac. 8.

Maiorem item campum fortitudini bellicæ dat Christiana religio, quàm fortè Philosophia; nec enim si rem suo pondere examinemus, fortitudo bellica in angustias vnius publici belli compellenda est. Est, aut esse potest, vnicuique suum bellum, imminet Christiano cuilibet ac pio viro suum ab fidei Christianæ & virtutis hoste periculum, in acie nobis standum est, etsi gladio non petendus hostis, sustinendus certè eius impetus, discrimen capitis subeundum, pro fide, próque virtute, cùm res postulat, vita sanguísque fundendus. Ad bestias pugnaui Ephesi ait Apostolus: Ter virgis cæsus sum, semel lapi-

1. Cor. 15

datus

datus sum, à iudæis quinquies vna minus quadragenas accepi, & de Romano Imperatore Christianos persequête loquês liberatus sum ait de ore Leonis. Et ego stigmata Domini in corpore meo porto, id est, vulnera quæ accepi in antedictis conflictibus pro Christo, vt meritò tandem concludat: bonum certamen certaui. & discipulum monet, vt certet bonum certamen fidei, sed quid miror? cùm Christus ipse nostræ militiæ Imperator & antesignanus apertè pronunciet. Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos, & Iudæis prædicit: & ex illis occideris. An non hæc fortitudo bellica est, cùm quis vitæ discrimen addit, cruciatus, cruces, probra quælibet sustinet, mortem oppetit Christi fidei ac religionis causa? Certè sanctus Ambrosius cùm de bellica fortitudine disseruisset, statim addit: Quid autem de martyrum dicam passionibus? non minorem de superbo Rege Antiocho Machabæi pueri reuexerunt triumphum, quàm parentes proprij, siquidem illi armati, isti sine armis vicerunt. Stetit inuicta septem puerorum cohors regij cincta legionibus, defecerunt supplicia, cesserunt tortores, non defecerunt martyres. Quid de matre loquar, quæ spectabat læta filiorum, quot funera tot trophæa? Quid de sancta Agnete, quæ in duarum maximarum rerum posita periculo, castitatis, & salutis, castitatem protexit, salutem cum immortalitate commutauit? Non prætereamus sanctum Laurentium, qui cùm videret Sixtum Episcopum suum ad martyrium duci, flere cœpit, non passionem illius, sed suam remansionem. Hæc ille. Sanctus Thomas autem huius rei hanc rationem adfert: pertinet, ait, ad fortitudinem firmitatem animi præbere contra pericula mortis, non solùm quæ imminent in bello communi, sed etiam quæ imminent in particulari impugnatione, quæ communi nomine bellum dici potest, & post Martyres sustinent personales impugnationes propter summum bonum, quod est Deus. Et ideò eorum fortitudo præcipuè commendatur, nec extra genus fortitudinis, quæ est circa bellica.

2. Tim. 4. *Gal. 6.* *2. Tim. 4.* *1. Tim. 6.* *Luc. 10.* *Matt. 23* *Lib. 1. off. c. 41.* *2. 2. q. 123 art. 5.* *Ad primum.*

Sed adhuc latiùs patet fortitudo Christiana, munit

enim & corroborat hominem aduersus quæcumque alia vitæ discrimina. Nullum quippè eiusmodi est quod ob virtutem Deique gloriam non possit incurri. Adfert duo S.Thomas.Primùm est,cùm minimè discedimus ab officio aduersus peste laborantem amicum cum manifesto aut probabili contagionis periculo.Alterum est,cùm vt pium negotium prosequamur, inimus viam latrociniis,aut nauigationem naufragiis infamem.Ad primum gnus pertinet ministrare peste correptis,quod antiquissimum est in Ecclesia pietatis exemplum simul & fortitudini, sic enim legimus apud Eusebium Cæsariensem ex Epistola S.Dionysij Episcopi Alexandrini, Valeriani Imperatoris tempore, cùm Alexandriæ sæuissima pestis grassaretur,multi sancti Presbyteri,Diaconi, & alij plurimi morbo laborantibus ministrantes, mortem oppetiuere libentissimè. Virtutis ergo ait S.Dionysius, multum laudati,adeò vt hoc mortis genus quod propter incredibilem pietatem, & robustam fidem suscipiebatur, nihil à martyrij splendore abesse videretur. Cui muneri se nostris hisce temporibus voto addixit noua Clericorum religio infirmis ministrantium.& vidi ego Mediolani anno Domini 1576. eidem mancipatos cum sanctissimo Cardinale Carolo Borromæo Archiepiscopo plurimos clericorum & religiosorum ordinum homines,maximè verò Cappucinos, & Societatis Iesu, è quibus duos integerrimos viros ac iam maturos cœlo,cœlo dedimus, vt spetamus P.Geordium Farinam Cuniesem, Subalpinum,& P.Franciscum Centurionem,Genuensem patricium, homines qui tradiderant animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi,ad se illi charitatis officio de Maiorum consensu spontè deuouerant,quod ante illos exemplum pietatis ediderat Lutetiæ P.Pascasius Broetus Gallus, vnus ex primis B P N.Ignatij sociis,ac similiter peste consumptus, & præstiterunt alibi alij, quos hic locus non est commemorandi. Ad eandem piam fortitudinem spectat leprosorum cura quibusdam sanctis viris ac fœminis admodum familiaris,quę quam Deo grata extiterit, miraculis etiam prodigiisque ipse non semel testatum voluit.

Ibid.

Lib.6. hist.Eccl. c.16.& 17.

Ad

Ad posterioris generis exempla referũtur nauigationes piorum & religiosorum hominum, qui non aliam ob causam, quàm ob vnam fidei Christi gloriam & animarum salutem, ad Indos vtrosque, Sinas, Iaponios vsque transmittunt. Occeano nimirum vniuerso, nauigatione longissima multorum mensium, ne dicam annorum, perpetua semper, nihilque portuosa, incertis magnísque periculis dubia, sed certis penè nec nisi grauissimis famosa, maximè ad Bonæ Spei promontorium: mari nonnunquam prædonum refertissimo, horumque non nisi hæreticorum, quales fuerunt illi, qui anno Domini 1570. & 1571. cum Lucitanicas naues inuasissent, ac superassent in nostræ Societatis homines primo impetu facto, primum 39. deinde 12. partim in ipsa naui fœdè necarunt, partim per summam immanitatem membris amputatis aquis suffocarunt, nõ aliam ob causam, quàm quod vt ipsi clamabant, Euangelicam Romanamque fidem in Brasiliam importarent. Huius generis sunt nobiles illæ peregrinationes Catholicæ fidei causa susceptæ à multis piis hominibus doctisque sacerdotibus ad Infideles, & Turcas, ad Hæreticos, maximè ad Britannos, quorum in horreum Domini reportátos manipulos litteris inde allatis non solum, sed plerosque etiam ex illis illustri martyrio coronatos, rem Christianam plurimum auxisse intelligimus.

Sed nec hic finis est actionum fortitudinis. Sit antedicta fortitudo publica, ciuilis, politica aduersus publica mala restat priuata & domestica, cuius est propria, multa magnáque mala ferre fortiter, ac tolerare. Numerantur hæc à quibusdam sic, ægritudo, luctus, exilium, egestas, carcer, orbitas, repulsa, infamia, dolores, ex patria, liberis parentibus, vxoribus, propinquis, amicis, aliaque similia, quæ omnia fortitudo non solum vt ferantur, præstat, sed etiam vt constanter superentur S. Ambrosi. id in S. Iob considerandũ proponit. Quid horum inquit, S. Iob vel in Virtute defuit, vel in Vitio obrepsit? Quomodo laborem ægritudinis, frigoris, famis, pertulit? Quomodo despexit salutis periculum. Nunquid rapinis diuitiæ coaceruatæ, de quibus tãta in opibus affluebãt? Nunquid

Lib. 1. off. cap. 39.

auaritia,ſenſus,aut voluptatis ſtudia,cupiditateſque excitauit? Nunquid trium regum iniurioſa contentio, vel ſeruorum contumelia in iram excuſſit? Nunquid gloria ſicut leuē extulit, qui imprecabatur grauia ſibi ſi vnquã vel non voluntariam celauiſſet culpam, vel reueritus eſſet multitudinem plebis,quo minus annunciaret eam in conſpectu omnium? Quis igitur tam fortis,quàm Sanctus Iob.Hæc ibi.

Sanctus Auguſtinus aliquid amplius ſubjicit Chriſtianæ fortitudini non ſolum vitæ huius mala, ſed bona etiam, nempè illecebras terrenæ felicitatis omnes, quæ ita robuſtæ ſunt, vt ſi Chriſto credimus, ſuffocent vi ſua Diuini Verbi ac gratiæ ſatus in anima: immo ipſum interiorem hominem. Hoc eſt enim illud,à ſolicitudinibus,diuitiis & voluptatibus vitę euntes,ſuffocantur. Vnde ait: Si non re ſubuertit ventus interior: Magnæ virtutis eſt cum felicitate luctari, ne illiceat,ne corrumpat, ne ipſa ſubuertat felicitas. Magnæ inquam Virtutis eſt cum felicitate luctari Magnæ infelicitatis eſt à felicitate vinci, Diſce calcare ſeculum, loquitur verò eo loco S. Auguſtinus de animi firmitate ac robore virtutis.

[S]erm.13. [d]e Verbis [D]omini.

Occaſiones Exercẽdæ fortitudinis externæ, notæ ſunt & in proſpectu: mala ſcilicet vel præſentia, vel imminentia. Paſcebat ait Dauid ſeruus tuus patris ſui gregem & veniebat vel Leo, vel Vrſus, & tollebat arietem de medio gregis,& perſequebar eos, & percutiebam,eruebamque de ore eorum, & illi conſurgebant aduerſum me, & apprehendebam mentem eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos. Nam & Leonem,& Vrſum interfeci ego ſeruus tuus. Similiter de militibus Iudæ Machabæi dicitur, viginti iuuenes ex his qui cum Machabeo erant accenſis animis propter blaſphemiam viriliter acceſſerunt ad murum, & feroci animo incedentes aſcendebant, Denique inquit Salomon: Tempus belli & tempus pacis, & ante: Tempus occidendi, & tempus ſanandi,tempus deſtruendi,& tempus ædificandi,& alibi. Fili conſerua tempus,& diuita à malo:pro anima tua ne confundaris dicere verum. Nec accipias faciem aduerſus faciem tuam, nec aduerſus animam tuam mendacium.

[L]ibr. 1. [R]eg.c.17.

[L]ibr. 2. [M]achab. [ca]p.10.

[E]ccl. 3.

[E]ccl.4.

dacium. Ne reuerearis proximum tuum in casu suo. Nec retineas verbum in tempore salutis.

Cæterum, occasiones internæ attendendæ magis sunt viro, qui sese studet fortiter gerere, aut exercere. Reducuntur autem ad duo capita, alias enim subministrat timor, alias fiducia, siue audacia, siquidem in vtriusque recta moderatione versatur animi fortitudo vniuersa. Sunt qui nihil sibi timendũ statuant, & hi temerarij sunt, præcipites, proiecti, stulti, ac si non his malis obnoxij, thrasones certè, militesque gloriosi, & in quos illud rectè dicitur: Mauors ventosa in lingua pedibusque fugacibus istis semper erit. Alij sibi pauenda omnia putant, laruas etiam & vmbras, ipsasmet cogitationes & phantasiæ suæ simulacra, similes pueris qui ad leuia quælibet horrescunt, ad ficta etiam terriculamenta. Forti viro cognoscenda mala, ponderanda etiã, & si fieri potest quando necessaria non semper sunt, declinanda, at cum iam vel adsunt, vel impendent, excusso timore fortiter ferenda, & animose si res exigit, adeunda sunt, honesti causa, multò maximè propter bonum publicum, Deique gloriam. Habet autem non exiguam vtilitatem monitum illud Cassiani; quo iubet, vt interdum fingamus animo, itaque nos comparemus, ac si periculis ipsis iam præsentes essemus, versaremurque in discrimine, vt ea meditatione quasi præludio exercitati, instruamus nos ipsos ad omnem tolerantiam perpessionemque malorũ. Quare timor mali si animum aduertamus, prænuncius est hominem exsuscitans ad fortitudinis actum obeundum, magísque turbarum aut campanarum sonitus. Nec alia ratione comprimitur aut fugatur metus, quàm si adhibita in consilium ratione, mentis robur illico concitetur, constantiáque confirmetur animus aduersus periculum, quod prospicimus. Quoties igitur timor is in mentem pupugerit, toties accedi nos Diuinitus existimemus ad fortitudinem amplectendam, dicamúsque cum Dauide; Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum, & cur timebo in die mala? vinci malis præsertim extremis, solet interdum timor, sed hæc victoria non tam fortis animi est, quàm desperati, qualis fortassis

Virgilius. libr. 11. Æneid.

Collat. 19 cap. 16.

Psal. 26.
Psal. 48.

inerat Sabinis illis mulieribus, de quibus Liuius scripsit victo malis muliebri pauore ausas in tela se volitantia inferre. Fortis ac magni animi sine dubio factum Iudith, quæ quanquam expauit initio, Diuinitus tamen confirmata, ausa tantum facinus est, quantum ne cogitassent fortissimi quique exercitatissimique belli Duces. Prudentiæ & fortitudinis aduersus timorem fuit & illud, quod gestum à Iacob memorat Sacræ Literæ. Qui cum valdè timeret occursum Esau fratris sui, non concidit tamen animo, sed diuisit populum qui secum erat, greges quoque in duas turmas, dicens: si venerit Esau ad vnam turmam, & percusserit eam, alia turma quæ reliqua est, saluabitur.

Iudith.13.

Gen.32.

Audaciç proprior est fortitudo, à timore lõgius abest. Iccirco facilius audax fortis euadit, quàm meticulosus, quanquam audaces licet initio acres sint, & feruidi, immò pertinaces, & præcipites, cum tamen res ex sententia non succedit, paulatim deficiunt, ipsisque meticulosis timidiores etiam sunt: audacibus iccirco medemur duplici ratione: prior est, qua curatur mentis obstinatio, ac in propria voluntate obduratio, exemplo præsertim Domini. De quo sanctus Gregorius sic. Solerter hi aspiciant, quia filius hominis cui vna cum Patre semper voluntas est, vt exemplum nobis frangendæ nostræ volũtatis præbeat, dicit: Nõ veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Patris. Qui vt adhuc virtutis huius gratiam commendaret, seruaturum se hoc in extremo iudicio perhibet, cum ait: Ego à me ipso non possum facere quicquam, sed sicut audio, iudico. Qua itaque conscientia dedignatur homo, alienæ voluntati acquiescere quando Dei, & hominis filius cũ virtutis gloriam venit ostendere, testatur se non à semetipso iudicare? Verùm non aboletur propriæ voluntatis morbus, nisi per recta concilia remedium adferatur mente, quæ voluntati facem præfert, tollatúrque proprium concilium, quod quia tãquam charissimam filiam osculatur audax, præcipitat: quæ posterior ratio est sanandi audaces. Sic habet de his hominibus idem S. Gregorius; Præcipites sæpè in malis corruunt, dum bona minimè discernunt

3.p. Past. adm.19.

Ioan. 6.

Ioan. 5.

3.p. Past. Adm. 16.

Qui nequaquam quid, quando, vel quomodo quæque agunt, inspiciunt, sed plerumque acta quia ita non debuerunt agere, cognoscunt. Quibus sub auditoris specie rectè per Salomonem dicitur: Fili sine consilio nihil facias, & post factum non pænitebit. Et rursum: Palpebræ tuæ præcedát gressus tuos. Palpebræ quidem gressus præceduut, cum operationem nostram recta consilia præueniunt. Hæc S. Gregorius. Occasionem igitur exercendæ fortitudinis non exiguam præbet audacia, si consilijs opportunis teneatur ac refrænetur, maximè verò vt obstetur initijs in inchoanda re, qua de agitur, siquidem quãquam periculum ab audacia imminet forti viro etiam in progressu, plerunque tamen cum sese produnt impedimenta ac difficultates graues, quod accidit in progressu, deferuescit audacia, & timor exoritur, vt non tam contra audaciam, tunc, quàm contra timorem pugnandum sit, sic Aman audacter iubet parari excelsam crucem ad suffigendum in ea Mardochæum, sed cum intuetur, se interim ministrum constitui à Rege eius honoris, gloriæque præconem publicum, domum suam lugens reuersus præque metu ac pudore caput opertus, consilium quærit à consiliariis, & vel inuitus audit: Non poteris ei resistere, sed cades in cõspectu eius. Et qui tam audacter insana consilia secutus Roboam populo dura responderat, post serò sapiens, sibique suæque saluti non nisi turpi fuga consuluit. Denique qui cor suum obdurat, ait Sapiens, corruet in malum. Initium porro capiendi boni consilij est pietatis in Deum studium, eiusque gloriæ intentio recta, siquidem scribitur à Salomone: Qui inquirunt Dominum animaduertunt omnia.

Eccl.33. *Prou.4.* *Esther.6.* *Lib.3. Reg.c.12.* *Prou.28.* *Ibid.*

Primum fortitudinis Indicium est mortificatio passionum omniũ, intelligetur id ex ijs quæ scribit sanctus Gregorius. Alia iustorũ, alia est fortitudo reproborum. Iustorum quippe fortitudo est carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Reproborum verò fortitudo est, transitoria sine cessatione diligere contra

Lib.7. Mor.c. 9.

flagella

flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium nec aduersitate quiescere, ad inanem gloriam, etiam cum vitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladiis impugnare, in semetipsis spem ponere. iniquitatem quotidiè sine vllo desiderij defectu perpetrare, & post. Quam benè vtramque fortitudinem Isaias complexus est? Qui confidunt in Domino mutabunt fortitudinem. Qui enim nequaquam sument, sed mutabunt, dixit, profectò patenter innotuit, aliam esse quæ proponitur, & aliam, quæ inchoatur. An non etiam reprobi fortes sunt, qui ad præsentis vitæ concupiscentiam tot laboribus currunt, periculis se audenter obiiciunt, pro lucris contumelias libenter ferunt, ab appetitus sui libidine nulla victi contrarietate resiliunt, permissionibus durescunt, & mala mundi tolerant pro mundo, eiúsque, vt ita dixerim, gaudia quærentes, perdunt, nec tamen hæc perdendo fatigantur? Vnde benè ex humani generis voce per Ieremiam dicitur: Inebriauit absinthio. Post: At contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis, studet, finem suum conspicit, vita præsens quàm sit transitoria attendit, & pro ea exterius labores perpeti renuit, cuius extrinsecus delectationem vicit. Hæc S. Pater.

Isai. 40. *Thren. 3.*

Alterum Christianæ fortitudinis indicium est coniunctio cum Deo per charitatis amorem. Sic S. Augustinus: Ille verissimè atque certissimè inuictus homo est, qui cohæret Deo, non vel ab eo aliquid boni extra mereatur, sed cui nihil aliud, quàm ipsum hærere Deo bonum est. Hic vir quamdiu est in hac vita, vtitur amico ad rependendam gratiam, vtitur inimico ad patientiam, vtitur quibus potest ad beneficentiam, vtitur omnibus ad beneuolentiam. Et quanquam temporalia non diligat, ipse rectè vtitur temporalibus, & pro eorum sorte hominibus consulit, si æqualiter non potest omnibus. quare si aliquem familiarium suorum promptius, quàm quemlibet alloquitur, non eum magis diligit, sed ad eum habet maiorem fiduciam, & apertiorem temporis ianuam. Tractat enim tempori deditos tantò melius,

Lib. de vera Religione, c. 47.

quanto minus ipse obligatus est tempori. Cum itaque omnibus, quos pariter diligit, prodesse non possit nisi coniunctioribus prodesse malit, iniustus est. Non ergo iste affligitur morte cuiusquam, quoniam qui toto animo Deum diligit, nouit, nec sibi perire quod Deo non perit. Nec cuiusquam miseria miser est, quia nec cuiusquam iustitia iustus est. Et si aliquando fortè huius periculo vel errore, vel dolore commouetur vsque ad illius auxilium, aut correctionem, aut consolationem, non vsque ad suam subuersionem valere patitur. In omnibus autem laboribus futuræ quietis certa expectatione non frangitur, & post. Huic viro in tribulationibus parum est, non contristari, nisi etiam gaudeat, sciens quod tribulatio patientiam operatur. Hæc ibi. Porrò huius fortitudinis adeò magnæ ac prorsus inuictæ non alia radix est atque origo, quam Dei gratia & auxilium quo verè fortis vnicè nititur. Hoc alibi explicat idem Pater. Multos ait, impedit à firmitate præsumptio firmitatis, nemo erit à Deo firmus, nisi qui se, seipso sentit infirmum. In Psalmo pluuiam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, infirmata est, tu verò perfecisti eam. Agnouit se esse infirmam, vt firma non in te, firmaretur, si non infirmaretur, vt abs te in te perficeretur. Vide infirmitatis huius portiunculam. Paulum vide infirmatum qui dixit: Non sum idoneus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Quare ergo Apostolus es? Gratia Dei sum id, quod sum. De Petro etiam cum iussus ambulat super aquas addit, præsumpsit de Domino, potuit de Domino. Psalmus loquitur: Si dicebam motus est pes meus. Quare motus? nisi quia meus. Et quid sequitur? misericordia tua Domine adiuuabit me, non virtus mea, sed misericodia tua, vbi est illud: Quis inuocauit, & desertus est ab eo? Vbi & illud: Et omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: hæc S. Augustinus. Sed videantur hæc remotiora & communia Indicia fortitudinis.

Serm. 13. *De Verbis Domini* *Psal.* 67. 1. *Cor.* 15. *Mat.* 14. *Psal.* 39. *Eccl.* 2. *Ioel.* 2. *Rom.* 10.

Tertium Indicium est, Inexpectata & repentina mala constanter ferre. Id ex Philosophia accipiunt, & probant Theologi omnes tanquam proprium spectatæ ac

solidæ fortitudinis signum neque enim in ijs, quæ repentè accidunt locus est consilio, aut deliberationi, nec datur spatium colligendi ac confirmandi animum in improuisis & inopinatis euentibus, in ijs igitur non consternari animo, non dimoueri loco, sed sese fortiter gerere, siue inchoando, siue prosequendo quod inchoaueras, argumentum est animi habitu fortitudinis planè confirmati. Fortis viri est ait S Ambrosius, non dissimulare cum aliquid immineat, sed prætendere, & tanquam de specula quadam mentis obuiare cognitione prouida rebus futuris, ne fortè dicat postea, ideo in ista incidi, quia non arbitrabar posse euenire, sed id præstat fortis cum suppetit tempus. Hoc si desit, vt in subitis casibus, non nisi habitu fortitudinis aut peculiari aliqua Dei ope quæ habitum æquet, iuuari potest ad fortiter agendum. Habitus igitur par est in repentinis motibus meditationi & præparationi animi, qua vtitur vir fortis cum ex cõcilio & maturè agit, quales fuerunt plæræque Samsonis actiones, & aliquæ etiam Iudæ Machabæi.

Lib. 1. off. cap. 38.

Quartum indicium, fortis vir nihil dolo agit, nihil fraude, virtutem qua præditus est, præsefert palam, sine arrogantia tamen & leuitate, eaque nititur vna, quare tam sæpè Græci illi qui Troiam expugnarunt apud poetam criminis insimulantur, ingentia eorum furta traducuntur, ac tenebræ, quarum fiducia ad ea patranda prodibant: nullusque finis est exagitandi, & exprobandi alui decantati illius equi, quo se condiderant ad vrbis excidium dolosè instruendum, certè Dauid quàm fortitudinem à Deo acceperit, ac secutus sit, quàque labis omnis ac fraudis purus fuerit, indicat, cum ait: Deus qui præcinxit me virtute, & posuit immaculatam viam meam.

Psal. 17.

Sed indicauit facto sæpissimè, præsertim aduersus Saulem, quem cum probè sciret capitis ac gloriæ suæ inimicissimum, essetque in eius potestate eum clam interficiendi, per summum animi candorem ac Heroicam fortitudinem à facinore semper abstinuit, adeo, vt etiam cum semel abscidisset oram clamydis Saulis ad faciendam fidẽ occasionis, quã habuerat eum de medio tollendi, propter hoc ipsum pupugerit, vt Scriptura dicit, cor

1. Reg. 14.

suum,sermonibusque confregerit viros suos,ne consurgerent in Saul. Et hoc ipsum simulque cogitationẽ quæ inciderat in animum occasionis tam oportunæ non prætermittendæ eidem Sauli paulo post simpliciter aperuit. Quod quanquam ita est, non iccirco tamen vir fortis prudentiam repudiat,quin asciscit potius, eamque sequitur tanquam veræ fortitudinis normã,neç enim candorem odit prudentia,sed informat, & regit,ideo enim illi copullatur à Domino, & Salomone auctore,Sapiens timet,& declinat à malo & qui patiens est,hoc est fortis multa gubernatur prudentia.

Prou. 14.

Quintum indicium Christianæ fortitudinis est martyrij pro Christo cupiditas, cum enim martyrium actus sit fortitudinis, habitus autem ad Actum stimulet eam facultatẽ animi,quæ sedes eius est,quis dubitet fortitudinis perfectæ habitum non concitare voluntatẽ hominis quam occupat, ad principem nobilissimumque eius actum,quod est martyrium?

De propria Patientiæ Actione,eiusque Exercitatione.

CAPVT XII.

PATIENTIAE Actio valde propria est moderati mœrores,qui extrinsecus adferuntur animo à rebus aduersis.Sic habet S.Thomas. Qui non propterea negat patientiam versari in cohibenda tristitia illa, quæ sponte nonnunquam excitatur in animo ex naturæ ad eã propensione,vt melãcolicis accidit, siquidẽ & ipse id alibi significat & rationi consentaneũ est,cũ enim tristitia illa ex viciata in Adamo natura propagata, recti honestique fines facilè trãsiliat, euadatq; immodica rationẽ virtutẽque coercẽtẽ exigit,vt ne excrescat in vitiũ.Igitur propriè patiẽtia aduersus mœrorem omnem pugnat, animũque firmat, ac munit, non solùm ad minuendum, sed ad planè

2.2. quæ 136. art. 2.ad.1.

profligandum mœrorem. Omnis amaritudo tollatur à vobis ait Apostolus, de patientia loquens, vt exponit S. Gregorius, & Hebræis scribens aduersus mœrorem disciplinæ Domini monet cogitandum, serióque attendendum, ne quis desit gratiæ Dei, & ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, ne qua radix ait, ad radicem igitur securim mittendam, & vitium radicitus conuellendum suadet. Et hoc quidem facile persuadetur, non ita facile quod persuasum est, re ipsa præstatur.

Ephes. 4.
3. p. Past. Adm. 10.
Heb. 12.

Duabus autem rationibus potissimum vinci mœrorem S. Chrysostomus est auctor. Piis cogitationibus & oratione. Sic habet. Conuenit & cum his vna immò ante has orationibus, perpetuisque precationibus has tenebras dispergere, & dissipare: Nam & Beatus Dauid magnus ille vir, atque mirabilis his medicamentis semper vsus est, hisque plurimos dolores pressurarum remouit, ac repulit. Nunc quidem orans ac dicens, tribulationes cordis mei dissiparæ sunt, de necessitatibus meis erue me: nunc piis ac religiosis cogitationibus admotis, inquiens, Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. Rursumque ex cogitationib. huiusmodi ad orationes conuersus: Remitte mihi vt refrigeret, priusque abeam, & vltra iam non ero. Atque ab orationibus ad cogitationes. Quid enim ait, mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram. Ita & Iob vxori quæ verba diabolica suggerebat, piis cogitationibus reluctabatur illamque increpans dicebat: Si bona suscepimus de manu Domini, mala autem quare nõ sustinebimus? Ad Deum verò precibus vtebatur. Beatus verò Paulus vtrisque his armis eos, qui in pressuris ac tentationibus erant, iuuabat, nunc quidem dicens. Si autem extra disciplinã estis, ergo adulteri, nõ filij. Quis enim filius, quem non corripit pater? Nuncque orans. Fidelis inquit Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis. Et rursum: Siquidem iustum apud Deum est, retribuere retributionem his, qui vos tribulẽt, & vobis qui tribulamini, requiem. Si igitur his armis ipse quoque vsus fueris, ac teipsum perfectè vndique armaueris cogitationibus piis,

In fine lib. 3. de prouid.
Psal. 24.
Psal. 42.
Psal. 38.
Psal. 72.
Iob. 2.
Heb. 12.
1. Cor. 10.
2. Thes. 1.

mœroris retundes impetum, orationibus verò tam tuis quàm aliorũ reveluti vallo fortissimo muniens celeriter disciplinæ istius percipies fructus. Hæc S.Chrysostom.

Cum igitur sese objiciunt mœrendi occasiones, mœroresque ipsi vel concitantur, vel sese intrudunt in animum, tunc persuasum nobis sit, adesse simul occasiones exercendæ patientiæ, ac contra mœrores strenuè repugnandi. Et quidem de oratione aduersus mœrorem Deo facienda sat sint quæ S.Chrysostomus tradit, de cogitationibus aduersus illum suscipiendis paulo plura à nobis hic dicenda sunt.

Cogitationes porrò aduersus mœrorem aliquæ sunt veluti generales & communia quasi remedia aduersus omnes quas timemus aut accipimus, calamitates: aliæ propriè pugnant contra singulas cuiusque generis molestias & incommoda, quæ nobis adferuntur. Primi generis sunt hæ ex S.Chrysostomo.

Primò. Certum est ait, Christianum si quando tristetur, duas tantum habere mœroris causas, vel cum ipse, vel cum proximus offendit Deum.

In fine lib. 3. de prouid. 2.

Secundò Eos qui superna non terrena sapiũt, non solum ira & concupiscentia, cæterisque perturbationibus, sed mœrore, etiam abstinere conuenit. Hic enim longè pluribus quam perturbationes illæ, nos incommodis afficit, prorsusque necesse est, aduersus illum nos fortissimè insurgere, nisi omninò perire velimus.

2. Lib. 2. de prou. paulo post princip.

Tertiò. Non est ita difficile mœrorem sicut alias perturbationes depellere. Et cuius hoc inquit, difficultatis amantissimè? Nam si concupiscentia esset aliqua, si corporum turpis atque insanus amor, si inanis gloriæ pestis, vitium perfectò superatu difficillimum, aut aliquid perturbationum huiusmodi, meritò hæreres & esses de huiusmodi liberatione solicitus. Eos enim qui his capti sunt, non quidem est impossibile, difficillimum tamen ea retia diffugere. Cur id? quia voluptas his cooperatur, atque illa adiuuat. Ea verò est, quæ semel captis funes plurimos innectit. Istudque primum difficultatis est plenissimum, persuadere animo sic irretito, vt planè ac pœnitus velit, ac cupiat, hiscenodis liberari,

3. Versus finem lib 3 de prou.

fitque fimillimum, veluti fi quis fcabiem & pruriginem depofiturus morbo fuo delectetur, ac paffione huiufmodi expofitus ea liberari quærat. Cæterùm ad fugandum mœrorem id parum non confert, fi interim ingratè illum admittamus, nam qui re aliqua grauatur, citò illam ab fe excutere, & abiicere ftudebit.

4. *Initio 2. lib. de prouid.* Quartò peffimum Dæmonis inftrumentum mœror, & ipfo etiam peior dæmone. Solius, ait, dæmonis non eft confilium fibi vitam extorquendi, fed etiam mœroris, immò verò plus mœroris quàm dæmonis, fortaffe verò mœroris folius. Quod ex eo profectò conftat, quod plurimi etiam ab dæmonis infeftarione liberi, dolore folo ac mœrore agitati mortem fibi vltrò conciuerunt. Hunc igitur ex animo tuo fuga ac penitus elimina, videbis, nullam vim reftare dæmoni, non folùm ad perfuadendum ifta, verùm ne ad fuggerendum quidem; & poft, non dæmon eft, qui mœrorem mouet, fed mœror potius vires dæmoni adminiftrat, cogitationéfque malas fufcitat. Atteftatur huic rationi noftræ beatiffimus Paulus, *2. Cor. 2.* qui cùm de lapfis in fceleris ruinam Corinthiis fcriberet, non dæmonem aliquem metuere, fed mœroris magnitudinem timere deprehenditur, ne fortè, inquiens, abundantiore triftitia abforbeatur, qui talis eft. Cæterùm vt concedamus, dæmonem acrius inftare, pulfo ex animo mœrore, quid iam erit ex hoc incommodi, vel detrimenti? Quid hic per feipfum aut paruum, aut magnum poffit contra nos? at verò mœror abfente dæmone multa per fe horrenda efficit, plurimófque eorum, qui fibi vel nexuerunt laqueos, vel conciuerũt gladios, vel flammis donauerunt, vel alio quouis genere perdidêre feipfos, fola doloris ac mœroris vi ad ita occumbendum impulfos reperiemus. Quod fi inter eos quifpiam fortaffis fuerit arreptus à dæmone, huius quoque perditio non dæmoni, fed mœroris tyrannidi ac violentiæ meritò imputanda erit.

5. *Initio lib. 3. de prouid.* Quintò. Cogitandum cœleftis regni gaudium. Dic oro, inquit, fi quis te ad regnum terreftre & imperium vocaret, atque ante ingreffum eius ciuitatis in qua coronandus effes, in ftabulum diuertere neceffe effet, vbi luti

ac fimi

ac fimi plurimum, viatorúmque tumultus esset, & latronum perturbatio, summáque pressura & angustia, num ad illa tristia cogitatione converteretis, an illa omnia, quasi nihil essent, gaudio & spe regni contemneres? Per quàm igitur ineptum & indignum est, terrenis mortalibúsque rebus pottiturum, nihil his, quæ interim inciderint contrahi, æterni autem regni spe elatum, & erectum, atque ad cœlos accersitum, per singula quæ in diuersorio contingunt, tristitia decidere, atque perturbari, profectò enim hoc diuersorio ac stabulo nihil præsentis vitæ status melior est, idque cùm sancti Patres nostri nobis indicare cuperent, hospites ac peregrinos seipsos appellabant, his verbis nos erudientes & læta sæculi præsentis & tristitia pari mentis altitudine contemnere, atque à terra longissimè remotos toto animo cœlestia ambire, atque ad ea totam transferre cogitationem. His dictis affert exempla sanctorum, nullúmque hactenus extitisse demonstrat, qui variis, nullisque afflictationibus animi corporisque vexatus non fuerit, quas calamitates sigillatim percenset, & sua illa aurea dicendi vbertate latè prosequitur toto Secundo libro & Tertio, de Prouidentia incipiens ab Abel, Noë, Abrahā, Isaac, Iacob, Ioseph, Moyse, Iosuë, Samuele, vsq; ad Dauid & Prophetas omnes veteris Testamēti, quorum exēplorum certum est illustriora non inueniri vlla, ex his, quę illis seculis edita sunt. Commemorat alibi & explicat vt par est, admirabilem Iob patiētiam animique trāquillitatem in mediis fluctibus ac tempestatibus rerum omnium suarum, proprij etiam capitis. Præsertim in primam Epist. ad Corinthios. Nec omittit noui Testamenti exēpla maximè verò Apostoli Pauli & quorundam aliorum sui temporis hominum perfectorum.

Hom. 28

Sextò Deus in memoria semper babendus. Si, inquit, idem alibi, videmus mente semper Deum, si semper in recordationem eius conuertimus mentem nostram omnia nobis facilia apparebunt, omnia portabilia, omnia leuiter sustentabimus, omnibus superiores efficiemur. Si enim quisquam dilectum videt, magis autem recordatus illius, erigit animam suam, & mēte sublimis efficitur,

6. Hom. 26 in Epi. ad Hebr.

vt omnia facilè tolleret, delicians ex memoria illius, qui in mente habuerit eum, qui nos diligere verè dignatus est, & recordatus fuerit eius; quando poterit aliquam sentire tristitiam, aut terribile aliquid, aut periculosum timere? quando pusillanimitate afficiatur? nunquam scilicet, omnia quippè nobis difficilia videntur, quia Dei memoriam nō habemus, sicut oportet habere, iustè quippè nobis dixerit, oblitus est mei, obliuiscar & ego tui, & duplex efficitur malum, & quia nos eius obliuiscimur, & ille nostri. Hæc enim duo mala sunt, alternis quidem complicata duo tamen sunt. Magnum quidem operatur memoria Dei, magnum autem etiam, cùm & nos eius habemus memoriam, hoc quippè facit eligere bona, illud autem impetrare, & ad effectum perducere. Propterea dixit Propheta, Recordabor tui de terra Iordanis & Hermonij à monte paruo. Hæc populus in Babylonia constitutus. Et nos igitur (dicamus) tanquam in Babylonia constituti.

Psal. 41.

7. *Lib. 3. de prou. versus finem.*

Septimò. Mœrorem ait idem Deus inseruit naturæ mortalium, non vt ab re & intempestiuè illo in rebus contrariis vtamur, neque vt nos ipsos perimamus, verùm vt ex eo maxima emolumenta consequamur. Quonam verò modo illa consequemur, si illum intempestiuè assumamus? Porrò mœroris tempus non tunc est, cùm aliquid aduersi patimur; sed cùm malè operamur. At verò nos ordinem peruertimus, temporáque immutamus, qui cùm innumera mala perpetremus, ne breuiter quidem dolere contrahimur, sin verò quippiam à quoquam patiamur mali, protinus concidimus, hæremus, titubamus liberarique & cedere ex vita festinamus. Addit postea esse simile medicamento, quòd si in tempore adhibeatur, curat ægrotum, si intempestiuè, negat. Nam cùm inquit austerum corrodénsque medicamentū mœror, atque vitiorum quæ in nobis sunt quasi purgatio, si admoueatur otioso ac delicato animo, ingentique peccatorum pondere oppresso, maxima suscipiente, curisque presso, ac plurima perpesso, præterquam quod nihil prodesset, maximè nocet, imbecilliorem illum faciens, atque ad desperandum facilem. Quocirca stantibus & acriter

pugnantibus Paulus cùm scriberet, dicebat: Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. Porrò dissolutis ingentemque habentibus tumorem. Et vos, inquit, inflati estis, & non magis fleuistis? Itaque is quidem qui peccatorum sagina impinguatur, extenuetur atque siccetur hoc medicamento. Qui verò bonæ habitudinis est, atque in decenti statu seipsum seruat DEI gratia, per mœrorem bonam suam valetudinem nõ corrumpat, adeò est enim ille acer & efficax, vt etiam ope sua indigentibus si plus quàm necesse est immoretur, maximorum malorum causa sit. Quod & beatus Paulus metuens citò illum, postquam fecerat, quod iussum erat, aufferri iussit, causámque protinus adiecit eam, ne fortè, inquit, absorbeatur abundantiore tristitia. Hæc de communibus remediis quæ parari debent à nobis aduersus mœrorem ex cogitationibus item communibus. De aliis autem cogitationibus quæ suscipiendæ sunt aduersus singula malorum genera, quæ mœrorem efficiunt in animo, innumera sunt, quæ dici possunt, non solùm quia nullus est malorum numerus ac finis, quamdiu in hac valle lachrymarum viuimus, sed etiam quia multis millibus contra multa millia vt est in Euangelio decertandum est, & singulis malorum causis excidendis singulæ quasi curationum falces adhibendæ. Egregiè in hoc argumento versatus sæpè est Seneca, in primis in libro de remediis fortuitorum ex eo pauca de libro totidémque eius verbis hic adscribo, pauculis de nostris additis. Morieris, ista hominis natura est, non pœna (intellige tu saltem non pœna culpæ voluntate mea commissæ) Morieris, hac conditione intraui, vt exirem. In hæc verba iuraui, stultũ est timere quod vitare nõ possis.

Philip. 4.

1. Cor. 5.

2. Cor. 2.

Luc. 14.

Sed decolaberis. Quid interest vtrum cæsim moriar an punctim.

Peregrè morieris. Vndecumque ad inferos vna via est (dic tu ad futuram vitam) Nulla terra est aliena mortuo. Non est grauior foris quàm domi somnus. Sed iuuenis morieris, optimum est, antequam optes, mori. Hoc vnum est, quod æquè ad iuuenem, quàm ad senem pertinet, non refert quæ sit hominis ætas, sed quæ sit

Sap.4. meta, fortasse alicui malo me subducit fortuna (& hoc illud est Salomonis, raptus est, ne malitia mutaret intellectum.)

Insepultus morieris, facilis iactura sepulchri, cœlo tegitur, qui non habet vrnam (noster Laynez in naufragij periculo mortem nihil expauisse deprehensus, causam rogatus dixit: Quid interest vermium ne, an piscium escam fieri?) Ægroto. Venit tempus, cùm experimentum mei capio. Non in mari tantùm, aut in prælio vir fortis apparet, exhibetur etiam in lectulo virtus. Ægroto, non potest istud toto seculo fieri. Aut ego febrem relinquam, aut ipsa me.

Malè de te loquuntur homines, sed mali mouerer si de me boni ista loquerentur. Nunc malis displicere laudabile est.

Exulabis. Erras, cùm omnia fecerim, patriam meam transire non possum. In quamcumque terram venio, in meam venio. Patria est vbicumque bene est.

Dolor imminet. Si exiguus est, feramus: leuis est patientia, si grauis est, feramus: non leuis est gloria, dic tu meritum apud Deum.

Paupertas mihi grauis est. Immò tu paupertati. Non in paupertate vitium est, sed in paupere. Illa expedita est, hilaris, tuta. Pauper sum. Nihil deest auibus, pecora in diem viuunt, feris ad alimenta solitudo sua sufficit (hoc etiam est Euangelicum.) Accepit ille grādem pecuniam, absque dubio superbiam accepit (hoc similiter est iis consonum quæ de diuitibus scribit Apostolus.)

Luc.12.

1.Tim.6

Non sum potens, Gaude, impotens non eris, iniuriam accipere potero. Gaude, facere non poteris. Multi illum diuitem committantur. Mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ: Prædam sequitur ista turba, non hominem. Pecuniam perdidi, fortasse te illa perdidisset. pecuniā perdidi, sed habuisti, pecuniam perdidi. Sed habebis inde periculi minus. O ter felicem si cum illa auaritiā perdidisti, sed si manet illa apud te, es tamen vtcūq; felicior, quod tanto malo materia subducta est, perdidi pecuniā, & illa quàm multos? Eris num in via expeditior, domi tutior. Non habebis, sed non timebis hæredem.

Oculos perdidi. Habet & nox suas voluptates. Quàm multis cupiditatibus via incisa est? quam multis rebus carebis, quas ne videres, vel emendi erant? Non intelligis partem innocentiæ esse cæcitatem. Huic oculi adulterium monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat, huic mala omnia certè irritamenta sunt vitiorum ducesque scelerum.

Amisi liberos, stultus es, qui defleas mortes mortaliũ. Quid istud aut nouum, aut mirum est? Quàm rara est sine isto casu domus? Et hic tuus fructus est, periere liberi perituri. At liberi mei. Habebant illi cuius essent magis quàm tui, apud te precario morabantur. (& hoc etiam scripturis sacris est valde consentaneum) in quibus liberati à parentibus tanquam donum Dei possidentur.

Naufragium feci, cogita non quid perdideris, sed quod euaseris. Nudus exij, sed existis, omnia perdidi, sed perire potuisti vna cum omnibus. In latrones incidi, sed alius in accusatores, alius in fures, alius in fraudatores; plena est insidijs via, noli conqueri quod incideris, gaude, quod euaseris.

Inimicos graues habeo. Quomodo aduersus feras munimenta conquiris, quomodo aduersus serpentes, sic aduersus inimicos, quibus illos aut arceas, aut compescas, aut quod optimum est placeas.

Amicum perdidi, iam enim te habuisse certum est, alium quære, & ibi inuenire possis, quære inter liberales artes, inter honesta & recta officia, quære in laboribus, ad mensuram ista res non quæritur.

Amisi vxorem bonam, mors effecit, vt affirmare sine periculo possis, bonam amisi. Inuenies, si nihil quæris nisi bonam.

Denique habet hanc clausulam, Mors, exilium, luctus, dolor, non sunt supplicia, sed tributa viuendi.

P. Emanuel Sà Braccarensis vir magnæ virtutis & doctrinæ in nostra Societate, quique anno Iubilæi 1600. sanctissimè obijt Aronæ, in ditione Mediolanensi, ad oram Verbani lacus, in concionibus quas vtilissimas totos quadraginta annos habuit in præcipuis plerisque

vrbibus

*Heb.*10. vrbibus Italiæ, in Iob prælectiones inchoaturus, solitus erat præfari ex illis Apostoli verbis. Patientia vobis necessaria est. Audiui ego eum Mediolani anno ni fallor 1578. illam sententiam explicantem, noua sanè ratione, quamquam non omnino ex oratoria arte. Fuit oratio eius vnius horæ. Enumeratio perpetua malorum omnium incidentium in humanam vitam, membratim interposita applicatione patientiæ, quasi appositissimi remedij per importunam repetione nominis patientiæ ad singula recensita mala, tanto cum fructu animorum, vt auditor planè persuasus & affectus erga patientiam discederet ac cogitabundus, taciturnus, prorsusque compũctus domum reuerteretur. Exempli causa pauca commemoro, & Paradigma concionis ob oculos pono. Infeliciter aiebat, nauigasti patiẽtia, merces perdidisti & lucra, patientia, nec successit alia terrestris negotiatio, patientia. Domũreuersus ægrotasti, patiẽtia, ex animi sententia nec medicamenta, nec medicus, patientia. Diu valetudinarius retentus es domi, patientia, motiunculis adhuc tentaris, nec ex morbo recreatis, vt velles, patientia. Bona tibi tua repetenda lite, atque iudicio, patientia, multam ibi molestiam moramque adferunt patroni & litigatores, patientia, tibi graue est appellari clientem, patientia, exhausta domus est sumptibus & iacturis patientia re mordet cruciatque paupertas, patientia, iniuria te pungit, patientia, viam ibi munitam cernis ad miserias, ad famem, obseptam ad bona, patientia. Tibi obsequendum hominibus contra genium, indulgendũ liberis plusquam velles, citra culpam tamen, patientia, iniusta tibi ferenda onera, patientia, operis negotijs ac molestijs implicaris, patientia, barbaries, tibi toleranda Dominorum, ciuium, aliorumque multorum, patientia, parum fraternè ac honorificè tractaris à tuis, patientia. Consistere domi tuæ non potes, patientia, exturbaris bonis patrijs, patria, prouincia, patientia. Spectris vexaris, patientia. Fodicant te conscientiæ stimuli, patientia, exagitaris suspicionibus, laceraris animo cogitationibus futurorum euentuum, patientia, times ne abripiaris in improuisas calamitates, patientia. Quæ aliis

bona,

bona, tibi mala videntur, patientia, pateris motus auersos à ratione inimicos tranquillitate vitæ, patientia, te inuasit mœror, te conficit, nec vlla tibi consolatio dolorem leuat, patientia. Insignem accepisti contumeliam, patientia, nec eam à te propulsam qui possunt, & fortè debent, patientia, fallunt maximè, qui viros bonos se profitentur, patientia, impediris ne te erigas inopia tua & inscientia, aliorum autem inconstantia, inuidia, insania, patientia. Non te corrigis, non tuas emendas vitia vt par esset, & forsitan cupis, patientia, non progrederis virtutis iter, vt debes, patientia, dummodo non indormias tempori, Deum non colis, nec amas, vt te oportere, ac decere intelligis, patientia, nec plura, nam ex his reliqua. Illud hinc efficitur maximum ac præsentissimum aduersus quæcunque vel maxima mala remedium esse continuam nunquamque intermissam animo memoriam ac cogitationem illius Apostolici dicti, Patientia vobis necessaria est.

Cæterum hæc eadem Apostoli sententia propriè auctore S. Chrysostomo dicitur, proponiturque viris bonis, & quibus nihil antiquius quàm peccata auersari, virtutem sequi, Deoque charitate coniungi, nec Emmanuelis nostri alius sensus erat, tumque patientiæ cultus magnum adfert afflictis solatium, quantacunque in calamitate versentur, sic autem scribit sanctus Doctor. Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reporteris repromissionem. Vnum opus habetis tantum, vt perseueretis & expectetis futura, non vt iterum certetis, ad ipsam iam coronam proximi facti estis, certamina cuncta sustinuistis, vincula, tribulationes, substantiæ vestræ direptæ sunt, quid ergo? nisi quia de cætero ad hoc statis, vt coronemini: hoc solum tolerate, aduentum coronæ. O quanta magnitudo exhortationis, & consolationis, veluti si quis ad athletam hoc diceret, qui cunctos superasset, ac dejiceret, & nullum reliquum haberet, qui sibi concertaret, & deinde futurum, non nisi vt coronaretur, & dilationem ferre non posset, dum arbiter certaminis adueniret, qui coronam daret: ille autem impatienter ferens vellet exire, & fugere, non tolerans si-

Hom. 10. in Ep. ad Hebræos.

tim,& flammam, æstuationis. Hoc igitur & ipse significauit dicens. Adhuc enim & modicum tempus,& qui vẽturus est, veniet & non tardabit. Hæc S. Chrysostomus.

Actio & Exercitatio Mansuetudinis.

CAPVT XIII.

DE Temperantia, Continentia & Castitate nihil hic addimus ad ea, quæ de disciplina perfectionis libris secundo & quarto tradita sunt De mansuetudine & humilitate quæ à S. Thoma ad Temperantiam reuocantur, pauca subiicimus.

2.2.q.158 art.4.

Actio Mansuetudinis est iram moderari. Huius actionis vim & potestatem explicat S.Thomas sic: Ira quàm mitigat mansuetudo, propter suum impetum maximè impedit animum hominis, ne liberè iudicet veritatem, & propter hoc mansuetudo maximè facit hominem cõpotem sui, ac propterea dicitur; Fili in mansuetudine serua animam tuam. Sed & alia ratione id assequitur mansuetudo, vt sit homo compos sui efficit enim ne iracundia inflammatus aduersus veritatem pugnet, quam ob causam sanctus Augustinus scribit: Opus est mitescere pietate (quasique declarans quid sit mitescere, subiungit) neque contradicere Diuinæ Scripturæ, siue intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, siue non intellectæ, quasi nos melius sapere, meliúsque percipere possimus: sed cogitare potius, & credere id esse melius, & verius quod ibi scriptum est, etiã si lateat, quàm id quod nosmetipsos sapere possumus.

Eccl. 10.

Lib. 2. de Doctrina Christiana c.7.

Porrò hæc iræ moderatio quæ mansuetudinis est propria, non ita accipitur, vt nullo modo irasci vnquam liceat, ira enim aliqua vtilis est interdum, & necessaria, vt scribunt Patres. explicat nobilis Theologus sic: Munus passionis iræ non ministrat voluntati & rationi rectæ in actu concilij, iudicij, præcepti aut electionis, quoniam quodlibet horũ præcedere naturaliter debet iræ motũ,

2.2.q.158 in art. 1. Caietan.

& iræ turbatio in actibus non confert. Sed ministrat iræ motus actui executioni eius, quod electum, præceptum iudicatum, consultumque est, eo quod iuuat ipsam executionem vtpote à natura ad hoc ministeri iordinatus: melius enim est, quod secundum naturæ ordinem fit, Et hinc fit, vt hi qui non sunt executiui vindictæ se solummodo consiliarij, iudices, seu censores, non egeant ira, & de istis verificatur Stoica sententia, quod debent esse sicut leges, quæ nulla passione commouentur, sed illi qui sunt executiui, vindictæ verbo, ita vt ipsa reprehensio sit castigatio, aut facto, eget motu iræ subministrante volũtati vindictam, Alioquin voluntas remissa est, Hæc ille.

Nec desunt in Scripturis Sanctorum exempla. Refero vnum sanctum Paulum, de quo S. Chrysost. sic: Si verò vt Lucas refert, Paulus Ioannem dimisit, quoniam aliqua inter ipsos facta est contentio, noli hoc delictum putare, non enim commoueri malum est, sed irrationabiliter, nulloque iusto flagitante negotio commoueri. Iracundia inquit, iniusta non iustificabitur, non ergo culpatur simplex iracundia, sed iniusta, & rursus: Qui iratus fuerit fratri suo sine causa, non ergo simpliciter iratus. Et Propheta dicit: Irascimini, & nolite peccare. Quod si omninò huiusmodi vti non oportet affectu, etiam cum tẽpus exposcit, frustra nobis videtur ingenitus; sed profectò non frustra, quem certè prouidus nobis Creator inseruit, vt dormientes animas atque resolutas ab inertia desidiam suscitaret. Quasi enim gladio acię ita menti nostræ iræ acumen imposuit, vt eo cum oportet, vtamur. Propterea igitur & Paulus hoc sæpè est vsus affectu, & modeste loquentibus erat melior iratus, cum tempore omnia faciens opportuno, pro lucro & commodo prædicandi. Neque enim simpliciter lenitas semper est bona, sed cum illam tempus efflagitat, quando verò id non adest, etiam ista vitiosa est fitque inconstantia.

Homil. 6. de laud. Pauli
Act. 13.
Iacob 2.
Matt. 5.
Psal. 4.

Maximè autem Paulus affectum iræ adhibuit in reprehensionibus grauium peccatorum, eorum præsertim quæ in commune aliorum damnum redundabant Locus est S. Chrysostomi id explicantis etiam Christi Domini exemplo, in principio in Epistolam ad Galatas

Commen-

Commentariorum eius, quem hic adscribo, quod res hæc planius ac elegantius quàm Chrysostomi oratione declarari minimè possit. Procemium ait, est, multa vehementia, magnoque spiritu plenum, nec Procemium modo, verum etiam tota vt ita dicam Epistola. Etenim tum placidè leniterque loqui discipulis, cum opus est acrimonia, non Doctoris, sed corruptoris potius fuerit, & hostis. Hanc ob causam & Dominus cum multa placidè mansuetéque locutus sit discipulis, nonnunquam tamen & austeriorem adhibuit orationem, nunc quidem illos beatos prædicans, & collaudans, nunc rursus increpans & obiurgans. Itaque cum Petro dixisset: Beatus es Simon Barjona, promisissétque futurum, vt illius fundamenta super illius professionem iaceret, haud multò post dicit eidem: Vade post me Satana, scandalum es mihi. Et alibi rursus: Adhuc & vos sine intellectu estis? Tantùmque terroris illi iniecit, vt Ioannes dicat, quod videntes eum cum muliere Samaritana colloquentem, de cibo quidem commouerit; Cæterùm nemo fuerit ausus dicere, quid quæris, aut quid loqueris cum ista? Hæc edoctus Paulus, ac præceptoris sui vestigia ingrediens, variè sermonem ad discipulorum vtilitatem attemperat: nunc quidem vrens ac secans, nunc rursum minora admouens remedia. Et Corinthiis quidem dicebat: Quid vultis in virga veniam ad vos? an in charitate & spiritu lenitatis? Porrò Galatis ita loquitur: O stulti Galatæ, nec verò semel duntaxat, sed bis vsus est hac obiurgatione. Quin & sub finem Epistolæ taxans illos dicit: Ne quis mihi facessat negotium, Cæterum his acerbitatem denuò mitigat, cum ait: Filioli mei, quos iterum parturio: aliisque multis consimilibus verbis. Cæterum, hanc Epistolam esse plenam vehementiæ, cuiuis perspicuum est, vel ex ipso statim lectionis ingressu, & post. Quod igitur erat peccatum, quo sic commotus erat profectò magnum erat, quodque illos omnes abalienabat à Christo, quemadmodum ipse in progressu, sermonis declarat dicens: Ecce ego Paulus dico vobis, quod si circuncidamini, Christus nihil vobis profuturus est. Ac rursum Quicunque in lege iustificamini, à gratia

Matt.16. *Ibid.* *Matt.15.* *Ioan.4.* *1.Cor.4.* *Gal.3.* *Gal. 6.* *Gal.4.* *Gal.5.*

xecidi

iustificamini, à gratia excidistis. Et post. Proinde cum cerneret totam Galatarum gentem inflammatam, ac periculosum incendium aduersus eorum Ecclesiam exortum esse, iamque domum labefactatam periclitari ne corrueret, partim ira iusta commotus, partim immenso animi dolore correptus, (nam & hoc declarauit dicens, cupiebam nunc esse apud vos, & mutare vocem meam) scribit Epistolam ad vniuersos. Hac ibi. Factæ porrò iræ documenta in Sripturis sunt Moysi pleræque res gestæ, Phinees, Iosue, Dauidis, Eliæ, Elisæi, Matthatiæ, ac Diui Petri contra Ananiam & Saphiram, aliorumque multorum, ex quibus intelligitur administrationis rectè iracundiam, zelumque extitisse etiam in sanctis perfectissimisque hominibus.

Gal.4.

Vniuersè autem loquendo: Vir ac præsertim præses Euangelicus, humanè mansuetéque agere cum hominibus debet, potius quàm austerè ac feruidè, nisi boni publici & salutis aliorum ratio vt dicebamus, secus fieri quàm ferè fieri oportet, præscripserit, Si quidem discite à me Dominus ait, quia mitis sum. & S.Petrus non quasi dominantes in cleris. & S.Augustinus, nulla superbia consulunt his, quos filios vocant. Id verò maximè in corrigendis hominibus contra acriores reprehensiones, aliaque ad eorum inueteratos morbos depellẽdos adhibita vehementiora remedia, obduratis. Quos enim ait S.Gregorius cruciamenta non erigunt, nonnunquam ab iniquis actionibus lenia blandimenta compescunt. Quia & plerumque ægros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad salutem pristinam tepens aqua reuocauit, & nonnulla vulnera quæ curari incisione nequeunt, fomentis olei sanantur, & durus adamas incisionem fieri minimè recipit, sed leni hircorum sanguine mollescit.

Matt.11.
1.Pet.5.
Lib.1.de moribus Eccl.c.31.
3.p.Past. Adm.14.

Ad extolendam autem virtutem mansuetudinis nullæ opportuniores, aut magis idoneæ occasiones reperiuntur, quàm iniuriæ. Hæ enim dant occasionem mansueto, vt mansuetior euadat, & iracundo, vt abiecta ira, mansuetudinem induat, quæ exercitatio planè Euangelica est, à Christo Domino primùm de cœlo deducta,

verboque & exéplo Christianis omnibus apprimè commendata,& in hac suadenda cum parte hanc Christianæ Philosophiæ tractant, toti sunt Patres. Accipiam ex S. Chrysostomo quædam simulque ex scripturis.

Psal. 76.

Primùm igitur exercetur mansuetudo,cum infertur iniuria,silentio & taciturnitate, siquidem turbatus sum, & non sum locutus. Sæpè numero ait S.Chrysostomus vinci quàm vincere præstantius est, optimus profectò victoriæ modus. Nam siue quis rapiat, siue percutiat, siue inuideat, qui suffert, & non cominus aggreditur, ille pulcherrimus victor est. Cur rapinā & inuidiam dico,cum etiam qui ad martyrium traditur,cæsus, laceratus,iugulatusque hoc pacto denique superat. Et quidem inbellis ostensio prælij est,si miles occiderit. Hæc apud nos clarissima est victoria,nullibi certè male agentes,& vbique mala sufferentes superamus. Illa fulgentissima victoria est,qua inferentem patiendo superasti.Cumque oppressam exteriori victoriæ naturam habeat.quod maximæ virtutis argumentum est, à Deo esse demonstratur, sic scopuli fluctibus cæsi facile ipsos dissoluunt: sic sancti omnes præclaro præconio coronati præclara trophæa statuerunt,hanc victoriam laboris expertem consecuti. Non enim luctari te,aut laborare oportet. Deus eas tibi vires concessit,vt non consertione manuum, sed patientia vincas.Non exeas igitur in prælium,& vicisti: non collucteris, & coronatus es, multò tu præstantior, & fortior aduersario es. Vt teipsum dedecoras, noli committere, vt ille possit dicere,vi à te in prælio superatum fuisse:sed fac vt inexpugnabilem hanc virtutem admiretur, & stupeat, prædicetque abs te sine prælio se victum fuisse. Adfert deindè exemplum Ioseph qui contumelia affectus tacet,& Christi Domini,qui idem dedit in passione sua documentum.

Hom. 85. in 25. ca. Matth.

Gen. 36.
Mat. 27.

Non sufficit tamen ad mansuetudinem solum silentium nisi etiam adsit magnus animus, quo exurgens ira comprimatur, extinguaturque, siquidem animi virtus est mansuetudo & Dominus indicat, cum ait: Mitis sum & humilis corde, non solum humilis, videlicet,sed etiam mitis corde, & hic est in hac palæstra victoriæ

Matt. 11.

cumulus

cumulus non exiguus, non solum quia animo suo dominatur mansuetus, sed etiam quia patientia sua & mansuetudine placat iratum & cōtumeliosum aduersarium. In ira inquit S. Chrysostomus, quia valde contumeliatus alium est, superasse videtur, cum re vera ipse maximè à turpi hac perturbatione victus non parum sibiipsi nocuerit. Qui autem magno animo tulit iniuriā, hic profectò, & quidē cum laude superauit. Ille namque nec suam quidem ægritudinē compressit, hic etiam alienam extinxit, & ille suo morbo superatus est, hic etiam alienum curauit: nec solum ipse inflammatus non est, verū etiam ingentem alterius flammam extinxit. Quod si apparentem hanc & non veram victoriam consequi voluisset, & ipse victus iacuisset, & aduersarium magis incendisset, sic turpiter & miserabiliter quemadmodum mulierculæ ab ira exagitatæ ambo iacent. Nunc verò & huius dedecoris expers est, qui philosophatur, & præclarum tam sibi, quàm proximo de iracundia trophæum constituit.

Ibid.

Tertiò ad vsum mansuetudinis firmiter tenendum ac continuandum facit maximè illa cogitatio, quod non tam iniuria nos afficit contumeliosus quàm beneficio. Quanto plura ait idem alibi, illata tibi ab aduersario incommoda dixeris, tantò reipsa benefactorem ipsum ostendes, qui causam tibi præbuit, vt tuorum possis peccatorum sordes detegere. Ita quo maiores in te iniurias ille iaculatus est, eo maioris indulgentiæ tibi causa constitutus est. Nā si voluerimus nemo nobis vnquam iniuriari poterit, sed cum inimici sint, præcipua tamen nobis inferunt lucra. Cur de hominibus tantum loquor, cum diabolus quoque ipse quo nihil perniciosius, non paruas nobis approbationis causas adferat? Quam rem Iob ille manifestam omnibus fecit. Si ergo diabolus occasionem coronæ præbuit, cur alios inimicos formidas? Perspice igitur quot & quanta lucreris, si æquo animo oppressiones inimicorum tuleris. Primò quod maximū est, peccatorum remissionē. Deinde patientiam atque perseuerantiā laudabilē. Tertiò mansuetudinē, & humanitatem. Nam qui nescit aduersus inimicos irasci,

Hom. 62. in cap. 18. Matt. 18.

Iob. 1. & 2.

Fructus tolerādæ iniuriarum.

1.

2.

3.

4. multò magis amicis erit commodior. Quartò quia procul ab ira tranquillo semper animo viues. Cui rei quid vnquam conferri poterit? Qui enim ira non capitur is iucunditatem animi consecutus est.

Quartò sed nec hic sistit mansuetudo perfectæ, quin æmula charitatis cuius, & filia est, inimicos & iniuriam inferentes homines amore beneficiisque prosequitur, etsi aliter non potest, saltem commiseratione, oratione, & lachrymis. Præterea ait idem: Tecum crebrò verte, quia Christus ad crucem iturus ipse quidem gaudebat, de crucifigentibus autem lachrymabatur. Quem ita imitari debemus, vt quo magis perseuerant persecutores nostri, eò largiores lachrymas pro ipsis effundamus. Innumera enim hinc bona nobis, illis autem non pauca incommoda comparamus. Sed coram inquies omnibus & verbis, & verberibus me duriter vexauit. Coram igitur omnibus dedecore & infamia se notauit, & multorum aduersus seipsum aperuit ora, tibiq; maiores subtexuit coronas, & multos precones patientiæ, ac magnanimitatis tuæ constituit. Sed clam inquies, apud alios mihi detraxit. Et quid hoc est? huius enim rei rationem Deus, non illi qui detrahentem audierunt petiturus est. Accedit, quod pœnas sibi multiplicauit, non de delictis suis solum, sed etiam de ijs, quæ de te oblocutus est, redditurus. Prætereà, apud homines tibi detraxit, & apud Deum sibi detractum est. Quod si hæc tibi satis non sunt; quia Deo apud homines quos maximè diligebat, Diabolus detraxit, & Vnigenito filio similiter. Nam si patremfamilias inquit Beelzebub vocauerunt, quid facient familiaribus eius? Nec obtrectauit solum iniquissimus ille Dæmon, verum etiam fides sibi adhibita est, nec minima, sed maxima ei crimina intulit seductorem & aduersarium Deũ appellans. Sed magnis oppressus sum ærunnis ab eo ais, qui beneficio meo conspicuus est. Ideò maximè tibi gaudendum est, quia Deo, qui tam ad probos quàm improbos solem oriri facit, similis factus es. Quod si arduum, ac vltra vires tuas imitatio Dei tibi videtur, quamuis studioso difficile non sit, tamen quoniam te tuo iudicio excedit, age aduersorum

Ibid.

Mat. 10.

Mat. 26. *o.y.*

eius

eius venias imitationem. Imitare Ioseph, qui ad seruitutem vsque fratrum iniuria traditus, beneficio suo sponte ipsos subleuauit. Imitare Moysen, qui vel post mille iniurias pro populo deprecabatur. Imitare B. Paulū qui quāuis mille à Iudæis afflictionib. quotidie premeretur, anathema tamen esse pro salute ipsorū volebat. Imitare Stephanū, qui dum peteretur lapidibus, vt hoc peccatum lapidantibus remitteretur, orabat. Hæc omnia cogitantes omne iræ incendium restringamus. Hæc ille.

Gen. 42. & 43. Deut. 9. Rom. 9. Act. 7.

De Actionibus Humilitatis earumq; vsu continuo.

CAPVT XIIII.

BONI illius quod arduum appellant Philosophi, duæ sunt rationes; vna est, qua bonum illud voluntatē hominis sua bonitate ad se allicit, trahítque, altera qua eandem voluntatem sua difficultate quasi à se auertit. Iccirco inquit S. Thomas, circa appetitū boni ardui necessaria est duplex virtus; vna quidem, quæ temperet, & refrœnet animum, ne immoderatè tendat in excelsa, & hoc pertinet ad virtutem humilitatis; alia verò quæ firmet animū contra desperationē, & impellat ad prosecutionem magnorum, secundum rationem rectam, quæ magnanimitas est. Igitur de sententia S. Doctoris actio humilitatis est, refrœnare animū, ne immoderatè appetat res magnas, & quæ sint supra vires suas, quod assecutū se Dauid ait, cum scribit: Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me, & cui consentanea est Salomonis sententia. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Alij vertunt. Quæ vires tuas superant, hoc est, ad quæ capiēda minus idoneus es. Ait S. Augustinus, qui explicans antedicta Psalmi verba: Neque ambulaui in magnis, nō fui inquit, superbus, noluí quasi in mirabilib. innotescere hominibus, nec quæsiui aliquid supra vires meas, vnde me apud imperitos iactarem, magna res commendatur. Quomodo Simon ille Magus in mirabilibus ingredi volebat super se,

2.2. q. 161. art. 1. Psal. 130. Eccl. 3. In Ps. 130 Act. 8.

& vitam;nec subiicit solùm,sed subiicit magno cum affectu reuerentiæ erga tantùm Patrem,vult enim humilis (est autem in voluntate humilitas) se esse quod est nempè nihil esse se,& esse quod est,quicquid est boni à solo Deo omnis boni ac pulchri fonte:sicque affectus summa cum animi erga Deum reuerentia & submissione se totum illi tanquam rem prorsus ipsius submittit ex animo.Ob eandémque causam etiã hominibus,quatenus dona Dei in hominibus recognoscit, quibus ipse vt se reputat inferiorẽ, sic inferior esse vult. vtrumque habent sacræ Literæ. Primum quidem de subiectione ad Deum, humiliamini sub potenti manu Dei. Secundum verò de subiectione propter Deum hominibus,Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum.

1.Pet.5.
1.Pet.2.

Tertiò humilitas ex se quantum potest refugit mundi & hominum laudes,studétque magna agere quidem, sed coram Deo,ob eiúsque vnius gloriam. S.Gregorius in illa verba : Isai.patris Dauid, adhuc reliquus est, qui pascit oues,sic ait:Quid est reliquus nisi abiectus? abiectum dico à se, non à Deo: quia à Deo per superbiam quis abiicitur,à se abiectus est,qui vilis & humilis æstimatur,vel reliquus dicitur,qui in aliorum comparatione esse aliquid non videtur.Abiectus ergo humilis dicitur,quia contẽni se videt,& tollerat,ostendi nequaquam curat,sed oues pascit,quia cogitationes simplices in cõtemplatione æternæ hæreditatis nutrit, & post. Meritò paruulus iste dicitur oues pascere, quia electus quisquis humilis est,& sterilis non est,quia quotidie magna agit, sed de se magna non sentit.Meritò ergo non solùm paruulus, sed pastor asseritur, quia qui verè humiles sunt foris se deiiciunt, sed per internam societatem in summis & æternis pascuis immorantur. Nam scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem, dat gratiam? Quæ autem gratia? nisi vt summa videant,& cognoscãt, cognoscant,& diligant,atque ad ipsa dilecta quasi fortes & pingues currant? Hæc ibi.

Lib.6.in 1.Reg. c.3. circa med.

1.Pet. 5

Quartò humilitas ita animum hominis componit, & format, vt qui ea præditus est, non solùm hominum laudes auersetur,sed optet etiam vehementer,se ab

hominibus vilem haberi, ad idque industriam ac neruos intēdat ingenij. Verus humilis ait S. Bernardus vilis, vult reputari, non humilis prædicari, gaudet contemptu sui; hoc solo sanè superbus, quod laudes contemnis. At, inquis quid faciet humilis vir cùm laudatur? primùm si potest, ne laudetur, efficit, si non potest inuitus laudationes tollerat, sic habet S. Gregorius: Redemptor noster miraculum faciens & tacere iussit, & tamen taceri non potuit, vt videlicet & electi eius, exempla illius sequentes, in magnis quæ faciunt, latere quidem in voluntate habeant, sed vt prosint aliis prodantur inuiti: quatenus & magnæ humilitatis sit, quod sua opera taceri appetunt, & magnæ vtilitatis sit, quod sua opera taceri nō possunt. Non ergo voluit Dominus, quicquam fieri, & minimè potuit, sed quid velle eius membra debeant, quidve de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ eius magisterio exemplum dedit. Hæc S. Gregorius.

Serm. 16. in Cant. — *Li. 1. dialog. c. 9.*

Progressus porrò humilitatis vt à Deo est, sic ab eo discitur, & discite, ait, à me. videtur tamen ita posse breuiter comprehendi. Primo cognoscit se homo, veréque intelligit, quis sit coram Deo & Angelis eius, nimirum quantis, & quam multis peccatis obrutus, quibus miseriis ac malis obnoxius, quam indignus sit minima etiam Dei gratia & miseratione quam denique animo corporéque toto planè vilis ac despicatu dignus. Deinde quod se esse intelligit, sibi etiam planè persuadet, nec errore vllo se falli, cùm se sibimet obiicit, qualem se diuino hoc lumine illustratum esse videt, fateturque libens sibi se fœdissimam, miserrimum, vilissimum homuncionem esse. Tertio loco amore veritatis hoc est, Dei inflammatus ex animo cupit haberi ab aliis, qualem seipse cognoscit, ac reputat, idque prudenter quærit, & agit prout se dat occasio, quæ sine dubio perfectæ humilitatis est Actio. Hunc progressum egregiè describit S. Bernardus in hæc verba: Est humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & est humilitas, quam charitas format, & inflammat. Atque hoc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Etenim tu si temetipsum intus ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias,

Matt. 11 — *Serm. 42 in Cant.*

& fine palpatione diiudices, non dubito, quin humilieris, & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamuis nec dum fortasse patiaris id esse, in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed de opere interim veritatis & minimè adhuc de amoris infusione. Nā si veritatis ipsius quæ te tibi veraciter atque salubriter demonstrauit, sicut splendore illuminatus ita affectus amore fuisses; voluisses proculdubio, quod in te est, eandem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis. Sanè quod in te est, dixerim, quoniam plerumque non expedit, innotescere omnibus omnia, quæ nos scimus de nobis, atque ipsa veritate, charitate, & charitatis veritate vetamur palam fieri velle, quod noceat agnoscenti. Alioquin si priuato amore tui tentus detines pariter intra te iudicium veritatis inclusum, cui dubium est, minus te veritatem diligere, cui proprium præfers, vel commodum, vel honorem? Idem S. Pater cùm docuisset, priorem humilitatem necessitatis esse, posteriorem voluntatis, addidissétque Christum Dominum vtpotè summum perfectissimumque nullo dedecore dignum fuisse, ideóque nulla necessitate veritatis, sed sola voluntate charitatis exinaniuisse semetipsum, ac vsque ad mortem & ignominiam crucis abiecisse, subiicit, tu si iam apud temetipsum humiliatus es necessaria illa humilitate quam scrutans corda & renes veritas sensibus ingerit animæ vigilantis, adhibe volūtatem, & fac de necessitate virtutem, quoniam nulla est virtus sine conniuentia voluntatis. Sic autem fiet istud si nollis alter apparere foris, quàm te inuenis intus. alioquin time, ne de te ipso legas; Quoniam dolosè egit in conspectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Pondus, inquit, & pondus abominatio est apud Deum. Quid enim tu te depretiaris in secreto apud teipsum veritatis trutina ponderatus, & foris alterius pretij mentiens maioris te ponderis vendis nobis, quam ab ipsa accepisti. Time Deum, & noli hanc rem pessimam facere, vt quem humiliat veritas, extollat voluntas: hoc est enim, resistere veritatis, hoc pugnare contra Deum. Verùm est hoc loco breuiter explicanda quæstio

Psal. 35.

Prou. 20.

illa, quæ nonnunquam viros etiam valdè bonos angit quatenus homini Christianam perfectionem sectanti laborandum sit pro conseruãdã, aut non admittenda fama. Et primùm quidem vniuersè omnibus conuenit, ac necesse est, non solùm ex virtute viuere, sed etiam cum aliorum ædificatione, vt sic luceat lux nostra coram hominibus, & quæ pacis sunt & ædificationis inuicem custodiamus S. Bernard. cùm dixisset virtutem esse florem campi relatum in Canticis, bonam verò famam lilium conualium, erit quidem, inquit, Virtus contenta candore conscientiæ, vbi sequi non poterit odor famæ. Cæterùm odor famæ nec excusare poterit vitium conscientiæ decoloris. Prouidebit tamen semper (quod in se est) homo virtutis bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram hominibus, vt verè sit lilium. Hoc ille.

Serm. 71. in Cant.

Quod multò maximè curandum est iis, qui negotium publicum gerunt, aut quibus aliqua animas regendi ac iuuandi cogitatio commissa est. S. Augustinus, nil amplius ait mandragorico pomo filij Liæ figurari intelligo quam bonam famam, non eam quæ confertur, cùm laudant hominem pauci iusti atque sapientes, sed illam popularem, qua etiã maior & clarior notitia comparatur non ipsa per se expetenda, sed intentioni bonorum, qua generi humano cõsulunt, pernecessaria. Vnde dicit Apostolus, oportet etiã testimoniũ habere bonũ ab eis, qui foris sunt, qui licet parũ sapiant, reddunt tamen plerumque labori eorum per quos sibi consulitur, & splẽdorem laudis, & odorem bonæ opinionis. S. Chrysostomus addit ad hæc antistiti non solùm defendendam famam cùm contaminatur mendaciis, & affictis criminibus, sed longè antè prouidendum, ne quid cùm tempore accidat quo bona de eo opinio existimatione lædatur etiã si imprudentes alioquin sint & plebeij homines, qui de eo obloquuntur. Si enim, inquit B. ille Paulus, veritus est ne fortè apud discipulos suspectus esset, quo nomine & alios in pecuniarũ administrationẽ secũ assumpsit, vt ne quis inquit, nos carpat in hac exuperãtia quę à nobis administratur, quomodo nõ omnia à nobis agẽda sunt, vt mala à nobis suspiciones amoueamus, quantũuis licet falsas,

Lib. 22. contra Faustum cap. 56. Gen. 29. 1. Tim. 3.

Lib. 6. de sacerd. 2. Cor. 8.

iniquas,

iniquas, & ab ea quā habemus opinione alienas? A nullo enim peccato tantū absumus, quantū à furto aberat Paulus. Attamen tantum ille cum abesset, à prauo huiusmodi facinore, nec si quidem negligendam sibi putauit communem multorum suspicionem, etiamsi admodum iniquam, atque insanam, & post. Icc irco radicitus eam auellit, seu vt verius dicam, prorsus ne exoriri quidem eam permisit, quamobrem? procuramus enim inquit, quæ honesta sunt, non modo coram Domino, sed etiam coram hominibus. Tantum certè oportet, imò verò longè maius studium adhibere, vt malas opiniones non solum dum erumpunt, diuellamus, arceamusque, sed & procul vnde erumpere possint prospiciamus, atque adeo causas ipsas, è quibus enascantur, longo ante tempore interimamus: non etiam dum coalescant, & in vulgi ore versentur, ac diuulgentur expectemus. Tunc enim haud procliue fuerit eas delere, sed admodum difficile: fortasse etiam nulla eas arte tum extinguere valeas, neque verò tum res culpa careat, propterea quod hoc ipsum fiat, quo tempore multorum conscientiam iam læseris. Hæc sanctus Chrysostomus. In eandem sententiam scribens sanctus Gregorius rei huius clarius hanc rationem adfert. Cum inquit praua æstimatio in quantum sine peccato valet, ab intuentium mente non tergitur cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Vnde & plerunque contingit, vt qui negligenter de se mala opinari permittunt, per semetipsos quidem nulla iniqua faciunt, sed tamen per eos, qui se imitati fuerint, multiplicius delinquunt. Hinc est, quod Paulus immunda quædam sine pollutione comedentibus, sed imperfectis tentationis scandalum sua hac commessatione mouentibus dicit, videte, ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Et rursum, & peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccatis. Hinc est, quod Moyses cum diceret: Non maledices surdo, protinus adiunxit: nec coram cæco pones offendiculum.

3. p. Past. Adm. 36.

1. Cor. 8.

Leuit. 19.

Surdo quippe maledicere, est absenti & non audiẽti derogari. Coram cæco verò offendiculum ponere est discretam quidem rem agere, sed tamen ei qui lumen discretionis non habet scandali occasionem præbere. Hæc ille. Qui aliis locis auctor est, peccatum committi ab eo qui ne bonum quod valet fieri, negligit vt fiat. Nam cum placare insanas mentes, atque ad salutem reducere possumus, scãdalizare eas minimè debemus, sunt enim quædam scandala, quæ omninò despicienda sunt, quædam verò dum vitari sine culpa possunt despiciẽda non sunt. Hæc S. Pater.

Libr. 9. Ep. 39.

Cæterùm iis sic positis, sunt à Christiano cum inferũtur iniuriæ, contumeliæ etiam & conuitia æquo animo patienterque toleranda, nec multũ laborandum de tuenda existimatione nostra, cum culpa omninò aliena, ac nulla nostra mordemur, carpimur, laceramur, siue clam, siue palàm, siue mendaciis res agatur, siue crimini ac vitio vertatur nobis, quod maximè laudandum esset. Hoc est enim pati propter iustitiam. Si fuerunt ait S. Gregor. qui malam famam Paulo imponerent, qui hunc seductorem vocarent, quis rogo nunc Christianus debet indignum ducere, pro Christo iniurias audire? Quantæ autem virtutis præcursor nostri Redemptoris fuit, nouimus, qui per sacrum eloquium non solum plusquã Propheta, sed etiam Angelus vocatur: & tamen sicut mortis eius historia testatur, post mortem à persecutoribus corpus eius incẽsum est, sed quid ista de sanctis hominibus dicimus? de ipso Sancto Sanctorum id est de Deo, qui pro nobis homo factus est, loquamur, qui ante mortem iniuriam, quia Dæmonium haberet audiuit. Post mortẽ verò à suis persecutoribus seductor appellatus est. Quãta ergo nos peccatores à lingua & à manibus iniquorum hominum portare necesse est, qui in aduentu æterni iudicis iudicandi sumus, & si ipse tãta tam antè, quàm post mortem pertulit, qui & iudex venit? Hæc ibi.

Ibid.

Verum vir perfectus non solum fert patienter iniurias & probra pro Christo, sed optat etiam percupidè, nec si sine aliorum culpa fieri posset, iis carere vult quibus oneratum ne dicam an ornatum cernit Dominum

ac parentem suum Christum? Certè de S. Paulo Apostolo scribit S. Chrysostomus, ad confusionem & iniurias, quas ob prædicandi studium sustinebat, magis quàm ad bonorum oblectamenta properabat, & post perfrui charitate Christi hoc illi vita, hoc mundus, hoc angelus, hoc præsentia, hoc futura, hoc regnum, hoc promissio, hoc bona videbantur innumera: præter hæc verò nihil in tristium parte ponebat. Horum enim qui hic habentur nihil asperum, nihil etiā suaue reputabat, sed despiciebat vniuersa, quæ cernimus, vt solet herba iam putrefacta contemni, mortem verò & cruciamenta, & mille supplicia, quasi ludum putabat esse puerorum, dummodo propter Christum aliquid sustineret. Tunc enim tūc & amplectebatur libenter, & decorabatur vinctus catena magis, quàm diademate coronatus. Hæc S. Chrysostomus, qui de Christo Domino tantæ huius humilitatis duce & magistro scribit, lætus & absque vlla suspicione formidinis moriturus ibat, & nostra peccata in illa cruce portabat, de eo sanè Apostolus. Et enim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, improperia improperantium tibi ceciderunt super me. Et de se: Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus in persecutionibus, in angustiis pro Christo.

Homil. 2. de laudib. Pauli.

Serm. 4. inferia. 5. passionis.

Rom. 15.

2. Cro. 12.

Occasiones porrò humilitatis exercendæ quis numeret? breuiter, aut peccatores, aut probaliter saltem coniicis, ac opinaris te Dei gratia donatum esse. Si peccator es, nullam aliam humilitatis occasionem quæras, quàm hoc ipsum, esse peccatorē: ac publicano similis te ipsum intuens nec oculos ad cœlum tollas: aut velut alter prodigus filius ad te reuersus, dicas patri misericordiarum: Pater peccaui in cœlum & corā te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Sin autem pia coniectura te Dei amicum per gratiā eius arbitraris, quid habes, quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris, quasi nō acceperis? hac de re prçclarè Patres S. Aug. inprimis, ex quo hçc. Primùm vocatio ad fidem occasio humilitatis est maxima. Prædicato Christo crucifixo, audiunt duo, vnus contemnit, alter ascendit. Qui contemnit, imputet sibi, qui ascendit, non arroget sibi, audiuit enim à veraci magistro:

Luc. 18.

Luc. 15.

1. Cor. 4.

Ser. 2. de Verbis Apost.

Nemo

est & obseruanda S. Augustini regula: Magis cogitare debetis, quid vobis desit, quàm quid vobis adsit. Quod habes, caue ne perdas, quod nondum habes, supplica, vt habeas: In quantis sis minor, tibi cogitandum est, non in quantis sis maior. Si enim cogitas quantum præcessisti alterum, time tumorem, si verò cogitas, quantum tibi deest, adhuc ingemiscis, & cum ingemiscis, curaris, humilis eris, tutior ambulabis, non precipitaris, non inflaberis. Denique in nostrimet cōparatione cum aliis memoranda continua est interrogatio mystica illa, tu quis es? nec in ea de excellentia cogitandum, sed de submissione ac depressione. Parum est ait S. Bernardus esse subiectum Deo, nisi sis, & omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Abbati tanquam præcellenti, siue Prioribus, tanquam ab eo constitutis. Ego plus dico, subdere paribus, subdere & minoribus, sic enim decet nos, inquit, omnem implere iustitiam. Vade & tu ad minorem, si vis in iustitia esse perfectus, defer inferiori, minori te inclinato. Hæc ille.

Serm.in Cant.42.

Matth.3.

Li.2.in.1. Reg.c.4.

Ad alia alibi commemorata Humilitatis indicia addatur illud ex S Greg. Vera Humilitas esse cognoscitur, quæ bonum obedientiæ in Maioris imperia consequenda comitatur. Verè itaque (Heli) esset humilis, si sese ad emendationem culpæ, pro qua arguebatur, obtulisset: sed & fortasse verius esset humilis, si reprehensus nequaquam responderet, sed neglectam correptionem scelestis filiis adhiberet, si vel tunc pastorali zelo insisteret, & flagitiosorum scelera digna vltione vindicaret. Hæc ille. Et hæc nos ex illo & ex aliis Sanctis patribus ad vtilitatem meam & aliorum ad vnam Dei Opt. maximi Gloriam.

***

FINIS.

INDEX EARVM RERVM QVÆ DVOBVS LIBRIS DE VIRTVTIS ACTIONIBVS continentur.

A.

Abnegatio necessaria, & frequentanda, & cur. 15.
Abnegatio crucifixio. 16. *militia, bellum. ibid. expropriatio.* 49.
Actio ex virtute. 1.
Actio bona, fructus virtutis. Tributum. 2. 3.
Actio debita virtuti. 4.
Actio virtutis tria habet Ex Senera. 6.
Actio virtutis qualis. 5.
Actio humana. ibid.
Actio nutrit laborem. 8.
Actio virtutis crescit quotidie magis. 5. 7.
Actio humana qua. 5.
Actio virtutis ferens. 7.
Actio virtutis quomodo mereatur augmentum. 8.
Actio remissa quomodo exercenda. ibid.
Actio virtutis frequentãda, interna magis, externa simul. ib.

Actio externa internam perficit. 8.9.
Actio quomodo habitu refertur in Deum. 9.
Actio virtutis examinanda, & quomodo. 25.26.
Actio virtutis vera, falsa. 26.& seq.29.
Actio summa præceptionum Christi. 63.
Actio virtutis ex Deo. 67.
Actio vide fides, spes, amor, charitas prudentia, religio, &c.
Actionis initium in Deum diligendum. 13.
Actionis noua noua intentio. 14.
Actionis diuturnæ intentio renouata. ibid.
Actionis exitu quid agendum. ibid.
Actione trahit Deus. 67.68.
Actiones virtutum frequentanda, & quomodo. 24.
Actionum numeratio ad fructum spiritus capiendum. 43.44.
Actionum ordo ex Dei voluntate non ex nostra, & vbi potiora præcedunt inde inchoandum ex S. Augustino. 187.
Actuosa virtus. 2.
Actuatio quid, & curvitanda. 25.*Prudentia tollitur.* 214.217.
Adoptio filiorum Dei maximum donum. 112.
Adoratio ex religione, quid sit, quotuplex. 292.
Eius occasiones. 597. *& seq. quomodo ex fide & aliis originibus quinque.* 294.
Adorationis externæ occasio. 604.*& seq. S. Adriani mira sies.* 142.
Aduersa res virtutis occasio. 64.
Ab electis expetitæ tanquam Dei beneficia. ibid. & seq.
Aduersa res cur à Deo. 137. *Quomodo toleranda.* 139.141.
Affectio deprauata fons malarum cogitationum. 59.
Affectibus trahit Deus. 97.68. *Quomodo.* 67.& seq.
Alphonsi primi Lusitaniæ Regis fides, & pietas. 116.117.
Alphonsi secundi Ferrariæ Ducis dictum ex repentino timore 125.
Amare potius quam amari. 198.
Amicitia cum Deo quæ. 162.
Amor summus quis. 144.& seq.
Amor Dei mercenarius bonus. 160.
Amor gratuitus quibus rationibus conciliatur. ibid.

Amor in Deum cum prudentia. 213.
Amor in Christum amoris Dei signum. 170.
Amor desiderij. 147.
Amor proprius Rectori formidandus. 221.
Amoris duplex cum Deo coniunctio. 143.144.
Amoris modus. 149.213.
Amoris Dei nullus finis. 146.
Amoris Dei occasiones. 147.
Amoris testimoniũ testamentũ nouũ, & quomodo. 150. & *seq.*
Amoris diuini indicia. 163.
Ex Amore Dei obliuio sui. 156.157.
Annihilatio terminus à quo timoris Dei. 214.
Anima ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. 208.
Anima quies indicium præsentiæ spiritus. 216.
Auctoritas diuinæ fidei robur. 81.
Audacia occasio fortitudinis. 302. *Corrigitur fortitudine. ibid.*
Audire sapientes indicium prudentiæ, compendium ad eandem 226.
Auditor Christianæ doctrinæ quomodo iuuandus. 96.99.
S. Augustinus quomodo ex creaturis ferebatur in Deum. 48. 49. & *ex eo gradus sex huius ascensionis.* *ibid.*

B

Baptismus quale Dei beneficium, fidei occasio. 103. *seqq.* 108.
Beneficia Dei amoris diuini occasiones, & notæ. 147.
Beneficia Dei quotidie recolenda, peculiaria etiam. ibid. Quæ sint. 148. *quomodo examinanda.* 149.
Beneficia Dei, quæ communia, quæ propria, & quomodo amorem excitent. 155.
Beneficia occulta. 156.
Beneficia Angelica. 157.
Beneficia interna. *ibid. & seq.*
Beneficia Dei in inimicos & amicos. 116.117.
Beneficia creaturarum. 150.151

C

CAroli Card. Borromæi fortitudo & charitas aduersus peste laborantes. 298.
Caroli Magni ex Regia stirpe Monachi obedientiæ exemplum. 289.
Catechizandi ratio duplex. 94. 95. Eius nobilitas. 96. seq.
Cautio qua virtus. 204.
Charitas quid. 183.
Caritas quomodo se dimittit. 183. quomodo patienter vrget. ibid. seq. quomodo condolet. 185. quomodo gaudet, etiam in labore inutili, & omittit opera delectabilia & vtilia propter proximum. 188. quomodo superat fastidium eadem repetendi. 187. quomodo matris in morem congruit paruulis. ibidem. seq. quomodo leuat nos nostro fastidio, nostri peccati onere. 188. quomodo operatur etiam contra spem fructus 189. sequent. quomodo se habeat contra tentationum alienarum molestias. 190. Variis hominibus variè aptet. ibid.
Charitas commiseratur, 199 seq. condemnat crimina. 200. seq. est cum prudentia. 218. communia propriis anteponit. 244.
Charitati actio propriissima. 143.
Charitatis in proximum actiones. 173. 174.
Charitatis actionis explicatio ex Patribus. 174. seq.
Charitatis in proximum actionis diuisio ex S. Augustino in Medicinam & disciplinam, & huius in coercitionem, & instructionem ex eodem. 176.
Charitatis occasiones. ibid. & seq.
Charitate vincuntur difficultates instituendi proximi. 182 seq.
Christus Dominus exemplar perfectissimum virtutis, rectæ actionis norma, mensura, rectitudo, disciplina, perpendiculum, lex, ratio regia & animata. 29. exemplar etiam Angelorum. ibidem. charitatis maximè & humilitatis. 29. 247.
Christus est in rebus omnibus quærendus. 52. & seq. exemplo SS. Pauli, Bernar. Francisci. ibid. & seq.

Christus amoris nostri norma. 164.*& seq.*
Christus imitandus. 129.*& seq.*
Christus similis Gallinæ cur. 135.*& seq.*
Christus vocat ad timorem filiorum. 125.
Christi beneficia ex Basilio. 44.45.
Christi beneficia virtutis occasio. 63.*& seq.*
Christi cognitio fidei fructus. 77.
Christi amor qualis. 151.
Christi charitatis signa & magnitudo. 200.*& seq.*
Christi vita meditatio fidei ductu fit. 106.
Christo nil nos magis astringit, quam eius passio. 171.
Christo affici diuini amoris indicium maximum. 170.
Christo passo affici signum deuotionis. 671.
A Christo spei firmitas. 132.
S. Chrysostomi deploratio Concionatorum vana sectantium. 231.*& seq.*
Circumspectio qua virtus. 204.
Clericorum Regularium ministrantium infirmis institutum, tempore pestis quale. 298.
Coercitio quid, qua maiorum, qua æqualium. 177.
Cogitatio quotuplex. 39.
Cogitatio sæcularis vitanda quomodo, à quibus. 47.
Cogitatio de rebus indifferentibus, de bonis. 45.
Cogitationes bonæ ex meditatione. 55.
Cogitationes bonæ Mundanorum. 39.
Cogitationes aduersus mœrorem. 238.239.
Cogitationum mundanarum quis fructus. 39.
Cogitationum malarum duplex origo. 59. *genera vndecim. ib.*
Cogitandi bene magister vsus. 54.
Commiseratio propria charitatis. 199.*& seq.*
Concionatori necessaria prudentia, præsertim in verbis. 231. *scopus eius, & docendi ratio.* 231.
Condonat crimina charitas. 200.*& seq.*
Confessio fidei. 92.*& seq.*
Confessionis sacramẽtalis audiendæ difficultates à confessario superandæ quæ, quomodo. 182.
Confiteus ne nimium confessario adhæreścat. 191.
Conscientia plusquam prudentia Deo placet. 218.

Conscientia bona spei indicium. 141.
Conscientia quomodo leuetur. 155.
Conscientia stimuli à timore. 125.
Continuatio quale beneficium Dei. 149.
Consilium patris spiritualis ad exercitationem virtutis adhibendum, maximè ad examen cogitationum, etiam à perfectis. 55.
Consilij donum prudentia Christiana. 208.209.
Consilia sanant audaciam. 301.
Constantia comes prudentiæ. 245.& seq.
Constantini magni obseruantia in Sacerdotes, lex. 275.
Contemptum mundi fides parit. 105.106.118.*eundem spes.* 134.*Amor.* 172.
Correctio Maiorum qualis. 177.*æqualium qualis.ibid.& seq.*
Correctionis omissæ excusationes vanæ. 188. *Eius occasiones.* 179.*& seq.*
Correctionis modus. ibid.
Corrigere Pastoris est, quomodo. 177. *lenitate potius quàm seueritate.* 226.
Creatio quale beneficium Dei. 148.149.
Creaturæ quid clament. 61.*amorem.* 245.
Curiositas fidei contraria. 82.*Eius abdicatio.* 115.
Custodia mentis deuotionis indicium. 270.

D

DEcor virtutis in vsu. 68.*describitur.* 1.*& seq.*
Desperatio quomodo vincenda. 326.*& seq.*
Deuotio quid. 251.*Eius occasiones.* 261.*Ratio eam acquirenda.* 261.*Eius indicia.* 270.*& seq.*
Deus vt quæratur, iubet. 43.
Deus auctor doni exercendæ virtutis. 67.
Deus actione virtutis nominatur.ibid.& seq. Quibus auxilijs iuuet ad virtutem.ibid. quibus rationibus sit auctor actionibus virtutis. 68.
Deus magister hominis. 82.*neminem excludit à fide.* 73.
Deus trahit. 50.*quomodo.* 46.

Deus se nobis accommodat, nos illi vicissim. 89.
Deus bonorum summa. 144. *nil eo melius.* 145.
Deus Pater amoris occasio. 154.
Dei inueniendi ratio duplex. 43.
Dei beneficia quos affectus excitent. ibid.
Dei lux emicat in nobis, & latet. Eius indicia. 51.
Dei charitas in iuuando homine ad fidem. 86.
Dei prouidentia amoris occasio. 149.
Dei proprietates & attributa absoluta accendũt amorem gratuitum. 161.
Dei gratuita amicitia. 162.
Dei memoria aduersus mœrorem. 313. & seq.
Dei veneratio & cultus. 75. 76.
Difficultates proximum instituendi quot, & quomodo superentur. 182. & seq.
Discretio, & cognitio amoris Dei proprietas. 158. *quanti sit momenti.* 212. & seq. *quæ pastoris propria.* 219. 220.
Disciplina Christiana non est Stoica. 225.
Dissentio impiorum procuranda. 233.
Dissimulanda nonnunquam errata subiectorum. 223.
Docilitas qua virtus. 245.
Doctrina fidei quot modis tradatur. 95. *quam nobilis actio sit docere rudes.* 96. & seq. *In hoc munere quæ molestia exorbenda.* 98. & seq.
S. Dominici orandi ratio. 169. & seq. *Vigilantia.* 242.
Durities cordis quæ, & vnde. 89.

E

ECclesia Catholica interpres consilij Dei. 83.
Erga Ecclesiam debita quinque. 84. & seq.
Ecclesia fidei fideicessor. 83. & seq.
Eleemosyna cum fide. 108.
Examen conscientiæ. 57. *Formula eius à B. P. Ignatio. Res est antiqua quantum valeat ad bonas cogitationes.* ibid.
Expropriatio quid, etiam ex S. Augustino. 50.

F

Fama bona, & quomodo pro ea laborandum viro perfecto. 329.
Fictus accedens ad Baptismum aut Confessionem quomodo iuuandus. 182. & seq.
Fidelitas cum prudentia. 218.
Fides anchora sacra. 116.
Fides in persecutione prædicanda. 222.
Fides cognitio supernaturalis nobilissima. 72. *Dei donum, fundamentum omnium bonorum, & quorum.* 74.
Fides Virgo integerrima. 80. *ab hæreticis stuprata.* 110.
Fides beneficia. 71.79. *Occasio.* 311.110.
Fidei certitudo auctoritas diuina. 81.
Fidei motiua. 87.
Fidei effectus. 90. *Fidei laudes.ibid.effectuum fidei ordo.ibi. & seq.*
Fidei materia quomodo honores, diuitiæ, voluptates. 105.
Fidei necessitas. 108.
Fidei ex beneficijs quifructus. 78.81.82.
Fidei indicia. 114.
Fidei robur ex Romana Cathedra. 121.
Ex fide adoratio. 252.
Fortitudo quæ Heroica antiquis. 295. *Quæ Patribus.* 296. *Quæ Christianis.* *ibid. & seq.*
Fortitudo bellica etiam in priuato bello aut congressione pro fide ac virtute. 296.297. *Aduersus pestem laborantes & alia pericula suscepta pro salute proximi.* 297.298. *Exempla etiam nostrorum hominum.ibid. Aduersus vitæ illecebras magna fortitudo.* 300.
Fortitudo donum Dei. 305. *Maximè elucet in repentinis malis.* 306.
Fortitudo inimica fraudis. *ibid.*
Fortitudinis occasiones. 301. *Indicia.* 303. & 304.
P. Franciscus Borgia secularis quomodo ex creaturis in Deum exurgeret. 47.
S. Franciscus quam totus in Christo. 53. *Eius orandi ratio.*

169.& seq. Paupertas.173. Zelus animarum.192. De concionibus sententia.212. Obseruãtia.112. Sacerdotis.275.
B. Fancisci Xauerij, Martyrij cupiditas.228. Salutis animarum studium & regula eius. 243.244.

G

Gaudet fortis in tribulatione. 706.
Gaudium cœlestis regni contra mœrorem. 350.
Gaudium lucri lenit dolorem damni. 188.
Gaudium spiritus fructus spei. 140.
Gradus altior cur non desistat. 4.
Gradus sex Deum opere attingendi & cognoscendi S. Augustino qui. 48.& seq.
Per Gradus sex pronunciare S.Gregorio quid. 7.
S.Gregorij diuitia, cur paupertati heremitarum prælata. 173.
Eius prudentia, & fortitudo. 220.

H

Habitus finis est actio. 1.
Habitus est id quo agimus. ibid.
Habitus operans virtus. 2.3.
Habitus voluntatis iuuans ad fidem quis. 86.
Hæreticis ne syllaba quidem concedenda in rebus fidei. 70.
Hæretici auersandi. ibid.& seq.
Hæretici quomodo dignoscantur. 110.
Homo se quisque consideret vt Deum amet, & quomodo. 147.148.
Hominum status multi.38.39. Idiotis bonis quid conueniat, Idiotis item ingeniosis, hominibus religiosis mundanis. 39.
Episcopis, Pastoribus, Regularibus, Coniugatis. 42.
Honoris partes quæ. 258.
Humilitas se prudentiæ committit.234.245. eius actio.325.326.328.329. Subiicit Deo & hominibus.325. Refugit laudes.327.& seq. gaudet contemptui.328 eius progressus.ibid. Occasiones. 328.329.& 333.

I

Ieiunium obedientia minus. 290.
IESVS omnia bona. 153.*& seq.*
B. *Ignatius Loyola quomodo ex creaturis ferretur in Deum.* 48. *Eius animarum zelus.* 197. *prudentia.* 223. *Vigilantia.* 242. *Obedientia.* 249.
Imitatio. S.S. 30. *non difficilis grauis.* 248. *& seq. Exempla. ibid.*
Impetus spiritus & carnis qui. 37.
Impij diuidendi. 233.
Industria ad virtutem necessaria. 70.
Infernus peccato praeferendus quomodo. 129.
Inimici virtutis occasio. 65.
Iniuria occasio mansuetudinis, & quomodo. 322. *Earum auctor beneficium confert.* 323. *Quid cogitandum dum infertur.* 324. *ferenda iniuria. ibid. Optanda etiam.* 332.
Institutio fidei ad quos pertineat. 90. *Quae sit lac paruulorum.* 95. *quot eius genera. ibid. quàm nobilis actio.* 97. *& seq.* 181. 182.
Institutio per confessiones & cathechismum quas difficultates habet, quàm vtilis actio charitatis. 182. *& seq. finis eius & scopus.* 19. 191.
Intelligentia qua virtus. 204.
Intentio oculus. 10. *Quis actus sit, quid sancto Augustino, S. Bernardo, quae eius genera.* ibid.
Intentio proficientium & perfectorum qualis. 12. *Quatenus frequentanda.* ibid.
Intentio habitualis magis meritoria. 13.
Intentio noua in nouis actionibus. 14.
Intentio renouanda in actione diuturna. ibid.
Intentio boni in virtutis actione praecipua. 26. 27.
Intentio deprauata fons malarum cogitationum. 59.
Intentionis frequentatae vtilitas. 14.
S. *Ioannis Chrysostomi charitas in proximum.* 198.
S. *Ioannis Gualberti exemplum charitatis.* 202.
Ira quae bona, & cui parti virtutis seruiat. 318. *seq.*

Ira moderatio ex mansuetudine. 319.
Iusiurandum cum Reuerentia. 255.

L

LAtria.76.quid sit,quibus debetur. 251.
*Laus propria an liceat.240.329.quomodo fugienda.*227.
Lætitia cordis potius quam tristitia deuotionis signũ, & cur. 270.
Lectio sacra,eius vsus, vtilitas. 59.
Lingua custodia ex prudentia. 246.
*Literarum gentilium tractatio qualis, & quam vtilis.*264. 265.*quo referenda.* 266.
Loquendum de nobis quatenus. 236. *& seq.Lux diuina emicat,& latet.*50.*Eius indicia.* 51.

M

MAiores à nobis quanti fieri velit Deus. 272. *Vide correctio. Homo, Pastor, Obedientia, Obseruantia. Mansuetudo,& eius actio.*318.*Quomodo versatur circa iram. ib. propria Pastoris.*321. *Eius occasio ex iniuriis.ib.& seq.*
Mansuetudo est animi virtus non solo contenta silentio. 322. *& seq. charitatis æmula.* 318.
S. Marinæ mira spes,& patientia. 141.
S. Martini fidei exercitatio. 120.*& seq.*
Martyrij cupiditas in Sanctis. 228. *ad id stimulat fortitudo.* 307. *ex martyriorum nunciis allatis qui fructus.* 139. 140.
*Martyrum fides.*119. *Ex ea mœror,lætitia.* ibid.*& seq.*
*Martyrum spes,pagina.*142.*Amor.* 168.171.*&* 172.
*Meditatio rerum diuinarum ad cogitationes bonas quid faciat.*55. *quibus de rebus instituenda.* 56. *Quotuplex, quæ deuotionem instruat.* 263.264.
Meditatio vitæ Christi. 106.
Memoria quæ virtus. 204.

Meritum ex remissis etiam actionibus. 8.
Meritum postulat, vt actio referatur in Deum, & quomodo. 13.
Meriti radix charitas. ibid.
Meritoria magis actualis intentio. ibid.
Milites ad deuotionem etiam informantur. 270.
Miracula postponenda scientia Diuina. 210.
Miraculorum fides. 114.
Misericordia opera cum fide. 108.
Mœror quomodo vincitur. 308. *quam malus, Dæmone peior Chrysostomo.* 309. *quando salutaris.* 311. 312.
Mores quantopere iuuent fidem. 84. 85.
Mortificatio necessaria, & frequentanda. 15. *Cur. ibid. Eius indicium.* 16.
Mortificatio quando præcepta. 17. *Eius occasio arripienda. ibid.*
Mortificatio virtutis cognoscenda ratio. 27. *Quæ perfecta.* 134. *Indicium deuotionis.* 270. *Fortitudinis.* 303. *seq.*
Mortificas, si non consentis. 17.
Motio Dei quæ bona producat. 87. *Quomodo moueat Deus voluntate.* ibid.
Mundanus timor cum malus. 122.
Mundani initiati mysteriis perfectionis. 40. *Vt possint ex creaturis insurgere in Deum.* 47.
Mundanorum cogitationes indifferentes in bonas conuertenda. 39.
Mundanis monita quæ danda. ibid. & seq.

N

NAtalia sancta spes. 142.
Nobilium, & diuitum virtus clarior. 62.
Nota amoris diuina beneficia. 147.

O

OBedientia cum fide. 108. *fidei insigne.* 115. *erga Deum quæ, & eius actio.* 180. *Erga homines quæ, & eius*

actio. 280.281.
Obedientia charitatis quę. 288. *maior ieiunio.* 290.
Obedientia in iucundis quomodo, in molestis quomodo. 285.286.
Obedientia non segnior propter inordinatum animum pręcipientis. 284.
Obedientia pręcipua proprietates duę. 282.283.
Obedientia comes humilitas. Deus Patronus. 285.
Obedientia occasiones. ibid. & 287.288.
Ab Obedientia Maiorum vult Deus, vt pendeant ipsa etiam eius imperia. 282.
Obliuio sui ex amore Dei. 167.168.
Obseruantia cum prudentia. 229. *seq. quę virtus.* 271. *eius actio.* ibid. seq.
Occasio quasi initium virtutis. 61.
Occasio virtutis quomodo sit qualibet res creata. ibid.
Occasio maximum momentum ad virtutem. 67.
Occasionem peccati arcet Deus. 68.
Occasiones fidei. 116.117.
Occasiones timoris Dei. 124.125.
Occasiones spei. 136.137.
Occasiones amoris Dei. 147.
Occasiones quatuor amandi Deum propter se. 160.161.
Occasiones charitatis in proximum. 176.177.
Occasiones fraternę correctionis. 179.
Occasiones prudentię. 211.212.
Occasiones adorationis. 252. *vide etiam Deuotio, Obedientia, Obseruantia, Simplicitas, Fortitudo, Mansuetudo, Humilitas, Patientia.*
Occupationibus in mediis quomodo te colligas. 42.
Oculi quas occasiones prębeant Deum amandi. 151.
Oratio mœrorem dissipat. 308. *quomodo frequentanda.* 18.
Oratio perpetua, crebra, quę Patribus. 19.20.
Oratio perpetua contemplatio est. 21.
Oratio crebra vita actuosa. ibid.
Oratio statis horis. 23. *Prudentia dirigitur.* 212. *Virtutis cognoscendę ratio.* 27.
Oratio ex fide. 76.77. *ex spe.* 137. *ex amore Dei.* 169.170.

Orationis preceptum est Theologis. 19.
Orationis proferendæ ratio & causa. 22.
Orationis iaculatricis comparandæ ratio. 23.
Orationis mutua vis. 42.43.
Orationes S. S. 133.
Orationibus certandum pro adeptione virtutis. 70.

P

*Patientia ex spe.*134.143.*Proprietas amoris Dei.*165.167.
*Patientiæ actio.*307. 308.*aduersus mœrorem.*307. *Occasiones eius.ibid.&* 313.314.*& Vsus.* 315.
S. *Paulus magnus vir in* Christo. 144.166.170.
Paulus totus in Christo. 53.& 77.
Paulus quàm cupidus salutis animarum. 192. *Quomodo se habuerit in legis ceremoniis.* 234.
Pauli charitatis explicatio mira ex S. *Chrysostomo.*192.197.*prudentia.*219.235.*studium placendi.*221.*præcepta diuersa.*224.*Obedientia.*283.*Regula.*243.*Ira & seueritas cum mansuetudine & charitate.* 319.
S. *Paphnutij spes.* 141.
Pastor Christianus prudens. 218. *in humilitate præsertim.* 219.*quatenus amari se possit optare,*221.*quomodo sibi hominum amorem conciliet.* 222.*fugiat onerosa negotia.ib.& seq quatenus curat terrena.p.*228.*corrigit & quomodo.* 223.224.
Pastoris duo præcipua munera. 227.
Pastoris munus potius leniter agere, quam iustè irasci. 321.225.
Pastori propriè vigilandum. 127.240.
*Pauperes non contemnendi.*104.*fides id efficit ibidem.&* 139.
Pax ex prudentia. 245.
Pax interior ex præsentia spiritus. 216.
Peccandi occasiones arcet Deus. 69. *peccatum iniuria fidei.* 93.

Peccati fuga timoris Dei fructus. 123.

Peccati recognitio colendi Deum occasio. 255.

Perfectorum & proficientium intentio. 12. *cogitationes.* 41. *orandi modus.* 21.

Peste laborantibus subuenit fortitudo & charitas. 298.

Peste consumpti propter charitatis officium ex Soc. Iesu qui ibid. & seq.

S. *Petri prudentia.* 219. *humilitas.* 234. 235.

Placere hominibus quatenus liceat. 221.

Philosophia quam sine fide imbecillis. 105. 106.

Principia, seu motiua fidei. 87.

Principes sunt timori. 125.

Professio fidei. 109.

Profectus nouam intentionem postulat in nouis actionibus bonis. 14.

Profectum retardat Deus interdum, ex S. Gregorio, & cur. 36.

Proficienti ratio profectus habenda. 13. *actio pernecessaria mortificatio.* 15. *Eius cogitationes quales.* 41.

Proficere etiam paulatim virtus est. 143.

Proprietates actionis studiosa. 5. 6.

Prouidentia Dei amorem excitat. 149. *Eius explicatio.* 157.

Prouidentia qua virtus sit in homine. 204.

Prudentia lucerna virtutum. 22. *Quotuplex.* 209. *Christiana nobilior morali, & cur. ibidem. Mensura aequans actiones.* 212. *Designat tempora amandi Deum.* 214. *orationem dirigit.* 215. *quomodo se habeat cum internis motionis spiritus.* 216.

Prudentia pastoralis qua. 218. *regit obseruantiam subiectorũ.* 229. *Humilitatem.* 234. *Temperantiam, ieiunia, corporis vexationes.* 238. 239. *Conciones.* 231. 232.

Prudentia ingeniosa. 243. *non obliuiene amittitur sed corruptione appetitus.* 244.

Prudentia plurima. S. Gregorio superbia. 245.

Prudentia actio pracipua. 203. *Comites* 204. *procreatio & pro occasio, & progressus.* 205. *consiliarij.* 208. 209. *Occasiones.* 211. 212. *Mensura ex aliis virtutibus.* 244.

Psallendum qua reuerentia. 261.
Psalmi centesimi decimi quinti paraphrasis. 353.
Psalmorum vsus, vtilitas. 56.57.
Puritas cordis effectus fidei. 91.
Pueri ad actum fidei inducendi, & quomodo. 108.109.

Q

QVies animæ indicium præsentiæ spiritus. 216.

R

RAtio qua virtus. 204.
Reflectio nimia, vitiosa, & vitanda. 25.54.
Religio qua virtus. 242. *Eius actio.* ibid.
Reuelationes postponendæ fidei. 116.117. *Prudentia dirigenda.* 209.210.
Romana Cathedra adeunda. 121. *In quibus maximè.* ibid.
Rosa quomodo mundi contemptum excitet ex sancto Basilio. 45.46.

S

SAcramentorum vsus cum reuerentia. 255.256.
Sacerdotes quanti fieri velit Deus. 272. *Exempla obseruantiæ à regibus.* 274.275. *eorum defensio aduersus laicos.* 276.277 *iisdem quam sanctè viuendum.* 279.
Sacrificium missæ quanta reuerentia spectandum. 256.
Sacrificium quotuplex. 257.258.
Sanctorum virorum virtutes imitandæ, præsertim noui testamenti. 28.29.
Sanctorum fides. 119. *fiducia vnde.* 133.

Sanctorum imitatio non dificilis volentibus. 247.248.
Sapientia religione prior. 76.
Sriptores profani vtiliter leguntur, lecti à Sanctis, quomodo 267.
Securitas animæ, est præsentia spiritus. 216.
Scientia donum quid. 94.
Silentium laudabile cum iniuria afficeris. 322.
Simplicitas virtus: adiumenta eius, proprietates. 291. *Indicia.* 293.294.
Simulatio inuidiæ filia. 293. *inimica fortitudinis.* 306.
Solertia quæ virtus. 204.
Sollicitudo rectè ambulandi coram Deo ex Dei timore. 124. *Indicium prudentiæ.* 240.
Somni tempus, non pugnæ tempus, eo vitijs etiam resistimus. Meditamur suo modo, & quæ ex causa. 17.
Somni pernicies quotuplex. 240.
Somnia postponenda scientiæ diuinæ. 210.
Spes ouo comparata in Euangelio. 135. *aurea catena.* 136.
Spei actio. 130.131. *firmitas.* 132. *Indicia.* 140.
Spiritus it & redit prout vult, semper vtiliter. 215. *præsentia eius indicia duo.* 216. *Diuini & Diabolici differentia. ibid. & seq.*
Studiositas iuuat ad fidem. 86. *quid exigat à nobis,* 87.
Study profani vtilitas. 264.
Study sacri fructus. 87.
Suauitas spiritualis bona seductilis. 164. *Proprietas amoris Dei optabilis cùm abest. ibid. & seq. Postponitur patientiæ propter Deum.* 166.
Subiecti non quærant quæ Maiorum sunt. 229. *& seq. quomodo se gerant cùm eorum culpa patent.* ibid.
S. Symphorosæ spes. 142.

T

Teodosij in Sacerdotes obseruantia. 275.
Temperantia prudentia regenda. 238.239.

Tempestates, tonitrua, fulgura, timorem Dei excitant. 125. 126.
Tentatio contra fidem quomodo superanda. 109.120.
Tentatio desperationis quomodo vincitur. 106.
Tentatio Diaboli est occupare quem superare non potest. 25.
Tentationis tempore quid agendum, si adest periculum peccati. 17.18. *Quomodo adsit Deus iustis.* 158. *Timentibus Deum.* 129.
Tentationes à mundanis cauendæ. 39.
Testamenta duo Dei testimonia nouum amoris, vetus timoris. 151.
Timiditas occasio fortitudinis, & quomodo. 297.
Timor Dei seruilis effectus fidei. 91.92.
Timor Dei virtutis effectus donum Dei. ibid.
Timor castus. 126.
Timoris gradus. ibid. Effectus. 123.124. *Occasiones.* 124.125. *Indicia.* 126.
Trahit Deus. 67 *quomodo.* 69.
Tribulationes cur immittat Deus. 137. *quomodo sustinenda.* 139.141.

V

Veritatis amori nihil præferendum. 231.
Vgonis Lincolnienfis Episcopi fides. 118.
Vigilia summum diligit. 17.
Vigilantia maximè propria præsidis animarum. 227. *Indicium prudentiæ.* 240.
Vigilandum ad spiritus aduentum. 215.
Vinci interdum præstantius quam vincere. 322.
Virtus rectissima affectio animi. 145. *in actione consistit.* 1. *nil magis regium virtute.* 2. *fons bonæ actionis. ibid. Infructuosa esse non potest.* 4.
Virtus otiosa lyra tacens. ibid. Plumbea lancea. ibid.
Virtus cur habitus actuosus. 2.3. *crescit.* 7. *etiam Theologica.* 5. *signum electionis.* 7.
Virtus etiam in somnis exercetur. 16.17.
Virtus quomodo actibus acquiratur. 68.

Virtus communis Heroica. 71.
Virtus omnis foras spectat. 94.
Virtutis officia duo. 2.
Virtutis actiones frequentanda. 24.
Virtutis in itinere duo consideranda. 26.
Virtutis officium maximum se vincere. 27.
Virtutis principia & fontes. 33.38.61.67. *Conceptio partus.* 35.
Virtutis actio ex Deo. 36.
Virtutis Christi charitas, humilitas. 37.
Virtutes vera à falsis quomodo dignoscantur. 28.
Virtutes ementita in Ecclesia damnata. 31.
Virtutes cum prudentia iunguntur. 32. *simul colligata.* ibid.
Virtutes quomodo mensura prudentia. 144.
Virtutes augescunt modicum modico apposito. 55.
Vita aterna quantum amanda, quanti valeat. 136.
Vitia multa. Vno extincto insurgit alterum. 16.
Vitia minuuntur, & extinguuntur. ibidem. non expugnantur somno, quamuis impugnentur. ibid.
Virtutis occasio vitia. 66.
Vitia non dissimulanda pastori. 177.240.
Vitia minuta acrius insequenda. 241.242.
Vnitas bonorum procuranda. 234.
Voluntas bona ad virtutem necessaria. 33. *quanti astimetur à Deo.* 34. *quomodo concipit & parit virtutem.* 35. *Donum Dei.* 36. *quomodo.* 69. *intermittenda nunquam.* 36. *feruescat, & quomodo.* ibid.
Voluntas Dei quarenda semper. 124.130.
Voluntatis bona indicia. 37.
Voluntatem vt iuuet Deus ad fidei ascensum. 86.
Votum cum reuerentia. 255.256.
Vsus bene cogitandi quantum valeat. 54.
Vsus Sacramentorum cum reuerentia. 255.25.

Z

Zelus salutis animarum, indicium charitatis. 193. *quomodo ingeniosus & prudens.* 242.243.

FINIS.

CLAVDIVS AQVA-
VIVA, SOCIETATIS IESV
Præpoſitus Generalis.

CVm opus hoc de actionibus Virtutis, à P. Bernardino Roſignolio noſtrę Societatis Theologo compoſitum, quatuor eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi iis, ad quos pertinebit, videbitur. In quorum fidem has manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romæ. XXI. Decembris. 1602.

Claudius Aq.